UPT

sv. Hildegarda iz Bingena

VELIKA KNJIGA O ZDRAVLJU

savjeti i recepti
za zdrav život
sv. Hildegarde iz Bingena

Ellen Breindl

VELIKA KNJIGA O ZDRAVLJU SV. HILDEGARDE IZ BINGENA

Savjeti i recepti za zdrav život

* U svom liječenju savjetujte se sa svojim liječnikom i ljekarnikom prije nego uzimate pripravke od ljekovitog bilja koje sv. Hildegarda preporuča u ovoj knjizi!

Knjižnica

U PRAVI TRENUTAK
333

Uređuje i odgovara
IVAN ZIRDUM

Izdavač
Karitativni fond UPT
NE ŽIVI ČOVJEK SAMO O KRUHU
ĐAKOVO

Naklada 1000 primjeraka

Tisak:
Novi Time d.o.o. Đakovo

ELLEN BREINDL

VELIKA KNJIGA O ZDRAVLJU SV. HILDEGARDE IZ BINGENA

Savjeti i recepti za zdrav život

Novo izdanje

ĐAKOVO, 2003

Naziv izvornika
DAS GROSSE GESUNDHEITSBUCH DER
HL. HILDEGARD VON BINGEN

Ratschläge und Rezepte für ein gesundes Leben

Njemački izdavač
WELTBILD VERLAG GmbH

AUGSBURG 1992

S njemačkog prevela
INGEBORG GOČEV

Lektorirao i korigirao
IVAN ZIRDUM

Knjiga se može naručiti na adresu:
Knjižnica
U PRAVI TRENUTAK
31400 ĐAKOVO, pp 51
Tel./fax: (031) 811-774
E-mail: u.pravi.trenutak@os.hinet.hr
www. u-pravi-trenutak.com

PREDGOVOR

Sveta Hildegarda iz Bingena ostavila je budućim pokoljenjima gotovo nepregledno bogastvo znanja i spoznaja. Ako se ona danas često naziva prvom njemačkom liječnicom prirodne medicine, tada se time misli samo onaj biološki dio njezinog cjelokupnog djela, u stvari dio koji je zanimao najviše ljudi – ta to je tema koja je obiljem praktičnih savjeta stoljećima pružala mnogim ljudima konkretnu pomoć pri ublažavanju njihovih bolesti snagom ljekovitog bilja.

I upravo danas opet stojimo opčinjeni pred činjenicom da su spoznaje te redovnice iz 12. stoljeća aktualnije nego ikada. Tako onda nije čudo da se sve više ljudi zanima za medicinu svete Hildegarde iz Bingena, da se izmjenjuju njezine misli i iskustva, te da se brižni medicinari i ljekarnici intenzivno bave njezinim prijedlozima za liječenje. Isto je tako razumljivo da se čine uvijek novi pokušaji kako bi se njezino djelo i literarno prikazalo na primjeran način, kako pri interpretaciji tako i pri nastojanju da se recepti što ih ona preporuča prenesu u sadašnjicu. Mi smo uvjereni da se obje komponente, srednjevjekovni duh vremena pod čijim je bila neminovnim utjecajem i dotični oblici primjene ljekovita bilja mogu promatrati samo u međusobnoj vezi. A tu spada i kratak pregled njezinog životnog puta u kome se očituje njezino neprestano crpljenje iz božanske snage.

Ova knjiga ne može naravno pružiti potpuno, savršeno tumačenje njezine baštine. Ona prije treba - na svakom razumljiv način - uvesti u način razmišljanja svete Hildergarde i s pomoću znanstveno prevedenih originalnih citata pokazati moguće primjene ljekovitih biljaka u današnjici.

Ovu nam je knjigu sastavila ljekarnica koja se bavi prirodnim liječenjem. gospođa Ellen Breindl iz Konstanza koja je u 40 godina stekla iskustva s ljekovitim biljem svete Hildergarde kao gotovo nitko drugi.

Pritom ne može biti riječi o nepromišljenom samostalnom davanju lijekova. Prijedlozi svete Hildergarde za primjenu ljekovitih biljaka trebaju prije biti važne dopune aktulnom stajalištu medicine i zainteresirane čitatelje učiniti osjetljivima prije svega za staro, a ipak tako novo viđenje ljekovitih snaga prirode.

Izdavač

PRVI DIO

HILDEGARDA - GENIJALNA ŽENA U UZBURKANOM VREMENU

POLA ŽIVOTA U POTAJI

Benediktinski samostan Disibodenberg veličanstveno leži na jednoj uzvisini u gorskom kraju Falačke, tamo gdje rijeka Glan utječe u rijeku Nahe. Uokolo dokle seže pogled sve je zeleno; brijeg na komu se nalazi samostan okružen je šumovitim brežuljcima. Redovnici imaju lijep pogled na rijeku Nahe koja slikovito vijuga između vinograda i širom razbacanih malih sela ususret Rajni. Benediktinci su pronašli za sebe zaista ljupko mjesto na zemlji! Mirno je tu gore, ali nije posve tiho, jer se već mnogo godina marljivo gradi. Malu crkvu treba zamijeniti lijepa bazilika; ona će uskoro nadaleko vidljivo iskazivati pohvalu Bogu.

Dosta se neugledno doima naprotiv niska nadogradnja na samostanskoj crkvi. Prođe li se oko te male građevine upada u oči nešto čudnovato: Nijedna jedina vrata ne otvaraju se prema vanjskom svijetu, zidovi su probijeni samo na jednom mjestu gdje se nalazi mali prozor s rešetkama. Samostanu redovnika priključena je klauzura s malom ženskom zajednicom, kao što se u to vrijeme često događalo – bilježimo godinu 1130. Nitko ne bi slutio da iza tih zabitnih zidova živi jedna od najneobičnijih osoba 12. stoljeća: Hildegarda iz Bingena koja će za nekoliko godina prodrmati svijet. Nitko je još ne poznaje međutim pod tim imenom; ona je još jednostavno Hildegarda, tek jedna od redovnica koje na Disibodenbergu vode svoj povučeni život. A ipak – njezine sestre osjećaju da je ta Hildegarda nešto osobito. Svi vole uzdržanu mladu ženu koja je tako često mučena bolestima, a unatoč tomu zrači tolikom toplinom. Ponekad ta krhka, gotovo slabunjava Hildegarda naslonjena na prozor gleda van prema brežuljcima, ne uvis prema oblacima, već u mnogo veću daljinu. U tim je trenucima posve blizu Bogu. Tko joj se sada obrati neće od nje dobiti odgovor. Gotovo joj se zastrašujuće sjaje oči, čini se kao da čitavo

njeno lice iznutra blista. Redovnice je sa strahopoštovanjem zaobilaze da joj ne bi smetale. »Opet ima ona svoja lica« šapću one jedna drugoj.

Hildegarda ne govori rado o tome što proživljava u takvim trenucima. Katkada je muči njezina različitost. Ona je ističe među svim drugim ljudima, ali je i odjeljuje od njih –, a cijeli je svoj život ispunjena potrebom da se u ljubavi posveti drugim ljudima! »U njezinom je srcu sjala milostiva ljubav koja nije nikoga isključila iz svoje širine«, piše o njoj redovnik Gottfried. Pola života pokušava Hildegarda tajiti svoje neobične sposobnosti. Svoje tajne pojverava samo svojim najbliskijim pouzdanicima: Jutti koja vodi zajednicu i koja je za nju gotovo poput majke i redovniku Volmaru, punom razumijevanja koji pruža duhovnu potporu redovnicama. Nijedna riječ o tome ne prodire od njih dvoje kroz zidove samostana prema vani – to je naime izričita Hildegardina želja. I tako nitko na svijetu ne sluti ništa o Hildegardinoj čudesnoj vidovitosti koja je za nju bila već od najranijeg djetinjstva istodobno radost i teret.

Kao »Hildergarda iz Bingena« ušla je velika vidovnjakinja u povijest. U tom gradu koji je dao pridjevak njezinom imenu nije nikada živjela. Utemeljila je međutim samostan nasuprot Bingenu, na drugoj obali rijeke Nahe.

Djetinjstvo pod osobitim znamenjem

Bermersheimeri, stara plemićka obitelj koja je živjela kod Alzeya, bili su već bogato blagoslovljeni djecom. Ljeti 1098. godine vladala je u njihovom domu još jednom golema radost: Kao deseto dijete došla je na svijet zdrava, mada veoma krhka djevojčica. Ona je trebala ostati posljednjim potomkom plemenitog Hildeberta od Bermersheima i njegove supruge Mechtilde. Dijete su dali krstiti na ime Hildegarda. Djevojčica je rasla i oči gospođe Mechthilde često su s velikim ponosom počivale na njezinoj kćerkici. Već se rano pokazao čio um djevojčice. Pozorno je promatrala sve što se oko nje događalo i ubrzo počela postavljati pametna pitanja kojima se majka mogla samo čuditi. »Mislim da je Hildegarda veoma nadarena« razmišljala je katkada gospođa Mechthilda, ali se zatim samoj sebi nasmiješila: Zacijelo svaka majka drži svoje dijete osobitim, naročito ako je to njezino najmlađe dijete!

Hildegarda nije međutim pričinjavala svojim roditeljima samo radost: oni su noćima sjedili uz krevet svoje kćerke dok se ona mučena bolima grčila u kolijevci. Često se činilo da krhki, mali život visi još samo o niti. Djevojčica skoro nikada nije bila posve zdrava. I nešto je drugo zadavalo Bermersheimerima velike brige: Jedva što je mala počela brbljati, već je pričala čudnovate priče o stvarima što ih je »vidjela« a o kojima ne zna nitko osim nje. Roditelji su se bojali da njihova najmlađa kćerkica ima preživu maštu i da se zbog toga neće snaći u stvarnosti. Oni nisu dakako mogli slutiti da je Bog njihovoj trogodišnjakinji već očitovao stvari koje su svim drugim ljudima ostale skrivenima. S prikrivenom jezom čitamo kasnije u Hildegardinoj autobiografiji:« U trećoj sam godini svoga života vidjela neko toliko veliko svjetlo da mi se potresla duša, ali zbog svoje dobi nisam to mogla iskazati ... Do svoje sam pete godine vidjela mnogo toga, a ponešto sam od toga jednostavno ispričala, tako da su se oni koji su to čuli veoma čudili odakle mi sve to dolazi i od koga. «

Jednoga je dana trčala Hildegarda sa svojom dadiljom po livadi. »Pogledaj ono malo tele tamo prijeko«, uzviknula je iznenada uzbuđena djevojčica, kako lijepo izgleda! Posve je bijelo, samo na glavi i na nogama ima mrlje ... ah, i na leđima ima nekoliko tamnih mrlja.«

Dadilja nije mogla nigdje otkriti neko tele. Tada je Hildegarda pokazala na stelnu kravu: »Ali tamo je!« Dadilja je samo tresla glavom– što sve može učiniti dječja mašta ... Smijući se izvjestila je Hildegardinu majku o najnovijim »opažanjima«. Kada se međutim otelilo tele, više se nitko nije smijao. Ono je naime izgledalo točno kako je to pretkazala Hildegarda.

Roditelji su počeli malo pomalo shvaćati kakav je čudesan poklon položen u kolijevku njihovog najmlađeg djeteta. Sada su bolje razumjeli zašto njihova Hildegarda tako rijetko skakuće okolo s ostalom djecom; djevojčica je najčešće sjedila sama duboko udubljena u sebi, negdje vani ili u maloj crkvi koja je pripadala posjedu Bermersheimera. »Svoje deseto dijete želimo posvetiti Bogu«, odlučili su Hildebert od Bermersheima i njegova supruga, »Bog je položio svoju ruku na Hildegardu, ne smijemo mu uskratiti njegovu desetinu. Takav je već bio zakon u Starom Savezu i mi se toga želimo držati.« Ta odluka, ma koliko da nam se danas može činiti neobičnom, odražava duboku pobožnost Bermersheimerovih; oni odgajaju svoju djecu primjerno u kršćanskoj vjeri. Stoga ne čudi da je još troje od njene braće i sestara bilo pozvano u Božju službu: njezin brat Hugo postat će crkvenim pjevačem u stolnoj crkvi u Meinzu, njezin brat Rorich postat će svećenikom i kanonikom u Tholeyu, jednom od sedam arhi đakonata nadbiskupije Trier. Clementia, jedna od četiriju Hildegardinih sestrara, živjet će kao redovnica na Rupertsbergu, u samostanu koji će utemeljiti Hildergarda. Ali do toga je još dug put ...

Nakon što su Bermersheimerovi spoznali osobito biće svoje kćeri, preostalo im je još samo jedno: Morali su potražiti prikladan samostan za Hildegardu. Gospoda Mechthilda nije se uopće mogla priviknuti na pomisao da svoje boležljivo najmlađe dijete mora dati od sebe. Ona je svom suprugu odlučno objasnila kako samostan nikako ne smije biti suviše udaljen. Za nju nije dolazilo u obzir da Hildegarda napusti roditeljski dom prije nego što bude navršila sedam godina života. Gospodin Hildebert se s tim suglasio; jer i sinovi plemića ostajali su do dobi od sedam godina kod kuće, prije nego što su bili predani na viteški odgoj. Kada se približavalo vrijeme rastanka raspitivali su se Bermersheimerovi u svojoj okolici o pravom mjestu za svoju mezimicu. Kakve li sretne slučajnosti! U susjedstvu, u zamku

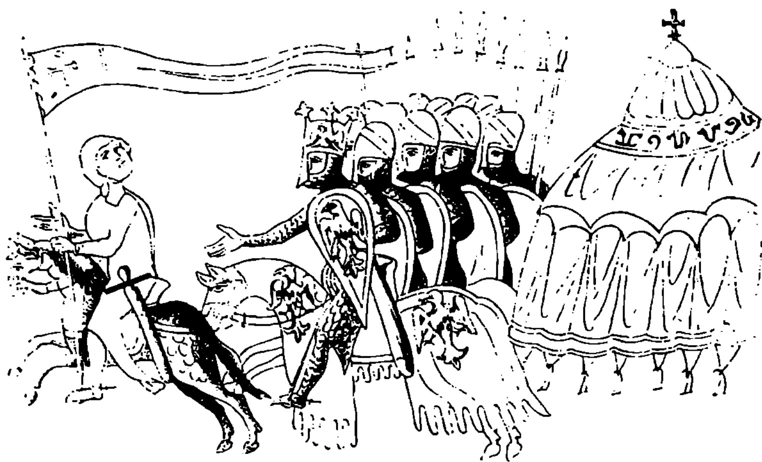
Spanheim kod Kreuznacha, živio je grof Stephan sa suprugom Sophie. Kćerka iz te plemičke obitelji s kojom su bili sprijateljeni, lijepa Jutta von Spanheim, upravo je odlučila povući se u klauzuru. Hildegardini roditelji držali su da bi njihova mala kćerkica bila u Jutte u najboljim rukama.

Isposnički život i oduševljenje križarskim pohodima

Danas se čudimo tome koliko je mnogo muškaraca i žena u Srednjem vijeku bilo spremno svoj život posve predati Bogu. Za vjersku revnost koja je ispunjavala tadašnje vrijeme daju rječito svjedočanstvo prije svega križarski pohodi. Kada se rodila Hildegarda bili su upravo prvi križari na putu prema Jeruzalemu. Godine 1095. pozvao je papa Urban II. kršćanstvo u borbu za oslobođenje Svetoga groba iz ruku Turaka. Njegova je propovijed u vezi s kršćanskim pohodima naišla na fanatičan odaziv: Deset tisuća muškaraca iz svih društvenih slojeva ostavili su bez oklijevanja cjelokupnu imovinu, svoje žene i djecu da bi pohitali u pustolovni pothvat. Na ramena su natovarili težak drveni križ ili su sebi na leđa simbolično prišili crveni križ od tkanine, zatim su krenuli – dijelom u neorganiziranim gomilama, dijelom pod vodstvom dobro naoružanih vitezova. Mnogi su poginuli još prije nego što su stigli do Svete zemlje. Godine 1099. bio je pod vodstvom Gottfrieda von Bouillona ipak osvojen Jeruzalem. Slijedeći križarski pohodi nisu više mogli izvojštiti uspjehe; stoljeće i pol kasnije bila su sveta mjesta konačno izgubljena. Križarski su se pohodi retrospektivno pokazali kao golem pogrešan pothvat koji je donio smrt nebrojenim ljudima i stajao goleme financijske žrtve. Križari su vjerovali da se bore za Božju stvar; bili su uvjereni da su na njihovoj strani anđeli i sveci. Oni gorljivo borbeni činili su djela što su grubo proturječila smislu kršćanske egzistencije: U histeričnoj mržnji spram pogana i Židova počinili su pokolje i velika pustošenja. Križarski su pohodi unatoč svemu ostali u svom vjerskom oduševljenju izraz onoga vremena koje je kao gotovo nijedno drugo čeznulo za izbavljenjem i Božjom blizinom.

Ista je čežnja stvorila oblik života koji je posve u suprotnosti s onom prema vani okrenutom revnošću, a katkada i fanatizmom

Kršćanska je Europa u Srednjem vijeku vjerovala da ima pravo na Svetu zemlju. U svom vjerskom oduševljenju priključili su se deseci tisuća muškaraca križarskim pohodima da bi »oslobodili« Jeruzalem iz ruku pogana.

križara: isposnički život otklonjen od svijeta, isposnika ili trajno zatvorena (lat. inclusus). Da bi se mogao nesmetano predati razgovoru s Bogom, dao se isposnik zatvoriti ili zazidati u ćeliju – doživotno! Ćelija ipak nije smjela biti posve na osami, jer su isposnike morali drugi ljudi opskrbljivati. Zbog toga su ćelije bile građene uz gradske bedeme, blizu mostova, ali najčešće uz neku crkvu ili blizu samostana. Tada je isposnik kroz prozorčić dobivao ono što mu je bilo potrebno za život. Isposnici se nisu trebali bojati da će ih njihovi bližnji zaboraviti, jer su u njih uživali veliki ugled. Ljudi su dolazili k isposnicima sa svim mogućim problemima nadajući se s mnogo povjerenja mudrom savjetu tih ljudi koji su bili tako blizu Bogu. Neke su se od ćelija razvile u prava prošteništa. Taj oblik predanosti Bogu izabrale su prije svega žene, budući da one nisu bile dorasle pravom isposništvu u divljini.

Stroga su pravila propisivala kako bi trebala biti uređena isposnička ćelija: Mala je prostorija bila namještena krajnje oskudno: jedna zdjela, lončić, vrč, ležaj, jastuk, bili su jedini predmeti dopušteni za osobnu udobnost.Ništa nije smjelo odvraćati od predanosti Bogu. Tko je želio prihvatiti asketski život u takvoj ćeliji morao je biti veoma siguran u sama sebe i svoju nepokolebljivost, jer tko je jednom primio isposničko pomazanje, iza njega su se zidovi zauvjek zatvorili – isposnicima je bilo - uz prijetnju kaznom izopćenja iz vjerske zajednice – zabranjeno ikada više napustiti svoju ćeliju.

Wolfram von Eschenbach prikazuje u svom glasovitom romanu o Parsifalu, koji je nastao iza 1200. godine, nježnim crtama sliku jedne isposnice. Parsifalova rođakinja Sigune okajava, odjevena u grubu pokajničku haljinu, svoju lakoumnost koja je njenog voljenog stajala života. Na početku žali prije svega zbog svoje izgubljene sreće, ali malo pomalo odriče se svih zemaljskih veza i u neprestanoj molitvi zadobiva čistu ljubav prema Bogu. Njezina se ćelija nalazi u osami uz potok u šumi, a napola je izgrađena iznad vode. U blizini je tajanstveni Gralsburg (zamak Gral) iz koga Siguni samo jednom tjedno glasnica iz Grala donosi malu pričuvu hrane. Tako Sigune vodi krajnje skroman pokajnički život.

Toliko teški kao u Sigune nisu bili uvjeti pod kojima je živjela većina isposnica u 12. stoljeću. Malo je ćelija bilo smješteno u takvoj

Hildergarda je kao osmogodišnjakinja ušla u ženski samostan na Disibodenbergu. Tu je osim toga počela zapisivati vizije. Nikada se nije međutim obvezala na isposnički život.

zabiti kao Sigunina; one su se u pravilu gradile neposredno uz samostansku crkvu do koje je bio probijen mali prozorčić. Tu je isposnica primala svetu pričest. Umjesto pokajničke haljine od grube tkanine nosila je odgovarajuću odjeću svoga reda; za zimu joj je bila dostavljena bunda – grijanja nije bilo. Dopuštena je bila i povremena kupka. Jedno isposničko pravilo čak preporuča da se ispred ćelije načini mali vrtić u kome se treba posaditi kupus i gdje može isposnica omogućiti sebi nešto kretanja, jer joj »mnogo koristi izaći na zrak«. Vrt je bio naravno okružen zidom; put u vanjski svijet ostao je uvijek zatvorenim. Često su se jednoj isposnici priključile druge žene; one su sagradile svoje ćelije jednu do druge kao pčele svoje saće. Zajednica je iz svoje sredine izabrala jednu učiteljicu, predvodnicu; na taj je način mogao malo pomalo nastati mali samostan.

Tako je dakle izgledao život za koji se odlučila Jutta von Spanheim. Suvremenici izvješćuju da je Jutta bila veoma lijepa i bogata; mnogi su vitezovi kucali na vrata zamka Spanheim i prosili njenu ruku. Srce mlade grofice bilo je međutim već poklonjeno: Ona je čeznula samo za Bogom. Čak joj se i samostan činio previše živahnim mjestom za njezine tihe planove, zbog toga je zamolila oca da joj kod nekog samostana sagradi ćeliju. Njemu nije bila draga pomisao da bi njegova jedina kćerka otišla od njega, ali je naposljetku pristao. Život kao isposnica vrijedio je u plemićkim krugovima svakako kao staleški odgovarajući i donio obitelji veliku čast. Pri izboru samostana nije se dugo oklijevalo. Jutta je željela naravno otići k monasima koji su tek nedavno preuzeli opatiju. Oni su bili pozvani od nadbiskupa grada Meinza iz cijenjenog benediktinskog samostana Hirsau, potpornog stupa klinijske reforme u Njemačkoj. Na Disibodenbergu je pirio svjež vjetar obnovljene religioznosti: Jutta je znala da će se tamo dobro osjećati. S nestrpljenjem je isčekivala dovršenje svoje ćelije.

Konačno je došao taj trenutak. Jutta je odredila 1. studenoga 1106. kao dan svoga svečanog useljenja. Kada ju je gospodin Hildebert von Bermersheim upitao bi li htjela uzeti pod svoju pasku malu Hildegardu, odmah je izrazila svoju spremnost da to učni; a tu se našla i još jedna druga učenica, daljnja Juttina rođakinja. Na dan Svih svetih uspinjala se mlada, lijepa grofica s obe djevojčice na čelu duge procesije na brijeg gdje se nalazio samostan. Nagrnuli su svi rođaci i

prijatelji da bi doživjeli svečani obred isposničkog posvećenja, a pridružili su im se i brojni znatiželjnici iz okolice.

Što je mogla na taj dan osjećati mala Hildegarda? Samostanska je crkva bila uređena kao za pogrebni obred; svijeće i baklje bacale su nemirne sjene. Pri ulasku preko crkvenog praga započeli su redovnici s pjevanjem psalama i vjenčanih pjesama, zatim je uslijedio svečani obred. On je bio nalik pogrebnom obredu, jer za Božju je zaručnicu Juttu značio odsada život stalno »umiranje s Kristom« da bi jednom s njim ponovo uskrsnula. Na kraju Mise bila je isposnica blagoslovljena, a zatim su redovnici zazidali vrata iza Jutte i obiju djevojčica – kamen po kamen presjecala se veza s vanjskim svijetom, s obitelji, sa svim dosada bliskim.

Novi odlomak života

Možda se Hildegardi činio ozbiljan obred Juttinog isposničkog posvećenja tjeskobnim i deprimirajućim. Ona je znala međutim da zavjet na isposnički život nije važio za nju samu; ona je bila primljena u ćeliju kao učenica. Rastanak od roditelja nije joj bio lagan, ali je ubrzo stekla povjerenje u lijepu, blagu Juttu. Tek tu, u tom ozračju vjere i tihe predanosti Bogu, mogla je mala duša raširiti svoja krila – djevojčici nisu nedostajala svjetovna zadovoljstva. Osjetljiva snaga njenog uma željno je upijala sve čemu ju je učila njena učiteljica.

Jutta ju je »odgajala u duhu skromnosti i nevinosti, poučavala je u Davidovim pjevanjima i učila pjevanju psalama«, piše u Hildegardinoj biografiji čiji je autor Gottfried. Hildegarda je revno prisvajala ta temeljna znanja koja su joj bila potrebna da bi mogla pratiti molitvu monaha za svaki sat u danu i pjevanje crkvenog zbora. Osobito ju je očaravalo pjevanje; svojim je finim sluhom hvatala sve nijanse uzvišenih gregorijanskih korala i kada se njezin zvonki dječji glasić veselo zaorio u pohvali Bogu, Juttino se srce ispunilo ponosom i radošću. Već je sada izišla na vidjelo Hildegardina silna glazbenost; glazba i pjevanje provlačit će se kroz čitav njezin život.

Uz svakodnevnu molitvu psalama i čitanje Svetoga pisma urastala je Hildegarda malo pomalo kao sama od sebe u kršćansko učenje i u

tajne vjere. Tako se objašnjava začudno poznavanje Biblije što ga dokazuju njezina kasnija djela. Osim Jutte imala je Hildegarda još jednog učitelja. Opat je odredio jednog redovnika kao dušobrižnika za isposnicu; njemu Hildegarda zahvaljuje najveći dio svoga obrazovanja. Iako ona češće označava sama sebe kao »neuku«, posjedovala je barem osnovno znanje u latinskom jeziku; a umjela je i pisati. U svojoj je želji za znanjem postavljala Volmaru, tako se zvao ispovjednik, mnoštvo pitanja na koja je on rado odgovarao-radovalo ga je duhovno potpomagati tu djevojčicu žive inteligencije. Hildegarda nije, za razliku od muških redovnika, nikada bila sistematski uvedena u srednjevjekovni kanon znanja: Ona nije prošla ni trivijum ni kvadrijum Sedam slobodnih vještina koje su obuhvaćale predmete: gramatiku, retoriku, dijalektiku, aritmetiku, geometriju, glazbu i astronomiju. Zbog toga je za tadašnje vrijeme važila kao neuka. Njena je nadarenost međutim više nego nadomjestila nedostatno obrazovanje.

Na Hildegardu je snažnije od bilo kakvog usmjerenog poučavanja utjecao svakodnevni život po Benediktovom pravilu; on je dao njezinom životu golemu unutarnju snagu i čvrstinu. Propis zahtijeva od benediktanaca poniznost i poslušnost; kao jedna od najvažnijih vrlina važi diskrecija, sposobnost da se bitno razlikuje od nebitnoga, a prije svega da se čovjek drži prave mjere. Molitva i duhovno razmatranje zauzimaju važno mjesto, ali ne smiju potisnuti na stranu rad unutar zajednice i djela ljubavi spram bližnjega. Prvenstveni zadatak benediktanaca ipak ostaje velika, svečana pohvala Boga: »Ništa se ne smije dakle pretpostaviti Božjoj službi.«

Duhovni su život dijelile isposnice s redovnicima. Rad sa sastojao od uređivanja vrta, ali i od izvedbe svih mogućih ručnih radova kojima je Jutta ovladala velikom spretnošću – poput svake djevojke plemenita roda bila je u roditeljskom domu poučavana u ženskim vještinama kao što su predenje, tkanje i vezenje i sada je svoja umijeća prenosila dalje. Praktična ljubav spram bližnjega značila je za učiteljicu prije svega da bude tu za svakoga tko dođe na mali vanjski prozorčić s rešetkama i zatraži savjet u svojoj nevolji. Juttin je primjer imao snažan utjecaj na Hildegardu; njezina se vrata isto tako neće kasnije nikada zatvoriti nekom tko traži pomoć.

Tako su Jutta i njezine učenice provodile jedan ispunjen dan za drugim i njihovo je unutarnje zadovoljstvo nadaleko zračilo. Sve je više mladih plemkinja molilo da bude primljeno u klauzuru, tako da su brzo morale biti nadograđene dodatne ćelije.

Čitavo to vrijeme nisu se Hildegardi prestajale javljati njezine vizije i o njima je razgovarala sa svojom učiteljicom kao nekada sa svojim roditeljima kao o nečem posve normalnim. Jutta nije dopustila da se primijeti njeno čuđenje, ali je svoju učenicu promatrala s oštrom pozornošću. Nema sumnje – Bog joj je povjerio vidovnjakinju koja još nije znala ništa o svojoj posebnosti! Jer Hildegarda je još godinama živjela u uvjerenju da svi ljudi mogu vidjeti isto što i ona. Iskreno je pričala o tim svojim doživljajima i tek su je neobični pogledi njenih sestara učinili malo pomalo nesigurnom. Jednoga je dana opet ležala bolesna na svom uskom krevetu kada ju je obuzela nova vizija: Redovnica koja je taj dan bila zadužena za njegu bolesnih gledala je zabrinuto u Hildegardino zažareno lice. Djevojka se iznenada uspravila i upitala svoju njegovateljicu može li i ona katkada vidjeti stvari koje u normalnom slučaju nisu vidljive. Njegovateljica je zbunjeno tresla glavom. Tada je Hildegarda napokon shvatila kakav ju je ponor dijelio od njenih bližnjih – bilo joj je petnaest godina. Otada nije više prešla preko njenih usana nijedna riječ o njezinim čudesnim doživljajima. Stidljivo je tajila od zajednice svoju različitost. Svi su unatoč tome znali istinu o njoj i gledali je s potajnim strahopoštovanjem.

Između 1112. i 1115. godine – ne znamo točno kada – ona je konačno odlučila staviti svoj život posve u Božju službu; položila je redovnički zavjet pred biskupom Ottom vom Bambergom. Tako je postala benediktinskom redovnicom; nije se međutim obvezala na strog isposnički život. Prošlo je trideset godina, a da se nije imalo izvijestiti o nekim veličanstvenim događajima. Hildegarda je svakodnevno težila duševnom savršenstvu koje se na zemlji može međutim tako teško postići. Koliko je ipak napredovala opisuje njezin biograf Gottfried:

»Njezina je štovanja vrijedna majka (Jutta) s divljenjem zamijetila kako je iz učenice postala učiteljica i utiračica visinskih staza vrline. U njezinom je srcu sjala nježna ljubav koja nije nikoga isključila iz

svoje širine. Kulu djevičanstva štitio je zid poniznosti. Oskudnosti u jelu i piću pridružila se i skromnost u odijevanju. Čedna i suzdržljiva mirnoća srca očitavala su u šutnji i štedljivim riječima.«

Gottfried isto tako izvješćuje o bolestima koje su Hildegardu gotovo stalno toliko mučile da se više nije mogla držati uspravno. Strpljivo i ne žaleći se podnosila je najjače boli: Bolest je bila cijena za neizmjernu milost da se u nekim trenucima na nju izlilo božansko svjetlo. Patnja ju je zaštitila od opasnosti da postane oholom zbog svoje osobitosti, stoga je svoju bolest podnosila sa zahvalnošću. I »dok je tijelo propadalo, čudesno se žestoko rasplamslala u njoj snaga duha.« Nikom na Disibodenbergu nije moglo ostati neopaženim kakva je osoba živjela u njihovoj sredini – iako skromna redovnica, nije nikako željela važiti kao nešto posebno.

Benedikt iz Nursije utemeljio je u 6. stoljeću redovništvo Zapada. Njegov propis za redovnike zahtjeva da se duhovni život dopuni aktivnim radom u poljodjelstvu i obrtništvu.

Godine 1136. došao je dan kada se Jutta smjela vjenčati sa svojim nebeskim Mladoženjom, nakon što je tri desetljeća uspješno vodila klauzuru i samostan. Sada je morala biti izabrana nova predstojnica.

Sve su se redovnice sabrale na zajedničkom vijećanju koje nije dugo trajalo. »Hildegarda!« viknula je jedna od žena u tišinu. Hildegarda je već slutila što je čeka i pokušala se neupadljivo povući u pozadinu. Pogledi su se upravili prema njoj. »Da, Hildegardo ti trebaš voditi naš samostan!« Ona je zaprepašteno pokušala svoje oduševljene sestre odvratiti od te zamisli. Kako bi mogla ona, bolesna žena, biti dorasla tako teškom zadatku? Ali nitko nije želio slušati njene prosvjede u vezi s tim. Kada redovnice nisu mogle Hildegardu pridobiti da prihvati njihov izbor, obratile su se opatu Kunu. Njemu je napokon uspjelo uvjeriti Hildegardu u to da ne smije iznevjeriti povjerenje svojih sestara. Ona je preuzela odgovornu službu i time je počelo dugo, blagoslovljeno, uspješno upravljanje samostanom.

Sažetak

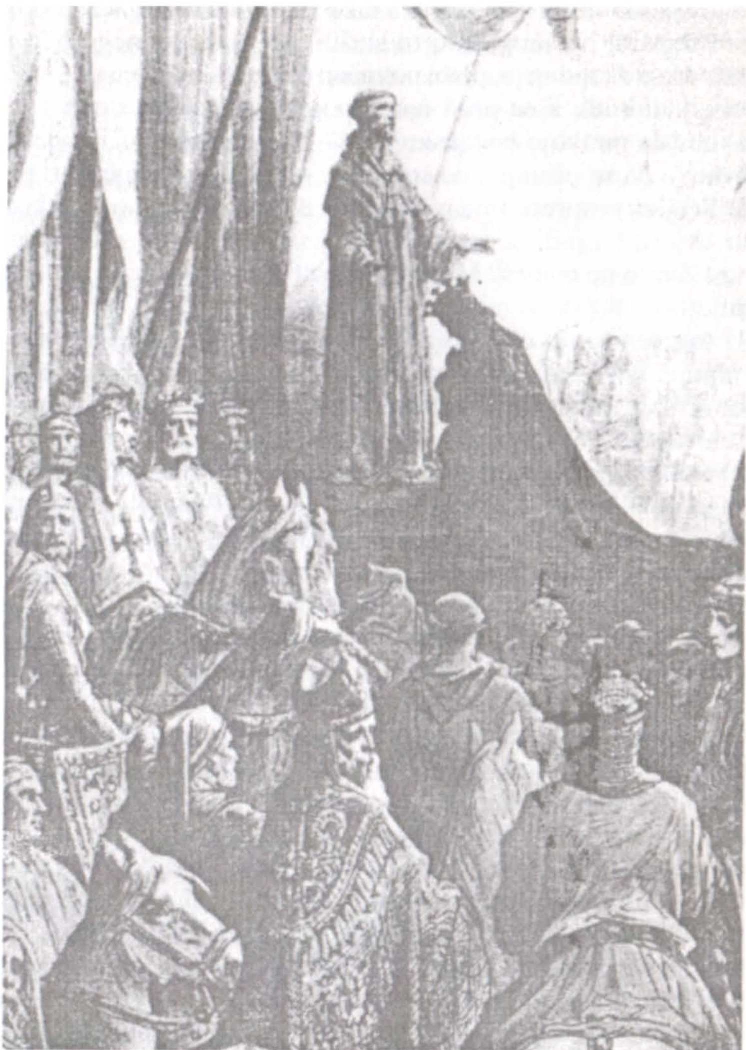
Hildegarda od Bingena, rođena je 1098. godine kao deseto dijete stare plemićke obitelji Bermersheimer. Već u dobi od tri godine pokazuje vidovnjačke sposobnosti. Zbog toga njeni roditelji odlučuju da svoje dijete stave u Božju službu i daju je kao sedmogodišnjakinju pod pasku Jutte von Spanheim, grofovske kćeri. Jutta uzima Hildegardu sa sobom u žensku klauzuru koja je priključena benediktinskom samostanu na Disibodenbergu. Tek u dobi od petnaest godina postaje Hildegarda svjesna svojih čudesnih sposobnosti koje otada pokušava tajiti. Ona koja je često mučena bolestima, živi mnogo godina skromno kao redovnica. 1136. godine umire Jutta, predstojnica klauzure, a Hildegarda je izabrana za njezinu nasljednicu.

DAN KOJI SVE MIJENJA

Pet je godina život na Disibodenbergu dalje mirno protjecao, pet je godina Hildegarda još imala vremena urastati u svoju novu službu upravljanja samostanom. Svi njeni strahovi da bi obavljanje upraviteljskih poslova i teška odgovornost za povjerene joj duše mogli predstavljati za nju preveliki zahtjev kome nije dorasla, već su se ubrzo raspršili. Mala zajednica odijeljena od svijeta proživljavala je spokojno, sretno vrijeme – , a više od toga nije Hildegarda mogla ni poželjeti. Tada se dogodilo nešto što je skrenulo njezin život u posve drugom pravcu.

Hildegardi su bile četrdeset i dvije godine i sedam mjeseci kada su jezovite riječi uzdrmale mir njezine duše: »Obznanjuj čudesa što ih doživljavaš. Bilježi ih i govori o njima!« I dalje: »O ti, slabašni stvoru. Prahu od praha i pepelu od pepela, govori i piši što vidiš i čuješ. Ne govori i ne piši po ljudskom shvaćanju, po ljudskom načinu prikazivanja, već onako kako čuješ u Bogu, onako kako učenik prepričava riječi učitelja.« Hildegarda je ležala kao okamenjena na svom tvrdom ležaju. Ona je u svom zaprepaštenju željela sebe uvjeriti da je samo sanjala, ali zapovijedajuće su riječi neprestano, uvijek iznova brujale u njezinim ušima: »Ti dakle, o čovječe koji sve to ne primaš u nespokoju obmane, već u čistoći bezazlenosti, imaš nalog očitovati ono skriveno!«

Naposljetku je taj neumoljivi glas umuknuo; za sobom je ostavio posve zbunjenu Hildergardu koja je drhtala cijelim tijelom. »Ne, ne...«, zamuckivala je ona, »ja trebam očitovati svoje vizije?« Očajnički se opirala božanskoj zapovijedi. Glavom joj je prolazilo tisuću protuargumenata i prigovora: Zašto mi to činiš? Nije li mi već dovoljno teško nositi se s tim što mi daješ da vidim tvoje božanske tajne? Zar Izaija ne kaže: »Tko živjeti može s ognjem što izjeda?« Teškom sam mukom ponovo našla svoju ravnotežu, tu, u ovom samostanu,

Veliki Bernhard iz Clairvauxa umio je kao nitko drugi oduševiti ljude (i povući ih sa sobom). U njega je i Hildegarda potražila utjehu. Bernhard joj je napisao ohrabrujuće pismo i zauzeo se u pape za priznanje njezinih pisanih djela.

moje je mjesto tu, tu sam voljena iako sam toliko drugačija od moje braće i sestara. Ne mogu li ti tu služiti mnogo bolje nego bilo gdje drugdje? Što da radim ja, plah, povučen čovjek u velikom svijetu? Što će reći ljudi bude li se pred njima pojavljivala slaba, neuka žena i obznanjivala im tvoju božansku riječ? Nikada nisam učila vješto se izržavati, a da se pisanje i ne spominje – jedva mogu baratati pisaljkom! Svojim nespretnim zapinjanjem u govoru ne mogu nikoga u nešto uvjeriti! Ljudi će me ismijati, jednostavno će me proglasiti ludom! Zar to ne uviđaš? Molim te, shvati me – ja to ne mogu. Radije ću šutjeti.

U tom je trenutku nešto potreslo obeshrabrenu Hildegardu poput munje. Iznenada je u svim udovima osjetila jake boli. Ostala je nepomično ležati na svom krevetu i nije usnula sve dok nije napokon svanulo jutro. Tada je, kao svakoga dana, ušla Richardis u ćeliju svoje učiteljice. Odana se redovnica strašno prestrašila kada je vidjela Hildegardu kako tamo leži blijeda i ukočena. »Majko!« uzviknula je zaprepašteno i pohitala do njezina ležaja. Hildegarda je spram pametne, mlade Richardis gajila veoma topao, prijateljski odnos; njih su se dvije razumjele bez mnogo riječi.

Hildegarda je o svojim problemima najradije razgovarala s Richardis koja je u svim poslovima službe postala njenom desnom rukom. Svoju je najmiliju redovnicu uputila i u tajnu svojih vizija. Richardis se prignula iznad poštovane majke i uhvatila je za ruku. »Što se za Boga dogodilo?« upitala je zabrinuto. Hildegarda je s mukom, hvatajući zrak pričala s kakvim ju je golemim nalogom istrgnuo Bog iz sigurnosti njezinog života; pričala je i o svom protivljenju nakon čega je odmah uslijedila bolna kazna. U dugoj noći postalo je Hildegardi jasno da se ne smije protiviti Božjem nalogu, ali nije znala kako da ga ispuni. U svom strahu nije smislila što da učini. Očajnički i bespomoćno gledala je u ljupku Richardis koja je pred njom klečala. »Trebali biste pitati Volmara« savjetovala joj Richardis nakon kraćeg razmišljanja. Hildegardino se zgrčeno lice s olakšanjem opustilo. Volmar, visoko obrazovani, tankoćutni ispovjednik redovnica, koji ju je već toliko mnogo naučio, moći će je savjetovati – on ili nitko.

Volmar je pozorno saslušao Hildegardino izvješće o nevjerojatnim događanjima protekle noći. On je kao nitko drugi poznavao

Hildergardin osjetljiv duševni život i njezine izvanredne sposobnosti, ali je isto tako bio svjestan njezinih granica. Da li je taj osjećajni muškarac možda sebi potajno predbacivao što se nije bolje pobrinuo za temeljito Hildegardino obrazovanje? Znao je da on zapravo ne snosi nikakvu krivnju, jer u tadašnje vrijeme jednostavno nije bilo uobičajeno da se u žene i um podvrgne strogoj izobrazbi. Volmar je u tom trenutku možda ipak osjećao da je nešto propustio...Ali našao je izlaz.

»Ne uznemirujte se, časna majko«, tješio je on Hildegardu. »Nećemo Vas ostaviti samu s Vašim golemim zadatkom. Bog Vam je naložio da svoje vizije pismeno zabilježite za pouku ljudima. Ne budete li to mogli sami, netko će Vam pri tome pomoći.« Zahvalan pogled što mu ga je ona uputila, ugrijao mu je srce. Hildegarda je neko vrijeme šutjela, zatim je bojažljivo upitala: »Volmare, biste li se potrudili da mi pružite pomoć pri tom radu?« Redovnik je porumenio od radosti što mu ona poklanja toliko povjerenje. Odmah je o tome izvjestio opata Kunu. On je najprije oklijevao: Tko jamči da Hildegardina nadahnuća zaista dolaze od Boga, a ne potječu iz njene mašte ili čak potajna došaptavanja s đavolom? Volmar je bio međutim uvjeren u božansko porijeklo njezinih vizija. Kuno napokon pokazuje razumijevanje i pušta Volmaru na volju da pruži pomoć Hildegardi.

Kada su bolovi malo pomalo popustili, počela je Hildegarda s radom na svom prvom velikom djelu. Nazvala ga je »Scivias«, (»Spoznaj putove«), jer je sadržaj za tu knjigu primila na putu viđenja Boga: Neko se plameno svjetlo poput sjevanja munje spustilo na nju s neba i tada »mi se iznenada jasno pokazao smisao Poslanica, Psaltira, Evnđelja i drugih katoličkih knjiga Staroga i Novoga Zavjeta«.

Na početku je Hildegarda teško uspijevala diktirati iz svoje bolesničke postelje; Richardis je sve pisala i zatim predavala Volmaru koji je oprezno ispravljao i stilski dotjerivao Hildegardin ne baš savršeni latinski. Najčešće nije mijenjao uopće ništa u samom tekstu, već je ispravljao gramatičke greške. Sa svakom daljnjom stranicom osjećala je Hildegarda kako joj se vraćaju snage; uskoro je mogla ustati i sama uzeti u ruku pisaljku. Tako je sada sjedila držeći na koljenima voštanu ploču za pisanje i polagano urezivala jednu riječ

za drugom. Katkada bi se riječi nizale kao same od sebe, a zatim bi ona opet bojažljivo zastala – kako da snažne vizije, koje svojom snagom mogu prijeći mogućnost ljudskoga shvaćanja, izrazi jednostavnim rijčima kojima ona jedino raspolaže? Volmar je neprestano hrabrio skromnu sestru. Njemu je već nakon prvih stranica postalo jasno zašto se Bog odrekao vješta pera i svoje riječi stavio u usta neizopačene žene. U kakvoj čistoj prirodnosti, iskrenosti i jednostavnosti uskrsavaju snažne slike njezine duhovne spoznaje. Ponešto ostaje opet mračno i tajanstveno, izaziva na zadubljivanje i ispitivanje. Nikada nije neka žena napisala djelo koje seže od stvaranja svemira preko istočnoga grijeha do posljednjeg suda. Volmar je kao prvi spoznao Hildegardinu veličinu; do kraja svoga života služio joj je s neumornom predanošću. On se nije usuđivao »ispravljati« bilo što u njezinom djelu, već joj je ponizno pomagao samo tamo gdje je to zaista bilo potrebno.

Poziv u pomoć upućen jednom velikom čovjeku

Od godine 1141. mučila se Hildegarda pet dugih godina sa svojim prvencem i još uvijek nije bio na vidiku svršetak. Njezin najgori neprijatelj nisu bile jezične teškoće, već njezino nedostatno samopouzdanje. Još uvijek nije mogla shvatiti da je upravo ona bila odabrana da pred cijelim svijetom obznanjuje božanske tajne. Hoće li njezini rukopisi biti ozbiljno shvaćeni? Takva nesigurnost i nagrizajuća sumnja crpile su njezinu stvaralačku snagu.

Tada je čula oduševljena izvješća o potresnim propovjedima jednog glasovitog čovjeka koji je upravo putovao duž Rajne da bi sabrao muškarce za drugi križarski pohod: Bernhard iz Clairvauxa. Iako je jedva umio govoriti njemački, izazvao je snažnim zračenjem svoje Bogom ispunjene osobe navalu religioznih emocija: Tisuće muškaraca pristale su da pričvrste sebi na leđa križ. Na Božić 1146. propovijedao je u stolnoj crkvi i Speyeru s tolikim zanosom da su naposljetku uzeli križ i njemački kralj Konrad III, te mnogi od njegovih vitezova. Za mnoge je Bernhard važio kao »neokrunjeni car i papa svoga stoljeća.« Hildegarda je znala da je i Bernhardu bio udijeljen dar vidovitosti: Stoga je držala da bi on morao imati ra-

zumijevanja za njezine nevolje. Prikupila je svu svoju hrabrost i sastavila dugo pismo upućeno tom možda najvažnijem čovjeku njezina stoljeća: »O štovani oče Bernharde, ti koji imaš čast crpiti iz Božje snage. Molim te, oče, u ime živoga Boga, saslušaj me što ti imam reći. Veoma sam zabrinuta zbog tih vizija koje mi otkrivaju tajne. Ja, jadna i više nego jadna u svom postojanju kao žene, vidjela sam već od svoga djetinjstva velike, čudesne stvari što ih moj jezik ne bi mogao izraziti da me Božji duh nije naučio vjerovati.

Milostivi oče, ti si tako siguran; odgovori mi u svojoj dobroti, meni svojoj nedostojnoj služavki koja od djetinjstva nije nikada živjela u sigurnosti, ni jedan jedini sat. U svojoj očinskoj ljubavi i mudrosti ispitaj u svojoj duši kako će te poučiti Sveti Duh i podari svojoj služavki utjehu iz svoga srca.

Ja znam naime u tekstu Psaltira, Evanđelja i drugih knjiga smisao tumačenja koji mi se pokazuje putem tih vizija. One mi diraju u srce i dušu i uče me dubinama tumačenja...Odgovori mi: što ti misliš o svemu tome? Ja sam naime čovjek koji nije stekao školsko znanje o vanjskim stvarima.«

Na Disibodenbergu se već odavna nalaze samo još ruševine ponosne benediktinske opatije. U ćeliji koja je bila priključena samostanu redovnika provela je Hildegarda preko 40 godina svoga života.

Hildegarda je u tom pismu očitovala najdublju dubinu svoje duše; nikada se nećemo ljudski toliko približiti njezinoj osobnosti nego kada je napisala: »Plakala sam, jer tako lako porumenim i tako sam bojažljiva...«. Još je dugo primala od Bernharda snažnu utjehu i priznanje za svoja djela. Taj veliki čovjek nije dakle prečuo njezine usrdne molbe. Već to što joj je unatoč vremenskoj stisci uopće odgovorio, daje naslutiti koliko je duboko bio ganut Hildegardinim iskrenim riječima. On nije mogao međutim njemu posve nepoznatoj osobi samo na temelju pisma priznati njezin vidovnjački dar. Zbog toga je odgovorio sažeto i suzdržano.

»Radujem se s tobom zbog milosti Božje koja je u tebi. A što se tiče nas, upozoravamo te i zaklinjemo da je držiš milošću i odgovori na nju čitavom snagom svoje ljubavi, poniznosti i predanosti. Ta ti znaš da se Bog protivi oholima, dok poniznima poklanaja naprotiv milost. Uostalom, što da još poučavamo ili upozoravamo tamo gdje već postoji duboka pouka i gdje pomazanje poučava iznad svega...«

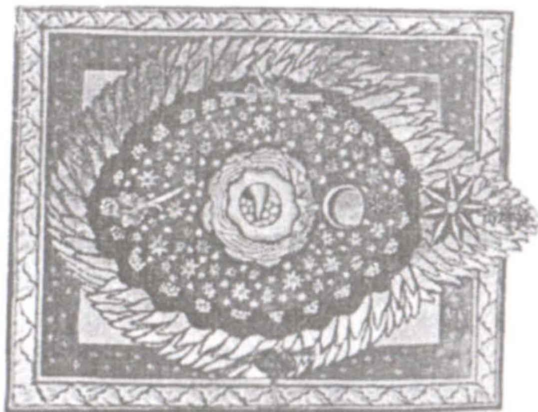
Te u osnovi ohrabrujuće riječi uspjele su dati Hildegardi novu snagu. Da je Bernhard osobno poznavao tu milošću obdarenu redovnicu s Disibodenberga, sigurno je ne bi upozoravao na potrebu poniznosti. Tko je ikada bio manje ohol od skromne Hildegarde? Dvoje velikih svetaca nije se međutim nikada srelo. Unatoč tome odigrao je Bernhard iz Clairvauxa uskoro još jednom veliku ulogu u Hildegardinom životu.

Papinsko priznanje

Nisu samo Hildegardu mučile sumnje zbog njezinog božanskog poslanja. Isto je tako i opat Kuno bivao sve više obuzet nemirom, što je dalje napredovalo Hildegardino djelo. Nije on sumnjao u njezinu osobnu čestitiost! Pitao se međutim što će se dogoditi s njezinim djelom »Scivias«, hoće li ga Hildegarda predati javnosti? On se pribojavao prijetećih opasnosti. Kako će se Crkva i papa postaviti spram »Božjih očitavanja«? Budu li se Hildegardini rukopisi naposljetku ipak pokazali kao patvoreni, imat će on golemih teškoća. On je konačno pružio podršku njezinom radu kada joj je poslao Volmara da joj pomogne! Opat Kuno nije se uopće osjećao dobro u svojoj koži.

Zbog toga je o toj stvari razgovarao s nadbiskupom Heinrichom iz Mainza koji je uvijek održavao dobre odnose kako sa samostanom redovnika tako i s Hildegardom. Heinrich se začudio neočekivanim otkrićima opata Kune – zar bi ta suzdržana, gotovo neugledna redovnica mogla biti milošću Božjom obdarena vidovnjakinja. Budući da za Boga nijedna stvar nije nemoguća, podvrgnuo je Heinrich ipak Hildegardine rukopise detaljnom ispitivanju. S učenjem je i divljenjem čitao stranicu za stranicom. Dojmili su ga se autoričini smjeli misaoni tijekovi. Ipak se nije usudio izreći sud o božanskom porijeklu njezinih rukopisa. Nije preostalo ništa drugo nego da se čitava stvar podastre papi.

Sretna je slučajnost htjela da je papa Eugen III uskoro trebao održati sinodu u Trieru. Ona je počela krajem studenoga 1147. i trebala trajati tri mjeseca. Tamo je bilo dovoljno prilike da se papi svrati pozornost na Hildegardu. Tada su se stvari počele razvijati. Papa Eugen III. je s čuđenjem i strahopoštovanjem saslušao kakva to nadarenost cvjeta u tajnosti na Disibodenbergu. Držao je da se to mora odmah istražiti. Izabrao je nekoliko prikladnih muškaraca koji su trebali na licu mjesta ispitati taj slučaj. Jednoga hladnog zimskog dana napustilo je papinsko izaslanstvo s tom namjerom stari grad na rijeci Mosel.

Pape Eugena III. toliko se dojmilo Hildergardino djelo Scivias. Slika prikazuje ilustraciju iz te njezine knjige.

Hildegarda se prestrašila kada joj je opat Kuno javio: »Papini Vas izaslanici mole za razgovor!« Nitko je nije pripremio na visoki posjet. Neočekivano je morala razgovarati i odgovarati na pitanja. Da je samo imala vremena još jednom u miru promisliti o svemu – tako je razmišljala.

Sa snažnim lupanjem srca pojavila se na prozoru gdje su je već čekali crkveni ljudi. Oni su joj mirno i ljubazno postavljali pitanja – kakve su vrste njezine vizije, kada ih je prvi put primila, zašto je toliko dugo šutjela. Hildegarda se brzo oporavila od svoga početnog iznenađenja. Ponizno i jednostavnim riječima davala je izvješće visokoj gospodi; njezino jednostavno biće i njezina prirodnost uvjerili su ih bolje nego bi to učinilo tisuću izmudrijašenih argumenata. Ta je djevica bila iskrena i poštena, to je bilo sigurno: svatko je mogao osjetiti da nije imala što skrivati. Izaslanici su se ganuti oprostili od skromne redovnice i preporučili je Božjem blagoslovu.

Njezini su rukopisi svejedno morali biti detaljno ispitani, jer je ipak postojala mogućnost da Hildegardina nadahnuća ne potječu od Boga, već od mračnih sila – iako ona sama nije znala ništa o tome. Opat Kuno dao je načiniti prijepis originalnih rukopisa koji je predao izaslanstvu. A bio je saslušan i redovnik Volmer; učeni je čovjek jamčio kako u svojoj moći prosudbe ne primjenjuje ništa što bi se protivilo zakonitom učenju. Oni su morali međutim sve sami pročitati; svaki je redak odisao pobožnošću i božanskom vatrom. Kada su papini izaslanici krenuli na put natrag, imali su nada sve pozitivan dojam o Hildegardi i samostanskom životu na Disibodenbergu.

Papa Eugen je već napeto iščekivao povratak svojih ljudi. Njihovo je izvješće toliko mnogo obećavalo da je Eugen sazvao za slijedeći dan opći zbor, jer je taj slučaj zaslužio da bude iznijet pred veliku javnost.

U dvorani je vladalo raspoloženje radoznale napetosti. »Tu u blizini navodno neka redovnica prima božanske vizije«, došaptavali su ljudi jedan drugom. Mišljenja su bila podijeljena: »Vjerojatno se radi samo o maštarijama neke luckaste žene, tako nešto se već moglo često doživjeti!« – » Ali ako se time bavi papa osobno, možda u tome

ipak ima nešto ...« Šaputanje je utihnulo kada je prešao prag papa sa svojim izaslanicima. Najprije je biskup od Verduna iscrpno izvjestio o tome što je njegova komisija uspjela saznati na Disibodenbergu. S vremena na vrijeme prekidao je papa koji je svojim pitanjima dokazao živo sudjelovanje. Naposljetku su Hildegardini rukopisi trebali govoriti sami za sebe. Biskup je otvorio teške korice mape u kojoj su se nalazili listovi pergamenta. Zatim su prostorijom počele odjekivati dostojanstvene rečenice vizija. Više se nije mogao čuti nikakav zvuk osim biskupova glasa. Najviši crkveni dostojanstvenici zaneseno su slušali što je to imala objaviti slabunjava redovnica s Disibodenberga. Među slušateljima je sjedilo dvadeset kardinala, brojni biskupi i nadbiskupi iz Italije, Francuske i Engleske i naravno svatko tko je u Njemačkoj imao visoki položaj i ime. Došao je i veliki opat Bernhard iz Clairvauxa. Časni su muškarci zadubljeno primali dojmljive slike u kojima je Hildegarda opisala Luciferov slučaj. Adamovo zavođenje i nasljednu krivnju koja otada opterećuje ljudski rod. Može li sinagoga osloboditi čovjeka iz mreže grijeha u koju ga je zapleo đavo? Hildegarda je vidjela sinagogu kao snažnu ženu, nadmoćnu, ali slijepu; ona je stajala besposleno, ruku skrštenih ispod ramena – nijednu od ruku nije ispružila prema Božjem oltaru koji se nalazio kraj nje. Djelo izbavljenja ostalo je prepušteno Kristu i njegovoj Crkvi.

Slušatelji su bili oduševljeni smionim slijedovima slika. Ni papa nije mogao skriti svoju ganutost; iznenada je ustao i uzeo listove iz ruku izlagača da bi dalje sam naglas čitao. Vidovnjakinja je vidjela Crkvu kao tajanstvenu ženu:

»Potom sam vidjela ženu toliko visoka stasa da se činila poput velika grada. – To je zaručnica moga Sina, Crkva koja mu stalno poklanja novu djecu. U neprijateljskom je napadu ne može svladati nijedan protivnik. – Od ženinih je ruku dolazio jasan sjaj koji je svjetlucao odozgo od neba do zemlje. – On slikovito prikazuje djelovanje Božje snage u svećenicima. Ženin se skut mrežasto rastvorio u mnogo otvora kroz koja je ulazilo golemo mnoštvo ljudi. – To je materinska ljubav koja se otvara za pridobivanje vjerničkih duša. – Taj lik nije imao ruke ni noge. – To znači da Crkva još nije postigla punu snagu svoga postojanja i najveći sjaj svoje savršenosti.«

Papa Eugen pustio je da listovi pergamenta padnu. Upitao je uz pobožnu tišinu: »Što mislite da se može držati o Hildegardinim rukopisima? Trebamo li ih prihvatiti ili odbaciti?«

Tada se iz sredine slušateljstva podigao Bernhard iz Clairvauxa. On je odmah spoznao da su rukopisi bili posve ispunjeni nadahnućem Svetoga Duha. Kada mu je Hildegarda nekoliko mjeseci prije pisala, mislio je da još mora biti uzdržan. Sada ga nije međutim ništa više zadržavalo da se javno zauzme za nju. Svi su pogledi bili upravljeni na njega kada je taj slavni čovjek podigao svoj glas: »Vaša Svetost ne može trpjeti da takvo blistavo svjetlo bude prekriveno šutnjom. Kakav bi bio golem dobitak za Crkvu kada biste Vašim autoritetom mogli potvrditi Hildgardinu obdarenost!« Taj je govor bio sa svih strana primljen s pljeskom.

Papa Eugen poslao je Hildegardi ubrzo zatim pismo puno poštovanja u kojem je bodri da nastavi sa svojim pisanjem. Izričito joj je dopustio da sve što spozna u Svetom Duhu objavi javnosti. Isto su tako opat Kuno i njegova braća primili papino pismo kojim im je čestitao što unutar svojih zidova pružaju smještaj tako nesvakidašnjoj ženi.

Hildegarda je bila sretna kada je s najvišeg crkvenog mjesta dobila u ruke priznanje svojih vizija. Pismo je odjedanput izbrisalo sumnje što su je mučile; konačno je počela stjecati povjerenje u vlastite sposobnosti. Prije šest godina je dan kada joj je objavljeni božanski nalog bio uzdrmao njezin život. Onaj dan koji joj je donio papino priznanje dao je međutim njezinom životu sve što mu je dotada nedostajalo: oslonac i unutarnju čvrstinu koja će neke od njezinih protivnika još dobrano namučiti...

Smion korak

Sinoda u Trieru predstavila je prvi put Hildegardu velikoj javnosti. Stotine domaćih i stranih crkvenih dostojanstvenika saslušali su tekstove njezinih rukopisa i tako postali svjedocima njezine silne obdarenosti; oni su prenosili Hildegardinu slavu širom Europe. Time je ona izašla iz života u sjeni. Posljedica toga bila je ta da je sve više

kćeri iz plemičkih obitelji izbliza i izdaleka kucalo u nje i molilo da budu primljene u žensku zajednicu. Hildegardi je katkada bilo teško otkriti jesu li kandidatkinje bile vođene jedino potrebom za Božjom blizinom ili su pomalo radilo i o želji za senzacijom ... Djevojkama koju se mislile obzbiljno u vezi s tim nije Hildegarda željela zatvoriti vrata pred njima. I tako se dogodilo da ja klauzura postala premalom i pretijesnom – tu nisu mogle ništa promijeniti ni pomoćne nadogradnje koje su dijelom potjecale još iz Juttinih vremena. Na daljnje se nadogradnje nije više moglo ni pomišljati, jer su redovnici u međuvremenu gotovo čitavu površinu Disibodenberga iskoristili za svoju vlastitu samostansku novogradnju, za dodatne vrtove i kapelice. A nova je bazilika isto tako zauzela znatan prostor; ta raskošna građevina u romaničkom stilu bila je posvećena 1143. godine.

Hildegarda je s velikom pozornošću pratila marljivu građevinsku djelatnost redovnika. Dojmilo je se kako su zidovi postepeno rasli uvis, kako su stare skučene prostorije bile zamijenjene lijepim prostranim građevinama. U njoj je polako sazrijevala jedna zamisao. Zašto bi ženska zajednica morala uvijek ostati samo jadnim privjeskom muškog samostana i doslovno životariti u njegovoj sjeni? Zašto ne bi zapravo mogla ona i sama utemeljiti ženski samostan?

Njoj je bilo jasno da bi takva zamisao izazvala navale prosvjeda. Da li je međutim postojalo neko drugo rješenje? Budući da Hildegarda još nije mogla dati neke konkretne prijedloge, zadržala je najprije svoje planove za sebe. Ali tada joj je božansko svjetlo pokazalo put. Bog nije držao njezinu namjeru samo dobrom, već joj je izričito naložio da uzme na sebe brigu oko utemeljenja nova samostana. Čak joj je u jednoj viziji pokazao mjesto koje je namijenio budućem Hildegardinom samostanu: Rupetsberg (Rupertov brijeg). On je bio udaljen od Disibodenberga šest sati hoda i u mnogome je nalikovao mjestu gdje je bio smješten matični samostan. U podnožju blago uzvišenog gorskog bila utjecala je rijeka Nahe u Rajnu. I odavde se pružao divan pogled: na suprotnoj obali Nahe kule staroga grada Bingena, prema jugu i sjeveru silna rijeka Rajna, naokolo šume, vinogradi i brežuljci. Rupertsberg je bi međutim komadić divljine! Osim nekoliko vinograda bio je čitav brežuljak pokriven drvećem i šikarom: osim prastare, ruševne Rupertove kapelice i kućice nekog

vinogradara nije bilo tragova ljudske naseobine. Tu je bilo mnogo za učiniti, krčiti zemlju, načiniti putove, iskopati bunar, da bi naposljetku mogao biti sagrađen samostan! Hildegarda nije htjela sebi ni predočiti koliko je čeka mukotrpna rada. Već je klonula duhom. Možda utemeljenje samostana ipak nije bila tako dobra zamisao... Najbolje bi bilo odustati od tako odvažna pothvata; dosada se konačno i ovako izlazilo nekako nakraj.

Bila je na najboljem putu da odustane od svojih planova, kada ju je ponovo zadesila bolest. Iznenada je oslijepila i nije se više mogla kretati. Dotada je već dobro znala što su takve bolesti trebale značiti: kaznu za njezino oklijevanje da unatoč svim zaprekama provede ono što je spoznala kao Božju volju. Hildegarda je imala svoje slabe strane; rado je išla putem manjeg otpora, ali je na taj način rijetko nešto postigla ... Duboko uzdahnuvši pokorila se Božjoj odluci i pozvala k sebi svoje kćeri. »Preselit ćemo se u samostan na Rupertsbergu što ga uskoro namjeravam graditi«, priopćila im je. Uzetost je odmah prošla i ponovo joj se vratio vid. »Radujte se!« hrabrila je ona svoje jato, konačno ćemo se opet moći kretati!« Redovnice su očito gledale na najnoviji plan svoje majke s miješanim osjećajima; teškoće su već počele. Svoje je redovnice uspjela ubrzo uvjeriti u prednosti selidbe, ali opat Kuno nije naprotiv želio znati ništa o tome.

Jedva je vjerovao svojim ušima kada mu je Hildegarda iznijela svoja razmišljanja. Neko je vrijeme vidljivo uzbuđen hodao gore dolje po sobi, a zatim počeo s dugim odgovorom: Kako želi Hildegarda ostvariti izgradnju samostana bez darovatelja. Rekao joj je kako je ona sama doživjela s koliko su problama povezani građevinski radovi, te da bi to jednostavno prelazilo njezine snage kao slabe, uvijek boležljive žene. Napomenuo je kako je doduše točno da je klauzura na Disibodenbergu prepunjena, ali da bi se povisivanjem kuće za jedan kat mogle osigurati nove prostorije. Držao je da ne postoji razuman razlog da se odvoje jedni od drugih nakon više od četrdeset godina skladnog zajedničkog života. Pitao je nisu li se redovnici uvijek dobro brinuli za redovnice odnosno isposnice. Hildegarda je mirno saslušala opatove prigovore. Protiv njih je mogla navesti samo jedan jedini argument: »Ali to je Božja volja!« Opat Kuno je zanijemio. On nije naime naveo dublje razloge svoga protivljenja: Sada kada je

Hildegarda postala slavnom i kada je pogled cijeloga svijeta bio upravljen na Disibodenberg, željela mu je okrenuti leđa; tu je nezahvalnost osjetio kao uvredljivu. Ti su njegovi osjećaji bili zacijelo pomiješani sa srdžbom zbog toliko ženske samostalnosti ... Razgovor je u svakom slučaju završio time da je opat jednostavno odbio Hildegardinu zamisao.

Nježna, tankoćutna redovnica nije mogla izići nakraj s tolikim otporom; ponovo ju je zadesila jaka kljenut. Ostala je međutim nepokolebljiva u svojoj odluci i uskoro je pronašla sredstvo za njezinu provedbu. Za svoje je planove pridobila utjecajnu groficu Richardis von Stade, majku svoje ljubimice Richardis. Grofica se obratila izravno nadbiskupu grada Mainza koji je Hildegardu visoko cijenio; on joj je dao svoju pismenu privolu za utemeljenje novog samostana, jer je samostan mogao nastati na svakom mjestu: Ne biva neko mjesto posvećenim zbog prirodnih odlika, već zahvaljujući dobrim djelima. Od opata Kune bilo je zatraženo da popusti vidovnjakinji. Hildegarda je naišla na podršku i u daljnjim pregovaranjima o kupnji potrebna zemljišta; grofovi von Wenerde prodali su joj Rupertovu kapelicu s okolnim vinogradima za dvadeset maraka, a stolni kaptol iz Mainza prepustio joj je preostali brežuljak iz svog vlasnitva. Sada nije više ništa stajalo na putu izgradnji; prijatelji i dragovoljni pomagači krčili su zemlju i podizali zidove prve samostanske građevine za žene.

Opat Kuno morao se pokoriti nalogu nadbiskupa grada Mainza, ali se u sebi još dugo nije s tim pomirio. Hildegardi je bilo teško podnositi zategnuti odnos između nje i opata Kune; uzetost je nikako nije napuštala. Opat Kuno nije međutim vjerovao u bolest, već je to držao njezinom obmanom kojom ga je željela pridobiti.

Jednoga ju je dana posjetio uz njezinu bolesničku postelju i svom joj je snagom pokušao uspraviti glavu ili je okrenuti na drugu stranu. To mu nije međutim uspjelo. Zaprepašteno je spoznao Hildegardinu bolest kao božanski znak. Uvidio je da za njega ne postoji više mogućnost nagovoriti Hildegardu da ostane; izgradnja je bila u punom tijeku, Hildegarda je uporno slijedila svoje ciljeve, Opat Kuno je, pomirivši se sa sudbinom, zatražio od bolesnice: »Hildegardo, ustani u ime Gospodina i otiđi do stana što ga je za Vas odredilo nebo!« On još nije to dokraja izgovorio kada je Hildegarda ustala i

počela se živahno kretati kao da nije mjesecima bila prikovana uz krevet. Opat Kuno je sa strahopoštovanjem kleknuo; i on je morao kleknuti pred Božjom voljom.

Do selidbe je trebalo proći još nešto vremena; tek 1150. godine bile su ženske odaje do te mjere dovršene da su redovnice mogle useliti. Tada je došao dan oproštaja. Hildegardi i njezinim sestrama nije bilo lako rastati se od Disibodenberga; tu su proživjele svoju mladost, tu je bila pokopana dobrostiva od svih poštovana Jutta. Hildegarda nije zaboravila koliko su je redovnici potpomagali, ali sada ju je Bog stavio na drugo mjesto. Nakon četrdeset godina života u klauzuri srušili su se zidovi. Hildegarda je radosno učinila prvi korak u slobodu, u susret novim zadacima koje nije mogla ispuniti u stalnoj ovisnosti o muškom samostanu. Radostan je bio i susret što su ga pripremili glasovitoj vidovnjakinji i njezinim sestrama stanovnici Bingena i okolice. Stotine ljudi stajale su uz put i radosno klicale povorci od oko dvadeset redovnica koje su se polagano uspinjale na Rupertsberg - činilo se da njihova budućnost stoji pod povoljnim znakom.

Sažetak

U dobi od 42 godine, 1141. godine, primila je Hildegada nalog od Boga da bilježi svoje vizije. Kada je zbog straha odbila ispuniti taj zadatak, teško je oboljela. Ponovo je ozdravila tek kada su joj ispovjednik Volmar i opat Kuno poklonili povjerenje i ohrabrili je kako bi započela sa svojim djelom. Već je pet godina radila na njemu, stalno mučena sumnjama u vlastite sposobnosti, kada se tražeći pomoć obratila velikom propovjedniku Bernhardu iz Clairvauxa. O njezinim je obdarenostima i zapisima čuo i sâm papa Eugen III. Dao je da komisija ispita njezine rukopise koje je zatim priznao i na temelju Bernhardovog zagovora. Hildegardino je samopouzdanje raslo - jedna ju je ponovna vizija stavila pred veliki zadatak. Trebala je utemeljiti vlastiti samostan na Rupertsbergu.

TEŽAK PUT U SAMOSTALNOST

Oduševljenje koje je vladalo među redovnicama pri useljenju prebrzo se nažalost rasplinulo. Svakidašnjica ih je stavila pred probleme s kojima neke od njih nisu računale. Život na Disibodenbergu bio je naravno skroman, ali u usporedbi s Rupertsbergom još uvijek divan. Tu su prebivale među hrpama kamenja, kršem za nasipavanje i okružene bukom, jer gradnji nije bilo kraja - nije još bilo ničega osim zgrade za stanovanje. Kao prva je bila sagrađena kapela, ali i tada su još uvijek nedostajale staje, sjenice, kuće za bolesne, iskušenice i goste, mlin, pekara, praonica ... što je bilo potrebno samostanu za samostalan život. Još nije bio uređen vrt u kome bi se moglo šetati; u međuvremenu je bilo raskrčeno nekoliko polja, ali na njima još nije ništa raslo. Sve je to pružalo prilično žalostan prizor.

K tomu je uskoro uzmanjkalo ono najpotrebnije, jer Hildegarda nije dobila ništa od sredstava što joj ih je trebao po pravdi plaćati matični samostan. Nekada je ženska klauzura primala brojna darivanja kojima je plemstvo osiguravalo uzdržavanje svojih kćeri na Disibodenbergu. Muški je samostan upravljao tim dobrima i velikim zemljišnim posjedima, ali oni nisu prešli u njegovo vlasništvo. Hildegarda je sada čvrsto računala na te prihode, ali s Disibodenberga nije primala ni jedan pfenig. Ona nije dalje ustrajala na tome i strpljivo je podnosila težak položaj, čvrsto uvjerena da je Bog neće ostaviti na cjedilu. Neke od redovnica nisu međutim dijelile njezin optimizam. Sve su one odrasle u najboljim plemićkim kućama i nikada nisu upoznale težak život. Na Disibodenbergu su barem uživale u druženju s visoko kultiviranim redovnicama; držale su da ih tu ne može ništa obeštetiti za sve tekoće što su ih morale pretrpjeti - zar im je to bilo potrebno? Njihovi su otmjeni rođaci puhali u isti rog kao i one; Hildegarda je o tome izvijestila u svojim zapisima: »Kao što su Izraelova djeca otežala srce Mojsiju, tako su sada ljudi tresli glavom

i govorili; »Kakve li koristi od toga što su bogate redovnice plemenita roda odselile iz mjesta gdje im nije ničega manjkalo na mjesto takve oskudice!« Došlo je do otvorena raskida. Jedan je dio redovnica istupio iz Hildegardinog samostana. Dugo je trajalo dok se ona pomirila s takvim razočarenjem.

Još gore od svega drugoga pogodila je međutim Hildegardu izdaja od strane odakle to nikada ne bi očekivala: Richardis, njezina voljena pouzdanica koju je pretpostavljala svim drugima, željela je napustiti Rupertsberg. Ta odluka nije došla iz njezine vlastite duše, barem je to Hildegarda sa sigurnošću znala. Častoljubiva je majka držala kako je šteta da njezina kćerka živi kao Hildegardina »tajnica«. Putem svoga sina, bremenskog nadbiskupa Hartwiga, postigla je grofica da su benediktinke samostana Birsin izabrale mladu Richardis za svoju predstojnicu, iako im je bila posve nepoznata. Grofici je uspjelo dovesti svoju kćerku u iskušenje: Samostan Birsin bio je dobro dotiran i imao dalekosežan utjecaj. Hildegarda se svim sredstvima opirala Richardisinom odlasku - ne samo zato što je željela zadržati svoju pouzdanicu, već i zbog toga, jer je bio ugrožen spas njezine duše: Mladom su redovnicom ovladali oholost i častohleplje. Kada sve molbe i preklinjanje nisu pomogli, obratila se Hildegarda već prokušanom pomagaču, nadbiskupu Heinrichu iz Mainza, a naposljetku čak i papi Eugenu. Ali uzalud: Nije postojao zakon koji bi mogao Richardis zabraniti izbor za predstojnicu. Tako je ona odselila: Hildegarda je zbog njezina gubitka isplakala gorke suze. Nije li međutim ona sama bila sukrivac u nesretnom razvoju mlade Richardis? Previše ju je razmazila, pretpostavila svim drugima, nikada ne tajeći svoju golemu ljubav. Sada je na bolan način postala svjesnom tih propusta.

Richardis se nije dugo radovala svom položaju predstojnice. Ubrzo je shvatila koliko je slabo bila prikladna za tešku službu i još je samo željela pokajnički se vratiti Hildegardi. Do toga nije više moglo doći: U listopadu 1152. godine, ni godinu dana nakon što je napustila Rupertsberg, razboljela se i umrla. Utučeno pismo nadbiskupa Hartwiga, Richardisinog brata, izvjestilo ju je o tom događaju. Hildegarda je uz svu potresenost pokazala radost zbog toga što Richardis nije bila izgubljena: »Stara je zmija željela putem visoka plemstva uskratiti Richardis blaženu čast. Ali i tada je najviši Kralj

uzeo moju kćer k sebi i odvojio je od čitave ljudske slave... Sada želim odagnati iz svoga srca bol što si mi je zadao u vezi s tom mojom kćeri.« Tu nam se Hildegarda pokazuje kao snažna redovnica puna ljubavi koja je spas onih koje su joj bile povjerene visoko pretpostavila svojoj vlastitoj boli.

Jahanje na Disibodenberg

Hildegardin se gospodarski položaj postepeno popravljao budući da je primala širokogrudna darivanja od više plemićkih obitelji; malo pomalo su se rođaci redovnica pomirili s tim da Hildegarda želi voditi samostalan samostan. Ona nije dakle više bila bezuvjetno ovisna o davanjima što su joj ih redovnici s Disibodenberga uskraćivali. Nakon što je nekoliko njezinih upita ostalo neodgovoreno, pustila je tu stvar mirovati. Činilo se ipak da su se nepetosti između dvaju samostana sve više i više zaoštravale.

U spor oko Richardis von Stade umiješao se nadasve neumjesno opat Kuno; on je opomenuo Hildegardu da pusti mladu redovnicu neka ide svojim putem. Hildegarda je i to još mirno primila, ali kada je opat s Disibodenberga iznenada zahtijevao povratak njezina vjernog pomagača Volmara, izgubila je strpljenje. Volmar je slijedio visoko poštovanu redovnicu već ubrzo nakon njezina preseljenja i služio na Rupertsbergu kao dušobrižnik. Nakon što je Hildegardu napustila Richardis, postao je Volmar njezinim osobitim pouzdanikom i važnim suradnikom - bilo joj je jednostavno nezamislivo da bi ga se morala odreći!

Bilo je jasno da Hildegarda mora nešto poduzeti, ma koliko da je ta pomisao bila za nju neugodna. A ipak se nije mogla odlučiti i to je iz dana u dan odgađala. Već naslućujemo što se dogodilo: Ponovo su je snašli bolest i boli. Istodobno joj je jasno prikazala vizija što bi morala učiniti: Osobno bi trebala navratiti na razgovor na Disibodenberg, kako bi istaknula svoje zahtjeve.

Tu Hildegarda nije dulje oklijevala i dozvala je svoje sestre. One su je morale onako uzetu iznijeti i posjesti na konja, koliko god da su negodujući tresle glavom. Nekoliko su koraka dvije pratilice držale uspravno svoju predstojnicu, ali je ona zatim osjetila kako joj se vraća

snaga: Ništa je više nije moglo zaustaviti pri njezinu jahanju na Disibodenberg! Tiho se smješkala zamišljajući iznenađena lica redovnika; uzela je naime sebi slobodu da ne najavi svoj posjet. Kao da je šestosatno jahanje bilo ugodna šetnja skočila je iz sedla i energično zakucala na vratarnicu samostana. Ta gotovo šesdesetogodišnja žena osjećala se puna poleta, poput mlade djevojke. Prošavši pokraj zapanjenog redovnika koji joj je otvorio, odlučno je žurila prema opatovoj ćeliji; u prolazu je samo kratko bacila nostalgičan pogled prema napuštenim prostorijama nekadanje ženske klauzure koja joj se sada - budući da je bila naviknuta na druga mjerila - činila zaista patuljastom.

Opat Kuno je zaprepašteno upiljio pogled u nju, kao da je bila prikaza; ima je dovoljno razloga da se stidi zbog svoga ponašanja spram nje. Hildegarda mu uopće nije dala da progovori, već ga je odmah uljudno zamolila da pozove svu svoju braću, jer bi ono što ima reći željela iznijeti u punoj javnosti. Zbunjeni Kuno nije znao što bi mogao tome prigovoriti, te ju je poslušao.

Nekoliko minuta kasnije stajali su pred Hildegardom okupljeni svi redovnici. Ona je pogledala jednog za drugim, potom je započela s govorom što ga nitko nije tako brzo zaboravio. »Sjajno svjetlo kaže: Ti trebaš kao otac upravljati nad našim priorom i nad dobrom mistična vrta mojih kćeri. Međutim, blaga koja su ih dovela u samostan ne pripadaju ni tebi ni tvojoj braći. Daju li neki od vas nedostojan prijedlog da bi nam uskratili naš dio nasljeđa, tada sjajno svjetlo kaže da postupate poput lopova i otimača. »Redovnici su pod utjecajem kaznene propovijedi i svjesni krivnje pokunjeno spustili glave. A Hildegarda je još jednom progovorila: »Želite li nam čak oduzeti našega priora i dušobrižnika, tada nalikujete Belijalovim sinovima i ne posjedujete ni truna osjećaja časti. Tada će vas uništiti i Božji sud.«

Hildegadine snažne riječi nisu ostale bez učinka; sâm je Bog stajao iza zahtjeva što ih je ta slabašna žena iznijela takvim uvjerljivim držanjem. Pred njom koja je stajala tu poput ljutitog anđela osvete bili su neprikladni svi loši izgovori i isprike. Sada se opat Kuno nije dulje opirao; morao je priznati da je Hildegarda bila posve u pravu i izrazio je spremnost da joj u svim točkama popusti. Kao dokaz svoje

dobre volje predao joj je bez okolišanja knjigu imovine ženske klauzure. Time je ona postigla svoj cilj.

Bilo bi razumljivo da je Hildegarda sada mogla obilno uživati u pokunjenosti redovnika. Ona nije međutim ni na koji način iskoristila svoju moralnu prednost, jer je bila i suviše sretna što je uklonila sve nesuglasice; bilo joj je najvažnije da sa svojim starim matičnim samostanom može opet njegovati dobre, prijateljske odnose. I tako je opatu Kunu pružila ruku pomirenja. Objasnila mu je osim toga, na njegovo radosno čuđenje, kako želi redovnike bogato nagraditi za njihovo mudro upravljanje imovinom redovnica tijekom više desetljeća. Nikako nije željela osiromašiti muški samostan gubitkom znatnih sredstava. Svojom je širokogrudnošću uspjela izgladiti situaciju. Pritom nije međutim zaboravila koliko malo vrijede usmeni sporazumi. Zbog toga je zatražila od opata da točno i ugovorno utvrdi imovinske i pravne odnose između dvaju samostana, kako bi obje strane bile zaštićene od samovoljnih presezanja u tuđe pravo. Opat Kuno nije joj mogao odbiti ni taj razboriti zahtjev. I tako se Hildegarda mogla u miru razdvojiti od benediktinskog samostana, konačno nije više ništa pomućivalo mnoge sretne uspomene što su je vezale uz Disibodenberg.

Vještina pregovaranja i pravna oštroumnost

Možda su još neki od redovnika potajno mislili da će s Hildegardom lako izići nakraj. Držali su doduše da njezin nenadani »prepad« svjedoči o odlučnosti i smjelosti, ali nisu vjerovali da će energija te slabašne, stalno boležljive žene baš dugo potrajati. I sumljali su da ta vidovnjakinja koja najčešće lebdi u višim sferama uopće zna nešto o paragrafima i ugovorima. Tko je međutim Hildegardu držao nekim tko je izvan stvarnosti, bio je ubrzo drugačije poučen. Sa svakim novim zadatkom koji joj se postavio ona je rasla.

Opat Kuno je umro u lipnju 1155. godine, kratko nakon Hildegardinog spektakularnog posjeta Disibodenbergu. Hildegarda je odmah uspostavila kontakt s njegovim nasljednikom, opatom Helengerom. U pregovorima što su uslijedili pokazala je golemu vještinu i sposob-

nost postizanja svojih ciljeva unatoč svim zaprekama. Ona nije željela postaviti pretjerane zahtjeve; sitničavo cjenjkanje bilo je strano njezinom biću. Isto tako nije međutim bila spremna dopustiti da bude prevarena i zakinuta, već je nastojala naći dobro usklađeno rješenje. Više nego jedanput izazvala je čuđenje u svojih pregovaračkih partnera, s jedne strane svojom neočekivanom velikodušnošću, a s druge neumoljivom trvrdoćom u svemu što bi povrijedilo njezin smisao za pravdu.

Razgovori su se otezali tri godine da bi konačno došlo do sporazuma koji je zadovoljavao obje strane. Ugovorom je bila predviđena razmjena dobara: Zemljišni posjedi koji su pripadali redovnicama trebali su prijeći u zakonito vlasništvo redovnika. Hildegarda je zato dobila odgovorajući dio dobara što su pripadala redovnicima, a nalazila su se u blizini Rupertsberga. To je bilo povoljno za obje strane: Što bi mogla Hildegarda učiniti na primjer s udaljenim selom Nunkirchenom? Dok se zemljišnim posjedima u okolici Bingena, što su bili u posjedu redovnika, moglo bolje upravljati s Rupertsberga. Hildegarda se osim toga dragovoljno obvezala da će muškom samostanu prepustiti znatnu svotu, kako ne bi više moglo biti povoda za tužbe.

Tim je zakonskim odredbama postigla potpunu gospodarsku nezavisnost za svoj samostan. Njoj je bilo međutim gotovo važnije osigurati duhovnu skrb o samostanu na Rupertsbergu. Redovnici s Disibodneberga morali su se obvezati da će joj trajno postaviti priora, duhovnu potporu i dušobrinika. I ne samo to: Dotična je opatica smjela sama izabrati redovnika koji joj se čini najprikladnijim za njezin samostan. Taj prepošt nije smio biti opozvan protiv volje redovnica. Gotovo dvadeset godina kasnije pokazalo se koliko je mudro postupila Hildegarda ustrajući pri tom uvjetu. Kada je 1173. godine umro njezin suradnik Volmar, opet se opat Helenger ustezao da redovnicama s Rupertsberga pošalje novog prepošta. Kako je bilo dobro što je tada Hildegarda mogla posegnuti unatrag za starim ugovorom! Ovaj je put naime ona bila već odavno prestara da bi osobno jahala na Disibodneberg. Hildegarda se odmah obratila najvišem crkvenom mjestu da bi se izborila za svoje pravo; pisala je papi Aleksandru III. - s uspjehom! Papa je zaista priskočio u pomoć

nakon čega je opet Helenger stavio nepopustljivoj vidovnjakinji na raspolaganje redovnika Gottfrieda. Još i danas moramo biti sretni zbog takvog obrata događaja, jer bismo bez Gottfrieda malo znali o Hildegardinim mladenačkim godinama do njezinog preseljenja na Rupertsberg. Hildegardinom žarkom obožavatelju zahvaljujemo izvanredan, iako na žalost nedovršen životopis naše velike svetice.

1158. godine bili su svečano potvrđeni pravni sporazumi između samostana Rupertsberg i muškog samostana Disibodenberg: Nadbiskup Arnold iz Mainza ispostavio je o tome dvije isprave. Od njega je Hildegarda uspjela izboriti i pravo slobodna izbora opatica za svoje redovnice. Time je samostan benediktinki konačno stajao na vlastitim nogama.

Ostalo je samo još da se razjasni tko bi trebao preuzeti zaštitu samostana. Jer u Srednjem vijeku nije mogao nijedan samostan postojati bez vojne obrambene spremnosti, a osobito ne ženski samostan. Onaj tko se nije mogao braniti živio je u stalnoj opasnosti, jer su neprijateljstva i pljačka tada bili dio svakodnevnice. Zbog toga je većina samostana izabrala svjetovna zaštitnika koji je bio plaćen da upravlja vanjskim dobrima i osigurava zaštitu samostana. Samo što su ti zaštitnici i prečesto zlorabili svoj položaj jačih - naposljetku su samostani bili posve ovisni o upravitelju i zaštitniku. Došlo je tako daleko da su neki zaštitnici vladali kao da su gospodari oni, a ne redovnici. Često su postizali da se unosna služba nasljeđivala unutar njihove obitelji, što je još povećavalo ovisnost samostana - nikada se više nije mogao riješiti zaštitnikova roda! Samostani nisu mogli poduzeti gotovo ništa protiv takvih despotskih »zaštitnika«, jer u ono doba nesigurnosti nije još bilo vlasti s čijom bi pomoću mogli i oni nemoćni u svako doba izboriti svoje pravo. Što su koristile međutim sve žalbe; samostan nije tada bio u stanju uzeti svoju obranu u vlastite ruke i tako nije preostalo ništa drugo nego da za to ovlasti nekog svjetovnog zaštitnika i nada se njegovoj čestitosti. Opat Helenger s Disibodenberga isto je tako za svoj samostan izabrao 1154. godine svjetovnog zaštitnika.

Hildegardi se u njezinoj težnji za nezavisnošću - tako piše u starom životopisu - uopće nije svidjelo da bi pustila jednog takvog »vuka u staju s ovcama«. Već je zemljište na Rupertsbergu stekla

taktičnom vještinom kao slobodno vlasništvo, nije ga samo uzela u zakup. I odlučila je da samostan ostane zauvjek slobodnim. Opet je poduzela nešto neobično što u te neobične žene uope ne iznenađuje: Molila je nabiskupa Henricha iz Mainza da preuzme zaštitništvo nad Rupertsbergom. Njemu je potpuno vjerovala; on je bio njezin duhovni pastir, pa zašto joj ne bi pomogao i u njezinim svjetovnim stvarima? Možda je potrebno objasniti da u 12. stoljeću gotovo nije bilo crkvenog dostojanstvenika koji nije istodobno raspolagao svjetovnim položajem moći. Biskup je sa svojom službom dobio naime od cara i znatan posjed, a time je odmah postao knezom. Hildegarda je to mudro iskoristila; ona je bila spremna podnositi nad sobom samo duhovnog zaštitnika. Mogla je osim toga biti sigurna da je biskup grada Mainza neće pokušati pritijesniti ni u kom pogledu. Zar se on nije na sinodi u Trieru zalagao za nju, a i inače stalno dokazivao veliko prijateljstvo spram nje? Zbog toga je nije iznenadilo ni to što je Hainrich bez oklijevanja popustio njezinom neobičnom zahtjevu.

Hildrgardi se još uvijek činilo da samostan nije dovoljno osiguran, Još je prije duljega vremena uspostavila kontakt s carom Friedrichom Barbarossom o kome će još biti riječi. Kada bi se uspjele staviti pod carsku zaštutu, tada se benediktinkama s Rupertsberga zapravo ne bi moglo više ništa dogoditi! Kada je car 1163. godine boravio u Mainzu, govorila mu je srčano o svojoj nakani i on joj je osobno uručio povelju o zaštiti njezinog samostana. U njoj je još jednom potvrdio prava, dobra i slobode koji su bili sadržani u povelji nadbiskupa Arnolda i jamčio Hildegardi upotrebu svojih »carskih prava« bude li je netko napao. Obećao joj je osim toga da se nikada ne treba bojati napada carskih trupa – a upravo joj je to obećanje za kratko vrijeme bilo itekako potrebno ... Ali o tome kasnije.

Carska je povelja o zaštiti okrunila Hildegardine napore da svom samostanu osigura što veću zaštitu uz istodobnu nezavisnost. Njezinoj se učinkovitosti i mudrom predviđanju može zahvaliti da je samostan na Rupertsbergu doživio gotovo petstogodišnje razdoblje mira. Tridesetgodišnji rat nije međutim mogao pretrpjeti: Redovnice su morale 1631. pobjeći pred Šveđanima u Köln. Kada su se 1636. vratile na Rupertsberg, nakon što su Šveđani napustili Bingen i Mainz, zatekle su samo još ruševine. Do kakva se procvata uzdignuo

samostan vidljivo je na Meißnerovom bakrorezu kojega je umjetnik završio baš još pravodobno - oko 1620. godine. U središtu skladne pozadine nalazi se romanička samostanska crkva koja vjerojatno potječe još iz Hildegardinih vremena; prostrane su građevine bez ikakvih ukrasa i u svojoj pravocrtnoj jednostavnosti zrače istinskim samostanskim duhom.

Sažetak

Hildegarda je unatoč opiranju opata Kune uspjela sagraditi novi samostan. Uz pomoć nadbiskupa grada Mainza, Heinricha i pape Eugena postigla je da su joj bila isplaćena pripadajuća joj sredstva iz samostana Disibodenberga. Sporazumom su bile okončane nesuglasice između Kune i Hildegarde. Da bi samostan sačuvala od napada i pljački, zamolila je nadbiskupa grada Mainza, Heinricha, da preuzme njegovu zaštitu, dok je od cara Friedricha I. dobila carsku povelju o zaštiti.

PLODAN SAMOSTANSKI ŽIVOT

Prve su godine na Rupertsbergu bile teške; tek malo pomalo pridružile su se ženskom samostanu i sporedne građevine; mnogo je godina trajalo dok je samostan postao doista prikladnim za stanovanje. Hildegarda je morala prihvatiti gubitak nekoliko svojih kćeri koje su držale da ne mogu izdržati teške uvjete života, ali ubrzo se pokazalo da je odlazak odmetnica imao u sebi i nešto dobro; jer one koje su izdržale na Rupertsbergu unatoč svim teškoćama, pristale su još čvršće uz svoju duhovnu majku. Tako je nastala zajednica koje je zaista bila složna i koju su vanjske teškoće samo još više spojile.

Najbolji prikaz sloge što je vladala u Hildegardinom samostanu daje nam redovnik Wibert koji potječe iz flandrijskog samostana Gemblouxa. On je čuo mnogo o neobičnoj opatici, divio se njezinim rukopisima, a naposljetku ju je došao i sâm posjetiti; u jednom oduševljenom pismu upućenom njegovom matičnom samostanu opisuje on svoje dojmove: »Majka prima svoje kćeri s takvom ljubavlju, a kćeri se pokoravaju majci s toliko strahopoštovanja da se teško može razlikovati da li tu odnosi pobjedu majka ili kćeri ... One marljivo uvježbavaju svoja čitanja religioznih tekstova i pjevanja i po apostolskim riječima 'Tko ne radi, ne treba ni jesti' mogu se one uvijek vidjeti kako u radnim prostorijama pišu knjige ili tkaju crkvenu odjeću ili se bave nekim drugim ručnim radovima ... Pomisli pritom kakvo je čudo da taj samostan nije utemeljio neki car, biskup, moćnik ili neka druga ugledna osoba, već siromašna i bolesna žena.«

»Moli i radi«, tako se može sažeti važna misao Benediktovih pravila. Otkako se Hildegarda odvažila ispuniti veliki zadatak - napisati svoje vizije, bilo je i za njezine sestre obilje posla. Odasvud su se tražili prijepisi Hildegadinih rukopisa; ona je stoga nastojala da redovnice osim uobičajenih ženskih ručnih radova nauči i umijeće pisanja, te dobiju temeljitije obrazovanje nego što im se omogućavalo

Hildegarda je sagradila svoj samostan na breužljku gdje je bio pokopan sveti Rupert. Kasnije je u čast svecu - zaštitniku sagrađena crkva svetog Ruperta. Mala je kapelica uskoro ustupila mjesto lijepoj romaničkoj.

u klauzuri na Disibodenbergu. Radovala se kada je mogla primiti prve samostanske učenice na Rupertsbergu, jer je toj dalekovidnoj opatici veoma stalo da se pobrine za marljivi podmladak. Budu ći da je rad činio toliko važan sastavni dio svakodnevna života, stvorila je Hildegarda najpovoljnije uvjete za njega: U sve je radne sobe dala uvesti vodovod, što je značilo napredan pothvat za ono vrijeme. Ona je bila mnogo manje asketski nastrojena nego njezina nekadašnja učiteljica Jutta. Nikada se nije obvezala na isposnički život. Bila je uvjerena da može bolje služiti Bogu ako se pobrine za zdravu ravnotežu između rada i opuštanja, za relaksirajuću izmjenu misaonih i radnih sati. Jer ona je spoznala: Umjerenost je majka svih vrlina! Zabrinuto je promatrala kako je Elisabeth von Schonau, mističarka s kojom je bila sprijateljena, uništavala svoje tijelo pretjeranom askezom. Zbog toga

je upozorila Elisbeth: »Kao što tuča šteti plodovima zemlje, tako ni čovjek koji nameće sebi više patnje nego što njegovo tijelo može podnijeti, neće donijeti korist svojoj duši«.

Iako Benediktova pravila zahtijevaju od braće i sestara toga reda šutnju, Hildegarda je bila dovoljno razborita da taj propis ne shvati tako kruto i doslovno - neprestana šutnja ne bi bila samo nečovječna, već bi znatno smetala životu zajednice. Zbog toga se po njezinu milšjenju trebalo o svim potrebnim pitanjima iscrpno razgovarati.

Hildegardin mudar i praktičan životni nazor nikako ne znači međutim da su u samostanu Rupertsbergu vladala slaba moralna načela - naprotiv! Hildegarda se iznad svega zauzimala za duhovni razvitak svojih kćeri; svakodnevno im je tumačila ovo ili ono iz Svetoga Pisma ili iz Benediktovih propisa. Strogo se držala pravila svoga reda i sedam puta dnevno okupljala je svoje redovnice na molitvi i bogosluţju. Hildegarda je željela da redovnice nađu upravo u svojim vjerskim obvezama izvor neiscrpne radosti ... Jer znala je da neveseo čovjek gubi svu svoju životnu radost i nadu; time ne služi ni samom sebi ni Bogu. Pohvala Boga treba se objaviti u radosti i tako se u Hildegardinom samostanu radosno i obilno pjevalo. Glazba je za Hildegardu značila naime tajanstveno odzvanjanje onog blagoglasja nebeskih sfera koje se od Adamovog slučaja orilo rajem u ugodnom obilju zvukova; glazba nam daje slutnju o Božjoj veličanstvenosti. Ona je najljepši način da se slavi Bog, jer izvire iz ljudske duše. Hildegardu nije više zadovoljavao ograničeni opseg tonova gregorijanskih korala da bi izrazila svoju neiskazivu ljubav prema Bogu. Tako je sama skladala melodije za pjevanje psalama u svojoj zajednici koje su svjedočile o velikoj glazbenoj nadarenosti.

Redovnice su, kao što je tada bilo uobičajeno, primale samo jednom mjesečno svetu pričest. To je naravno davalo povoda za posve osobitu radost i Hildegarda je držala da bi se ona trebala otvoreno pokazati. Zbog toga je uvela u svoj samostan lijep običaj: Redovnice su smjele za svečano bogoslužje toga dana odjenuti bijelu haljinu i staviti prsten na ruku. Raspustile bi kosu i pustile da im padne na ramena - inače su je nosile strogo podignutu. Stavile bi i bijeli veo i ukrasile se vjenčićima u koji je bilo upleteno više križića, a iznad čela slika janjeta. Tako čudesno lijepa izgleda dolazile bi Kristove za-

ručnice pred oltar. To znamo tako detaljno, jer je opatica Tengswich von Andernach uputila Hildegardi zaprepašteno pismo u kome se propitivala što trebaju značiti ti čudni običaji. Hildegarda nije mnogo razmišljala u vezi s odgovorom: Djevica se konačno primanjem svete pričesti vjenčava sa svojim nebeskim zaručnikom; na taj radosni dan ima pravo odjenuti blistavo bijelu haljinu. - Opaticu poput Hildegarde morale su istodobno krasiti osobita dobrostivost i strogost ispunjena ljubavlju kad je mogla izmisliti tako divan običaj i istodobno paziti da se on ne bi možda izrodio u čisto zadovoljavanje ženske taštine.

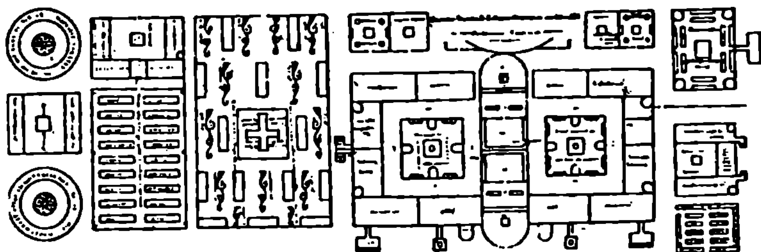
Pomagati i liječiti

Pod mudrim Hildegardinim vodstvom živjela je ženska zajednica na Rupertsbergu u radosti i ljubavi; redovnice su iz toga crpile uvijek novu snagu za svoj svakidašnji rad. Rada je bilo više nego dovoljno; gotovo da nije bilo dana kada nisu gosti ili hodočasnici kucali na vrata i molili da budu primljeni u prenoćite, a da se ne govori o mnogima koji su se u svojim velikim i malim nevoljama nadali savjetu i pomoći glasovite opatice. Prije svega je dolazilo međutim mnogo bolesnika koji se nisu mogli obratiti nikom osim samostanima. Do 12. stoljeća bilo je izvan zidova samostana malo liječnika koji su za siromašne ionako ostajali nedostižnima. U samostanima su naprotiv svi nevoljnici nalazili utjehu i njegu. Briga o bolesnicima spadala je u neodgodive zadatke redovnika i redovnica; benediktinski im propisi stavljaju na srce: »Briga o bolesnima mora biti prije svega i iznad svega; njima se služi kao da se zaista služi Kristu. Ta on je rekao: »Bijah bolestan i vi me posjetiste; i što činite jednom od onih najmanjih, meni činite.«

Tijekom čitavog Srednjeg vijeka nastojali su redovnici stjecati liječnička znanja; prepisivali su medicinske udžbenike starih autora i obogaćivali ih vlastitim iskustvima. Pri izgradnji samostana bila su uvijek predviđena zdanja u kojima su se mogli zbrinjavati i liječiti bolesnici. Iz 9. stoljeća ostao nam je sačuvan plan samostana u St. Gallenu koji je bio uzor većini srednjevjekovnih samostana. Tim je planom bila osim kuće za bolesnike predviđena i specijalna takozvana

»Aderlasshaus« (Aderlass = puštanje krvi iz žile, otuda potječe taj pojam, a tu se odnosi na biljnu ljekarnu, op. prev.). »Aderlässe« su važili kao neka vrsta univerzalnih ljekovitih sredstava, a to su zapravo bila prirodna ljekovita sredstva. Nikada nije smio nedostajati vrt s ljekovitim biljem; u njegovoj je blizini bio sagrađen stan za liječnika gdje je liječnik odnosno iscjelitelj držao pričuvu lijekova koje je sâm načinio. Tako je svaki samostan posjedovao malu ljekarnu.

Samostan Rupertsberg bio je isto tako dobro opremljen, kako bi bolesnima ublažio muke. Upravo se Hildegarda umjela osobito dobro staviti u položaj bespomoćnih nevoljnika; ta bila je i sama stalno mučena bolestima.

Kako su dobro bili srednjovjekovni samostani uređeni za njegu bolesnika pokazuje nacrt samostana St. Gallen. Taj je nacrt za to predvidio: bolnicu, biljnu ljekarnu (= Aderlasshaus), liječnički stan i naravno vrt s ljekovitim biljem.

Svakodnevno stavljena pred potrebu da što je moguće bolje pomogne onima koji su tražili pomoć prikupila je tijekom vremena bogato znanje. Hildegarda je sama objasnila da svoje medicinsko znanje zahvaljuje božanskim vizijama; vjerojatno je osim toga poznavala i priručnike medicine redovnika, stekla nešto znanja o biljnom liječenju iz narodne medicine, a dosta je crpila iz svog vlastitog dugogodišnjeg iskustva.

Ne bi li bila šteta da se to znanje izgubilo? Katkada su njezine kćeri morale zbrinjavati bolesne bez njezine pomoći. Tada im je moglo biti od koristi služiti se prokušanim znanjem iz priručnika. -

Mora da su misli o tome ponukale Hildegardu da napiše svoju glasovitu knjigu o prirodnom liječenju. Tek što ju nakon desetogodišnjeg rada dovršila svoje djelo temeljeno na vizijama - »Scivias«, uzela je po drugi put na sebe napor pisanja. Između 1151. i 1158. sažela je svoje čudesno medicinsko znanje u dvije knjige.

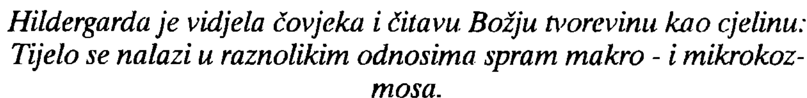
Knjigu o prirodnom liječenju ne počinje na primjer opisom ljudskoga tijela, već pričom o stvaranju svijeta: Bog je stvorio svemir i stavio u njegovo središte čovjeka; u međusobnoj povezanosti »djelovali su svi elementi s njim i on s njima.«

Srednjovjekovne su ljekarne bile dobro opremljene »prirodnim lijekovima«. I samostani su posjedovali male ljekarne: Tamo su bili lijekovi pripremljani od ljekovita bilja iz vlastita uzgoja.

Kada je čovjek istočnim grijehom napustio mjesto koje mu je bilo namijenjeno u svemiru, poremetio je lijep poredak Božje tvorevine a time i sama sebe. Bog obećava međutim grešnim ljudima izbavljenje, a bolesnim ozdravljenje. On je položio u prirodu ljekovite snage koje čovjeku donose pomoć u njegovim nevoljama: »I tako su u svim stvorovima sadržana čudesna Božja djela, u životinjama i ribama i

pticama, u ljekovitom bilju i cvijeću i drveću, skrivene Božje tajne što ih ne može dokučiti i naslutiti nijedan čovjek, osim ako mu ih rasvijetli sâm Bog.«

Hildergarda je vidjela čovjeka i čitavu Božju tvorevinu kao cjelinu: Tijelo se nalazi u raznolikim odnosima spram makro - i mikrokozmosa.

Tek nakon što je bolest i ozdravljenje stavila u taj opsežni opis odnosa spram svijeta i u Božji plan spasenja, posvećuje se Hildegarda životnim procesima u ljudskom tijelu, bolestima i preduvjetima za zdravlje. Ona pritom govori s ohrabrujućom otvorenošću i o problemima seksualnosti. Ništa joj se ne čini suviše sporednim ili bezvrijednim; neposredno nakon što je opisala čudo razvoja djeteta u majčinoj utrobi i njegova rođenja, objašnjava nastanak majčinog mlijeka. Uvijek iznova ukazuje na to koliko snažno ovise zdravlje i bolest i o duševnim raspoloženjima; srdžba izaziva na primjer »pravu poplavu u krvnom sustavu. Duša tada iznemogla klone i povlači se, dok se tijelo slama...« U praktičnom dijelu Hildegarda navodi brojne primjene ljekovita bilja i recepte koji su se pokazali učinkovitima protiv svih mogućih bolesti od glave do pete. Mi danas koji živimo u eri nuklearne medicine upravo smo na putu da ponovno otkrijemo istinu te prve njemačke prirodoslovke i liječnice.

Još jedno novo utemeljenje

Gotovo da nije bilo čovjeka koji se vratio iz posjeta na Rupertsbergu, a da nije naglas očitavao svoje oduševljenje zbog veličanstvene Hildegardine osobe. Njome su bili prije svega ganuti oni koji su tražili Boga, ali ga u svojim sumnjičavim srcima nisu mogli naći; mora da je Božja blizina blistala s njezinoga lica. O tome priča i jedna anegdota. Neki je filozof ismijavao glasovitu opaticu s visine svoga dijalektički školovana duha; on je odbacivao Hildegardine božanske vizije kao lakovjernu zanesenost. Ta je žena probudila međutim njegovu radoznalost; zacijelo je morala biti zabavna diskusija s njom. On joj se suprostavio domišljatim argumentima - i ubrzo posramljen položio oružje. Hildegardino zračenje nije moglo ostaviti ravnodušnim ni toga kritičkog suvremenika. Tako je bilo sa svima koji su došli u doticaj s njom; nakon razgovora s bogato obdarenom vidovnjakinjom odlazili su osnaženi u vjeri.

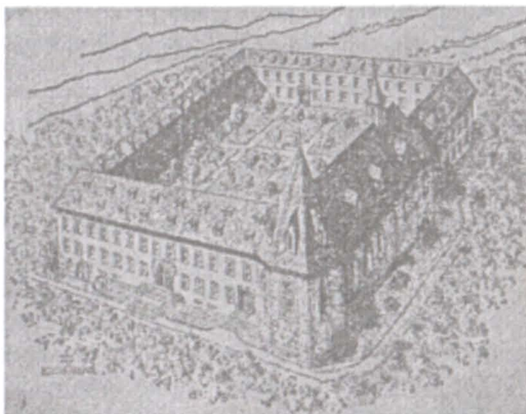
Tako je bilo posve razumljivo da je sve više žena željelo posvetiti svoj život Bogu pod njezininim mudrim vodstvom. Već deset godina

nakon utemeljenja prijetilo je da će samostan na Rupertsbergu postati premalim. Bio je uređen za pedeset redovnica, dva i pol puta više nego što ih se na početku u njega uselilo. Hildegarda je već opet morala početi tražiti prikladno mjesto za gradnju novog samostana. Prije nego što je došlo do toga, morala je još jednom izići nakraj s teškoćama unutar svoga matičnog samostana.

Hildegardine se kćeri nisu uvijek ponašale onako kako bi se tražilo za spas njihove duše. Opatica je budno pazila na svoje ovce i najčešće su njezina stroga upozorenja, iz kojih je međutim uvijek zračila ljubav, ubrzo postigla željeni učinak. Jednom je Hildegarda ipak naišla na tvrdoglav otpor: Nekoliko je njezinih kćeri izjavilo kako su site nepodnošljivih govora o disciplini i poslušnosti. Hildegarda je vidjela koliko su se već duboko te redovnice zaplele u mrežu oholosti i taštine; sve su opomene bile uzaludne.

Možda su takva iskustva dovela Hildegardu do toga da napiše opsežno djelo o ljudskim slabostima: »Knjigu životne naplate«. Oko ljudske se duše otimaju dobre i zle sile; od čovjeka se stalno zahtijeva da se odluči za pravu stranu. Uspije li mu to, tada ga očekuje vječna plaća; Hildegarda pušta da u njezinim vizionarskim slikama zasjaju nebeske krasote. Prije toga opisuje međutim u drastičnim oprečnim parovima vrline i poroke, kako bi čovjeku olakšala pravu odluku. Ona pušta da dotična sila osobno nastupi i odaje u svojoj karakterizaciji golemo poznavanje ljudi, humor i psihološku pronicivost. Evo maloga primjera: »Nemilosrdnost je bila poput gusta dima skupljena u ljudsko obličje. Nije imala ljudske udove, samo su velike oči gledale iz nje. Govorila je: 'Ja nisam nikoga stvorila. Zašto bih se trebala dakle truditi ili čak izgarati za nekoga? Toga ću se okaniti. Neću se ni za koga brinuti, osim ako bi mi bio od koristi. Jer ako bih imala toliko samilosti da ne bih mogla sebi priuštiti mir, što bih tada bila?' Milosrđe joj je odgovorilo: 'O ti okrutnice, Što to govoriš? Biljke pružaju jedna drugoj miris svojih cvjetova, jedan kamen daje drugom svoju vlagu i svaki stvor obgrljuje naklonost svoga bližnjega. Ti ne zaslužuješ međutim da imaš ljudsko obličje. Ja pružam svakom svoju najiskreniju pomoć.'«

Hildegarda je tim djelom jasno upozorila i svoje neposlušne kćeri na njihove greške. Jesu li one u tome prepoznale sebe? Još se uvjerljivije prikazuju đavolove spletke i lukavštine u maloj kazališnoj igri s pjevanjem »Kolu kreposti«; što ju je Hildegarda napisala za pouku svojim redovnicama. Čini se da su tada one jogunaste ipak razmislile o svojim činima. U svakom slučaju nije se više izvješćivalo o daljnjim teškoćama s njima.

Već petnaest godina nakon useljenja na Rupertsberg postao je prostrano planiran samostan premalim. Hildegarda je osnovala u Eibingenu podružni samostan.

Napokon se za Hildegardu javila prilika na koju je već dugo čekala: Ponudilo se mjesto za podružni samostan. 1148. godine bio je na drugoj strani Rajne kod Eibingena, gotovo nasuprot Rupertsbergu, utemeljen augustinski samostan koji očigledno nije bio pod sretnom zvijezdom. Samostanski se život nije povoljno razvijao, a 1165. godine uništile su njegove građevine pljačkaške bande. Redovnici su se tada raštrkali. Hildegarda se brzo složila s utemeljiteljicom nekadašnjeg augustinskog samostana, jer je za plemkinju iz Rüdesheima značilo veliku čast što se bogato obdarena vidovnjakinja željela naseliti u Eibingenu. Građevine su obnovljene i već su se 1165. godine

mogle preseliti prve redovnice. Otada je već gotovo sedamdesetgodišnja Hildegarda bila na čelu dvaju samostana. Dvaput bi se sedmično dala prevesti na drugu obalu Rajne da bi malu zajednicu hrabrila i duhovno snažila. To se dakako ubrzo pročulo i često je na pristaništu čekala čamac s Hildegardom gomila njezinih obožavatelja, štovatelja i onih koji su tražili pomoć. Ona bi strpljivo saslušala probleme ljudi i pomogla koliko god je mogla. Oko njezine ljubavi spram bližnjega i spremnosti da pomogne nastale su mnoge legende; jedna od najljepših pripovijeda o jednoj zgodi prilikom prijelaza Rajne.

Hildegardi je dolazio ususret s druge obale neki čamac. Vjetar je nosio daleko preko vode žalobni glas nepoznate žene. Hildegarda je zamolila kormilara: »Približite se onom čamcu; htjela bih znati što to toliko rastužuje tu ženu.« Kada se opatica primakla bliže, vidjela je u čamcu mladu ženu koja je u krilu držala dijete. Bila je posve utonula u svoju bol i podigla je pogled tek kada ju je Hildegarda samilosno pozdravila: »Oh, to ste Vi, štovana Hildegardo«, uzviknula je mlada majka, »k Vama sam se uputila!«. Uzela je u naručje svoje dijete i pokazala ga Hildegardi: »Pogledajte, moje najmlađe«, ječala je, »rođeno je slijepo - zar nikada neće moći vidjeti svoju majku?« U svom je očaju milovala svoga malog dječaka po njegovom bezizražajnom licu.

Hildegardu je duboko dirnula bol te žene; toliko joj je željela pomoći, ali nije mogla činiti čuda - to može samo Bog ... Vidovnjakinja je kleknula i svom snagom svoje duše molila se da Bog otvori mališanu oči za čudesan svijet što ga je stvorio. Zatim je zgrabila šaku vode iz Rajne, prignula se prijeko k čamcu i umila djetetu oči. Njegov je pogled živnuo, razbistrilo se i ono je gledalo od Hildegarde k majci, od majke k Hildegardi i smiješilo se!

Izvješćuje se još o mnogim drugim čudesnim Hildegardinim izlječenjima; mi prosvijećeni duhovi više smo skeptični spram toga. Možemo li danas međutim još uopće zamisliti sebi što sve može ostvariti golema snaga vjerskog pouzdanja?

Sažetak

Hildegarda je kao predstojnica Rupertsberga osobito brižno pazila na duhovnu izobrazbu redovnica. Ponešto je ublažila stroga benediktinska pravila, kao na primjer propis o šutnji, koliko joj se to činilo primjerenim. Svojim je radom na bolesničkom odjelu, ali i svojom božanskom vidovitošću, stekla bogato medicinsko znanje o kome piše od 1151. do 1158. godine. 1165. godine utemeljila je podružni samostan u Eibingenu.

SVIJET POZORNO SLUŠA

Hildegardin je samostan cvjetao; život više nego ispunjen neumornom djelatnošću, protjecao je mirno. Ne međutim zadugo; Hildegardin se život još jednom uzburkao. U jednoj je viziji primila poziv: »Izađi i propovijedaj ljudima Božju riječ!«

Ovaj put nije dugo oklijevala. Prošla su vremena kada joj je božanska zapovijed ulijevala strah. Nestala je sva ona njezina unutarnja nesigurnost, jer je sada znala koliko toga ima reći ljudima. A upravo je sada bilo nužno potrebno da netko uzme riječ! Ako taj zadatak nije preuzeo neki muškarac, tada je to morala učiniti slaba žena - iako je u ono doba bilo nečuveno da žena drži javne govore. Otkako papa i car nisu više bili u dobrim odnosima, stanje u Crkvi i državi bilo je poprilično uzdrmano. Car nije želio shvatiti svoju službu samo kao papinskog potpornog stupa; papa je želio isključiti svu svjetovnu vlast pri dodjeli visokih crkvenih službi. Te se napetosti nisu ograničile samo na visoku političku razinu, već su se proširile sve do biskupija. Biskupi su se podijelili u dva tabora, onih odanih papi i carevih pristaša. Postaviti se protiv cara zahtijevalo je veliku hrabrost; veliki broj crkvenih dostojanstvenika nije želio ugroziti svoj položaj moći. Nije li im bilo još živo pred očima ono što se dogodilo nadbiskupu Adalbertu iz Mainza? Tri je godine proveo u carevim tamnicama dok nije pod pritiskom naroda oslobođen, smršavio poput kostura. Mnogi se nikako nisu željeli izložiti takvoj opasnosti. Radije nisu uzimali tako ozbiljno svoje duhovne obveze. Stoljetna ispreplitanja duhovne i svjetovne vlasti dovela su osim toga do žaljenja vrijedne sekularizacije (sekularizirati = posvjetoviti, učiniti svjetovnim, op prev.) brojnih svećenika koji su time stavili na kocku ugled Crkve. Trebalo se dakle boriti protiv svih tih neprilika.

Mainz je bio prva postaja na Hildegardinim dugim propovjedničkim putovanjima. Hildegarda je bila u bliskim odnosima s građanima Mainza: Nadbiskup je bio njezin duhovni pastir, a njezin je brat obavljao službu crkvenog pjevača u stolnoj crkvi.

Hildegarda je trebala dakle putovati; ni za trenutak nije pomislila na to kolikim će neugodnostima i opasnostima biti pritom izložena - -ono malo cesta što su postojale bilo je zapušteno i nesigurno; u svakom su trenutku mogli iza slijedećega zavoja iskrsnuti drumski razbojnici. Znala je da će morati satima sjediti u sedlu, a nije više bila mlada; odavna je prešla sredinu svoga života. Ispunjena svojim poslanjem krenula je vedro na put; svoje propovijedi nije dugo pripremala već se posve pouzdala da će joj Bog u danom trenutku staviti u usta prave riječi.

Postoji izvješće o četiri velika Hildegardina propovijednička putovanja. Prvo je počelo krajem pedesetih godina i vodilo ju je uz rijeku Majnu; njezine su postaje bile između ostaloga Mainz, Wertheim, Wüzrburg, Kitzingen, Ebrach i Bamberg. Drugo je putovanje palo u 1160. godini; Hildegarda je najprije propovijedala u Trieru, a nakon toga nastavila put uz rijeku Mosel sve gore do Lothringena; po-

sljednja joj je postaja bio Mainz. Između 1161. i 1163. godine putovala je dolje niz Rajnu i posjetila gradove Boppard, Andernach, Siegburg, Köln i Werden. Na svoje je četvrto i posljednje putovanje krenula - tada već u dobi od preko sedamdeset godina - oko 1170., a ono ju je vodilo u Švapsku; tamo je propovijedala u Maulbronnu, Hirsau i Zwiefaltenu.

Slijedimo Hildegardu dio njezina puta: Trg oko stolne crkve u Trieru vrvio je od ljudi; na tisuće ih se tu sabralo na taj blagdan Duhova 1160. godine da bi im glasovita vidovnjakinja objavila riječ Božju. Da! U daljini su odzvanjali radosni poklici koji su se polako približavali; Hildegarda je jahala ulicama ispunjenim gomilom oduševljenih ljudi prema katedrali. Na trgu je jedva uspjela prokrčiti sebi put kroz mnoštvo. Dugo je potrajalo dok je stigla do tribine ispred portala. Popela se gore i nepomično čekala dok je utihnulo radosno klicanje. Na prostranom je trgu postalo posve tiho.

Na svom putovanju duž rijeke Majne posjetila je odvažna propovjednica i Bamberg, častan biskupski grad koji je zbog svoje luke bio i gospodarski važan.

Visoko uzdignute glave, posve ispunjena svojim božanskim poslanjem, napokon je progovorila: »Ja, jadno stvorenje kome nedostaje zdravlja, snage i obrazovanja, čula sam u tajanstvenom svjetlu

pravoga lica sljedeće riječi za svećenstvo Triera: Doktori i magistri ne žele više svirati u trublju pravednosti, zato je u njih nestala zora dobrih djela!«

Iz okupljena se mnoštva začuo žamor; ljudi su se začuđeno pogledavali. Jesu li dobro čuli? Ta krhka žena koja je u svojoj dugoj, crnoj odori djelovala još mršavije, javno je kritizirala najvišu gospodu grada! Oni su to doduše zaslužili ... Hildegarda je kratkim pokretom ruke zamolila za tišinu. Šaputanje je odmah utihnulo; svi su napeto iztezali vratove da bi čuli što će biti dalje.

Ona je nastavila posve otvoreno govoriti, obasipajući visoko svećenstvo prigovorima: Čak i podnevni vjetar kreposti koji je inače tako topao, pretvorio se u tim ljudima u studen i zimu. Jer u njima nedostaju dobra i ognjem Svetoga Duha prožeta djela; oni tu stoje poput usahlih biljaka, jer nedostaje živahno zelenilo. Dar milosrđa pretvorio se u nešto poput obične, grube vreće!

Na blagdan Duhova 1160. održala je Hildegarda veličanstvenu propovijed u Trieru. Tada je bila dovršena raskošna stolna crkva.

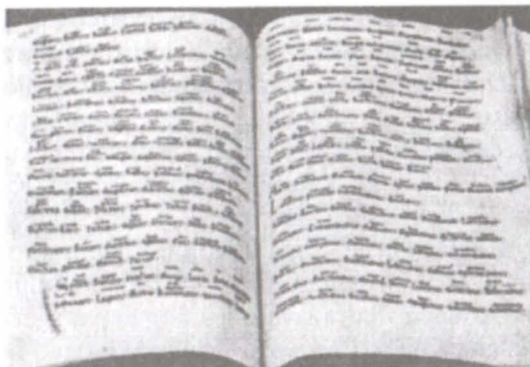
Takvim je uvjerljivim slikama Hildegarda javno i nemilosrdno kudila sve takve loše prilike. Gotovo je nepomično, s malo pokreta, objavila svoju poruku, jedva podižući glas. Svi su bili međutim oduševljeni snagom zračenja te žene iz čijih je očiju plamtjela božanska vatra. A kako su na tu kritičnu propovijed reagirala visoka gospoda? Oni su stajali zbijeni ispred tribina. Na njihovim se licima nisu odraža-

vali bijes i negodovanje, već zbunjenost, ali i svijest o vlastitoj krivnji. Kao opčinjeni slušali su svaku riječ vidovnjakinje i morali sami sebi priznati koliko je imala pravo sa svojim optužbama. Bila je istina: Bog je poslao tu ženu da bi djelovala na njihovu savjest. Odakle bi inače Hildegarda znala tako točno o manama i propustima visokog svećenstva grada Triera. Propovijed je trajala već gotovo dva sata, ali nitko nije primijetio kako vrijeme prolazi. Sunce je već potonulo iza krovova kada je Hildegarda završila svoj veliki govor mračnom prijetnjom: »Ne budete li pokorom platili Vaše grijehe, srušit će se na grad žestoki krivični sudovi neprijatelja!«

Slušatelji su bili zbunjeni i zaprepašteni; mnogi su kleknuli i počeli se moliti. Zatim je na tribinu stupio potreseni prior Sv. Petra i zahvalio Hildegardi u ime cjelokupnog svećenstva grada Triera. Tada je od nje zatražio: Usrdno molimo Vašu majčinsku ljubav da nam ono što ste nam osobno objavili, pošaljete napisano, kako bi buduća pokoljenja mogla saznati o Božjoj osveti, ali isto tako i o Njegovom milosrđu što nam ga iskazuje i kako bi mogla spoznati da ste Vi istinska i voljena poznavateljica Njegovih tajni! Hildegarda je rado ispunila tu molbu; zahvaljujući njezinom pismu upućenom svećenstvu Triera ostala nam je sačuvana njezina vatrena propovijed na Duhove.

Posvuda su Hildegardine propovijedi uzdrmale duhove ljudi, a neki su zahvaljujući njoj našli put natrag do prave vjere. Ljudi su uzeli veoma ozbiljno njezine mračne opomene; Hildegardi su pripisivali sposobnost pretkazanja budućih događaja. Kasnije su čak bili sabrani iz njezinih djela svi oni odlomci koji su se mogli protumačiti kao proricanja, te su bili izdani kao knjiga proročanstava; ona je u cijelom Srednjem vijeku bila poznata prije svega kao »njemačka proročica«. Ona sama sigurno nije željela da njezine opće prijetnje božanskim kaznenim sudom budu shvaćene tako doslovno; željela je zapravo istrgnuti ljude iz njihove vjerske ravnodušnosti. Unatoč snažnom uvjerenju kojim je ona ispunjavala svoje poslanje nikada nije nastupala umišljeno. Svoj uspjeh nije držala svojom osobnom zaslugom, jer je uvijek bila svjesna da je samo oruđe neke više sile; često je nazivala sebe »Božjom pozaunom«. Sebe je shvaćala kao vatrenu opominjateljicu i Božjega borca, poput ustrajnih proroka Staroga

Zavjeta o čijim odvažnim upozorenjima ona piše: »To se događa u čistoći bezazlenosti koja poput bezazlenosti djeteta ne govori ništa osim onoga što vidi i zna.«

I Hildegardin je tajni rukopis »Lingua ignota« koji do danas nije posve odgonetnut također pridonio tajanstvenoj auri te opatice.

I ona je sve što je strujilo iz nje ponizno primala kao Božje nadahnuće prenijeto jednom priprostom duhu. Hildegardinoj se odvažnoj poduzetnosti pri njezinim propovjedničkim putovanjima treba to više diviti, što se upravo u to vrijeme morala boriti s teškim bolestima. Pri njezinom je prvom »trogodišnjem oboljenju« između 1158. i 1161. došlo čak tako daleko da se trebalo strahovati za njezin život: Jednom je u groznici sanjala kako se arhanđeo Mihael bori s đavolom za njezinu dušu. Ponovno je ozdravila ali ne zadugo: 1167. godine opet se razboljela. I taj put je njezina patnja trajala tri godine. I unatoč tomu - s koliko je energije oslabljeno tijelo uzimalo na sebe napore, kako bi poslušno ispunila božanski nalog! Hildegarda se nikada nije žalila zbog bolesti i boli s kojima se morala mučiti čitav život. Jednom je napisala sa skrivenom ironijom: »Da se ne bih uzdigla do oholosti duha, bacio me je Bog dolje.« Snažila je sebe mišlju da Bog najviše iskušava one koje najviše voli. Ne oplemenjuje li se i glina tek pečenjem u vrućoj peći da bi postala sposobnom za svoje zadatke?

Borba protiv opasnih pogrešnih učenja

Poseban vjerski problem onoga doba bila su brojne male zajednice što su od početka 12. stoljeća nicale poput gljiva. Ljudi su pokušavali s velikom revnošću voditi život u čistoj vjeri: Crkva i samostani nisu im se više činili prikladnim institucijama za to. Jako su nastale s najčišćim namjerama, uskoro su neke od tih zajednica razvile načela koja nisu više bila u skladu sa stavovima Crkve. U drugoj polovini stoljeća okupili su se vjerski »obnovitelji« u dva snažna pokreta vjerskih otpadnika, katara i valdenza (njem. Katharer, Waldensen). Katari, »čisti« (grč. »katharos« = čist, op. prev.), kako su sebe nazivali, mogli su prije svega u Kölnu okupiti oko sebe mnogo pristaša. Köln je tada pripadao najvećim i najbogatijim gradovima Europe. To se konačno odražavalo i u bogatstvu svećenstva grada Kölna: Dok je nadbiskup Triera u 13. stoljeću mogao računati s oko 3000 maraka godišnjih prihoda, bili su prihodi nadbiskupa Kölna više nego petnaestorostruki. Svećenstvo Kölna nije loše živjelo! Može biti da su zbog toga katari mogli u tom gradu učvrstiti svoj položaj, jer su propovijedali apostolsko siromaštvo i askezu. Oni su zahtijevali odvraćanje od bogatstva i užitaka, jer je za njih svijet važio kao neizmjerno zlo vražje djelo. Držali su da je samo dušu stvorio Bog, te je ona stoga dobra, dok je sve zemaljsko, a time i ljudsko tijelo loše i nevrijedno. Katari su nastupali skromno i bez razmetanja; oni su, nasuprot nekoj crkvenoj gospodi, uvjeravali svojim uzorom strogog, asketskog vođenja života.

Hildegarda je zabrinuto pratila takav razvoj. Naposljetku je pobudio pozornost proces tijekom koga je nekoliko katarskih vođa bilo osuđeno na smrt spaljivanjem na lomači. Neka mlada djevojka bacila se s njima u vatru uvjerena da umire za pravu vjeru. To je junačko djelo uzbudilo duhove: Nisu li katari ipak bolji kršćani? Pogrešno je učenje dobivalo sve više pristaša. Tada se Hildegarda nije više ustezala, tu je morala kao Božji borac zauzeti stav. Na svom putovanju duž Rajne zaustavila se u Kölnu i održala jedan od svojih vatrenih govora. Ta je prosvjetljena opatica jasno spoznala da je sama Crkva pripremila plodno tlo za krivovjerce. Svako je zvučno svjetovno ime moglo zbog častohleplja svećenika toliko djelovati na njih da su

zapostavili čestito obavljanje svoje službe. Trebali bi se stidjeti svi oni koji nisu sposobni poput ostalih stvorenja ispunjavati odredbe svoga Učitelja! Zašto svećenici više nemate vremena da dovedete ljude na pravi put? Zbog vašeg odvratnog bogatstva i škrtosti, kao i drugih ispraznosti, ne poučavate vaše podčinjene. Zbog toga nije čudo ako više ne uživate autoritet: Vašim pustim prenemaganjem možete u najboljem slučaju ljeti rastjerati nekoliko muha!«

Nakon tih temperamentnih ukora raskrinkala je Hildegarda slabosti katara. Umjerena benediktinka nije mogla smoći razumijevanje za pretjeranu askezu, već i zbog toga što se takvo neprirodno držanje i prečesto okrenulo u svoju suprotnost. Tko pokušava svom silom obuzdavati, ugnjetavati svoje tijelo, tome će njegovi nagoni potajno napakostiti...

Ta spoznaja psihoanalize vjerojatno nije ostala nezapaženom ni za Hildegardu koja je svojom finom pronicljivošću shvatila mnoge veze u prirodi. Ona je isto posumnjala da odbacivanje čulnih užitaka što su ga zastupali katari nije potjecalo od vjerske poniznosti, već od ohola zahtjeva za nadmoći: »U oholosti svog nadmenog duha oni tvrde: Mi nadmašujemo sve. A zatim se ipak potajno i pohotno zabavljaju sa ženama.« Hildegarda i tu, kao uvijek, nesmetano naziva stvari njihovim pravim imenom! Ona je bila uvjerena: Crkveni vođe samo trebaju svojim primjerom živjeti dobar kršćanski život i naglas objavljivati učenje o krasoti božanske tvorevine koja obuhvaća i ljudsko tijelo i sve zemaljsko. Tada se može oduzeti tlo i katarskoj vjeri koja zauzima neprijateljski stav spram tijela.

Crkva je rješavala problem krivovjeraca kratkim procesom: Bili su spaljivani na lomači. Treba se naglasiti da Hildegarda nije pozivala na uništavanje katara. Ona je samo tražila njihovo protjerivanje iz grada, kako ne bi više mogli počiniti nikakvo zlo. Povijest je dala Hildegardi za pravo: Inkvizicija je mogla zapravo postići malo protiv krivovjeraca. Tek su prosjački redovi franjevaca i dominikanaca, koji su ideal siromaštva proveli u djelo, mogli svladati te buntovne snage. Svećenstvo Kölna oduševljeno je primilo Hildegardin govor. Dekan stolne crkve Phiipp čak je zamolio Hildegardu da mu da prijepis, kako njezine opomene ne bi tako brzo pale u zaborav.

Pisma diljem čitave Europe

Hildegardin razborit sud, njezin uzoran život i dakako njezina čudesna bliskost s Bogom privlačili su na Rupertsbergu ljude iz cijela svijeta koji su tražili savjet i nadali se da će zahvaljujući Hildegardi i na njih pasti odsjev božanskog svjetla. Tko nije mogao doći osobno, napisao je opatici pismo. Začudno je da je Hildegarda našla vremena odgovarati na nebrojena pisma! Redovnice su sačuvale najzanimljivija pisma i prepisale Hildegardine odgovore i tako iz više od tri stotine sačuvanih pisama dobivamo sliku o mnogostrukim vezama velike svetice s njezinim suvremenicima.

Velika je većina pisama bila upućena svećenicima, redovnicama i redovnicima, ali prije svega opatima i opaticama. Ovi su se potonji najčešće obraćali svojoj »kolegici« da bi je zamolili za savjet u vezi s pitanjima oko vođenja samostana. Tu je mogla Hildegarda crpsti odgovore iz svoga vlastitog bogatog iskustva. Ona uvijek iznova upućuje na odgovornu strogost kojoj ne smiju međutim nedostajati blagost i milosrđe; obeshrabrene bodri da ne bi popustili u svom trudu i da bi i dalje izdržali tešku službu. Ta su pisma tako bacila svjetlo na to kako Hildegarda shvaća svoju vlastitu službu opatice.

Velik je krug biskupa i nadbiskupa koji su razmjenjivali pisma s Hildegardom. Slava te vidovnjakinje nije se zaustavila na granicama zemlje; ona se dopisivala s biskupom iz Praga, Salzburga, Beauvaisa, Utrechta i Lütticha. A održavala je i dobre odnose s vrhovnim poglavarom Crkve; pisala je papi Eugenu III. Anastaziju IV. i Aleksandru III: Hildegarda nas pri svim tim pismima visokom i najvišem svećenstvu uvijek iznova začuđuje svojom samosviješću utemeljenom u Bogu, koja joj dopušta da govori opominjućom strogošću. Tako ona otvoreno kaže ostarjelom papi Anastaziju: »O čovječe, oko tvoje spoznaje slabi i postao si preumornim da bi obuzdavao ohola razmetanja ljudi. Stoga, o čovječe koji sjediš na papinskom prijestolju, ti omalovažavaš Boga ako ne odbacuješ zlo od sebe, već ga ljubeći grliš«. Ona nije dakle štedjela svojom oštrom kritikom čak ni papu. Hildegarda nije poznavala strah; nikada nije bila spremna klanjati se autoritetima u čiju je čestitost morala sumnjati. Ona nikako nije pripadala ljudima koji sve lako prihvaćaju nemajući vlastita suda; čim

je nešto spoznala kao ispravno, nitko je nije više mogao odvratiti od toga da otvoreno zastupa svoje mišljenje - i po tome bismo je još i danas trebali uzeti kao primjer.

Poučna su i njezina pisma upućena svjetovnim veličinama toga doba: Tu se ne osjeća ni truna više respekta nego u pismima crkvenim dostojanstvenicima. Možda se takvo držanje može protumačiti njezinim božanskim nadahnućem. Samosvjestan ton kojim se služila Hildegarda podsjeća nas da je ona sama potjecla iz visoka plemstva. Od djetinjstva je bila naviknuta doživljavati najvišu gospodu kao sebi ravnu. Bez obzira da li je pred sobom imala jednostavna čovjeka iz naroda ili nekog kralja - Hildegarda je sve ljude oslovljavala s »Ti«.

To ne znači doduše da je držala sporednima stalaške granice. Samo je djevojka plemićkog roda mogla postati redovnicom u samostanu Rupertsberg; žene iz nižih slojeva smjele su kao obične sestre laici obavljati samo podređene službe. Reformatori iz Clunyja primali su u svoj samostan muškarce bez obzira na njihov staleški položaj: Crkva je upravo nastojala razbiti stara staleška ustrojstva. Zato je opatica Tengwich prijekorno pitala zašto Hildegarda pripušta u svoj samostan samo plemkinje. Hildegarda je u svom pismenom odgovoru dala na znanje koliko je duboko u njoj bio ukorijenjen srednjovjekovni staleški način razmišljanja; ona je čak vjerovala da je sâm Bog »postavio razlike u narodu na zemlji kao što je i na nebu razlikovao anđele, arhanđele, prijestolja, vlasti, kerubine i serafine.« To naoko konzervativno držanje može se shvatiti samo gledano iz tadašnjeg vremena kada je hijerarhijski stupnjevan feudalni poredak činio osnovu društva.

Kada je Hildegarda na primjer pisala engleskom kralju, dokazala je koliko je budno pratila i zbivanja daleko izvan svoga neposrednog životnog kruga. Sigurno je poznavala i politička zbivanja, ali o tome se može malo naslutiti iz njezinih pisama. Jer ona nije izražavala svoje mišljenje o političkim pojedinostima, već se uvijek izravno obraćala određenoj osobi dotičući pritom njezin moralni osjećaj časti i nastojeći pozitivno utjecati na njezin karakter.

Tako je pisala kralju Henriku II. Engleskom: »Čovjeku koji obavlja neku službu govori Gospodin: 'Posjeduje darove nad darovima. Vladanjem, zaštitom, obranom, čestitošću možeš imati svoje nebo'.

Prilazi ti međutim crna ptica i govori: 'Imaš mogućnost činiti što želiš. Čini dakle ovo i ono, upusti se u ovu i onu stvar. Nastojanje da budeš pravedan neće ti donijeti nikakvu korist. Težiš li stalno pravednosti, tada nisi gospodar, već sluga.' Ne slušaj međutim razbojnika koji ti tako savjetuje ... Tvoje je srce puno dobre volje, tako da rado činiš dobro ako te ne preplavi prljavi moral ljudi. To odlučno izbjegavaj, voljeni Božji sine i pozovi svoga Oca! On će ti rado pružiti ruku da bi ti pomogao.«

Iza Hildegardinih se općih poziva na čestito regenstvo krije njezin stav spram zategnutih odnosa između Henrika i Thomasa Becketa, nadbiskupa Canterburyja: Henrik je želio potkresati prava Crkve, ali se Thomas tome uporno opirao. Hildegardi nije uspjelo odvratiti Henrika od njegovog nauma; u jednom je trenutku uskipjela gnjeva dao Thomasa ubiti. Nešto je kasnije priznao svoju krivnju i javno činio pokoru. U svakom je slučaju dostojno pozornosti kako je budno Hildegarda pratila događaje u Engleskoj i kako je otvoreno podsjećala kralja na njegove kršćanske dužnosti.

Mora da je Hildegardi osobno bila veoma daleka južnofrancuskinja Eleonora Akvitanska koja se najprije udala za francuskog, a potom za engleskog kralja. Na blistavom dvoru te hirovite dame, gdje su cvjetale književnost i lijepe umjetnosti, živjelo se prilično svjetovno. Nakon što je Eleonora postala engleskom kraljicom, držala je Hildegarda ispravnim da tu nemirnu osobu opomene i potakne na veću postojanost. U svom je kratkom pismu napisala: »Tvoj duh nalikuje zidu iznad koga prolaze promjenjivi oblaci. Ti gledaš svuda uokolo, ali ne nalaziš mira. Izbjegavaj to! Budi postojana - spram Boga i ljudi! U svim tvojim nevoljama Bog će ti pomoći. Neka ti Bog pri svim tvojim djelima podari svoj blagoslov i svoju pomoć.« Hildegarda je našla preciznu, izražajnu sliku za Eleonorino duhovno stanje. U kraljice je u starijoj dobi, nakon nekih nesreća u životu, doista nestalo dosta od onoga nemira; naposljetku je čak otišla u opatice. Možda ju je Hildegarda svojim pismom potaknula na razmišljanje.

U Hildegardinom se pismu ogleda nježna, veoma osobna veza s caricom Irenom Bizantinskom, rođenom groficom Berthom von Sulzbach. Carica je očito veoma patila zbog toga što nije mogla imati

toliko željeno potomstvo. U svojoj se nevolji obratila glasovitoj vidovnjakinji u domovini. Hildegarda je odgovorila: »Božji duh dahne i govori: Granu što je Bog voli, zimi brižno čuva. Ljeti budi u njoj zelenilo i cvatove. Uklanja joj bolesne izrasline zbog kojih bi se mogla osušiti ... Dakle, digni pogled k Onom koji te je dodirnuo i traži od tebe ispunjenje njegovih zapovijedi. Uzdahni gore k Njemu! On će ti pokloniti, kao što tražiš i moliš, radost rođenja potomka. Živo te oko promatra, brine o tebi, želi te posjedovati i ti ćeš živjeti u vječnosti«. Hildegarda je suosjećala s Irenom i od srca joj željela da dobije dijete. Nije međutim dopustila da carica izgubi iz vida ono najvažnije; da se posve preda najvišoj sili i ispuni njezinu zapovijed. Ako je netko ljubazan i uslužan spram Boga, tada će ga Bog tetošiti i brinuti se za to da poput voćke donese cvatove i plodove.

Hildegarda je neustrašivo upozoravala velikane ovoga svijeta na njihove greške; nitko nije mogao od nje očekivati laskanja. Bez obzira jesu li njezina pisma u pojedinačnom slučaju koristila ili nisu, ona u svakom slučaju ostavljaju još i danas na nas dubok dojam kao svjedočanstva za odlučnost, odvažnost, ali i za sposobnost uživljavanja te nadahnute vidovnjakinje

Sažetak

Hildegarda je unatoč čestim i dugotrajnim bolestima ponovo slijedila svoj unutarnji glas i uputila se između 1158. i 1170. na četiri propovjednička putovanja. U to je vrijeme vladala napeta politička situacija. Car Friedrich I. pokušao je ograničiti svjetovnu moć Crkve. Hildegarda se ipak nije bojala javno kritizirati niti svjetovne niti crkvene velikodostojnike i kuditi nepovoljne prilike. Isto je tako dopustila sebi opominjuće riječi i u pismima upućenim mnogim osobama visoka položaja širom Europe.

HILDEGARDA I FRIEDRICH BARBAROSSA

Spram velikoga cara Friedricha Barbarosse gajila je Hildegarda najprije prijateljske osjećaje. Oni su se promijenili u suprotnost: Hildegarda je prijetila caru Božjom osvetom!

Najvažnija osoba s kojom je Hildegarda održavala pismene i čak osobne kontakte bio je bez sumnje veliki car Friedrich I. koga su Talijani zbog njegove riđe brade nazivali i »Barbarossa«. On je ušao u povijest kao obnovitelj carstva koji je sjajno utjelovio viteške ideale svoga doba, prije svega »maze«, dobro usklađenu trgovinu; isto ja

tako uvijek nastojao biti pravedan u svojim sudovima. Njegova vanjska politika nije bila uvijek uspješna; možda bi mudrije postupio da nije otvoreno raskinuo s papinstvom. Ipak je vrijeme njegove vladavine (1152. - 1190.) važilo kao doba procvata, kada su oživjele književnost, umjetnost i pisanje kronika povijesnih događaja. Svoje je suvremenike privukao Friedrich Barbarossa svojim otvorenim, nadasve dopadljivim bićem. I Hildegarda ga je veoma cijenila, ali je kasnije bila njime i gorko razočarana.

Sve je počelo bezazleno: 1152. godine umro je Konrad III., prvi kralj iz roda Hohenstaufena. Tada je jedan dio kneževa u žurbi izabrao za nasljednika njegova nećaka Konrada. Kneževi naklonjeni lozi Hohenstaufena nisu željeli ostaviti vremena snažnom Friedrichovom suparniku, Henriku Lavu iz loze Welfa da bi mogao splektariti u korist svoga vlastitog izbora. Kralju Konradu nije naime uspjelo dokrajčiti sukob koji je uvijek iznova dovodio do snažnih razračunavanja između plemićkih kuća Staufera i Welfa ugrožavajući unutarnji mir zemlje. Friedrich se većini kneževa činio prikladnim čovjekom koji bi mogao izravnati nesporazume, jer je bio Staufe samo po ocu, dok je po majci bio Welf: Njegova je majka Judita bila sestra Henrika Ponosnog, oca Henrika Lava. Već pet dana nakon izbora bio je Friedrich u stolnoj crkvi u Aachenu, tradicionalnom krunidbenom mjestu njemačkih vladara, okrunjen za vladara. Sada se još postavljalo pitanje hoće li mu uspjeti osigurati carstvu mir. Nakon ne baš sretnog razdoblja vladavine Konrada II. sve su oči bile uperene prema novom mladom vladaru. I Hildegarda je poslala Friedrichu Barbarossi pismo u kojem mu iskazuje svoju naklonost; ona je čula o njegovoj privlačnoj osobi i o visokim očekivanjima što su ih kneževi polagali na njega. Hvalila je to slavom i častima bogato ime mladoga vladara, upozoravala ga na nemarno vladanje nekih kneževa i uputila mu dobre želje na njegovu putu: Neka te Bog čuva, živi u vječnosti! Odbaci dakle gramzljivost i odaberi umjerenost: To je ono što voli najveći Kralj.

Za Friedricha je najprije bilo Hildegardino pismo samo jedno od mnogih pisama s dobrim željama, ali ono je svojim samosvjesnim, dijelom čak opominjućim tonom, odudaralo od svih ostalih.

Ako Friedrich još nije čuo za bogomdanu vidovnjakinju, moralo je pismo svakako probuditi njegovu radoznalost. Detaljnije se propitao o njoj; možda je čak zatražio da mu se podastre njezino vizionarsko djelo »Scivias« koje je upravo dovršila. Mladi je kralj stekao toliko poštivanje spram te nesvakidašnje žene da je u njemu sazrela želja da je osobno upozna. 1154. godine poslao joj je poziv da ga posjeti u njegovu dvorcu Ingelheim.

Njemački vladari nisu do duboko u Srednji vijek imali »stalno prebivalište« već su se s čitavom dvorskom svitom selili od jednog do drugog dvorca. Po više bi se mjeseci zadržavali u različitim dijelovima carstva i tako stjecali bolji uvid u stanje svoje zemlje nego da su uselili u neku stalnu rezidenciju - tada nije postojala izgrađena, brza mreža obavještavanja. Dvorac u Ingelheimu dao je sagraditi još Karlo Veliki; on je važio kao omiljeno boravište franačkih vladara. Od 11. stoljeća bila je ta građevina napuštena. Friedrich Barbarossa je dao obnoviti taj dvorac i tako se on pokazao Hildegardi u novom sjaju.

Ona se osjećala počašćenom kraljevim pozivom; ona koja je uvijek pokazivala živi interes za sve ljude i njihove probleme bila je dakako osobito radoznala na čovjeka Friedricha. Dobra dva sata trajalo je jahanje s Rupertsberga do Ingelheima gdje je kralj napeto iščekivao glasovitu vidovnjakinju. Ne znamo o čemu su oni razgovarali. Sigurno je da su jedno na drugo ostavili snažan dojam.

Ubrzo nakon njihova susreta pisao je Friedrich ljubazno Hildegardi: Friedrich, Božjom milošću rimski car i stalni širitelj carstva, iskazuje gospođi Hildegardi iz Bingena svoju naklonost i izručuje dobre želje. Obavješćujemo tvoju svetost: Ono što si nam predskazala u Ingelheimu imamo već u rukama. Unatoč tome nećemo se u onom što budemo poduzimali prestati zalagati za čast carstva.« Možemo pretpostaviti da je »ono predskazano« bila carska kruna koju mu je 1155. stavio na glavu papa – Friedrich naziva sebe na početku pisma, pun vladarskog ponosa, svojim novim naslovom. Još je zamolio Hildegardu da mu pruži potporu svojim molitvama i na kraju ju uvjeravao: »Možeš biti sigurna da se u vezi sa svim stvarima o kojima si nam govorila nećemo obazirati na prijateljstvo ni na mržnju određene osobe. Nakanili smo suditi jedino očima pravde.«

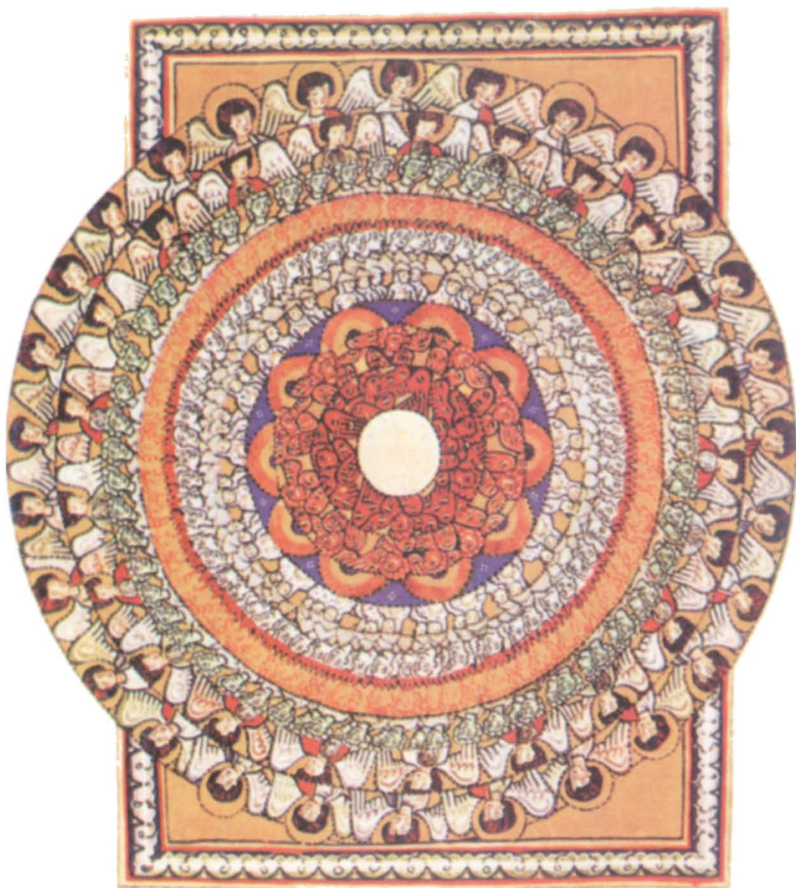

Vidovnjakinja

Polazak križara na prvi križarski pohod

Zborovi anđela

Ugasle zvijezde

her Friderich von Husen. xxvi.

Friedrich od Hansena

Čovjek u svemiru

Istinsko Trojstvo u istinskoj jednosti

Car stječe moćna neprijatelja

Iz Friedrichovog pisma Hildegardi osjećala se već međutim samovolja cara koji je sve misli upravio na to kako bi mogao proširiti svoj moćni položaj. Friedrichu se uopće nije svidjelo što papa predstavlja još jednog gospodara iznad njega; to se pokazalo u maloj nezgodi do koje je došlo prilikom priprema za carevu krunidbu. Friedrich je otiašo u Rim i dao pozvati papu u svoj tabor da bi se dogovorili o tijeku svečanog obreda. Papa je došao; Friedrich je radosno požurio ususret poglavau Crkve i pridržao stremen da bi on lakše sjahao s konja. Papa se pokazao međutim sve prije nego zadovoljan zbog takve uljudnosti; osjećao se čak uvrijeđenim, jer Friedrich nije uhvatio desni, već lijevi stremen. Zar on nije znao kakvo iskazivanje časti pripada papi? Danas se možda papino nezadovoljstvo čini teško shvatljivim, ali u Srednjem se vijeku najmanjim sitnicama pripisivalo simbolično značenje. Friedrich nije međutim razmišljao o tome da se ispriča - pale su teške riječi i papa je otišao bez pozdrava pomirenja. Friedrich je još ovisio o papi da bi dobio željenu krunu. Zbog toga je naposljetku svladao svoj ponos, dao papu pozvati natrag i tada mu držao pravi stremen! U njegovu je srcu bila međutim posijana pritajena mržnja...

Dvije godine kasnije sazvao je Friedrich u Besanconu sabor članova carstva koji su bili podređeni izravno caru i imali mjesto i glas u saboru. I papa je poslao poruku koja je bila svečano naglas pročitana, što je međutim morao podnijeti Friedrich! Razgnjevio se čuvši sramotne riječi kako je carstvo, a time i sama careva vlast zapravo leno rimske Crkve! S tim se gordi car uopće nije mogao složiti, jer je za njega bilo samo po sebi razumljivo da njegova vlast potječe izravno od Boga; nikada je ne bi primio iz papinih ruku. Gnjevno je odbio to neopravdano prisvajanje vlasti; papa je ovaj put morao popustiti. Prijeporna riječ »leno« nadomještena je rječju »dobročinstvo«. Napetosti nisu međutim još dugo bile ublažene. Uskoro je jaz između cara i pape postao nepremostivim.

Unutar Njemačke uspjelo je Friedrichu ispuniti visoka očekivanja kneževa: Učinkovito je zaustavio neprijateljstva i učinio Henriku Lavu znatne ustupke, tako da se on pomirio s carem. Čim se unu-

tarnje stanje činilo stabilnim latio se Friedrich učvršćivanja svoje moći u inozemstvu. Prije svega su se sjevernotalijanski gradovi slabo brinuli zbog toga što su zapravo bili pod carskom vlašću. Car je bio daleko, te su se tako talijanski biskupi, vojvode i grofovi osjećali nezavisnima. Mnogi su gradovi čak upravljali sami sobom; gospodarstvo i trgovina su cvjetali i donijeli gradovima bogatstvo i moć. Godine 1158. prešao je Friedrich sa svojom vojskom Alpe da bi proveo svoje zahtjeve u Italiji, bude li potrebno i silom - to su ponajprije osjetili Milano i Cremona, drugi su se gradovi pokorili sami od sebe. Friedrich je ukinuo sve povlastice i prihode koje su gradovi prisvojili bez carskog dopuštenja i povjerio upravu carskim službenicima.

Papa Hadrijan IV. pratio je s velikom uznemirenošću kako se širila careva vlast u Gornjoj Italiji. Hoće li se Friedrich zaustaviti pred Papinskom državom? Hadrijan je poslao caru pismo u kome je postavio neke zahtjeve, kako bi osigurao papinski položaj; nije se međutim moglo više dugo pregovarati, jer je Hadrijan umro 1. rujna 1159.

Zakoniti papa Aleksandar III. nije isprva imao sreće protiv Barbarosse: Bio je protjeran iz Rima. Naposljetku je papinstvo ipak izašlo iz te borbe za vlast osnaženo.

Tada je došlo do kobnog dvostrukog izbora: Na protivnoj strani Aleksandra III. koga je izabrala većina biskupa bio je Viktor IV. za koga su se odlučili pristaše Staufera. Friedrich je priznao protupapu

- i time uveo sudbonosnu šizmu. Sedamnaest su godina trajale ogorčene borbe Friedricha Barbarosse protiv Aleksandra III., one su iscrpile careve snage što je naposljetku dovelo do neuspjeha njegove talijanske politike. 1159. godine nije međutim još nitko mogao predvidjeti koliko će dugo trajati neuspješna borba za vlast.

Smione opomene

Za Hildegardu nije nikada postojala sumnja koji je papa pravi. Bolio ju je carev postupak, jer je spram njega gajila iskreno prijateljstvo. Isprva se ustezala izraziti svoje mišljenje - je li se nadala da će Friedrich sâm uvidjeti kako ne može samovoljno odlučivati o poglavaru kršćanstva? Kada je car 1163. godine održavao dvorski skup u obližnjem gradu Mainzu, Hildegarda je radosno uhvatila priliku da ga ponovo vidi. On je sigurno svojoj »štovanoj opatici« poslao poziv. Ona je bila u to vrijeme upravo zaokupljena osiguravanjem opstanka svoga samostana sa svih strana. Znala je da uživa velikonaklonost cara. Zašto ga ne bi dakle zamolila da joj daruje povelju o carskoj zaštiti njezina samostana? Tada bi bio Rupertsberg siguran od svih opasnosti. Njezina je molba naišla na pozitivan odgovor: Friedrich Barbarossa joj je obećao svoju pomoć u slučaju bilo kakvih napada i zajamčio joj da carske trupe nikada neće uznemiriti Rupertsberg. Hildegarda mu je za zahvalu napisala dugo pismo u kome ga je upozorila da ne napusti put istine i pravde; obećala je osim toga caru da će se moliti za Bogu dragoga prjestolonasljednika. Sada je mogla kao predstojnica samostana u odnosu na to mirno gledati u budućnost - kao Božji borac i Barbarossina prijateljica svjesna svoje odgovornosti nije to mogla; jer Friedrich se sve jače zaplitao u borbu za vlast s papom, tako da se Hildegarda morala napokon odreći svoje uzdržanosti.

Godine 1164. umro je »carski papa« Viktor IV. i Fredrich je tada imao mogućnost okončati sukob s Alesandrom III. Nagao kancelar Rainald von Dassel nije međutim čekao carevu odluku, već je odmah dao imenovati novoga protupapu: Pašalisa III. Friedrich se bojao gubitka svoga ugleda, te je naknadno odobrio taj izbor. Hildegarda

nije tada više mogla šutjeti. Iz njezinog je pisma vidljivo koliko se bojala za spas Friedrichove duše: »O kralju, prijeko je potrebno da budeš oprezan u svojim postupcima. Ja te naime vidim u skrovitoj viziji kao dijete, nekoga tko živi besmisleno pred živim očima Boga. Još imaš vremena vladati zemaljskim stvarima. Pazi da te najveći Kralj ne obori zbog sljepoće tvojih očiju koje ne vide pravo kako moraš držati u ruci žezlo da bi mogao ispravno vladati. Stoga pazi: Budi takav da se u tebi ne ugasi Božja milost!«

Hildegardi je bilo jasno da svojim otvorenim opomenama nije stavila na kocku samo svoj dobar odnos s carem, već i svoj opstanak. Jer car je bio okrutan spram svojih kritčara: 1164. godine protjerao je iz službe Konrada I, nadbiskupa grada Mainza, 1165. opustošile su carske trupe samostane Mainz, Bingen i velikim dijelom Rheingaus koji su stali na stranu zakonitog pape. Samostan Rupertsberg ostao je međutim nedirnut - car je još osjećao dovoljno poštovanja spram velike vidovnjakinje da nije povrijedio povelju o carskoj zaštiti samostana. Za Hildegardine opomene ipak nije mario, 1167. godine otišao je do Rima i na juriš ga osvojio. Papa Aleksandar morao je pobjeći. Friedrich je već vjerovao da ja na vrhuncu svoje moći kada je u carskoj vojsci izbila epidemija malarije i odnijela na tisuće života. Friedrich je navrat nanos napustio Italiju. To su talijanski gradovi jedva dočekali; sabrali su se da bi pružili otpor i udružili u Lombardijski Savez gradova. Friedrichov moćni položaj bio je tako slomljen. Papa Aleksandar mogao se vratiti u Rim. Car nije međutim još uvijek popuštao: Nakon što je umro i Pašalis III. dao je 1168. godine imenovati još i trećeg protupapu, Kalista III.

I ponovo se oglasila Hildegarda. U njezinu zadnjem pismu caru Barbarossi nisu se više naslućivali prijateljski osjećaji, ili zabrinutost. Onom koji je tako povrijedio Božje pravo uputila je ona oštre riječi Božje srdžbe: »Onaj koji je tu govori: 'Ja rušim neposluh, a otpor onih koji mi prikose satirem samim sobom. Teško, teško tom lošem vladanju zlikovaca koji me omalovažavaju! Upamti to, kralju, želiš li živjeti! Moj će te mač inače probosti!'« Bile su to isuviše odvažne riječi upućene samovoljnom caru... On se nije zbog toga osvetio, ali nije držao ni da one zaslužuju odgovor. Time se raskinula svaka veza između Hildegarde i Barbarosse.

Tko zna - možda je car kasnije, u nekom mirnom trenutku požalio što nije uzeo k srcu opomene neustrašive vidovnjakinje s Rupertsberga. Njegva politika moći ostala je neuspješnom: Talijanskim je gradovima morao vratiti njihova stara prava, a 1177. godine napokon se Friedrich u miru poklonio i pred papom Aleksandrom.

Sažetak

Hildegarda je u prvim godinama vladavine cara Friedricha I. održavala s njim prijateljske odnose. 1159. godine došlo je između cara i Crkve do otvorene borbe za vlast, kada je Friedrich priznao protupapu koga su izabrali Staufleri. Kada je ovaj 1164. umro, odobrio je Friedrich izbor drugoga protupape. Hildegarda koja je bila na strani zakonitog pape uputila je caru riječi opomene. Godine 1168. dao je Friedrich postaviti i trećega protupapu što je potaknulo Hildegardu da mu zaprijeti Božjom osvetom, iako je time ugrozila opstanak svoga samostana.

OSAMDESET GODINA - I JOŠ UVIJEK NESLOMLJENA

Hildegarda je polako ostarjela. Osvrnemo li se na njezinu doživotnu neumornu djelatnost, priuštili bismo joj od srca mirnu starost. Ona se morala međutim još i kao starica uvijek iznova boriti: 1173. godine umro je Volmar, njezin odani tajnik i savjetnik. Kao da je već i to nije dovoljno boljelo, a još se opat s Disibodenberga ustezao postaviti novog prepošta kao što je bilo utvrđeno ugovorom. Već smo saznali da se Hildegarda morala obratiti čak papi da bi ostvorila svoje pravo. Došlo je međutim još veće zlo.

Godine 1178. odsjeo je u Bingenu mlad plemić na čijem se licu već ocrtavala smrt. Gostioničar u koga je tražio smještaj nije baš bio oduševljen gostom, ali je mladić dobro plaćao i - što je bilo skoro važnije - unaprijed. Domaćinove su se bojazni potvrdile već nakon nekoliko dana: Morao je dovesti i bingenskog svećenika koji je dao mladiću posljednju pomast i ispovijedio ga. Momak je imao još nešto na srcu; svećenik se morao prignuti da bi razumio njegov šapat: »Sahranite me na Rupertsbergu, u Hildegarde!«

Hildegarda nije doduše nikada u svom životu vidjela toga plemića, ali nije imala ništa protiv toga da on počiva na njezinom samostanskom groblju. Samostan Rupertsberg posjedovao je pravo da osim vlastitih pokojnika može sahraniti i one izvana. Dotada su to bili samo prijatelji i dobrotvori; ali zašto ne bi u Hildegarde smio počivati i njezin neznani štovatelj? Pogreb je obavljen u tišini. Mladić nije imao u Bingenu znanaca.

Poput munje iz vedra neba pogodilo je Hildegardu pismo iz Mainza što ga je primila dva dana kasnije. Stolni kaptol pisao joj je oštrim tonom kako je taj upravo sahranjeni muškarac počinio teška zlodjela zbog čega je bio izopćen iz Crkve. Prema tome nije smio

dobiti crkveni pogreb. U pismu je još pisalo kako Hildegarda mora toga plemića smjesta udaljiti iz posvećene zemlje i baciti na živodernicu ili će samostan Rupertsberg zadesiti interdikt.

Interdikt! Hildegarda je zbog takve neshvatljive prijetnje ispustila pismo iz drhtavih ruku. Interdikt je značio da se ne smije više slaviti bogoslužje, da crkvena zvona moraju šutjeti, da Hildegarda i njezine kćeri ne smiju više primati Gospodinovo tijelo. A najsvečaniji zadatak benediktinaca je upravo slavljenje Boga! Tom bi zabranom bile samostanu presječene žile života! Hildegardi su odmah bile pred očima sve te strahote. Lako je mogla izbjeći neprilike ako bi iskopala leš. Svećenik iz Bingena ispričao joj je međutim kako se mladi plemić ispovijedio i iskreno se pokajao zbog svojih grijeha; umro je dakle kršćanskom smrću. Nije li tada imao pravo i na kršćansku sahranu - bez obzira na to što je jednom prije skrivio? Hildegarda se u svojoj zbunjenosti usrdno molila Bogu i svjetlo ju je opet poučilo: Leš nikako ne smije ukloniti, jer je Bog primio tog mladog plemića kao nekoga tko je određen da doživi krasotu izbavljenih.

Hildegarda je nakon te poruke osjećala olakšanje, ali istodobno i opterećenje-olakšanje zato što je mladi pokojnik smio počivati u vječnom miru, a opterećenje zato što ju je tištila prijetnja interdiktom. Da bi zaštitila svoga bližnjega, mada on nije više živio, spremno je uzela na sebe i tu najgoru kaznu. Odlučno je izašla van i tapkanjem nogama poravnala zemlju iznad groba da ga nitko više ne bi mogao prepoznati i ogriješiti se o njega. Zatim je svojim štapom načinila veliki križ nad pokojnikom i zamišljena se vratila u samostan. Sada je morala svojim kćerima objaviti tužnu vijest...

Iza zatvorenih crkvenih vrata šaptale su redovnice svoju molitvu - sve što im je još ostalo. Vladalo je potišteno raspoloženje, ali su se žene nastojale ugledati na svoju staru majku: Ona je strpljivo i hrabro podnosila ono što su drugi osjećali kao veliku nepravdu. Tako je bilo nekoliko tjedana. Tada se Hildegarda iznenada razboljela. U jakoj je groznici morala podnositi teške prijekore, jer se Bog nije zadovoljio njezinom strpljivošću: Zašto više ne slavi bogoslužje, a nije zapletena ni u kakvu krivnju koja bi sprečavala najvišu kršćansku obvezu? Kriva bi bila samo onda ako se ta stvar ne bi nastojala brzo razjasniti! Po

posljednji put u svom životu bila je Hildegarda bolešću kuđena zbog toga što strpljivo trpi onda kada bi trebala djelovati.

Stara je opatica zapravo vjerovala da je za nju odavno svršeno s velikim borbama. Ali ako On želi ... Opet se čudila kako joj se brzo vraćaju snaga nakon što se odlučila za ono ispravno. Posve je neočekivano pozvala svoje kćeri u dvoranu za zborovanje. Na njezinu licu nije više bilo bojažljivosti. U toj se osamdesetjednogodišnjakinji ponovo probudio onaj stari, neustrašivi borbeni duh. »Slušajte što vam imam reći!« Počela je energičnim glasom. Gotovo je radosno pričala o svojoj viziji, te kako je odlučila osobno posjetiti stolni kaptol u Mainzu. »Oni će se pokloniti Božjoj riječi! Zaključila je odlučno. Žene su dobile novu nadu. Hildegarda je potom sjela i sastavljala govor za svoju obranu. Ovaj put nije željela govoriti nepripremljena; nije smjelo biti zaboravljeno ništa od onoga to je posljednjih tjedana tako žestoko potresalo njezin duh. Prije svega nije mogla preboljeti što su morali utihnuti pjevanje i glazbala. Ta glazbeno visoko nadarena opatica našla je dirljive riječi za to koliko je duboko glazba ukorijenjena u ljudskoj duši, jer duša i glazba imaju zajednički izvor u nebeskom blagoglasju: Čovjek ponekad običava pri slušanju pjesme duboko disati i uzdisati. To podsjeća proroka na to da duša potječe iz nebeske harmonije. Misleći o tome on postaje svjesnim da duša sama ima nešto od te glazbe i u psalmu poziva: »Hvalite Gospodina svirkom na citri i svirajte mu na harfi s deset struna.« Tko zabrani duši da na daleko čujno slavi Boga pjevanjem i svirkom na glazbalima, taj čini golemu nepravdu jer otima Bogu čast radosne pohvale koja mu svakako pripada. Hildegardi je uz te prikaze postao pravi prijeporni slučaj gotovo sporednim. Samo je kratko dala na znanje da je pogreb obavio bez prigovora svećenik iz Bingena na njezinom groblju na Rupertsbergu i da joj je Bog dao da putem vizije vidi nedužnost pokojnika. Što bi se još inače trebalo reći o tome? Na kraju je zaključila kako bi kanonici svakako morali još jednom najtemeljitije preispitati svoju presudu prije nego što se nanese sramota Kristovim svetim otajstvima. - Hildegarda je zadovoljno smotala svoj pismeni sastavak. A sada je još samo trebala otići u Mainz!

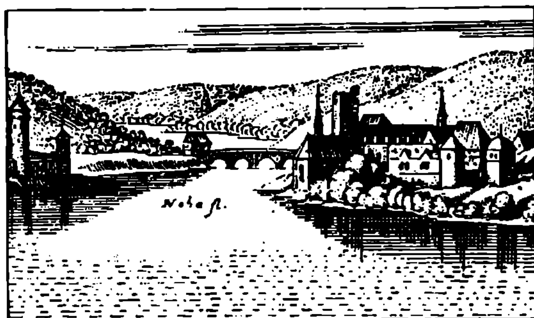
Kada su se iza nje zatvorila teška vrata dvorane za održavanje zborova, osjetila je Hildegarda kako se u njoj ipak javila lagana

tjeskoba. Prelat ju je doduše uljudno pozdravio, ali u njegovu glasu nije bilo ni traga ljubaznosti; svuda naokolo vidjela je neprijazna lica. Toliko hladan doček nije zapravo očekivala! Nitko nije pokušao slomiti led i pomoći joj pri teškom početku. Nakon nešto oklijevanja započela je stara opatica sa svojim govorom što ga je tako lijepo pripremila. Ubrzo se međutim zbunila; uvijek je iznova zastajkivala i uznemireno gledala od jednog do drugog. Gdjekad se pitala dopiru li uopće njezine riječi do slušatelja, jer su tamo sjedili posve ravnodušno. Njezine su riječi bile sve uvjerljivije, sve je otvorenije pokazivala svoju bol. Naposljetku je morala međutim spoznati: Naišla je na zid; kanonici su čvrsto odlučili ne dopustiti da ona bilo čime utječe na njih. Tada se stara opatica počela gušiti u suzama. Osjetila je koliko bi uzaludne bile sve njezine daljnje riječi i još je samo zamolila visoku gospodu da se smiluju.

S koliko je pouzdanja rano ujutro krenula u Mainz, toliko je utučena pošla natrag kući. Kanonici iz Mainza nisu dokinuli interdikt. Obrazloženje: Ako je netko izopćen iz Crkve, znači da je počinio tiliko teško zlodjelo da se izopćenje ne može razriješiti samo ispovijeđu u četiri oka; osloboditi od izopćenja moglo bi samo neko službeno crkveno nadleštvo. Uzalud je Hildegarda uvjeravala kako joj je pokojnik bio u viziji prikazan kao izbavljen, te se prema tome uopće nije više mogao izopćiti iz crkvene zajednice. Stolni kaptol u Mainzu zahtijevao je međutim druge dokaze. Strogo ustrajanje na paragrafima bilo je tu nepomirljivo protiv Hildegardine vizionarske spoznaje.

Ili su tu možda bili u igri još i drugi osjećaji? Hildegarda se sjetila kakvu je neslavnu ulogu igralo visoko svećenstvo Mainza pri upravo okončanoj šizmi; stolni je kaptol do kraja branio protupapu koga je imenovao car. Hildegarda nije nikada nikome dala da posumnja na čijoj je bila strani i povijest joj je dala za pravo. Da li ju je visoko svećenstvo grada Mainza zbog toga preziralo? Spram nje su u svakom slučaju bili neumoljivi! Možda su joj potajno uzimali za zlo što je kao slaba, neuka žena smjela vidjeti Božje tajne što je njima, prosvjećenim muškarcima, bilo uskraćeno. Sada su imali međutim u rukama zakonit povod za napad na nju i držali da je konačno mogu pobijediti.

Hildegarda je zamišljeno gledala u večernje rumenilo dok se u čamcu približavala svom zavičajnom samostanu. Svojim redovnicama nije mogla, kao što se nadala, donijeti radosnu vijest, ali ta stvar nije za nju još ni izdaleka bila riješena! Zvona na Ruperstbergu morala su još neko vrijeme šutjeti - Hildegarda je bila međutim spremna dalje se boriti dok ne ostvari svoje pravo koje je ovaj put posve sigurno bilo i Božje pravo.

Ovakav pogled iz samostana Rupertsberga nudio se Hildegardi kada se vratila iz Mainza.

Hildegarda se ne predaje

Samo da je Hildegarda mogla stupiti u kontakt s nadbiskupom grada Mainza, tada bi čitava ta stvar bila brzo raščišćena! Nadbiskup Christian von Buch koji je ujedno bio upravitelj carske kancelarije, boravio je međutim zbog državnih poslova u Rimu. Hildegardin je sljedeći korak bio da mu piše. Christian je na njezino pismo reagirao time što je zamolio svoje svećenike u Mainzu, a osim toga i jednoga dekana iz Kölna, da provedu potrebna ispitivanja. Tako je o toj neugodnoj i tužnoj priči saznao i kölnski nadbiskup Philipp; on je bio od one Hildegardine vatrene propovijedi u Kölnu iskreno naklonjen toj opatici. Stoga je ispitivanje uzeo u svoje ruke. Uskoro je pronašao viteza koji je zajedno s pokojnim plemićem počinio ono zlodjelo, a

mogao je kao svjedoka dovesti i svećenika koji je obojici otpustio grijehe. Visoki su svećenici grada Mainza zahvaljujući tome - mada gotovo preko volje - dokinuli interdikt.

Rupertsbergom je zavladolo razdragano klicanje: Zvona nisu prestajala zvoniti, a posjetitelji su već izdaleka čuli radostan pjev. Stanovnice Rupertsberga prerano su se međutim radovale svojoj pobjedi.

Hildergardu nije do kraja njezinoga života napustilo »blistavo svjetlo« i do duboke je starosti zapisivala svoje vizije kao što joj je naredio Bog

Nekoliko je kanonika iz Mainza koji su putovali na koncil u Rim uspjelo pridobiti nadbiskupa Christiana za to da Rupertsberg bude ponovo interdiciran. Kako se to moglo dogoditi? Christian von Bach mogao se tek rijetko zateći u svojoj biskupiji u Mainzu, jer je car najčešće trebao odličnog vojskovođu i okretnog diplomata za svoje

vlastite službe. Nadbiskup je bio dakle slabo upućen u prilike kod kuće i vjerojatno nije mogao detaljno razmotriti Hildegardin problem iz dalekog Rima. Dopustio je da njegovi kanonici utječu na njega protiv Hildegarde - možda su mu natuknuli kako se kölnski nadbiskup umiješao u prava biskupije Mainz što Christian nije dakako smio trpjeti. I tako je Hildegardi dolepršao u kuću novi interdikt. Ona je potresena iznova naredila svojim redovnicama: Od danas nema više pjevanja! Za nju nije međutim došlo u obzir da se preda - čak i ako bi taj rat živaca potrajao još godinama! Stara je opatica opet odlučno uzela u ruke pero. Bilo joj je neshvatljivo kako je Christian, taj mudri crkveni dostojanstvenik, mogao dopustiti takvu nepravdu. Zacijelo mu je njezin slučaj bio prikazan posve izvrnuto! I tako mu se Hildegarda još jednom obratila; bilo je to dugo, dirljivo pismo. Iscrpno je izvjestila nadbiskupa o onom što se dogodilo i povjerila mu kakve je pouke primila u viziji svoje duše. Kako bi drugačije mogla postupiti? Ponizno ga je preklinjala. »Milostivi gospodine, zaklinjem Vas ljubavlju Svetoga Duha, za Božju volju. Ti nisi želio prezreti suze svojih ožalošćenih kćeri koje zbog straha pred Bogom podnose jade i nevolje nepravednosti. Neka Sveti Duh učini da nam se smiluješ i za to zadobiješ milosrđe čak i nakon isteka tvoga života.«

Time je Hildegarda napokon imala uspjeha. Iz svakoga je retka blistala pred Christianovim očima veličina i odvažnost stare vizionarke. Posramljeno ju je zamolio da mu oprosti zbog boli koju joj je priredio i brzo sredio tu stvar. Hildegardina je posljednja velika borba bila okonočana - u proljeće 1179. smjela je na Rupertsbergu opet odzvanjati svečana pohvala Boga. Stara opatica nije mogla međutim više dugo u otme sudjelovati.

Sažetak

U dobi od osamdeset godina morala je Hildegarda proći posljednje teško iskušenje. Na samostanskom je groblju pokopala nekog mladog plemića ne znajući da je on bio izopćen iz crkvene zajednice. Kada se ustezala da ga iskopa, dosudio je stolni kaptol u Mainzu interdikt samostanu. Uz pomoć nadbiskupa grada Mainza, Christiana von Bucha, bio je interdikt u proljeće 1179. ipak dokinut.

JEDAN ISPUNJEN ŽIVOT ZAVRŠAVA

Posljednjih je godina postajalo oko Hildegarde sve tiše. Jedan za drugim umrli su njezini prijatelji koji su je dugo pratili na njezinom životnom putu. Godine 1173. napustio je Volmar svoju voljenu majku; njegovo je mjesto zauzeo Gottfried koju ju je duboko poštovao. On je napisao dojmljiv životopis te velike žene, ali ga na žalost nije više mogao dovršiti: Već početkom 1176. isteklo je njegovo vrijeme na zemlji. Tada je Hildegardin brat Hugo napustio svoje mjesto u stolnom kaptolu grada Mainza da bi joj pomogao u poslovima upravljanja samostanom. Godinu dana kasnije bio je i on pokopan; nije više morao doživjeti žalosnu borbu svoje sestre s visokim svećenstvom Mainza. Iste je godine kada i Hugo umrla Hiltrud von Spanheim, nećakinja isposnice Jutte; ona je bila veoma bliska s Hildegardom. Gubitak tolikih mnogih voljenih ljudi oslabio je Hildegardu; tu nije mogla mnogo promijeniti ni ljubav njezinih kćeri.

Ona je kao starica dobila još jednom novog prijatelja: Flamanca Wiberta koji je najprije želio samo posjetiti glasovitu vidovnjakinju na Rupertsbergu, ali je tada tamo i ostao. Od 1177. godine pomagao joj je pri pisanju njezinih rukopisa. On nije mogao međutim nadomjestiti nezaboravljenog Volmara za kojim je Hildegarda još uvijek tugovala. Jer Wibert koji je okretno vladao jezikom nije želio jednostavno zapisivati Hildegardine vizije, onako kako ih je ona diktirala, već ih je želio nanovo formulirati u uglednijem stilu – vjerovao je da njegovi kićeni izrazi i izmudrovane alegorije djeluju uvjerljivije od jednostavnog, neizvještačenog jezika. Hildegarda mu je nevoljko popuštala; s tihim je žaljenjem primijetila: »Moj voljeni sin Volmar nije zahtijevao takvu slobodu, već se zadovoljio ispravljanjem mojih rukopisa po gramatičkim pravilima.« Unatoč prijateljstvu ipak se njihove duše nisu slagale. Oko bogato obdarene vidovnjakinje nije bilo više nikoga tko ju je zaista razumio. Wibert nije više mogao svojim »ispravljanjima« načiniti mnogo štete, jer je Hildegarda gotovo posve

napustila pisanje. Dosta je oronula, njezino slabunjavo tijelo još je više smršavilo i ponekad je više nisu željele nositi noge. Razračunavanja sa stolnim kaptolom u Mainzu nagrizala su njezine snage; sve su je češće njezine kćeri čule kako uzdiše: »Htjela bih biti oslobođena i biti u Krista.« Tu na zemlji ispunila je svoj zadatak, učinila je silne stvari koje su nadmašile ono što bi svojom snagom mogao učiniti muškarac. Tako joj je ostala još samo jedna želja ...

I jedne je noći opet u njoj zasjalo svjetlo i navijestilo joj dan kada će odbaciti teret vlastita tijela i ući u nebesku uzvišenost. Samo istinski veliki ljudi mogu podnijeti takvu istinu. Hildegarda je pripadala tadvima. U svom je srcu osjetila golemo olakšanje.

Hildegarda se mirno pripremala na svoj odlazak k Bogu; napustile su je sva tuga i bol. I tako je došao dan koji joj je bio predskazan: 17. rujna 1179. Okupile su se sve redovnice da bi bile uz svoju voljenu predstojnicu i u njezinim posljednjim trenucima. Zapjevale su, kao što je to ona željela, pjesme mladenke. Hildegarda je međutim nijemo ležala; nije više imala poruku za svoje kćeri, jer je već odavno bilo sve rečeno. Tada, nekoliko sati iza ponoći pogledale su njezine oči čeznutljivo prema nebu. Po posljednji je put tajanstvena svjetlost obasjala njezino lice koje je njezine bližnje toliko često ispunjavalo strahopoštovanjem. I njezina se duša vinula k vječnom svjetlu. One koje je ostavila za sobom klečale su svladane dubokom boli; neki srebrni blijesak odvukao je poglede ožalošćenih prema vani. Kakav se tu prizor nudio!

»Na nebu su se pojavila dva veoma jasna, svijetla luka. Oni su zauzimali velik, širok prostor i protezali se na četiri strane svijeta, jedan od sjevera prema jugu, drugi od istoka prema zapadu. Na točki gdje su se dva luka ukrštala sjalo je jasno, blistavo svjetlo nalik mjesečevoj svjetlosti. Ono je sjalo nadaleko i činilo se kao da je odagnalo noćnu tminu od mrtvačke sobe. U tom se svjetlu vidio crvenkasto svjetlucajući križ koji je isprva bio malen, ali je zatim narastao do gorostasne veličine. Taj je križ bio okružen bezbrojnim raznobojnim krugovima u kojima su se stvarali drugi mali crvenkasto svjetlucajući križevi. Kada su se raširili po nebeskom svodu činilo se kao da su se nagnuli nad kućom iz koje je Hildegarda otišla k Ocu i obasjali čitav brijeg blistavim svjetlom.«

28 De Sancto Disibodo

Ant.

O mi – rum * ad-mi-ran –

dum, quod abscon-sa for-ma

præcel – lit, ar-du – a in honesta

statu – ra, ubi vi – vens alti –

tu – do profert mysti – ca.

Un-de, o Di-si – bo – de, surges in

fi-ne, succurrente flo — re o –

mni — um ramo – rum mundi, ut

primum surre — xi-sti. Euoua e.

Ovaj faksimil daje naslutiti koliko su živahne bile skladbe glazbeno nadarene vidovnjakinje: Melodija se u velikim skokovima kreće gore dolje.

Tako izvješćuje najstarija Hildegardina biografija koju je počeo pisati redovnik Gottfried, a dovršio redovnik Theoderich kratko nakon Hildegardine smrti. Je li za Hildegardinu svjetlom prožetu pojavu mogao postojati ljepši znak nego što je bilo to veličanstveno svjetlosno čudo na dan njezine smrti?

Čudo za čudom

Jedna nam lijepa legenda priča što je još sve ostvarila Hildegarda nakon što je odavno bila odnijeta u grob – dobu koje je bilo obuzeto željom za čudesima još nije bilo dovoljno njezino doživotno djelovanje. Hildegarda je toliko voljela ljude da se i dalje brinula o njima: bolesni su ozdravljali, molbe su bile ispunjavane i tako su ljudi u gomilama hodočastili na Ruperstberg sa svojim problemima. Navala je bila toliko velika da su redovnice još teško uspijevale voditi sređen samostanski život. Bilo je to doista previše! Pritješnjene redovnice s Rupertsberga obratile su se za pomoć nadbiskupu grada Mainza. Crkveni se dostojanstvenik osobno uputio na Hildegardin grob i zamolio dobrotvorku da odustane od čudesa. Ona je odmah poslušala; samostan je mogao odahnuti. Da je Hildegarda bila svetica, bilo je za narod sigurno jasno već dugo prije njezine smrti. Tek nekoliko desetljeća kasnije zauzele su se redovnice s Rupertsberga za to da Hildegarda bude službeno proglašena svetom. 1227. godine opunomoćio je papa Grgur IX. nekoliko svećenika iz Mainza da preuzmu ispitivanja. Njima je trebalo čitavih šest godina da bi sastavili nadasve nepotpuno izvješće koje je osim toga vrvilo od grešaka. Papinski ga je dvor smjesta poslao natrag i zamolio da se temeljito preradi. Zatim se isprva nije uopće ništa događalo. Konačno je 1243. podsjetio papa na to izvješe i tada su svećenici iz Mainza doista na mnogim mjestima ispravili staro izvješće. Jako ispravljen rukopis može se pogledati u Glavnom državnom arhivu u Koblenzu. Nije međutim poznato da li je papa ikada vidio to prerađeno izvješće. Od toga procesa nije na kraju bilo ništa; Hildegarda nije nikada bila propisno proglašena sveticom. Činilo se da se još jednom ponovila nekadašnja napetost između Hildegardinog svetog nadahnuća i vlasti u Mainzu ... To ipak

nije nanijelo štetu Hildegardinoj svetosti; narod ju je štovao kao i prije. Njezino se ime naposljetku čak pojavilo na službenom popisu mučenika i svetaca (Martyrologium Romanum) izdanom 1583. godine. Time je uklonjena svaka sumnja: Hildegarda je svetica!

Hildegardina ostavština

Više od 800 godina dijeli nas od Hildegarde. Mi, ljudi današnjice, stavljeni smo pred druge probleme nego što je nakada bila opatica s Rupertsberga. A ipak nas se osoba te velike svetice ne doimlje manje nego što se nekada dojmila njezinih suvremenika. Možemo se samo čuditi kako je Hildegarda kao žena od preko četrdeset godina smogla svladati žensku plahost i nesigurnost i usuditi se pristupiti posve novim zadacima – kakav ohrabrujući primjer i za nas današnje žene! Hildegardi je uspjelo probiti se u čisto muškom svijetu; ona je energično i javno zastupala nazor koji je jednom spznala kao ispravan –, a isto je tako sjajno umjela uvjeriti u njega i druge. Unatoč čitavoj svojoj učinkovitoj snazi i uspješnosti ostala je uvijek puna topline i brižnosti. Nikome nije uskratila savjet i pomoć. Moramo se diviti i djelu što ga je Hildegarda ostavila za sobom. Čitavu svoju snagu i moć spoznaje crpila je iz onog tajanstvenog dara vidovitosti koji je nije napustio do kraja života. »Živom svjetlu« zahvaljuje duhovnu svježinu koju je sačuvala do duboke starosti kada joj je tijelo već uskratilo svoju službu. Jednom je pisala Wibertu: »Dokle god vidim svjetlo oduzeti su mi sva tuga i strah, tako da se osjećam kao mlada djevojka, a ne kao starica. »Nešto od te preplavljujuće životne snage pokazuju nam i njezini rukopisi u kojima je, vjerno svom nalogu, zabilježila svoje vizije.

Nakon djela «Scivias« (spoznaj putove) i »Knjiga životne naplate« nastalo je 1163. godine treće teološko djelo, »Knjiga Božjih djela«. U njoj je težište na Hildegardinom trajnom poslanju, velikoj temi njezina života: učenju o dubokoj povezanosti čovjeka sa svemirom. Hildegarda vidi čovjeka kako širom ispruženih ruku stoji u središtu svemirskog kruga. Elementi, vjetrovi, zviježđa, svi stvorovi upravljeni su prema čovjeku; svemirske mu sile šalju svoje zrake:

Svemir je Božje djelo za čovjeka. Krug svjetova obgrljen je Božjom ljubavlju koja kaže: »Ja, vatreni život Božjega bića, plamtim nad ljepotom polja. Ja blistam u vodama. Ja gorim u suncu, mjesecu i u zvijezdama. Ja sam u svakom stvoru skrivena vatrena snaga ... »Knjiga pruža cjelokupni pregled povijesti čovječanstva koji završava posljednjim sudom.

U tom se teološkom okviru isto tako nalaze njezine knjige nauka o prirodi i medicine o kojima je već bilo riječi.

Sreća što je Hildegarda mogla svoja najvažnija djela dovršiti prije Volmarove smrti; nikada više nije našla suradnika koji je umio svoju vlastitu osobu tako skromno držati u pozadini. Osim spomenutih velikih djela sačuvani su nam i brojni manji rukopisi: tumačenja Evanđelja, tumačenja Benediktovih propisa, životopisi svetoga Disiboda i svetoga Ruperta. Ni to nije sve: Hildegardinim mnogostrukim nadarenostima pripadalo je i skladanje; načinila je vjersku kazališnu igru s pjevanjem i brojne pjesme. Ta glazbeno veoma nadarena opatica bila je uvjerena da je Bog podario čovjeku glazbu da bi se njegova duša podsjetila na slatke zvukove zavičaja. Hildegarda se služila doduše glazbenim oblicima svoga doba, ali je svojim melodijama znatno nadmašila tradicionalni opseg tonova; u skladanju je isto dokazala temperament i stvaralačku osebujenost. Hildegardine ćemo pjesme rijetko čuti, jer su one poput gregorijanskih pjevanja postale stranima našem stilskom poimanju. Tekstovi nas mogu međutim još i danas dirnuti sojom svježom slikovitošću. Hildegarda se prije svega nije nikad umorila slaviti pjesmom Božju majku Mariju. Kao žena snažno ju je zaokupljalo to da je Eva nekada donijela u svijet grijeh, ali je Marija čudom Kristova rođenja posve vratila izgubljenu čast ženskom rodu. Ne nose li Hildegardine pjesme o Mariji u sebi poziv muškom svijetu da prihvati ženu kao punovrijedno biće.

ANTIFONA MARIJI

Koliko je golemo to čudo!
U ponizni lik jedne žene
uđe Kralj.
Tako učini Bog,
jer poniznost se uzdiže iznad svega.
O kakvo blaženostvo krije taj lik!
Jer zlo što skrivi ga žena
ispravi kasnije ta žena
i slatki se miris božanskih sila iz nje izli
i tako ona nebo daleko više uresi
nego što nekada žena zemlju pomrsi.

Sažetak

Hildegarda iz Bingena umrla je, kao što je predvidjela 17. rujna 1179. godine. U smrtnoj se noći pojavilo na nebu svjetlosno čudo. Prema legendi događala su se i nakon njezine smrti brojna čudotvorna izlječenja u samostanu Rupertsbergu.

POLITIKA I RELIGIJA U 12. STOLJEĆU – SKICA VREMENA

Mnogo se toga pokrenulo u tom stoljeću koje je ušlo u povijest kao zlatno doba Srednjega vijeka. U Hildegardinom se dijelu naslućuje malo o tim kulturnim prevratima. Za razumijevanje njezina života važnije je proučiti razračunavanja izmeu cara i pape kojima je prožeto čitavo stoljeće. Ta borba za vlast bila je posljedica duga razvoja. Evo dubljih razloga:

Cezar i njegov posvojeni sin Cezar August doveli su rimsku vladavinu u takav vrhunac moći, tako da je nakon njihove smrti ime Cezar postalo istovjetno neograničenoj vlasti, štoviše svjetskoj moći. Stoga nasljednicima na rimskom prijestolju nije više bilo dovoljno da budu štovani kao »imperator«: Oni su dodali sebi kao dodatnu titulu ime Cezar, jer je taj pojam više od svih drugih počasnih naziva jamčio apsolutnu prevlast nad drugim kraljevima: Naziv »Kaiser« (njem. car, op. prev.) nije ništa drugo nego prema njemačkom jeziku oblikovan latinski naziv »Caeser«. Cezari su konačno uzdigli kršćansku Crkvu nakon početnih progona u jedinu rimsku državnu Crkvu. Tako je ona bila pod snažnim utjecajem dotičnih vladara; nije imala nezavisni moćni položaj. Kada se 476. godine posljednji Cezar povukao s vlasti raspalo se Rimsko carstvo kao politička cjelina, ali je Crkva opstala. U njoj je rimski biskup uspio zauzeti mjesto poglavara; uskoro je bio proglašen papom.

Nekoliko stoljeća kasnije bilo je papinstvo toliko pritješnjeno od strane susjednih talijanskih kneževa da se moralo strahovati za njegov opstanak. Ono je stoga opet tražilo zaštitu nekog moćnog vladara i pozvalo u pomoć Franke. Tako je nastala uska veza između pape i franačkog kralja koja je naposljetku dovela do toga da je Karlo Veliki bio od pape pomazan u »Cezara«. Time je bilo obnovljeno zapadnorimsko carstvo koje je prešlo na Franke, kasnije na druga njemačka

plemena. Postalo je običajem da su njemački vladari nakon izbora za kralja hodočastili u Rim da bi od pape primili pomazanje.

Crkva i carstvo bili su veoma ovisni jedno o drugom: Car je preuzeo zaštitu kršćanstva, Crkva je davala caru svoju vojnu potporu. Polovicu boraca njemačke vojske bila je s crkvenih posjeda – da su oni nedostajali bilo bi carstvo nesposobno za obranu. Caru je bilo dakle u interesu da svoj vladarski zahtjev uputi i duhovnim knezovima: Oni su mu morali položiti prisegu. Papinstvo čija je samosvijest sve više jačala nastojalo je naprotiv osloboditi crkvene dostojanstvenike vezanosti uz cara i staviti ih isključivo pod vlastiti utjecaj. Ta oprečnost interesa dovela je do svađa između cara i pape koje su potrajale više od 200 godina. Nijedna strana nije prezala od drastičnih sredstava: Pape su ekskomunikacijom isključivali iz zajednice kršćana od njih pomazane careve kako bi crkvene dostojanstvenike oslobodili njihove podaničke odanosti. Carevi su skidali s položaja pape i protjerivali ih iz Rima. U to nemirno doba bili su ljudi sve više stavljeni pred teške odluke savjesti: Trebaju li biti odani caru ili zastupati papine zahtjeve?

Pod carem Friedrichom Barbarossom zaoštrio se taj sukob. On je svojim prvim pohodom na Rim ponovo proveo carska prava u Gornjoj Italiji koja su njegovi prethodnici zanemarili: On je na primjer novoimenovanim biskupima najprije dodijelio carske znakove, prije nego što je papi dopustio uvođenje u službu. Papa Aleksandar protivio se priznati tu uredbu. Zbog toga je izbila žestoka svađa tijekom koje je Barbarossa pet puta pohodio Italiju i imenovao trojicu protupapa. Naposljetku je bio svladan i time je prijeporno pitanje bilo za dugo vrijeme riješeno: Krajem 12. stoljeća bilo je papinstvo na vrhuncu svoje svjetovne moći.

Za orijentaciju slijedi kronološka tabela koja Hildegardin život i njezino djelo povezuje s najvažnijim povijesnim datumima.

Pregled Hildegardinog vremena

1095. - 1099. Prvi križarski pohod. Završava osvajanjem Jeruzalema pod Gottfriedom Bouillonskim. Često je trajalo preko deset godina dok su se križari vratili u svoj zavičaj. Osim novih ljekovitih biljaka koje su dotada na Zapadu bile nepoznate, doveli su sa sobom i zarobljene muslimane koji su dijelom posjedovali veoma dobra medicinska znanja.

1106. Umire car Henrik IV.

1106. - 1125. Krunidba Henrika V. godine 1111. u Rimu. Njemački su kneževi izabrali sina Henrika IV. za njegova nasljednika, iako se prijestolje nije nasljeđivalo. Svi sljedeći carevi pokušavaju učiniti prijestolje nasljednim i predavati ga dalje unutar svoje kuće.

1113. Bernhard iz Clairwauxa ulazi u red cistericita. Veliki mističar i crkveni učitelj. Osnivanje ivanovaca jednoga od mnogih novih redova koji žele povezati duhovni i viteški život. Današnje organizacije ivanovaca i maltežana isto se temelje na toj ideji.

1116. -1118. Drugi pohod Henrika V. u Italiju. Uspijeva obnoviti carski utjecaj na izbor pape.

1122. Wormski konkordat. Sporovi između cara i pape privremeno su utišani sporazumom u Wormsu. U to doba doživljava romanička arhitektura svoj procvat (stolne crkve u Speyeru, Trieru, Wormsu, Mainzu).

1125. - 1137. Car Lothar III. (iz Supplinburga, Saska). Carska krunidba 1132.

1138. - 1152. Kralj Konrad III. (nikada nije bio okrunjen za cara). Protivno Lotharovoj želji da za njegova nasljednika bude izabran potomak iz kuće Welfa, odlučuju se kneževi za jednog Hohenstaufera. Time prelaze dosadašnje nesuglasice između dviju obitelji u otvoren rat. Welfi doživljavaju kod Weinsberga težak poraz.

od 1147. Welf Henrik Lav privremeno obustavlja borbe i posvjećuje se kolonizaciji Istoka. Pobijedio je Lužičke Srbe i prisilno ih dao pokrstiti.

1147. - 1149. Drugi križarski pohod pod Konradom III. i Lujem VII. Francuskim. Cilj da se Turci istisnu iz Svete zemlje nije postignut. Vjersko oduševljenje popušta.

1150. Počeci njemačkog srednjovjekovnog ljubavnog pjesništva.

1152. - 1190. Car Friedrich I., nazvan Barbarossa. On je najsjajniji zastupnik viteške carevine i junak brojnih mitova i legenda. Krunidba za cara 1155.

1156. Barbarossa se ženi princezom Beatrix Burgunskom.

1157. Danska i Poljska priznaju vrhovnu feudalnu vlast njemačkog cara. Počinje naseljavanje Šleske Nijemcima.

1158. - 1162. Drugi Friedrichov pohod na Italiju protiv gornjotalijanskih gradova. Oni se pokoravaju caru.

1159. Barbarossa imenuje protiv pape Aleksandra III protupapu Viktora IV. Isprva koncil u Paviji odlučuje u korist Viktora, potom se ipak u čitavoj Europi priznaje zakoniti papa.

1162. Milano, najmoćniji Fridrikov politički protivnik u Italiji, biva razoren. Postojeće relikvije prenose se u njemačka biskupska sjedišta. Njima pripada i škrinja s kostima svetih triju kraljeva koja se pohranjuje u Kölnu – tamo se nalazi još i danas. Otprilike u to vrijeme osnovali su u Wisbyju njemačka gradska općina i u Londonu njemačke gilde prve udruge trgovaca (početak kasnijih Hanza-trgovačkih saveza gradova).

1163. Treći Barbarossin pohod na Italiju.

1164. Drugi Barbarossin protupapa, Pašalis III. On je 1165. proglasio u Aachenu Karla Velikog svetim.

1166. Četvrti pohod njemačkog cara na Italiju. Barbarossa osvaja na juriš Rim koji brane Aleksandrovi saveznici. Čini se da je Staufer na vrhuncu svoje moći .

1167. godine pokosila je međutim strašna zaraza većinu njemačkih vitezova. I Rainald von Dasel, utjecajan Barbarossin kancelar, podliježe bolesti. U Njemačku se vraćaju samo ostaci vojske.

1168. Nakon smrti Pašalisa III. imenuje Friedrich još jednoga protupapu: Kalista III.

1170. U Kastiliji se rađa Dominik, kasniji osnivač dominikanskog reda.

1174. - 1178. Peti Barbarossin pohod na Italiju. Godine 1176. doživljava car kod Legnana odlučujući poraz protiv nadmoćne pješadije lombardijskih gradova. Henrik Lav uskraćuje Stauferu svoju pomoć: Još jednom izbija staufersko-welfski sukob.

1177. Car Friedrich I. i papa Aleksandar III. sklapaju mir u Veneciji. Papa izlazi iz borbe za vlast osnažen.

Hiledegardin život i djelo

1098. Rađa se Hildegarda na posjedu Bermersheima koji se nalazi kod Alzeya u Rheinhessenu. Njezin je otac Hildebert von Bermersheim, a majka joj se zove Mechthild. Hildegarda je najmlađe od desetero braće i sestara. Od njih su poimenice poznati: Drutwin, Hugo (kantor stolne crkve u Mainzu), Roricus (kanonik u Tholeyu), Irmengard, Odilia, Jutta, Clementia (redovnica u samostanu Rupertsberg).

1106. Hildegarda ulazi u isposničku ćeliju što ju je dao sagraditi grof von Spanheim za svoju kćerku Juttu. Ona je priključena muškom samostanu Disibodenbergu koji se nalazi na slijevu rijeka Glan i Nahe. Jutta se posvećuje za isposnicu. Hildegarda i još jedna djevojčica primljene su u klauzuru samo kao učenice.

1108. - 1143. Muški se samostan Disibodenberg dograđuje i dopunjuje lijepom bazilokom. Hildegarda upoznaje romaničku arhitekturu i probleme građevinske djelatnosti zahvaljujući »zornoj obuci«.

Između 1112. i 1115. Hildegarda polaže zavjet svoga reda. Posvećuje je biskup Otto iz Bamberga. Ona je benediktinka, ali nije

isposnica. Pod Juttinim vodstvom cvjeta život zajednice: Uz prvu se ćeliju dograđuje sve više drugih, tako da iz toga malo pomalo izrasta mali ženski samostan.

1136. Umire Jutta von Spannheim. Hildegarda je jednoglasno izabrana za Juttinu nasljednicu. Nakon početnog oklijevanja prihvaća izbor. Time za nju počinje životni put predstojnice koji će potrajati više od četrdeset godina.

1141. Hildegarda prima od Boga nalog da bilježi i objavljuje svoje vizije. Tako ona počinje s djelom »Liber Scivias« (Spoznaj putove). Pri tome joj pomažu Richardis von Stade i redovnik Volmar, nekadašnji Hildegardin učitelj.

1146. - 1147. Dopisivanje s opatom Bernhardom iz Clairvauxa. Dvoje se svetaca nikada nije susrelo.

1147. - 1148. Papa Eugen III održava sinodu u Trieru. Dao je komisiji da ispita Hildegardinu vidovitost i javno sâm čita iz njezina djela »Scivias«. Bernhard iz Clairvauxa postaje Hildegardinim zagovornikom. Papa potvrđuje njezinu vidovitost i traži od nje u jednom pismu da nastavi pisati i objavljivati svoja djela. Plan za utemeljenje novog samostana.

1150. Hildegarda se seli na Rupertsberg.

1151. - 1158. Odmah nakon dovršenja »Sciviasa« piše Hildegarda svoja medicinska djela: »Liber simplicis medicinae« (Physica, Nauka o prirodi) i »Liber compositae medicinae« (Causae et Curae, medicina).

1152. Hildegardino pismo iskazivanja naklonosti i počasti Barbarossi.

Nakon 1154. Barbarossa i Hildegarda sastaju se u Ingelheimu.

1155. Hildegarda jaše na Disibodenberg i uspješno ostvaruje svoje zahtjeve.

1158. - 1161. Unatoč teškoj bolesti polazi Hildegarda na prvo od svojih propovjedničkih putovanja koje je vodi duž rijeke Majne. Njezine su postaje između ostaloga: Mainz, Wertheim, Würzburg, Bamberg.

1158. - 1163. Hildegarda piše »Liber vitae meritorum«.

1160. Drugo Hildegardino propovjedničko putovanje: Putuje preko Triera u Lothringen.

1161. - 1163. Treće Hildegardino propovjedničko putovanje niz Rajnu, postaje: Boppard, Andernach, Siegburg, Köln.

1163. - 1173. Hildegarda piše knjigu »Liber divinorum operum« (Knjiga Božjih djela). Ona se upućuje na carski Dan dvora u Mainzu gdje joj Barbarossa uručuje povelju o carskoj zaštiti njezina samostana. Ona mu pismom zahvaljuje.

1164. Pismo protiv katara. Hildegarda upućuje Friedrichu Barbarossi opominjuće pismo. Ona je na strani zakonitog pape Aleksandra III.

Oko 1165. Hildegarda utemeljuje samostan Eibingen iznad Rüdesheima koji posjećuje dvaput sedmično. Pisma kralju Henriku II. Engleskom i njegovoj supruzi Elenori Akvitanskoj.

1167. - 1170. Ponovno trogodišnje oboljenje.

1168. Hildegarda prijeti u jednom smjelom pismu caru Barbarossi Božjim sudom.

1170. Četvrto Hildegarino propovjedničko putovanje koje je vodi u Švapsku: Maulbronn, Hirsau, Zwiefalten.

1173. Umire Hildegardin odani prijatelj, redovnik Volmar.

1174. Sukob s opatom Helengerom s Disibodenberga koji napokon na papin zahtjev imenuje Volmarovog nasljednika: redovnika Gottfrieda, pisca Hildegardinog životopisa.

1178. Hildegarda sahranjuje mladog ekskomuniciranog plemića koji je međutim oslobođen od izopćenja iz crkvene zajednice. Tada je Mainz kažnjava interdiktom. Ona se ustrajno bori za svoje pravo.

1179. Nadbiskup grada Mainza, Christian, dokida interdikt.

1179., 17. rujna Hildegarda umire u noći s nedjelje na ponedjeljak.

DRUGI DIO

SLIKA SVETE HILDEGARDE IZ BINGENA O SVIJETU – ODRAZ SREDNJOVJEKOVNOG SVJETONAZORA

SLIKA O SVIJETU I ŽIVOTU U 12. STOLJEĆU

Danas ne govorimo o čovjekovoj slici o svijetu, već o njegovu svjetonazoru, a time mislimo njegov pogled na život, njegovo shavaćanje biti i smisla svijeta, njegovu životnu filozofiju. Ne čudimo se ako se svjetonazori različitih ljudi veoma razilaze.

Do prije otprilike 300 godina, početka prosvijećenosti, bilo je drugačije. Tada nije bilo svađa oko svjetonazora, jer je postojao samo jedan. Filozofski i teološki pravci mogu se napadati žestokim riječima, ali oni se ne udaljavaju od cjelokupne kulture, od slike o svijetu u kojoj svi ljudi prepoznaju sebe. Svi vjeruju u isti izvještaj o stvaranju svijeta, u početak čovječanstva sa stvaranjem Adama i u to da se bliži svršetak svijeta s rođenjem Antikrista i Sudnjim danom.

U toj slici o svijetu ima sve svoje mjesto: čovjek i životinja, biljke i kamenje, živo i mrtvo, vidljivo i nevidljivo. Od te slike o svijetu razlikuje se Hildegardina prije svega svojom vjerskom dubinom. Ono osobito u srednjevjekovnoj slici o svijetu bilo je to da se ona mogla nacrtati, mogla se slikovno prikazati. Od Boga preko ljudi do životinja i mrtve prirode bilo je sve izražavano u slikama. Da, za čovjeka je bio svijet stvarno samo ako ga je mogao prenijeti u slike. A budući da su duhovi bili za čovjeka isto tako važni kao stoka s kojom je prebivao pod istim krovoma, bili su i oni zorno prikazivani slikom. Nije bilo ničega što je došlo iz ljudske duše, a da nije bilo prikazano slikom, nekim znakom.

Srednjovjekovna slika o svijetu odlikuje se osobitim bogatstvom i mnogostranošću svojih slikovnih prikaza. Čovjek Srednjega vijeka precizira sve čime se bavi znakovima i simbolima. Radost i tuga, porok i vrlina, sve što on proživljava, poprima na taj način obličje. Smisao nekog predmeta je objašnjen ako je on na bilo kom mjestu slikovno predočen. Ne pojavi li se on u nekom znaku ili simbolu, ne postoji.

Slikovne predodžbe o svijetu ne prožimaju samo svagdašnjicu,

već isto tako ulaze u pjesništvo i umjetnost. Tragove toga slikovnog svijeta možemo lako naći i u našoj svagdašnjici. Kada cvjećari mame sloganom: »Pustite da cvijeće govori«, tada se misli onaj znakovni odnosno slikovni karakter koji bez riječi objašnjava i daje smisao. Tko nekom pokloni ružu, a pritom ništa ne misli, taj sam snosi krivnju za nastali nesporazum. Tko pročita izreku: »Učinite mačeve plugovima«, zna isto tako točno o čemu se radi, a da se ne mora posebno objašnjavati.

Svatko poznaje ženu zavezanih očiju i s vagom u ruci. U Srednjem vijeku ne nosi alegorija pravednosti povez na očima. Ona drži, s vagom ili bez nje, u drugoj ruci mač. Oba su prikaza simboli za istu stvar, pravedan sud i pravednu kaznu, premda oni uvjerljivo predočavaju razliku u predodžbama o pravdi u ono vrijeme i danas.

Stoljeće obrata i promjena

Želimo li razumjeti i druge slike Srednjega vijeka, moramo svakako znati kako su ljudi tada živjeli i prije svega što su vjerovali. U 12. stoljeću, u doba Hildegarde iz Bingena doživio je Srednji vijek svoj procvat. Stoga se govori i o vrhuncu Srednjega vijeka, a neki povjesničari tumače ono doba čak kao renesansu, kao početak novoga doba.

Područje između Loare na zapadu Francuske i Rajne činilo je središte kršćanskog Zapada. Društvo se sastoji od plemstva, svećenstva i običnih ljudi, u prvom redu seljaka. Ako su u 11. stoljeću obični ljudi još sjedili oko zajedničke vatre s gospodom, u 12. stoljeću rastavio ih je tehnički napredak peći koji omogućuje ognjišta u zasebnim prostorijama. Život plemstva sastoji se uglavnom od lova, razmirica i svetkovanja; ovog potonjeg samo ako to dopusti žetveni urod. Svagdašnjica je inače jednolična i dosadna.

Još manje mogućnosti nudi život seljaka. S iznimkom vjerskih svetkovanja postoje za njih samo dani rada koji završavaju kada postane premračno da bi se moglo raditi. Njihovi su životni uvjeti ostali stoljećima istima. Njihov je opstanak čin održavanja ravnoteže između dobre i loše žetve. Želi mu priroda dobro, može seljak živjeti

da ne gladuje; uskrati li mu ona plodove njegove žetve, baca ga u bijedu.

Iz toga ipak ne nastaje za čovjeka duševni konflikt. Moderno pitanje o smislu života ne postavlja se čovjeku Srednjega vijeka ni u teškim situacijama. Jer tu je čvrsta vjera u Boga, tu su svećenici, zastupnici Svemogućeg. Vjera tješi, a Crkva oprašta grijehe.

Iz vjere izrasta i slika o svijetu. Crkva je čuva, ispravlja tamo gdje to drži potrebnim, dodaje joj, oblikuje je. Bog je Svemogući koji nagrađuje, a grešnike strašno kažnjava. Svijet je pun kušnji zla. Sluge Crkve, svećenici, vojskovođe su koji vode ljude u borbu protiv zla pri čemu se ne mogu uvijek povući granice između praznovjerja, vradždbine i kršćanskog obreda. Bogovi su postali svecima koji umjesto prizivanja duhova zahtijevaju molitve prije nego što nekom pomognu da bi se izvukao iz nevolje.

Središte života nije samo Crkva sa svojim građevinama. Poredak Svemogućeg vrijedi i izvan Božje kuće. Čak i rat ima svoje mjesto u tom poretku. Vitez stavlja svoj mač u službu Crkve i koristi se njime za zaštitu udovica, siročadi, svih ugnjetavanih, a naposljetku ne za širenje vjere.

U tom svijetu punom straha i užasa, u kome neukroćena priroda čini od životne borbe neprestanu borbu za preživljavanje u kojoj ljudi u prosjeku ne dožive više od trideset godina, postoji jedan veliki oslonac: pobožnost. Glad, bolesti presizanje u tuđe pravo u tom pravno još slabo sređenom vremenu ne mogu uzdrmat pobožnost. Ljudi se prepuštaju čudljivoj prirodi koja ima nameće ritam gladi i sitosti. Oni se mole za plodove i zahvaljuju za žetvu, preklinju tajanstvene sile i Boga da ih poštede.

Sve, poznato ili neobjašnjivo, uvrštavaju u sliku o svijetu koja je u prvom radu slika o Bogu. Strah, očajanje i užas – zlo ima u toj slici o svijetu smisao. Da li vrag ili svetac, svi su oni dio Božjega poretka. A on, čovjek, nalazi se između njih.

Tako gledano ne razlikuje se 12. stoljeće od onih prethodnih. To stoljeće donosi međutim sa sobom i temeljite promjene. To je stoljeće u kome se stvari u svakom pogledu snažno pokreću. Razvijaju se trgovina i obrt, osnivaju gradovi u koje se seli dio seoskog stanovništva. Nastaju škole i sveučilišta. Tamo se koncentriraju bogatstvo i

siromaštvo, razvija se cehovstvo, a s njime temelj samosvjesna građanstva. To živahno stoljeće isto tako donosi, zahvaljujući križarskim pohodima, susret s filozofijom i znanostima orijenta, kao i Aristotelova djela čiji će duh iz temelja promijeniti zapadnjačku filozofiju.

Hildegarda iz Bingena živi u prijelomnom dobu. Ona živi u Crkvi koja još ne poznaje dogme, a ni komplicirane teološke rasprave što ih priprost narod ne razumije. Svećenici su dijelom oženjeni i često ni oni ne znaju više od svjetovnog naroda. Mnogo se raspravlja o Bogu i njegovom svijetu, a da se ne riskira svoj život – inkvizicija će doći na red 100 godina kasnije. Svaka se promjena, sve strano što nahrupljuje na to stoljeće mjeri međutim po jednoj stvarnosti: slici o svijetu kršćanske religije.

U toj slici o svijetu pripadaju početak i kraj, prirodni i natprirodni svijet, postanak svijeta i izbavljenje jednom jedinom opticaju. Bog i vrag, koji krivnjom Adamovog grijeha može imati vlast nad ljudima, otimaju se za dušu.

Bog se približuje ljudima

U shvaćanju Boga nastupa u 12. stoljeću znakovita promjena za koju daju svjedočanstva i Hildegardin život i njezino djelo. Do početka 12. stoljeća prevladavalo je bizantinsko shvaćanje Boga. Bog je po njemu negdje drugdje. Čovjek traži susret s Njim u kontemplaciji. U svjetonazoru 12. stoljeća nije više Bog onaj voma udaljeni samovladar, već se On u promijenjenoj predodžbi približava čovjeku; Bog je u njegovim djelima. Čovjek se pribliava Bogu time što slavi Njega i sve što je po Njemu stvoreno. Hildegarda se ne pojavljuje kao mističarka okrenuta od svijeta, već kao vidovnjakinja koja gleda »prema vani«, kako to ona sama navodi.

Nekoliko desetljeća ranije vodio je put do Boga preko bijega iz svijeta u otuđenost i u mistični susret. Askeza ostaje doduše uvaženim kršćanskim idealom, ali u Hildegarino se vrijeme događa susret s Bogom općenito uzevši u svijetu. Njegova se nazočnost zamjećuje u svemu vidljivom i nevidljivom, u opipljivim stvarima i u onim neobjašnjivima. To promijenjeno poimanje Boga nalazi vidljiv izričaj u

gotskom stilu. Ono se ne izražava međutim samo pri gradnji crkava i samostana, već i u cvjetajućoj latinskoj književnosti. Pisana vizionarska djela Hildegarde od Bingena nude jedan od najljepših primjera za to. Pojavljuju se novi simboli i dovode slikovitije nego ikada do shvaćanja Boga u višem duhovnom smislu.

U prilog »očovječenja sveca« daje Hildegarda svojim vizijama produbljujući govor. Ona pokušava opisati ono neizrecivo i pri tom nalazi mnoštvo slikovitih prikaza koji na shvatljiv način objašnjavaju značenje i odnos stvari. Istina koja je u ranom Srednjem vijeku morala ostati prikrivenom, jer ju je grešni svijet skrivao, poprima napokon obličje u tom »oživljavanju znakova« simbolizacijom.

Hildegarda postaje posrednicom toga svijeta simbola u kome Bog daje spoznati sebe. Kao što umjetnici Srednjega vijeka pri slikanju ili oblikovanju nekoga kralja uzimaju kao predložak Sv. Tri Kralja, tako Hildegarda pri svom prikazu svemira polazi od zrelog kršćanskog nazora. Ona prerasta međutim taj kršćanski nazor pri kome traganje za Bogom počinje i završava na dubokom dnu duše. Hildegarda se odvažuje zakoračiti u svijet. Njezino načelo glasi: Spoznati Boga u svijetu što ga je On stvorio. Gotske se katedrale na primjer ne grade ni iz jednog drugog razloga. Hildegarda podiže duhovnu katedralu, onaj oduševljavajući svemir u kome ona živopisnim i raznolikim znakovima i simbolima prikazuje veze i odnose u svijetu.

Ona u taj novi poredak umeće čovjeka koji postaje nenadomjestivim suradnikom pri djelu izbavljenja. Tako se u Hildegardinoj slici o svijetu stapaju dva osnovna srednjovjekovna nazora u jednoj sintezi: Ona daje svijetu svojim simboličkim prikazom stvarnost, čini je razumljivom i približava Boga ljudima u liku Njegovoga sina. Ona traži susret s Kristom koji je ljudima obećao spasenje.

SLIKA O SVIJETU U DJELU HILDEGARDE IZ BINGENA

U provom od tri teološka vizionarska djela, knjizi »Scivias« (Spoznaj putove) povezuje Hildegarda učenje o pravoj vjeri s učenjem o svijetu i ljudima. Ona opisuje sliku Božjega grada Staroga i novoga Zavjeta i prikazuje izvještaj o čovjekovu izbavljenju, kao i nastanak i rast Crkve. Zatim kao plod njezina neprestana bavljenja svijetom i njegovim kušnjama nastaje knjiga »Liber vitae meritorum« s dijalogom između kreposti i poroka.

Tek treća i posljednja od njezinih teoloških knjiga sadrži one vizije svemira u kojima opis svijeta i tumačenje svijeta pružaju na nedostiživ način jedno drugom ruku i koje čine osnove i za njezina filozofsko-medicinska djela.

U usporedbi sa slikom o svijetu u knjizi »Liber divinorum operum«, knjizi božanskih djela, može se slika svemira u djelu »Scivias« (Spoznaj putove) označiti kao uobičajena za Srednji vijek. Blistava kugla simbolizira tu Krista i njegovu žarku ljubav. Trozviježđe iznad nje prikazuje božansko Trojstvo. Trojstvo kao simbolična vrijednost pojavljivat će se uvijek iznova u prikazima. Ispod vanjske zone slike svemira označava tamni oganj djelovanje đavla. Ispod toga slijedi jasno nebo s mnoštvom malih zvijezda, djelima vjere. U četvrtoj se zoni prostire voda koja simbolizira sveto otajstvo krštenja. U središtu slike svemira, u sredini svjtleće kugle, nalazi se Zemlja koju čovjek može učiniti podložnom sebi ako se pokorava Bogu i ljubazno mu služi.

Stvar između Boga i čovjeka

Zona neba graniči sa zonom đavla. Tako dobro i zlo imaju u svemiru mjesto jedno uz drugo. Svjetlo i tama prikazani su jasnim i tmurnim plamenom. Time je na slici zapravo dočaran sukob između

Materinstvo iz Duha i iz vode

dobra i zla. Tu se radi o izbavljenju čovjeka u središtu, a time o povijesti između Boga i čovjeka, napokon u svemu što je Bog stvorio. Čovjekova se povijest prikazuje kao povijest o njegovu spasenju.

Suočenje svjetla i tame na rubu svemira ponavlja se u njegovu središtu. Brdo na Zemlji na jednoj je svojoj polovici osvijetljeno, a na drugoj obavijeno tamom – simbol za osnovni uvjet postavljen čovjeku, da izabere između dobra i zla, između izbavljenja i prokletstva. Ta se borba za čovjeka zamjećuje od ruba do središta.

Drugi dio knjige »Scivias« predočuje četiri vizije sakramenta. Tu se Crkva prikazuje između ostaloga kao žena koja stoji pred oltarom. Njezino je tijelo mreža u kojoj se zapliću prljava djeca, da bi izašla iz njezinih usta. Blistava pojava Trojstva neposredno pored nje skida djeci prljavu kožu da bi ih odjenula u blistavu odjeću. Na sličan način prikazuju sve vizije sakramenta obrat sudbine, od izgubljena čovjeka do izbavljenja. Treći je dio »Sciviasa« posvećen viđenjima Božjeg kraljevstva. Pojave u kojima se na zemlji spoznaje Božje kraljevstvo pokazuju se u dvanaest vizija. Vjerske i moralne kreposti i vrijednosti personificiraju se ili poprimaju u dijelovima arhitekture Božje države simbolično obličje. Svijet što ga je Krist izbavio prikazuje se kao raskošna palača, Crkva kao kula, Božja riječ kao potporni stup.

Svaka pojedinost, da li boja ili mjera dužine, ima svoje dublje značenje. Sivi, trobridni stup simbolizira sklop očitovanja zakona, evanđelje i crkvena učenja, trostruke zidine ustrojstvo izraelskog naroda. Na glavnom zidu Božjega grada stoje personificirane kreposti, od suzdržljivosti do diskrecije, skromna načina života, uravnoteženosti, umjerenosti i susretljivosti. To su samo neki od brojnih simbola u posljednjem dijelu »Sciviasa«. Počevi od istočnoga grijeha pa do Sudnjeg dana zorno se predočuju sile izbavljenja i prokletstva.

Svijet kao most do vjere

U knjizi božanskih djela preuzima Hildegarda ponovo sliku o svemirskom čovjeku. Najprije opisuje međutim u četiri od ukupno 10 vizija stvaranje mikro - i makrokozmosa, mala svijeta čovjeka i velika svijeta natprirodnih sila. Ona pokazuje kako sfere, elementi, vjetrovi i zvijezđa utječu putem tjelesnih sokova na čovjekovo stanje i raspoloženje. Iz toga proizlaze tada simboli suradnje svemira, čovjeka i Boga i djelovanje božanske milosti na svijet.

Hildegardi je prije svega stalo do prenošenja i jačanja vjere. Vidljiv je svijet zanima kao most do vjere. Drugačije nego u drugih mističara prije i poslije nje koji su u opipljivim stvarima vidjeli samo vražje djelo, te ih stoga gurali u stranu kao nešto što ugrožava sreću i spasenje i odvraćali pogled od svijeta, za Hildegardu sudjeluje svijet čovjeka, svaki događaj, svaki predmet u događaju izbavljenja. U prizmi njezinog vjerskog načina gledanja dolazi vidljivi svijet u središte.

U Hildegardinoj slici svijeta postavlja se nasuprot prirodnom svemiru onaj natprirodni, zagrobni svemir. U sredini se nalazi mjesto ljudi okruženo visokim brdima. Prema istoku se nalazi prebivalište blaženih, na zapadu imaju svoje mjesto laki grešnici; na sjeveru ispaštaju teški grešnici koji su se ogriješili o život, imovinu i umjerenost. Oni se strogo kažnjavaju vrućinom i hladnoćom, prljavštinom i dimom.

Mjesto izgubljenih, pakao, simbolizira tamni oblak koji u sebi krije bezdan pakla. Što se događa u paklu ostaje skriveno.

Drugi svijet kao najvažnija zbilja

Sve te slike odgovaraju onim od davnine uobičajenim vizijama drugoga svijeta. Zagrobni svemir isto je tako usredotočen na čovjeka. Svjetlosne prikaze predstavljaju Božju moć rasudivanja koja razlučuje dobro od zla. Ostale su vizije samo još simboli u svrhu objave religioznih misli, na primjer o Božjem sudu nad zemljom, o pakosti stare zmije, o krivnji i kazni i o djelu čovjeka u svijetu. U šestoj se viziji pojavljuje kvadrat sa simbolima božanskog predodređenja: golubicom, zrcalom, brdom. U sedmoj se viziji taj kvadrat naseljava bićima koja mogu važiti kao simboli za tijek događaja izbavljenja. Osma vizija prikazuje kreposti poniznosti, milosra i pravednosti, deveta vizija Božju svemoć i mudrost i deseta i posljednja svršetak svijeta, vrijeme Antikrista i Sudnji dan.

Ovaj nužno skraćeni sažetak vizionarskih slika u »Knjizi božanskih djela« pokazuje da se tu obrađuje događaj izbavljenja koji je povezan sa svemirskim zbivanjima.

ČOVJEK I SVIJET

Čovjek je već kao aktivno stvaralačko biće slika i prilika svoga Stvoritelja. Na prikazu viđenja Lukinog kodeksa stoji on raširenih ruku u središtu svemira, svemirskog kotača. Okružen svemirskim zonama prima zrake što ih isijavaju elementi, a kojima je ispresjecan svemir. Čovjek stoji u toj mreži linija snage, ali ne kao svezan, već kao netko tko ne drži doduše životne niti u svojoj ruci, ali ih zna koristiti za sebe. Brojne su slike svemirskog kotača koji u neprestanom kretanju pokazuje promjenjivost i prolaznost, ali istodobno predstavlja i simbol za red i ravnotežu. Držanje čovjeka na slici zrači mirom, dok elementi oko njega, simbolizirani životinjskim glavama, kao da drže kotač u pokretu. Svemirski čovjek stoji zaštitnički pred malim krugom zemlje.

»Cjelokupni svijet što ga je Bog oblikovao u visini, kao i u dubini, okrenuo je na korist čovjeku. Zloupotrebljava li čovjek svoj položaj za zla djela, tada Božji sud potiče stvorove da ga kazne«. (LDO) Suradnja i sklad u raznolikosti svemira zajamčeni su dok je čovjek poslušan spram svoga Stvoritelja. On može napustiti Božji poredak, može ga povrijediti, ali zlo povlači za sobom kaznu. Međutim, kao što se zlo pobjeđuje dobrim, tako milost ublažava kaznu ako čovjek promisli i pokaje se. Milost je jamac da svemir neće biti uništen.

Mali i veliki svijet

Dva vanjska kruga simboliziraju nebo i pakao, kao i u skoro trideset godina starijim vizijama svemira u knjizi »Scivias«. Prirodne katastrofe, poplave i tuče dolaze iz sfere pakla. Ispod nje slijedi zona neba sa zvjezdama što prikazuju vjerska djela i tri kruga koji nadziru režim tekućine u svijetu. Sve te sfere, zemlja i čovjek povezani su već

spomenutim linijama koje pokazuju djelovanje i razmjenu snaga. Slike vizija izvješćuju o kompliciranoj izgradnji odnosa između mikro – i makrokozmosa. Životinje i životinjske glave simboliziraju vjetrove i zvijezda. Vjetrovi sa svojim blagotvornim i štetnim učincima izmjenjuju snage među sobom i sa zviježđima.

Snage vjetrova i zvijezda prožimaju makrokozmos, držeći ga istodobno u pokretu i u ravnoteži. One svojim djelovanjem na pojas zraka iznad zemlje, te zahvaljujući suncu i mjesecu, utječu na mikrokozmos. Različita sferna isparavanja potpomažu rast ili sprečavaju život, stoga su dakle naklonjena čovjeku ili su spram njega neprijateljski nastrojena.

Borba protiv zla

Hildegardine vizije ostavljaju dojam da red i ljepota svijeta proizlaze iz stalne prostorne i vremenske mijene. Raznolikost je istodobno kazna i šansa da se čovjek vrati Bogu. U čovjeku vodi ono božansko borbu protiv zla. Zlo je na svijetu da bi iskušavalo čovjeka. To ga iskušenje može opredijeliti protiv zla i za njegovo izbavljenje. Svemirski kotač u svom kružnom kretanju simbol je za neprestanu borbu ljudi protiv zla.

Slika makro – i mikrokozmosa odgovara uobičajenom srednjovjekovnom tumačenju svijeta kao umjetničkog djela što ga je stvorio Bog. Svemirski kotač i uz njega vezana slika o svijetu ulaze i u pjesništvo 12. stoljeća. Na primjer u »hortus deliciarium« opatice Herrad iz Landsberga i u poeziju Wolframa von Eschebacha.

Srednjovjekovnoj slici o svijetu pripada isto tako trojni stupnjeviti poredak, Trojstvo Oca, Sina i Duha. U Srednjem se vijeku razmišlja na način stupnjevanja. Svemir se stupnjuje prema nebu, od zemlje preko tri zone zraka, planetarnog područja do tri zapravo metafizičke zone, čistog nebeskog zraka, pećinastog područja i nebeske sfere. Srednji vijek stupnjuje i ljudsko društvo dijeleći ga na svećenstvo, plemstvo, obični narod. A budući da još nije bila otkrivena Amerika, mogla se i zemlja bez problema podijeliti na Europu, Aziju i Afriku.

Prolaznost – istodobno teret i šansa

Promjene ne nanose štetu poretku svijeta. U Hildegardinim vizijama o svemiru promjene kao izraz i posljedica grijeha čak još pridonose svemirskom skladu. Svemirski je kotač u svom kružnom kretanju simbol za neprestanu borbu čovjeka protiv zla. Zajednički poredak velikog i malog svijeta čimbenik je stabilnosti i pospješuje tu borbu. U tome se Hildegarda razlikuje od mnogih srednjevjekovnih mislilaca i vjeroučitelja koji u zemaljskoj mjeni kao posljedici istočnoga grijeha vide samo žaljenja vrijednu bijedu svijeta.

Svemirski se poredak ne vidi samo u uzajamnim odnosima između sfernih sila i ljudskih postupaka, u njihovim pogreškama ili dobrim djelima, već i u strukturi ljudskoga tijela. Zadaci što ih vjetrovi i zviježđa ispunjavaju za sklad u makrokozmosu, preuzimaju u mikrokozmosu ljudskoga tijela organi i dijelovi tijela; o tome ovise zdravlje ili bolest. Hildegarda sastavlja i sliku svemirskog čovjeka kao parabolu za poredak svijeta i na zemlji.

U trenutku prvoga grešnog pada počinje događaj spasenja. Vjeroučitelji Srednjega vijeka polaze od toga da zlo počinje s postankom svijeta, te time počinje i događaj izbavljenja. Zlo je otada u svijetu i bori se protiv dobra koje će naposljetku pobijediti zlo. Prvi istočni grijeh pokazuje da zlo ima uspjeha samo privremeno. Za čovjeka je zlo tako rećikušnja. Hoće li se on okrenuti svjetlu ili tami, to je stvar njegove slobodne odluke. Hildegardin prikaz svemirskog čovjeka orijentiran je na tu temeljnu istinu.

Ljudsko je tijelo, mikrokozmos, usto istrojeno po funkcijama. Za usporedbu svijeta i ljudskoga tijela omogućuje raspored dijelova tijela i sfernih slojeva neku vrstu rasčlanjivanja što donosi sa sobom gotovo beskonačnu rijeku, simbola i tumačenja. Što je lubanja za tijelo, to je jasni plamen najgornje sfere za svijet. Mozak koji se nalazi u lubanji odgovara tamnom plamenu sferne formacije. Lice, od očiju do nosa, nalazi svoj pandan na nebu sa suncem i zvijezdama. Ta se paralelnost nastavlja dalje preko trbuha, pandana kamenite zemlje, do nogu koje odgovaraju rijekama. Ta će se kozmologija pokazati u medicinskim pisanim djelima nadasve važnom za učenje o prirodi i o čovjeku. Jer to će se izjednačavanje na primjer ždrijela i pupka sa

zračnim prostorom, trbuha sa zemljom, nogu s rijekom podzemlja, ponavljati u knjigama o bolestima.

Za razliku od istočnjačkih mitova o svemirskom čovjeku daju vizije Hildegarde od Bingena jedinstveni sustav znanosti o čovjeku. Ne može se previdjeti sličnost prikaza svemirskog čovjeka s dijelovima učenja o tijelu grčkoga liječnika Galena (129. - 199. poslije Krista), kućnoga liječnika cara Marka Aurelija. Otuda potječe svrstavanje mozga, jetre, srca i pluća, kao i povezivanje tih organa s toplinom, suhoćom i vlagom što je započela antička medicina.

Učenje o zraku koji nam omogućuje život koji potiče tijelo, kao i učenje o tjelesnim sokovima i poremećaju njihove ravnoteže može se pratiti unatrag sve do stoe. I Hipokratova medicina i njegova škola vidjeli su vezu tjelesna ustrojstva i čovjekova karaktera, kao i klime, zraka i vode. Ta antička škola medicine željela je otkriti što više takvih makro-mikrokozmičkih veza da bi mogla bolje prosudivati o bolestima.

Zajedničko djelovanje duše i elemenata

To tumačenje životnih procesa odnosno zajedničkog djelovanja duše s elementima bilo je sastavna materija srednjovjekovnog obrazovanja. Već su se u ranom Srednjem vijeku poznavale »formule o svijetu« koje su čovjeka povezivale s kozmosom i zbivanjima u njemu.

Slika ranog srednjevjekovnog kozmosa svrstava zajedno godišnja doba, sokove i elemente. Krugovi i lukovi povezuju ono što pripada zajedno.

U Hildegarde iz Bingena postala je pripadnost svemira i čovjeka glavnom točkom vjerskog slikovnog govora. U svom djelu »Liber divinorum operum«, knjizi božanskih djela, prikazuje u nebrojenim slikama jedinstvo svijeta, a da pritom ne poseže unatrag za grčkim tumačenjima povezanosti elemenata i sokova.

U medicinskim je pisanim djelima bilo drugačije. Pri prikazivanju i tumačenju svijeta prevladavaju grčki, orijentalni i astrološki mitovi. Ni tu ne postoji međutim ni najmanja sumnja u vjerski duh svemirskog čovjeka.

O predstojećem svršetku svijeta

Slika vizija pokazuju Boga koji je u istoj mjeri kod kuće u makrokozmosu i u mikrokozmosu. Vjersko tumačenje povijesna razvoja upotpunjuje se i zaključuje u 10. viziji »Božjih djela« vizijom budućnosti. Proročanstvo počinje opisom različitih doba sve do 12. stoljeća. Pri tom prikazuje Hildegarda svoje vlastito doba kao kritičnu epohu. Njezina iskustva i prosuđivanje sadašnjosti određuju njezino razumijevanje prošlosti koje dolazi do izričaja u njezinim vizijama. Sadašnjost je pritom isto tako prožeta duhom kao i dijelovi vizija koje se odnose na prošlost. I njezina se sadašnjost primjereno uklapa u tijek događaja izbavljenja.

Hildegarda vjeruje, s obzirom na nemire na području Crkve, kao i političke i socijalne promjene, da pojava Antikrista izravno predstoji kao posljednji događaj prije svršetka svijeta. Đavao koji tijekom cjelokupnog djela izbavljenja uvijek iznova nastoji uznemiravati, uslijed čega dolazi u povijesti do uspona i padova, poprima u viziji proročanstva završne faze povijesti obličje, odabravši sebi lik ljudskoga zastupnika, Antikrista.

Tumači su upotrijebili mnogo duhovne energije na to da bi otkrili koja se povijesna osoba krije iza Hildegardinog Antikrista. Za Hildegardu je dosta njezinih suvremenika igralo negativnu, štetnu ulogu. Zbog oštrine kojom je ona promatrala svoje doba moglo se nagađati da je pogrešno pretpostavljala kako je Antikrist već među ljudima, premda se ni u jednoj od njezinih knjiga ne spominje početak i kraj Antikristova vremena.

Hildegarda je međutim sa svojim proročanstvima o Antikristu imala na umu sve drugo nego da bizarnim predodžbama i nagađanjima što su o tome kolali u njezino vrijeme, pridoda još jedno. Njezine drastične slike o »neprijatelju«, protivniku pravoga Krista, trebale su u njezinih suvremenika potaknuti spasonosnu spoznaju, te držanje pokajanja i pokore. Ona je željela ljude upozoriti i prodrmati. Time je bez sumnje željela utjecati i na trzavice unutar Crkve koje su u 12. stoljeću bile posebno žestoke. Teološke prepirke nisu općenito baš bile blage, te je i stoga bilo veliko iskušenje da se stvarni ili

tobožnji protivnik ožigoše kao glasnogovornik đavla. Upravo u posljednjem dijelu proročanstva s navještenjem svršetka svijeta postavlja Hildegarda osnovno načelo o promjeni elemenata uslijed grijeha. U eri pravednosti, eri psa, prvoj od ukupno pet epoha završnoga doba pod dotičnom životinjskom slikom psa, lava, konja, svinje i vuka, vraća se čovjek ćudorednom vladanju.

Još jednom i veoma brzo bivaju međutim pravednost i mir potlačeni, a na njihovo se mjesto vraćaju rat i nepravda. Sada su takoreći širom otvorena vrata Antikristu. Državna se vlast raspada, a s njom i papinska Crkva. Takav razvoj događaja ipak ne donosi sa sobom propast ćudorednog poretka, već prije njegov pozitivan uzlet.

Tek se potom oglašava antikrist u poplavi krivovjerja. Nakon dugog vremena progona nebeskih svjedoka koji svi umiru mučeničkom smrću i nakon što se antikrist želi okomiti na nebo, suprostavlja mu se Krist šaljući mu Duha koji antikrista baca u pakao.

OBRAZOVANJE U SLICI O SVIJETU

Iz poglavlja o završnom dobu može se upoznati bitan dio srednjovjekovnog obrazovnog svijeta koji je ušao u svijet Hildegardinih slika. U vezi s vizijama o svemirskom čovjeku već su navedeni istočnjački i antički izvori iz kojih je ona preuzela mnoge poticaje. Proročanstva o svršetku svijeta ne nose samo »rukopis« Ivanovog otkrivenja, već pokazuju između ostaloga sličnost sa sibilinim proročanstvima (iz 2. stoljeća) o dolazećem otkupitelju i o svršetku svijeta. U Hildegardinim proročanstvima dolaze napokon do izričaja i rano srednjovjekovna isčekivanja završnoga doba, milenijska isčekivanja, nazvana tako po Tisućeljetnom Kraljevstvu u Ivanovom otkrivenju.

Da je Hildegarda dosta dobro poznavala i suvremenu književnost može se pretpostaviti na temelju mnogih odjeka na nju u njezinim pisanim djelima. Hans Liebeschütz koji svojom knjigom »Alegorična slika o svijetu u Hildegarde iz Bingena«, što sadrži vjerojatno najtemeljitije ispitivanje njezine slike o svijetu, ukazje s obzirom na persocnificirane kreposti u njezinom djelu na sličnosti i s latinskim pjesništvom 12. stoljeća, kao i sa starokršćanskim biografijama redovnika. On vjeruje da je otkrio zajedništvo u svim gore spomenutim slučajevima: »ideju o srodstvu velikog i malog svijeta«, što je središnja ideja u djelu Hildegarde iz Bingena.

Sve je spasenjska povijest

Sve to upućuje na veliko Hildegardino poznavanje obrazovna svijeta njezina doba. Pokazuje se da je ona sve drugo nego neobrazovana vidovnjakinja. Teško je pretpostaviti da bi sklad ranije navedenih motiva i slika bio slučajan ili božansko nadahnuće. Hildegarda je jedinstvena u striktnom teološkom tumačenju tih slika. Ona može samo u povijesti vidjeti smisao povratka čovjeka duhovnom životu.

Hildegarda je sigurno poznavala misli i ideje što su bile raširene među prosvijećenim ljudima njezina doba. Ona je konačno vodila rasprave s učenim crkvenim ljudima i laicima. Sve to nije međutim od prvorazredna značenja. Bitno je da je ona u svom radu i mišljenju, u svom samostanskom životu, u svojoj pomoći drugima vidjela Božji plan. Zbog toga joj obrazovanje nije ništa značilo. Držala je da ništa nije njezino djelo i da su prije svega njezine vizije Božji poklon. Stoga je bila uvjerena da njezin život ima natprirodni smisao. Imala je Božji nalog, a on se sastojao u tome da prikaže Božje djelo izbavljenja. Slika o svijetu što ju je razložila u svojim vizionarskim pisanim djelima predstavlja njezino osobno ispunjenje onog božanskog poziva.

Slike kao vjersko poučavanje

Slika o svijetu u Hildegarde iz Bingena obuhvaća gotovo sve poznate simbole među prosviječnim ljudima njezina doba. Već način na koji ona prikazuje svoje vjerske spoznaje, uzimajući ih što više kao temelj, daje naslutiti božansko porijeklo njezinih slika. Uz simbole koji su s ovoga svijeta prima Hildegarda vizije, »božanska tumačenja«. Ona su za nju zraka vodilja za konačno tumačenje svijeta.

Pojedinačne slike u svojoj sveukupnosti postaju zahvaljujući vizionarskim glasovima znakom višega reda, božanskoga svijeta. Hildegarda pokazuje opsežno djelovanje Boga u svijetu. Svemir njezine slike o svijetu seže do rubova onoga svijeta i prožet je snagom koja dolazi od Boga. Hildegarda nije međutim samo mističarka. Ona u svojim djelima jasno poziva putem viđenja te božanske snage i uz nju vezanih tajni da se slijedi Bog u instituciji njezine Crkve i da se upotrebljava njezina ustanova.

»Ona nikada ne doživljava besvjesnost ekstaze«, izvješćuje Hildegarda svom biografu Wibertu iz Gemblouxa. Ona bi htjela vidljiv svijet spojiti s nevidljivim što ga doživljava u svojim vizijama. Ona manje proriče nego što navješćuje i ne pušta ljudima na volju, već ih poziva da donesu pravu odluku. Hidegarda pokazuje ljudima put za ispravno vladanje i djelovanje.

Njezini simboli spoznaje svijeta pokazuju da se ona ne želi baviti poviješću kao takvom, već biblijskom poviješću. Za nju je povijest isključivo povijest izbavljenja. Ono što razlikuje njezino mišljenje o povijesti izbavljenja od mišljenja njezinih suvremenika nije traganje za Bogom koji se skriva u svijetu i očituje, već »intenzivni doživljaj te istine«. Prošlost i budućnost stapaju se u toj jednoj istini u trajnu sadašnjost. »Pomicanje u vječnost« događa se na temelju vjere u povezanost neba i zemlje, Boga i čovjeka u Kristu.

Put istine

Slikovni govor Hildegarde iz Bingena posljedica je njezinih snažnih vizija. Ona opisuje postanak svijeta kao događaj »in ictu oculi«, što bi značilo da se zbio jednim otvaranjem oka. Time ona ne misli brzinu postanka, već je otvaranje oka istoznačno sa svjetlom koje otada sja i u kome postaje vidljivim Sveto Trojstvo. Kapak se međutim opet spušta. Otuda i istodobnost prošlosti i budućnosti.

Bog nije bliži jednoj epohi nego drugoj, rekli bismo danas. Jakob Burckhardt daje za tu istovremenost objašnjenje u duhu našega stoljeća: »Ni ljudska duša ni mozak nisu se u povijesnim vremenima povećavali i usavršavali; sposobnosti su svakako bile odavno kompletne! Stoga je naša pretpostavka da živimo u eri moralnog napretka nadasve smiješna u usporedbi s opasnim vremenima čija se slobodna snaga volje uzdiže prema nebu u stotinu katedrala visokih tornjeva.«

Hildegarda govori o čovjeku kao o Božjemu »ruhu«. U nje ne dolaze slike iz ekstaze nesvjesna stanja, traganja za znakovima izvan čovjekova svijeta! Put do istine, do spoznaje Boga, vodi štoviše preko čovjeka i njegova svijeta, jer se u njemu krije Božji lik.

Hildegardine slike nisu (uvijek) bile nove. One se pojavljuju, kao što je već rečeno, u ranom kršćanstvu. Ono što njezinu sliku o svijetu čini tako snažnom i bogatom, to je vidovnjačko produbljenje tih slika. Slika otvaranja oka sadrži na primjer u Hildegarde čitavu povijest postanka svijeta: Svjetlo očiju kao stvaranje svijeta, zatim plamen postanka Božjega Sina čovjekom i iskre što izlaze iz plamena, kao simbol Svetoga Duha.

Bog kao stvarnost duše

Bog, svijet i čovjek – u tom se trojstvu kristalizira svjetonazor Srednjega vijeka koji obrazlaže religiozno tumačenje svijeta na slijedeći način: Na početku svijeta bila je »riječ« u kojoj se očitovala Božja mudrost. Riječ je postala tijelom u Božjem Sinu, kako bi se Bog mogao očitovati čovjeku. Uzvišenost što je čovjek zbog toga osjeća stavlja ga u središte između vidljiva svijeta i Božjega Sina. Čovjek može u svom svemiru iskusiti božansku mudrost na tijelu i duši. Vječna istina, božanska mudrost, dostupna mu je zato što su mikrokozmos i makrokozmos istovjetni.

Nitko nije te veze prikazao jasnije od Svete Hildegarde. U njezinim se raznolikim vizionarskim slikama zorno predočuje povezanost svijeta i događaja izbavljenja. Hildegarda se doduše u svom prikazivanju koristi, kao što smo vidjeli, starim, mističnim slikama, na primjer djelovanje svemirskih struja na čovjekovo tijelo ili izjednačenja ljudskih organa s djelovanjem sila u velikom svijetu. Ona objašnjava međutim i to da ne postoji uzročna veza između tih zavisnosti i ljudskoga djelovanja koja čovjeka vodi k spasenju ili u vječno prokletstvo. Čovjekova odgovornost uvijek ostaje postojati. Sile spasenja i uništenja na njezinoj slici o svijetu nepomirljivo su protivne; ali one ne mogu diktirati odluke ljudske duše. Slobodna čovjekova volja ostaje nedirnutom.

Četvrta vizija u knjizi božanskih djela raščlanjuje religioznu simboliku triju prethodnih vizija o Božjem djelovanju u svijetu i u čovjeku. Pored već ranije utvrđenih paralela između dijelova ljudskoga tijela i sila makrokozmosa postavlja Hildegarda u treći red kreposne sile koje otvaraju put k Bogu. Tako postaje jasnim da je slika svemira bila od početka oblikovana na temelju teoloških pobuda. Njezini simboli Boga i svijeta što ga je On stvorio trebaju napokon zorno prikazati moralne i vjerske putove što vode k izbavljenju.

POLOŽAJ BOLESTI U SLICI O SVIJETU

Hildegarda ne luči vidljivi svijet od metafizičkog. Ovozemaljski život postaje zaparavo opipljivim, shvatljivim, tek zahvaljujući onom drugom svijetu. On dobiva odande svoj smisao. Ono duhovno je spojnica između zemlje i neba. Stvari koje okružuju čovjeka utjelovljuju svojim značenjem kao znamenja duhovnoga, svojom simbolikom, jedan viši svjetski poredak. Odnosi između čovjeka, svijeta i višega poretka nemaju karakter nestvarnoga, već su doslovno spoznatljivi u simbolima i znakovima.

Ni u prikazivanju prirodnih sila nije na djelu umjetnička izmišljotina. Božansko i ljudsko djelovanje stapaju se jedno s drugim. Sve je odraz vječnosti - i vrijeme što se proteže preko zemlje i četiriju strana svijeta.

Hildegarda se u svojim tumačenjima uzroka i liječenja bolesti poziva na oslabljenje čovjekove snage krivnjom istočnoga grijeha. Ona opširno opisuje istočni grijeh pračovjeka i s njim povezano propadanje njegovih nebeskih snaga u svom filozofsko-medicinskom djelu "Causae et curae", knjizi o medicini. Slučajevi bolesti dobivaju na taj način nadređeno vjersko tumačenje, još prije nego što Hildegarda zalazi u pojedinosti o njima.

Adamov slučaj i njegove posljedice opisuju se nadasve opširno. Čovjek je još od istočnog grijeha izgubio svoju duhovnu ravnotežu i "ne može se ni u jednom stanju dugo održati." Otada mu manjkaju mir, pouzdanje i strpljivost. On ne može više vidjeti daljinu, samo još blizinu. Istočni je grijeh temeljito promijenio čovjekovo biće. Otada mu je bio potreban san, hrana i piće da bi održavao poremećene tjelesne snage.

Tu legendu o Adamu, karakterističnu za ranokršćansko doba, dopunjuje Hildegarda podrobnim razmatranjem prolaznog tijela.

Pritom su očite sličnosti s antičkim grčkim nazorom, "da su moći duše posljedica mješavine u tijelu." (Galen)

U Hildegardinoj bi se medicini mogla – ne uzme li se u obzir vjerski smisao njezinih tumačenja – vidjeti kopija humoralne patologije, učenja o promjenama tjelesnih sokova kao uzorcima bolesti koje promjene su povezane s pojmom **pneume** što ga spominje stoička škola. Galen postavlja tezu da se različita čovjekova stanja mogu pripisati četirima osnovnim kvalitetama tjelesnih sokova, naime limfi, žuči, sluzi i tekućini u tkivima. Stoga se na njih može utjecati lijekovima, a prije svega razboritom ishranom koja se zasniva na umjerenosti u jelu i piću. Pod utjecajem načela pneume koje vidi zrak što ga udišemo kao nositelja života, a nedostatnost zraka kao bit bolesti, dolazi Galen do zaključka da "duša" snažno utječe na tijelo i obrnuto.

Tek takvi dublji razlozi čine razumljivim Hildegardin daljni razvoj izvješćee o Adamu u filozofsko-medicinski sustav naučavanja. Zatajenje pračovjeka Adama i promjena njegova dotada netaknuta tijela nakon istočnog grijeha u prirodno tijelo, potiskuju se doduše u pozadinu kada ona razmatra pojedine bolesti. Hildegarda se u svojim pisanim djelima o medicini i prirodopisu ne zadovoljava međutim čistim naučavanjem o čovjeku, već ima uvijek u vidu čitav svemir, Stvoriteljevu svjetsku građevinu.

Ona ne poriče povezanost grijeha i elementarnih poremećaja. U nje se pomiču doduše na prvo mjesto zviježđa kao posrednici pri razmjeni između čovjeka i prirode. Prirodne katastrofe izazivaju međutim putem zviježđa sami ljudi. Iako se kazna za grijehe prenosi preko neke vrste atmosferskog pogonskog remena, pri čemu se ljudska djela preoblikuju u svemirske sile i daju dalje kažnjavajućim elementima.

"Bolest je nedostatak suhoće"

Knjiga o medicini počinje priznanjem vjere u Boga Stvoritelja. Hildegarda stavlja slike Božjeg svjetskog plana, Božje Riječi i Božjega Sina na početak kao ishodište svoga svjetonazora. Slike o stvaranju svijeta, promjeni uslijed istočnog grijeha i izbavljenju daju metafizički temelj za učenje o bolesti i liječenju. Odavde vode Božji

"tragovi" u svijet. S toga stajališta odgovara Hildegarda na sva pitanja o smislu života, što ih prisilno pokreću bolest i patnja. Bolest se u Hildegarde pojavljuje pod slikom nedostatka i suhoće. To je odsutnost "viriditasa", "zelenoga", onog zdravog i sreće.

Značenje što ga za nju ima "viriditas" izražava Hildegarda uvijek novim slikama. Ona nema slikâ o bolesti, ne opisuje razvoj bolesti, već stvara slike zdravlja i na taj način zorno prikazuje što ***nije*** bolest. "Zeleno" je njezin simbol za zdravo biće, za tjelesno, ali i duhovno zdravlje. "Zeleno" je prirodna snaga, a bolest znači gubitak prirodne snage.

Istočni grijeh nanio je štetu toj prirodnoj snazi. Otada je potreban stalan napor da se održava proces ponovnog ozdravljanja. Hildegarda ne svaljuje, razumije se, na bolesnika krivnju za njegovu bolest. I sam bolesnik može svojom mirnoćom i pouzdanjem pripomoći svladavanju svoje bolesti i vratiti natrag "viriditas". Naoko okrutna Hildegardina rečenica: "Bog čini da umre ono što ga ne može dirnuti" upravljena je protiv neposlušnosti i oholosti, protiv naopake volje koja za sobom povlači konačnu smrt, naime gubitak izbavljenja.

U svojoj knjizi o medicini proširuje Hildegarda djelomično svoje slike o svemiru, kako bi još uvjerljivije pokazala vezu snage elemenata s čovjekovim snagama. Četiri vjetra personificirana kao lav, leopard, vuk i medvjed simboli su za paralelne sposobnosti mišljenja, govora, nastojanja i osjećanja u čovjeka. Četiri slabija vjetra: zmija, jelen, janje i rak brinu se za skladno djelovanje onih prethodno navedenih. Hildegarda uspoređuje sveukupnost vjetrova čak s "dušom" koja potječe od Božje tajne. Značenje elemenata dokazuje i tvrdnja: "Isto bi se tako cijela zemlja raspukla kada ne bi bilo tih vjetrova."

Za vjetrove je međutim neposredni partner u čovjeku duša. Ona je prihvatna stanica i raspodjeliteljica za organe koji su pod njihovim utjecajem. Sokovi koji se tamo stvaraju odnosno struje bivaju osnaženi ili oslabljeni i utječu sa svoje strane na čovjekova raspoloženja. Simbol za stalni rast i opadanje snaga, za mijenu općenito, jest mjesec. Protivan simbol, simbol nepromjenjivosti, jest sunce.

Za moderna čovjeka mogu te personifikacije zvučati kao praznovjerje i okultna znanost. Hildegardi nije međutim stalo ni tu, kao

ni u njezinim drugim pisanim djelima, do bajki i legenda, do mitologizacije prirodnih sila, već do uvjerljiva objašnjenja: Velika povezanost u Božjoj tvorevini živi od veza čovjeka s njegovim svijetom. Udovi, organi, ćula - oni su poput svemirskih elemenata i zajedno su s njima podložni promjenama.

U antičko se doba pripisuje četirima elementima: vatri, zraku, vodi i zemlji veoma važno značenje za zdravlje. Ni za Hildegardu nisu ti elementi od manjeg značenja. "Vatra je čovjekova koštana srž, zrak njegov je glas, voda njegov krvožilni sustav, zemlja njegov kostur." Putem te simbolike dospijeva Hildegarda u središte učenja o medicini. Elementi od kojih se sastoji čovjekovo tijelo nalaze se u prirodi. On je dakle s prirodom najuže povezan. To je istinski savez čovjeka s prirodom. On nalazi u njoj snage koje mu mogu pomoći. Ako je bolestan, ako trpi od nedostatka snaga, može se ona pobrinuti za njihovo poravnanje.

Zdravo i bolesno tijelo

Hoće li čovjek biti zdrav ili bolestan ovisi prema tome o snagama elemenata udruženim u životnu energiju. Hildegarda pokazuje u svom slikovnom govoru koliko su karakter i raspoloženja ovisni o bolesnim promjenama u stanicama i tkivima - ili, kako bismo ostali pri načinu izražavanja nje i njezina doba - o sokovima. Dokle god se održava zdrava ravnoteža sokova, što ovisi o elementima topline, vlažnosti, krvi i cjelokupnog tkiva, može čovjek biti opušten, zadržati svoj mir. Uzburkaju li se oni, tada mogu brzo ili polako uništavati svoje tijelo. Kao što žestina vjetrova vodi do uništenja, tako uzdrman, poremećen organizam mijenja raspoloženja u njihovu suprotnost. "Iz topline vatre izdvaja se i izlučuje suha, iz zračne vlage vlažna, iz vodunjave krvi pjenušava, a iz zemljasta tkiva mlaka flegma (grč. phlegma "viskozna, ljepljiva sluz"; u antičkoj je medicini važila sluz kao jedan od četiriju tjelesnih sokova koji, ukoliko prevlada, čini čovjeka tromim i ravnodušnim, op. prev.). Nabuja li neka flegma prekomjerno, a nedostaje suparnik, protusila, tada čovjek oboli. Brojne su mješavine sokova što ih navodi Hildegarda. Isto su tako

brojni njihovi poremećaji ali i načini kako se u tom slučaju može pomoći. Karakter, raspoloženja, duševni nemiri pojavljuju se u svakom od kratkih opisa gdje se prikazuje učinak mješavine sokova na tijelo, kao presudni za čovjekov životni vijek. To su "dijagnoze" što su u prvom redu popraćene preventivnim preporukama usredotočenim na umjerenu, prikladnu prehranu, a rjeđe prijedlozi za medikamentozno liječenje. Da bih zorno predočila važno značenje sokova u praktičnoj medicini svete Hildegarde, citiram jednu od mnogih njezinih povijesti bolesti: "Onaj u koga ono suho nadmaši pjenušavao, a pjenušavao ono vlažno i mlako, taj ubrzo biva u svojoj ludosti ispunjen srdžbom, a zatim opet naglo raspoložen i zadovoljan. Pritom on kao takav nije onemoćao, može biti prilično snažan i dugo živjeti ako je to Božja volja."

Raznoliki su učinci za ljude što proizlaze iz povezanosti, zajedničkog odnosno uzajamnog djelovanja elemenata i sokova. U slikovnom svijetu teoloških rukopisa nalazi se svemirski čovjek isključivo u duhovnoj vezi sa svojim i velikim svijetom. U medicini se razmjena i izjednačenje sa svemirom materijaliziraju u mnogobrojnim člancima i organima tijela. Pritom se opet preuzima slika o elementima iz teoloških pisanih djela i čini načelom tumačenja tjelesnog stanja, zdravlja i bolesti.

Bolest kao životni uvjet

Hildegardino je učenje o medicini uvijek i traganje za smislom patnje i umiranja. Podloga za to traganje je srednjovjekovno poimanje o čovjeku i odnos spram Boga. Budući da je na pitanje o čovjekovu Odakle i Kamo jednom zauvijek odgovoreno, shvaća se medicina prije svaga kao terapija koja pripomaže ispravnom, Bogu poslušnom životu. Slika o svemirskom čovjeku pokazuje na uvjerljiv način kako može čovjek umjerenim, razboritim vođenjem života i sâm pridnijeti svom izbavljenju.

Ono neobično u Hildegardinoj medicini je to da je ona ne shvaća kao neki privjesak njezine slike o svijetu i o čovjeku. Njezino je učenje o medicini mnogo više dio njezine slike o svijetu. Slika zdrava čovjeka koji oboli da bi potom ponovo ozdravio podudarna je s duhovnom

slikom zdrava pračovjeka, propadajućeg Adama i zatim ponovno nastalog kršćanskog čovjeka. U skladu s tim shvaćaju se ljekovita sredstva uvijek i kao životna pravila, te obrnuto.

Slab, nemoćan čovjek živi u strahu, brizi i boli. Protiv bolesti i nevolje postoje dva lijeka što se dopunjuju. Kada je čovjek poželio uzvinuti se iznad Božje volje, nisko je pao. Otada je bio pritješten boleśću i smrću. Najvidljiviji je izraz toga "izobličenja", toka osakaćenja vlastitom krivnjom, "bolest na smrt" Svijet što ga je stvorio Bog upravljen je međutim k izbavljenju. Polazeći od te sigurnosti u izbavljenje prosuđuje Hildegarda o ponovnom ozdravljenju bolesnika. Liječnici Srednjega vijeka neprestano su povezivali pitanje o uzroku bolesti i s pitanjem odgovornosti za bolest. Za Hildegardu bolest spada u život, budući da ona upozorava na lom na prvobitnom čovjekovu određenju što ga je izazvao istočni grijeh. Posljedica su bile bolest i smrt. Čovjek ima međutim mogućnost smanjiti nevolju ako sa svojim tijelom postupa odgovorno.

I misli nas čine bolesnima

S obzirom na porast broja bolesti poput ciroze jetre, srčanog infarkta, raka na plućima i dijabetesa u naše doba, predstavlja Hildegardin poziv na odgovorno vođenje života zapanjujuće aktualan terapijski prijedlog. Za Hildegardu se ta samoodgovornost treba odnositi i na duhovni život. Kao što se sve što tijelo prima pretvara u sokove koji donose orgaizmu bolest ili mu osiguravaju zdravlje, tako mogu i misli pospješiti težnju za zlom ili dobrom, promjene u duši što vode do sreće i zadovoljstva ili do smetenosti i poteškoća. Zbog toga za Hildegardu ne postoji slika bolesti po današnjem shvaćanju. Heinrich Schipperges koji je desetljećima proučavao Hildergadin život i njezino djelo, piše o njezinu shvaćanju bolesti: "Stoga ne postoji proces bolesti, već samo propust, promašaj i neka manjkavost. Bolest je esencijalna slabost, dok je zdravlje proces, neprekidno stvaranje, struktura rada, svijet rada. "Bolest nije za Hildegardu sudbina, već - uz pogled unatrag na prvi istočni grijeh - životni uvjet za koji su odgovorni čovjek i društvo.

Unatoč svim nevjericama spram te rigorozne etike odgovornosti - zapanjujuća je aktualnost Hildegardine dijagnoze i prijedloga za terapiju. Kada se danas govori o naglom širenju psihosomatskih bolesti, tada se pri njihovu sprečavanju i liječenju zapravo radi - mada neizrečeno - upravo o toj etici.

Čovjek je odgovoran

Duhovne neuroze našega doba najčešće dovode do čira na želucu. Mi govorimo i "tehničkim štetama", "krivim navikama", "duševnom konfliktu" kao uzroku bolestima koje napadaju čitava čovjeka, a tjelesno, prema vani, izbijaju najčešće kao oboljenje jednog organa. Liječnici nas pozivaju da se odreknemo načina života kojim sami sebi nanosimo štetu, te da zdravo živimo i opisuju humanu medicinu kao terapiju koja obuhvaća tijelo i dušu. Hildegardin je način shvaćanja medicine tako gledano zapravo čak moderan.

Liječnik je u 12. stoljeću bio više iscjelitelj nego liječnik u danas važećem smislu riječi. Lijekovi su se sastojali u prvom redu od biljnih, mineralnih ili životinjskih tvari. Ljekovita se sredstva često nisu lučila od onoga tko ih je davao. Vjeru u njihovo djelovanje počivala je na vjeri u njihova davatelja.

Hildegarda iz Bingena nije nametljivo isticala svoje "sveto medicinsko nadahnuće". Tajanstvene čarobne formule nisu spadale u popis njezinih lijekova. U vezi sa sastavom i opkođenjem s njezinim lijekovima dala je detaljna uputstva.

Bez obzira radi li se o oblozima, inhalacijama, prašku ili pilulama - ona opisuje njihovu pripremu i primjenu do u pojedinosti.

Hildegarda daje pri recepturi promišljeno i brižljivo "poetičan" opis učinaka pojedinog lijeka. U slikama koje su slično živopisne kao one u njezinim vizionarskim rukopisima, piše na primjer kako "hladnoća plavog ljiljana obuzdava libido, dok su "listovi jabuke pri proljetnim kožnim osipima nježni i blagotvorni poput mlade djevojke".

Magična aura, ona slutnja o zajedničkom djelovanju čovjeka i prirode postaje živom kada Hildegarda u svom djelu o prirodopisu govori o ljekovitoj snazni dragog kamenja. Tu se ona najviše udaljuje

od trijeznih farmaceutskih kriterija, kojima inače pridaje veliku vrijednost. U vezi s tim mora se spomenuti da se navode važni argumenti kako barem dijelovi te prirodopisne knjige ne potječu od nje.

U stvari, čini se da je i u učenje o ljekovitosti kamenja ušla Hildegardina svemirska slika svijeta. Opisuje se svijet bolesti i njihovih protivnika, dragog kamenja. Ti minerali djeluju na gotovo svaki zamisliv način protiv negativnih, a u korist pozitivnih osobina ljudi. Slike pokazuju prirodu koja je u skladu s čovjekovim svijetom.

Et deinde uidi in predicta turri precursoris uoluntatis dei, sed cubito uno infra angulum qui respicit ad septentrionem uidi quasi columpnam calibei coloris prefate lucide parti muri eiusdem edificii exterius appositam, ualde terribilem aspectu, tanteque magnitudinis ac altitudinis ut mensuram eius nullo modo discernere possem. Et eadem columpna tres angulos habebat ab imo usque ad summum quasi gladium acutos, quorum primus respiciebat ad orientem, secundus autem ad septentrionem, et tercius ad meridiem exterius ipsi edificio aliquantulum coniunctus. Ex angulo autem qui respiciebat ad orientem procedebant rami a radice usque ad cacumen eius, iuxta cuius radicem uidi in primo ramo abraham sedentem, in secundo uero moysen, et in tertio iosue, ac deinde reliquos patriarchas et prophetas ita sursum singulos in singulis ramis ordinate sedentes secundum tempus quo in hoc seculo sibimet successerant. qui se omnes conuerterant ad angulum eiusdem columpne qui respiciebat ad septentrionem, admirantes ea que in spiritu futura uiderant in ipsa. Sed inter hos duos angulos unum scilicet uergentem ad orientem et alterum ad septentrionem, erat ante faciem ipsorum patriarcharum et prophetarum eadem columpna ab imo usque ad summum quasi tornatilis et rotunda plenaque rugarum, ut de arboris cortice solet germen pullulare. A secundo uero angulo respiciente ad septentrionem exibat splendor mire claritatis se extendens et reflectens ad angulum qui respiciebat ad meridiem. Et in eodem splendore in tam magnam latitudinem se diffundentem conspexi

no ululatu absorbet.
xiiii Euangelium de eodem.
xv Quoniam elementa et sol et luna et stelle
finito iudicio in melius mutantur. nox
non erit.
xvi. Verba vobis de eodem.

HILDEGARDINO DJELOVANJE

Kada ne bi bilo redovnika, bilo bi to loše za Crkvu. Dok prelati i seoski svećenici često ne zaostaju po svjetovnom životu za ljudima koji posjećuju crkvu, redovnik se odriče grešna svijeta, povlači se u samostan gdje se moli za grešne ljude i slavi bogoslužje. Čak ni redovnici nisu međutim trajno sigurni od iskušenja zla. Mora da su veliki grijesi plemstva, jer ono revno poklanja samostanima zemljišne posjede kako bi se tamo molilo za njih. Bogatstvo koje time stječu samostani vodi njihove stanare na svjetovne stranputice.

Hildegarda s prezirom piše o prosvjetljenom svećenstvu. Ona se u svojim vizijama sablažnjuje zbog razuzdana života redovnika i svećenika. Još žešće osuđuje međutim heretike koji nasuprot posvjetovljenu svećenstvu žive asketski, drže štoviše potpunu suzdržljivost nepregorljivom za spasenje, a brak odbacuju kao načelnu zapreku izbavljenju.

Kada Hildegarda govori o razuzdanu svećenstvu, ne spominjući imena, tada se u tome treba vidjeti personifikacija zla kakva je bila uobičajena u Srednjem vijeku.

Legenda kaže da je Hildegarda 1139. godine počela pisati o moralnoj izopačenosti, kratko nakon što je "đavao počeo zaluđivati ljude". Tu se s "đavlom" vjerojatno manje misli na dio svećenstva labava morala nego na zastupnike novog filozofskog pravca intelektualnosti, metode diferencirajuće pojmovnosti koja postaje skolastičkom metodom mišljenja.

Borac za pravu vjeru

Onu kritičnu metodu Da i Ne za istraživanje istine, temelje svake racionalnosti, razvio je Pierre Abelard, Hildegardin suvremenik i veliki filozof Srednjega vijeka. Hildegarda ga u svojim rukopisima

nikada ne spominje imenom, kao uostalom ni druge duhovne protivnike. Među ostalima misli vjerojatno i na njega kada govori o "neprijateljima" vjere. Ona vidi međutim još jednu opasnost kada upozorava na spletke "duhovničke" moralne pokvarenosti. Time misli na one radikalne svećenike koji se, poput, Arnolda iz Brescie i mnogih drugih, dižu protiv imućnih i neprosvijećenih svećenika, dok sami slijede radikalni ideal siromaštva i time nailaze na jednako prihvaćanje u plemstva i obična naroda, prosvijećenih i neprosvijećenih.

Tu ima zaista materijala za teološku kritiku: Neprosvijećeno, materijalistički nastrojeno svećenstvo i duboko praznovjerje u obična naroda koji prečesto preko simbola i znakova zaboravlja ono duhovno što ga oni trebaju predočiti i degradira ih u amajlije. U tome je Hildegarda istog mišljenja kao i reformatori. Ona odlučno odbija međutim zahtjeve koji prevršuju mjeru i zahtijevaju ukidanje institucije Crkve.

Stoga se ona žestoko bori protiv katara, sekte koja se od 11. stoljeća brzo učvršćuje na Jugu i Zapadu Europe. Katari ne traže samo ukidanje sakramenata i Crkve, već isto tako braka i prisege. Težište je njihova učenja strogi dualizam Boga i đavla po kome dobar Bog stoji nastuprot onom zlom. Hildegarda je bila "konzervativka" koja je vidjela vjerski vrhunac u djelovanju crkvenih otaca. Kada su se pojavili prvi redovnici prosjaci, blijedi i samozatajni, ali koji su se ipak prilagodili hijerarhiji i propovijedali po crkvenom nalogu, vidjela je ponajprije samo izvanjsku sličnost s krivovjerničkim pokretima. Ona je najprije podcjenjivala značenja radikalne alternative za vjersku obnovu naroda što ga predstavlja reformirano redovništvo prosjačkog reda. Iako su se redovnici prosjaci daleko udaljili od općeg oblika života, bili su dobro prihvaćeni. Unutar jednog stoljeća osnovani su veliki prosjački redovi augustinaca, dominikanaca i franjevaca stotine samostana.

Pri odgovoru na druga teološka pitanja o kojima su njezini suvremenici žustro raspravljali, kao što su pitanja o vrijednosti "pravedna rata" i križarskih pohoda ili zašto bi samostani i svećenstvo trebali toliko posjedovati, bila je Hildegarda više suzdražana. Isto se tako držala podalje od borbi između plemstva i svećenstva za moć i posjed.

U njoj je izazivalo međutim srdžbu neprijateljstvo spram Crkve i nepokornost naroda. Bila je to "sveta srdžba" koja je imala porijeklo u njezinoj slici o svijetu - koja je bila u skaldu s duhom vremena - po kojoj hijerarhijski poredak makrokozmosa ima po Bogu željenu valjanost i za svagdašnji svijet mikrokozmosa.

Hildegarda se nije izravno miješala u politiku, bez obzira na njezin zahtjev za uzdržljivošću koji ju je odveo u pravcu Mainza, prije nego što je sukob između građana, biskupa i plemstva prerastao u katastrofu divlje bune. Njezine su propovijedi bile posve nepolitične. Ona je kudila grešnost ljudi i davala vjerske upute. Nikada joj ne bi palo na um da se umiješa u svadu između cara i pape.

Svijet u pokretu

Hildegarda nije dala na sebi primijetiti smetenost što ju je obuzela isto kao i njezine suvremenike zbog istodobnog izbora dvaju papa. Sa svojim je djelovanjem ostala u okviru što ga je sama postavila: da bude moralna i vjerska savjest, manje u pogledu određenih povijesnih događaja, a mnogo više s obzirom na svijet koji se neprestano muči s traganjem za vječnom istinom i žudi za pouzdanim oznakama puta što vode do nje. A one su potrebnije nego ikada. Vrhunac Srednjega vijeka je razdoblje koje je otvoreno prema svim stranama. Nastupa duhovna promjena. Svježi vjetar piri u stoljećima nepromijenjen sustav otkako su križarski pohodi - što je bila njihova miroljubiva nuspojava - otvorili vrata za znanost Orijenta.

Obrazovno revni redovnici pristupaju čitanju Aristotelovih i Platonovih djela koja su im sada napokon dostupna u originalu, nakon što su putem duhovnih otaca samo djelomično dospjela na Zapad. Uranjanje u neposredno prirodnoznanstveno i filozofsko mišljenje pokreće duhovno područje. Unošenje uzvišenog blaga antičkog i arapskog obrazovnog dobra mora utjecati na sliku o svijetu. Ona postaje bogatijom, raznolikijom, iako su sva filozofska obogaćivanja i dalje vezana uz jedinu zamislivu stvarnost: kršćansko vjersko iskustvo. Ne stavlja se na raspravu slika o svijetu - Gallilei i Keppler tek će 400 godina kasnije svojim astronomskim i prirodnoznans-

tvenim otkrićima promijeniti strogo utvrđenu sliku o svijetu već svjetonazorni prvaci. Pri tome se, kao što je rečeno, ne radi o cjelokupnu shvaćanju biti i smisla svijeta. Vjerska slika svijeta ostaje neospornom. Rasprave se vode samo oko njezina tumačenja.

Možemo zamisliti da je pri poplavi učenjaka do koje dolazi u 12. stoljeću bilo mnogo borbe oko pravog učenja. U uzoranoj brazdi novog misaonog blaga nastaju prevodilačke škole. Pored poriznatih intelektualaca na školama i sveučilištima postoje tu još učenjaci bez službe i visokih položaja koji putuju zemljom poučavajući, propovijedajući i rasrpavljajući.

Stara i nova slika o svijetu

Raspravlja se o Bogu, čovjeku i svijetu, nikada međutim o smislu toga svijeta što ga je stvorio Bog. U Hildegardinim pismima i propovijedima dolazi isto tako do izražaja taj otvoreni razgovor o različitim svjetonazorima. Ona u "miles Christi" vatreno brani spoznaju o Bogu: Krist, Božji Sin postaje čovjekom i ispašta za grijehe ljudi. I: Bog je zbog čovjeka postao Stvoriteljem. On je čovjeka stavio u sredinu između sebe i svoje tvorevine. Čovjek ima slobodu da odabere Boga ili ga odbaci. To je Hildegardino shvaćanje što ga ona iznosi u svijet.

Iza toga vjerskog svjetonazora stoji redovnik Bernhard iz Claivauxa. On postaje kao filozof i istodobno političar dominirajućom osobom toga stoljeća tako bogatog velikim likovima. Njegova slika o čovjeku koji bi trebao biti "velika duša", stajati uspravno pred Bogom, ali je zbog grijeha opiranja Bogu "zgrbljen", međutim zahvaljujući vjeri ipak nalazi put natrag do ljubavi prema Bogu i time do sjedinjenja s Njim, to je i Hildegardina slika o čovjeku.

Njegov, a time i njezin protivnik je Abelard koji želi ispitati pozadinu svih stvari, čak želi detaljno preispitati logiku božanskih tajni. Budući da on nadasve cijeni razum, tvrdi protivno učenju svoga doba da se Bog može naći ne samo u ljubavi, već i u razumu. Po njemu vjera ne treba isključiti razum. On ne propovijeda samo sintezu ljubavi i Boga, već isto tako razuma i Boga.

Bernhard, a s njim i Hildegarda mogu u redovniku iz Pariza vidjeti samo neprijatelja. Oni se boje da čovjeka njegov pretjerano istraživački duh udaljuje od ljubavi prema Bogu, da kopkanje po svemu i diranje u sve odvodi čovjeka u pogrešnom pravcu. Tom tobožnjom odvajanju teologije i pobožnosti suprotstavlja Hildegarda svoj "Credo ut intelligam" - vjerujem da bih spoznala. Taj nazor koji je stoljećima posjedovao sveobuhvatnu valjanost sada više ne prihvaćaju svi ljudi. Novi filozofski problemi koji proizlaze iz platonsko-aristotelovske poplave znanja guraju svaki nazor u defanzivu.

AKTUALNOST HILDEGARDINE SLIKE O SVIJETU

Traganje za Bogom

Povijest se odigrava u makrokozmosu. Nosilac povijesti i njezino središte je čovjek. U njemu se sreće sav život. On čini središte svijeta. Njegovo je središte duša. Kao što Božja riječ prožima svemir, tako duša otvara ljudsko tijelo. U sustavnom prikazu događaja spasenja, između stvaranja svijeta i njegova svršetka, ne osjeća se mistična zanesenost. Hildegardina je slika o svijetu racionalna kada ona prikazuje vezu između velikog i malog svijeta. Sile koje djeluju u makrokozmosu i u mikrokozmosu i uzajamno utječu jedna na drugu, dokazuju Hildegardi da se pokoravaju istim zakonima.

Nije potrebna mistična nadarenost da bi se razumjelo i cijenilo Hildegardino djelo. Njezini simboli ne navješćuju neku skrivenu poruku koja se otkriva samo upućenima. Nije "skladna nutrina" ono što bi moglo potkupiti moderna čovjeka, a nije to po svoj prilici ni veza - svojstvena čitavoj kršćanskoj misitci - između grijeha i krivnje u njezinim rukopisima. Ono što može duboko dirnuti u Hildegardinu djelu svakako je vjerska neposrednost. Bez obzira na to radi li se o radosnim uzvicima ili opomenama - bliska povezanost s Bogom ostaje nazočnom u svim njezinim očitovanjima. Njezini nam rukopisi prenose zbroj filozofskih i medicinskih znanja Srednjega vijeka. U njezinim se vizionarskim rukopisima isto tako osjeća snaga njezina razbora. Tu nije tek slijepo sanjarenje načinilo sliku o svijetu od njegova postanka preko istočnoga grijeha, obećanja Staroga Zavjeta do čovjekova izbavljenja kroz Novi Zavjet i skoroga svršetka svijeta. Njezino se učenje o vezama između makrokozmosa i mikrokozmosa

čita više kao enciklopedija o simbolima iz antičkih i srednjovjekovnih svjetonazora. Hildegarda je svjesna kozmoloških tradicija. Ona se njima služi u svrhu nalaženja odgovora na vjerska i crkvena pitanja svoga doba.

Ne može se odgovoriti na pitanje što je to učinila Božja milost, a što rad vlastitog uma. Za Hildegardu postoji samo jedan jedini odgovor: "Već su mnogi mudraci bili zbunjeni dobivenim čudotvornim d arom. Oni su obznanjivali neke tajne, ali su u taštoj slavohlepnosti pripisivali ta čudesa samima sebi, te su tako propali. Oni koji su međutim u usponu svoje duše crpili mudrost iz Boga i nisu držali sebe zaslužnima za čudesa, postali su stupovima neba."

Hildegardine su vizije "ustrajne". Ona izjavljuje da je od rana djetinjstva prati "tračak svjetlosti". Hildegarda se ne gubi u "bezličnoopće". Ona se ne otima stvarnosti da bi se prepustila nirvani gubitka same sebe. Njezin razgovor s Bogom u četiri oka upućuje uvijek na svijet.

Hildegarda ne doživljava svoje vizije u mistično-ekstatičnom duševnom stanju. Ona prima svoje slike u spoznaji svoga unutarnjeg poziva da bude Božje oruđe, a ljudima približi Crkvu kao jedinstvo duha i vjere i nauči ih upotrebi institucija Crkve. Slike vizija zatječu je u carstvu svjetla: "Onim svjetlom što se naziva "sjenom živa svjetla" ne oskudijeva moja duša ni u jednom trenutku. Ja ga vidim kao da u svijetlom oblaku vidim nebeski svod bez zvijezda. U njemu vidim ono što obično govorim i što odgovaram kada me se pita o sjaju onog "živog svjetla". Taj opis svojih vizija daje Hildegarda u pismu svom biografu Wibertu iz Gemblouxa. "Svjetlo simbolizira božansku zamisao o poretku svijeta.

Za razliku od slika viđenja u starih proroka ona ne prima lica uz povijesne događaje. U središtu njezinih vizija isto tako nisu ni tajne svijeta. Ona svojim viđenjem ustrojstva i biti natprirodnog i prirodnog svijeta postaje učiteljicom i propovjednicom koja želi učiniti jasnim smisao vjere, a ne pridavati vjeri mistične komponente. Svoju proročansku nadarenost koristi za opomenu i pouku. Božanski se glas pokazuje kao bljesak svjetla koji nadmašuje svjetlost oblaka nad suncem. Prikaze se razvijaju u slike koje ona ne prima u transu, već svjesno i otvorenih očiju. Njezine su vizije veoma udaljene od onih

pojavnih oblika "svadbene gozbe" u kojima se Bog voli, a svijet prezire. Njezina se mistika ne sastoji u tajanstvenu duševnu životu, u odvraćanju od svijeta; ona je okrenuta prema svijetu, u nje nema raskida između unutarnjeg i vanjskog i ona nema nikakve veze s okultnim učenjima odbijanja aktivnosti i života što ih prihvaćaju moderni odmetnici od svijeta i društva.

Kada ona govori o jadikovanju ljudi i njihovu traganju za utješnim Božjim znakom, prima "odgovor nebeske radosti": Pogledaj sunce, mjesec, zvijezde, sav zeleni ures zemlje i promatraj kakvu naklonost svim tim iskazuje Bog ljudima... Hita li k tebi dan, ti ga nazivaš noći; ako ti je blizu spasenje, ti ga nazivaš prokletstvom, a ako su sve stvari tvoga života u redu, ti kažeš da su loše. Stoga - ti si pakleno biće! Ja imam međutim nebo, jer sve što je Bog stvorio vidim na pravi način... ruže i ljiljane i sve zelenilo."

Bogom oduševljena realistikinja

Ono što nas u Hildegarde toliko duboko doima, to je njezino duhovno bogatstvo koje se otkriva prije svega u njezinoj slici o svijetu. Ona ne izabire kraljevski put samozaborava i nije vjerska zanesenjakinja, već je osoba oduševljena Bogom. Polazeći od toga oduševljenja Bogom, oduševljava se za svijet. Boga sreće u punoći svijeta što ga je On stvorio. Ona djeluje prema vani, prema svijetu, jer tu nalazi Boga isto tako kao u duši.

Mistični doživljaj znači za Hildegardu dodatnu pomoć za otvaranje vjere da bi ona postala pristupačnijom. Glasovi što ih ona čuje objašnjavaju svijet i vjeru. Stati i motriti, kako bi se potvrdilo da je "trenutak zaista odluka vječnosti" (Kierkegaard), to je njezina poruka, ni više ni manje. Tko traži draž egzotike, taj neće u Hildegarde iz Bingena doći na svoj račun.

ODGOVORNOST I ZDRAVLJE

Hildegarda iz Bingena nam ima što reći ne samo u svom traganju za Bogom, već i svojim učenjem o zdravim i bolesnim ljudima. Ako se po najnovijim procjenama stručnjaka do 50 posto svih smrtnih slučajeva u industrijskim zemljama pripisuje nerazboritom ponašanju, znači nezdravom načinu života, 20 posto utjecajima okoliša, 10 posto nasljeđu, a samo 20 posto lošem medicinskom zbrinjavanju, tada se može Hildegardina etika odgovornosti držati veoma aktualnom. Vjerovanje da bi rastrošno zdravstvo moglo čovjeku oduzeti odgovornost za njegovo zdravlje sve je više poljuljano. Suradnja pojedinca i društva pomiče se u središte kao nužni preduvjet za "zdravi" svijet. Medicinska ostvarljivost zdravlja postala je zastarjelom krilaticom u koju ne vjeruju čak više ni liječnici.

Ako posljednjih godina prosječan životni vijek u Europi stagnira unatoč umnogostručivanju izdataka za lijekove, a u Sovjetskom Savezu je u muškaraca čak pao sa 66 na 62 godine, iza takva se razvoja ne krije pogoršanje zdravstva, već čovjekovo nerazborito iskorištavanje svoga tijela i svoga okoliša. Gore navedeni poredak činitelja koji ugrožavaju zdravlje određuje poredak načina liječenja. Po tome bi vodeća terapija bila spremnost svakoga pojedinca da postane svjesnim ranjivosti svoga tijela, mikrokozmosa i svoga okoliša. Upravo to misli Hildegarda kada kaže da je čovjek čitav svijet, ali svijet razvija protusile ako čovjek prekorači svoje granice, ako se ogriješi o najvažniju vrlinu, vrlinu diskrecije, umjerenosti.

Danas sve više prihvaćena spoznaja da individualno i društveno ponašanje po svom značenju za zdravlje daleko nadmašuje medicinsku korekturu bolesna stanja koje je već nastupilo, veoma se približava Hildegardinu učenju o povezanosti mikrokozmosa i makrokozmosa. Sretna povezanost duše i tijela u Hildegardinoj slici o

čovjeku pripomaže čovjekovoj "učinkovitosti", uspješnom djelovanju, a s druge strane dovodi zanemarivanje jedne od dviju bitnosti do gubitka energije. Čovjeku se osvećuje ako ne želi prihvatiti veze u svome tijelu, te povezanost svoga tijela s društvom i prirodom, ako ne priznaje svoje mnogobrojne i raznolike zavisnosti, svoju ekološku situaciju.

Važan je cjelokupan čovjek

Bolesti imaju danas mnoge uzroke. Stoga raste broj glasova koji zahtijevaju koncept cjeline, sveukupnosti, pri njihovu liječenju: politiku zdravlja. Tu treba podsjetiti na "zdravstveno-politički" brevijar Hildegarde iz Bingena. Ona objašnjava u svom tumačenju benediktinskih pravila, polazeći od jedinstva čovjeka i svijeta, da čovjek mora neodgodivo naučiti ophoditi se sa svojom okolinom. Prehrambene navike moraju biti umjerene, trebaju se uskladiti rad i slobodno vrijeme, a kozmički ritam spavanja i budnosti ne smije se samovoljno prekidati.

Za Hildegardu nudi medicinsko liječenje samo jedan od više putova što vode do ozdravljenja. S obzirom na njezina svemirskog čovjeka moramo doći do zaključka da postoji isto toliko mnogo ljekovitih sredstava, to znači životnih pravila, koliko i uzroka bolesti. Danas govorimo o psihičkoj, socijalnoj i fizičkoj okolini koja odlučuje o zdravlju ili bolesti, pritom se misli na odnose obitelji, susjedstva i kolega s posla, određene vrijednosti i norme, stav spram vlastita tijela, navike pri jelu i piću, kao i opterećenja zbog prometa, bučne glazbe i betonskih pustinja.

S tim se nazorom u cjelini politike zdravlja veoma približava Hildegardinu pravilu koje se zasniva na čitavom čovjeku. Približavanje zdravstvena koncepta na početku 20. stoljeća slici o čovjeku iz ranijih stoljeća odgovara revoluciji na području medicine.

LJEKOVITE BILJKE U ZAŠTITI PRIRODE

Niz ljekovitih biljaka navedenih u ovoj knjizi potpada pod "Zakon o zaštiti samoniklih biljaka". Tako na primjer potpuno zaštićeni encian (lincura) i to sve njegove domaće vrste, zabranjeno je brati, trgati, iskopavati ili oštećivati.

Nadalje je u djelomično zaštićenih vrsta, na primjer jaglaca ili sikavice zabranjeno oštećivati korijenje, lukovice ili rozete.

U svih djelomično zaštićenih biljaka dopušteno je dakle brati cvjetove, eventualno za čaj.

Tko želi skupljati ili koristiti u poslovne svrhe samonikle biljke koje su pod posebnom zaštitom, tome je potrebno dopuštenje nadležne institucije za zaštitu prirode.

Ublažavanje zahvaljujući sućuti

Traži li se da ne bude promijenjen samo koncept liječenja bolesti, već i svijet koji tjera ljude u bolest - misli se na pravila igre životne borbe -, tada tu imamo daljnju, začudnu paralelu s Hildegardnim prijedlozima za liječenje. Hildegarda neumorno naglašava da je bolesniku ponajprije potrebna milosrdna posveta. Time ona ne pokazuje put samo svojoj epohi, već i našoj eri. Hildegardino umijeće liječenja daje ćudorednu ponašanju najveću moć za izlječenje bolesti: ublažavanje bolesti zahvaljujući uživljavanju u stanje bolesnika i sućut s njim tamo gdje ne pomažu injekcije ni razni načini liječenja.

Hildegarda ne sumnja u važnost osnovnih uvjeta života. Ona isto tako nema iluzija raja na zemlji i daleko je od vjerovanja da bi se bolest mogla iskorijeniti iz svijeta. Zbog toga ona preporučuje uživljavanje u bolesnikov položaj i sućut s njim kao "pravila igre".

Zdravstvena se politika budućnosti ne može dakako tim kreposnim pojmovima boriti za svoju uspješnost. Ne bude li međutim obraćala pozornost na ta isključivo individualna pravila, doživjet će neuspjeh. Društvenog suosjećanja ima isto toliko malo kao socijalne susretljivosti i obzira. Svaki pojedinac mora preuzeti odgovornost za pravila igre. Ljude ne čini bolesnima nadmetanje, već njihov stav spram njega. Stres manje ovisi o količini posla nego o stavu spram njega.

Zdravlje nije državna stvar, već stvar svakog pojedinca. Zdravlju neće pomoći da se oporavi ni "nova" socijalna politika zapošljavanja, gospodarska politika ili obiteljska i socijalna politika, ni državna pravila igre, već će to moći samo promijenjen stav pojedinca, promjena njegova načina života.

Hildegarda nas poziva da vidimo živu punoću svijeta i shvatimo da postoji veza između onog najudaljenijeg i najbližeg. Iz dana u dan suočavamo se s primjerima koliko je aktualan onaj svjetonazor o jedinstvu svemira. Kisele kiše, izumiruće šume, zagađene vode, smog i buka, ukratko: bolest "planetarne biosfere" makrokozmosa vjerodostojan je dokaz za to. Ni mikrokozmos nije manje narušen:

gomilaju se duševne bolesti koje opet dovode do tjelesnih oštećenja. Školska je medicina gotovo bespomoćna spram tih psihosomatskih bolesti. Gubitak smisla i osjećaji praznine ne mogu se liječiti tabletama.

Čovjek koji je u traganju za smislom može ići drugim putovima nego opatica u 12. stoljeću. Samo, na kraju, kada bude postigao svoj cilj, naći će se pred istom onom sveobuhvatnom cjelinom, a to je stvarnost duše. Hoće li i on tada osjetiti uzajamnu pripadnost Boga i čovjeka ili će doći do neke druge spoznaje, to još nije sigurno. Spoznaja da su sve i svatko ovisni jedni o drugima, bit će prvi korak k obraćenju, k ozdravljenju čovjeka i njegova svijeta.

TREĆI DIO

BILJKE SVETE HILDEGARDE – JUČER I DANAS

JEDINSTVO TIJELA I DUŠE

Praksa i problematika u Hildegardinu prirodnu liječenju biljem

Hildegardino je učenje o prirodi aktualnije nego ikada. To nije čudo u doba kada se sve više ljudi osjeća iznevjereno od dogmatske školske medicine, kao čovjek i kao pacijent, te se stoga vraćaju prirodi.

To je s jedne strane reakcija na prekomjerno propisivanje i primjenu kemijsko-sintetičkih lijekova, a time i sve brojnije nepoželjne nuspojave i štetne posljedice - s druge strane to je gubitak vjere u svemoć tehnike, znanosti i napretka. Tako se sve više ljudi opet zanima za terapeutski upotrebljive snage prirode i oni se prije ili kasnije neizbježno susreću s medicinom svete Hildegarde.

Ali oprez: Taj "povratak" prirodi nije uvijek tako jednostavan i neproblematičan kao što nas žele obmanuti neki "liječnici - čudotvorci". To vrijedi i za "ljekarnu" svete Hildegarde. Jer ono što je prirodno, nije uvijek i neškodljivo, dobro i korisno. Tu je najvažnija pravilna primjena u pravom trenutku i pravilno doziranje! I upravo se po tome Hildegarda temeljito razlikuje u svom djelu "Causae et curae" ("Uzroci i liječenje") od današnje medicine.

Dok danas često postoji sklonost da se zdravstvene tegobe promatraju i liječe odvojeno, Hildegarda uvijek promatra čitava čovjeka. To znači, glavobolja se ne liječi jednostavno tabletom: Hildegarda postavlja naime pitanje o onom Zašto i Odakle. - Dolazi li bol od srca ili možda čak od duše? - Dok moderna medicina vidi pacijenta u prvom redu kao zbroj njegovih organa koji se liječe zasebno, Hildegarda shvaća "pacijenta" kao jedinstvo tijela i duše, povezujući ozdravljenje duše s ozdravljenjem tijela i obrnuto. Tako gledano nije biljka samo lijek na prirodnoj osnovii, već uvijek i nositelj božanskih sila.

Druga problematika proizlazi iz jezika na kome je ona pisala, latinskoga. Hildegarda i sama ukazuje na mnogoznačnost toga jezika. Samo uz mnogo stručnog znanja i truda moguće je uputiti se čitanjem u Hildegardine misli, pravilno protumačiti njezine riječi i glavne motive, te razumjeti njihovo dotično značenje. Ova uvodna knjiga koja treba zainteresiranima olakšati taj posao stavlja uz svaku od 70 navedenih biljaka originalni citat svete Hildegarde. Prvi i vjerni prijevod potječe od dr. Marie-Louise Portmann iz Basela. Budući da se tu ipak radi o egzaktnu znanstvenu prijevodu, pojavljuju se naravno i pojmovi koji se ne mogu tek tako jednostavno prenijeti u medicinsku današnjicu. Kada Hildegarda govori na primjer o "crvenoj lepri (gubi)", ona baš nema neke veze s onom nama poznatom gubom. Tu se prije misli kožni osip, a moguće i bolest koja bi se mogla svrstati u područje psorijaze. A budući da laik ne može u današnje vrijeme bez teškoća razumjeti taj prijevod, dodali smo uvijek uz Hildegardin citat i današnje oblike primjene dotičnih biljaka, onako kako ih vide zainteresirani ljekarnici i liječnici koji se već godinama bave lijekovima svete Hildegarde.

Da bi se međutim od početka spriječilo pogrešno tumačenje, ova knjiga ne smije nikako služiti samoliječenju, dakle primjeni samo od strane laika ili se shvatiti kao kućni medicinski priručnik za privatnu upotrebu pri raznim bolestima. U većini je slučajeva naprotiv nužno posavjetovati se s liječnikom koji će, u suradnji s ljekarnom koja se bavi Hildegardinom medicinom, propisati odgovarajući pripravak i dati točan naputak za njegovu upotrebu. Prikazani primjeri za primjenu trebaju prije svega služiti obavješćivanju zainteresiranih ljudi, kako bi se mogli s već nešto znanja obratiti odgovarajućim stručnjacima radi savjeta o mogućnosti određene terapije. Jer samo liječnik može u slučaju bolesti postaviti dijagnozu i smije odlučiti koji se lijek može primijeniti, u kakvom sastavu i uz kako doziranje.

U slučajevima gdje se radi međutim o jednostavnim lijekovima protiv kašlja ili gripe može se bez oklijevanja pripremiti čaj ili neki napitak. Jer pri tome se radi o preporukama što ih je narodna medicina poznavala od Srednjega vijeka, a dijelom već od Staroga vijeka. Hildegardino ih tumačenje samo dopunjeno i obogaćeno pojedinostima uvodi u njezin sveukupni pregled biljnih lijekova.

Dosada nedostaju podrobna istraživanja o učinkovitosti Hildegardinih biljaka; ali ono čemu sve više ljudi pridaje važnost, to su empirijske vrijednosti, dakle iskustva s "medicinom" svete Hildegarde što ih tijekom mnogih godina stječu ljekarnici, liječnici i osobe koje se bave prirodnim liječenjem. Jer jedno je sigurno, iako to školska medicina često poriče i ismijava: uspjesi. Oni su dokazivi i to često upravo u slučajevima kada je "moderna" medicina sa svojim latinskim bila nemoćna. Bilo bi međutim pogrešno kada bi se ljekovito djelovanje Hildegardinih biljaka upotrijebilo kao alibi za nesolidan, neumjeren život. Jer za onoga tko je godinama nerazborito trošio svoje tijelo, svjesno se pogrešno i nezdravo hrani, za toga ni Hildegarda nema neko "čudotvorno sredstvo". Osnovni je preduvjet za očuvanje zdravlja da se živi umjereno, razborito; na primjer, da postepeno promijenimo način prehrane - možda da u nju intenzivno uključimo u Hildegarde tako visoko cijenjenu piriku -, da bolje upoznamo sebe i svoje tijelo, a time i svoju dušu.

Što se više budemo vraćali prirodnoj ishrani, a to nema veze s "bio-fanatizmom" ili odricanjem od alkohola i mesa, to će nam manje biti potrebno brzo posezati za pilulama. Ako je liječenje injekcijama postalo iznimkom, tada je zapravo već postignut cilj u ophođenju s ljekovitim biljakama svete Hildegarde.

Ova knjiga ne postavlja zahtjev cjelovitosti; ona treba samo uvesti čitatelja u razmatranja svete Hildegarde, njezin uvid u mogućnosti koje za nas proizlaze iz povratka prirodnim vrijednostima. A možda će gdjekoji čitatelj prepoznati "između redaka" Hildegardina teksta kakvo se tu krije bogatstvo znanja o liječenju bolesnih ljudi - danas još dragocjenije i aktualnije nego prije 800 godina.

Ova knjiga treba biti mala zahvala mome suprugu koji je tijekom 30 godina rada ulagao čitavo svoje znanje i čitavo svoje iskustvo iz ljekarne da bi načinio zbirku recepture svete Hildegarde.

Ellen Breindl, Konstanz

70 NAJVAŽNIJIH BILJAKA

U HILDEGARDE

ABDOVINA

Preventiva i primjena:

jaka glavobolja, oboljenja noktiju, paronihije (oboljenja izazvana kvasnom ili vlakanastom gljivicom, te bakterijama).

Hildegarda

"Abdovina je hladna i vlažna i protivna prirodi čovjeka, tako da bi za njega bila opasna ako bi je jeo. Ako nekom međutim zbog loših sokova šumi u glavi poput bujice, neka mu se hladna abdovina omota oko glave i bit će mu bolje. A ima li netko na prstima ili na nogama gljivično oboljenje, neka češće obloži oboljele nokte bobicama abdovine i stavi preko njih povez. Nokti će se očistiti ili otpasti, a zatim će narasti lijepi novi."

Tumačenje

Abdovina sadrži, osobito u nezrelim plodovima, otrovne tvari. Korijenje koje se još rijetko upotrebljava farmaceutski kao Radix Ebuli izaziva u većim količinama mučninu, glavobolju (!) i povraćanje.

Oblici upotrebe

Abdovina se u pravilu stavlja na nokte na nogama kao biljna kaša. To bi se trebalo međutim učiniti tek nakon savjetovanja s liječnikom, budući da je abdovina otrovna. Toksikologija abdovine nije posve istražena. Sok crno-ljubičastih bobica služi za bojanje kose u crno i kao dodatak za pojačanje boje crnih vina. Značenje abdovine bilo je u Starom vijeku veće nego u Srednjem vijeku i danas. Hildegarda se ne upušta u magičnu upotrebu. Bilo je već slučajeva smrtonosnih otrovanja. Hildegarda je po svoj prilici poznavala nepoželjne nuspojave, te navodi samo vanjsku upotrebu abdovine. Isto se tako i za pripravke od bliskih srodnika, crne i crvene bazge, može jamčiti samo ako potječu od zrelih plodova kojima su odstranjene koštice.

SAMBUCUS EBULUS

Abdovina je grmolika i naraste od 50 do 150 centimetara. Bjelkasto--crvenkasti cvjetići s purpurnim prašnicima čine rašljasti štitac i nalaze se na vrhu grane.

BIJELI LJILJAN

Preventiva i primjena:

osipi na koži, tuga, krvni izljev, unutarnje ozljede izazvane udarcem

Hildegarda

"Bijeli je ljiljan više hladan nego topao. Uzmi glavu ljiljanova korijena i jako je stucaj, te pomiješaj sa starom mašću, a zatim to rastopi u posudi. Tko ima bijelu lepru, neka se time često maže, nakon što je mast prethodno ugrijao i izliječit će se. Crvena se lepra može izliječiti na sličan način. A tko ima osipe, neka često pije kozje mlijeko i osipi će mu posve isčeznuti. Potom neka uzme stabljiku i listove bijela ljiljana, zgnječi ih i istisne njihov sok, te taj njihov sok izmijesi s mašću i tamo na tijelu gdje ga boli od osipa neka se namaže. Neka uvijek pije kozje mlijeko. I miris ljiljanova cvijeta razveseli čovječje srce i daje mu prave misli."

Tumačenje

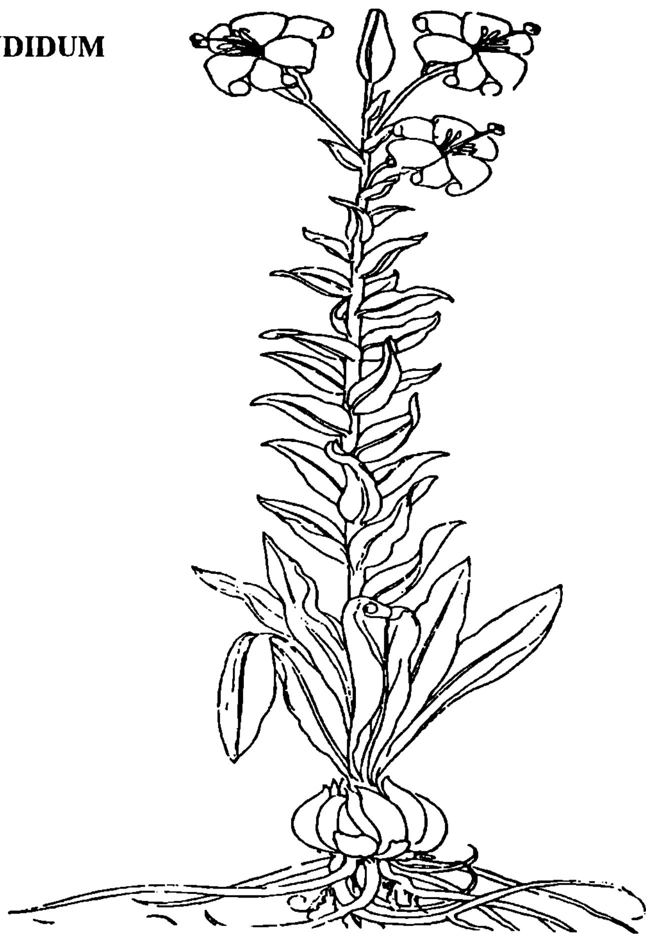
Bijeli ljilajn spominje se u Bibliji na primjer u Prvoj knjizi o Kraljevima 7,19; u Pjesmi nad pjesmama 2,1-2; u Hošei 14-6; u Izaiji 35,1-2. U antičko se doba, od minoskih hramova preko Egipta, Asirije i Jeruzalema, nalazi bijeli ljiljan kao ornament na kapitelima stupova. On je vrijedio kao simbol za ljepotu, plodnost i bogatstvo. Početkom Srednjega vijeka postao je simbolom kultne čistoće, svetosti i uskrsnuća.

Oblici primjene

Protiv kožnih osipa i oteklina prikladan je prije svega ljiljan kao mast. U tu se svrhu ljiljanova lukovica zgnječi i pomiješa sa svinjskom mašću u ljekovitu mast. Odgovarajuća bi se mjesta trebala premazivati što češće, ali veoma tanko. Pri turobnu raspoloženju često pomaže udisanje cvjetna mirisa.

U narodnoj medicini služe uljane iscrpine ljiljanovih cvjetova s maslinovim uljem ili eteričnim uljem kao sredstvo protiv lakih opeklina.

LILIUM CANDIDUM

Bijeli ljiljan je u nas udomaćena biljka koja se uzgaja međutim kao ukrasna biljka iz porodice ljiljana (Liliaceae). Biljka dostiže visinu od 1,5 metra. Nerazgranata stabljika nosi brojne cvjetove na dugim peteljkama. Domovina bijelog ljiljana je Palestina i jugoistočna Anatolija.

BIJELI SLJEZ

Preventiva i primjena:
vrućica, nadražajni kašalj, glavobolja

Hildegarda

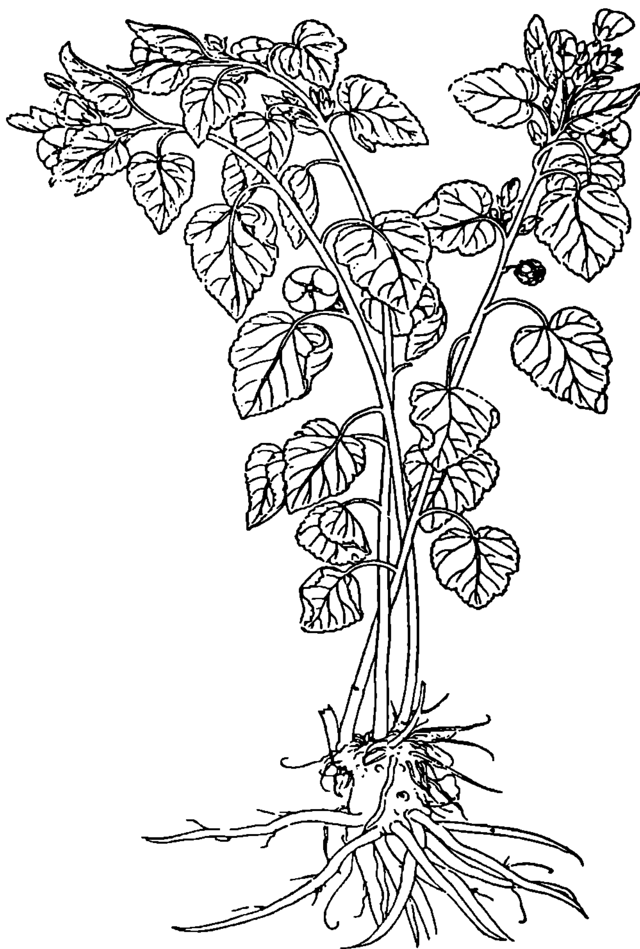
"Bijeli sljez je topao i suh i dobar protiv vrućice. Jer čovjek koji ima vrućicu neka zgnječi bijeli sljez u octu i to pije ujutro natašte i navečer, pa će se vrućica povući, bez obzira koje prirode bila. Isto tako onaj tko ima glavobolju neka uzme bijeli sljez i doda nešto manje kadulje i to istodobno istuca, te zatim još pomiješa nešto slabijeg maslinova ulja i tada to zagrije samo pokraj vatre u svojoj ruci, obloži oko čela, stavi preko toga povez i tako zaspi. Potom će mu biti bolje."

Oblici primjene

Izmiješa li se svježa biljka bijela sljeza s kaduljom i octom u biljnu kašu dobije se ne samo doličan začin za salatu, već i sredstvo za ublažavanje vrućice od koga se uzima triput dnevno po jedna čajna žličica. Kao biljna kaša oplemenjena maslinovim uljem, koja se u lanenoj vrećici stavlja na čelo, važi bijeli sljez u narodnoj medicini i kao sredstvo protiv glavobolje.

Na temelju tvari što ih sadrži bijeli sljez, kao što su sluzi, škrob, šećer i pektin ne daju se obrazložiti ljekoviti navodi Hildegardine medicine. Primjena korijena i lišća bijela sljeza, kao i drugih poznatih vrsta sljeza, počiva na umirujućem djelovanju kod nadražajnog kašlja, zahvaljujući učinku sluzi na trepetljikavi epitel gornjih dišnih putova.

ALTHAEA OFFICINALIS

Bijeli sljez pripada raslinju iz porodice sljeza (Malvaceae) čiji cvjetovi najčešće imaju dodatnu vanjsku čašku i čine nakupine u pazušcima listova. Daljnja su tipična obilježja te biljke visoke 60 do 150 cm meka dlakavost čitave biljke i ružičasto-bijela boja cvjetova.

BOSILJAK

Preventiva i primjena:

trodnevna i četverodnevna vrućica, kljenut jezika

Hildegarda

"Nekada su se nazivale ***basiliskom*** i druge biljke koje su u pučkom vjerovanju posjedovale antidemonski karakter, na primjer kozlac. Hildegarda je zacijelo znala za tu praznovjernu predodžbu. Latinski naziv "basilicum" izveden je iz grčkog (basilikon = kraljevski) i upućuje na visoku vrijednost što se nekoć pripisivala toj biljci."

Oblici primjene

Bosiljak snižava vrućicu prije svega kao medno vino. Svježa se biljka prokuha u vinu, oplemeni medom, s napitka se odstrani pjena i vruć se napuni u boce. Triput dnevno uzima se jedna puna čašica za liker prije jela i jedanput prije spavanja.

Bosiljak služi i kao začin mesu i mesnim proizvodima, njegovi svježi listovi kao začin salatama, kao tinktura za obloge i premazivanje. U medicinske se svrhe upotrebljava samo svježa biljka. Bosiljak se može uzgajati kao lončanica. Najveću koncentraciju ljekovitih tvari posjeduje kratko prije cvjetanja. Trljanjem se stvara snažan, ali ugodan miris. Sušeni bosiljak ima papren okus. Stoga je on sastavni dio skupine glasovitih francuskih začina "Herbes de Provence", zajedno s kaduljom, ražmarinom i drugima. Bosiljak se u narodnoj medicini upotrebljava kao sredstvo za izlučivanje mokraće, pri želučanim i crijevnim smetnjama i pri katarima sluznice.

OCIMUM BASILICUM

Bosiljak pripada obitelji usnača (Lamniaceae). Naraste 20 do 50 centimetara, ima jajasto-kopljaste, slabo nazubljene listove. Četverobridna je stabljika riđe - ljubičaste boje.

BROSKA

Preventiva i primjena:

pojačano izlučivanje želučane kiseline, vrućica, gripa, probavne smetnje

Hildegarda

"Broska je topla i koristi se protiv vrućice. Jer tko ima vrućicu, bez obzira koje vrste ona bila, neka uzme brosku i umjereno je stuca, a kada je ona tako stucana ili smrvljena, neka ulije pola vrča vina do iznad najgornjih komada te broske i ostavi to tako stajati preko noći. Ujutro neka dolije još vina i pije natašte taj napitak i to tijekom triju dana ili tijekom pet dana i izliječit će se. Tko ne može probaviti pojedenu hranu, neka uzme sok duge vučje stope težine dviju kovanica i sok bedrenike težine jedne kovanice, ali nešto deblje, zatim ih kuha na suncu ili u već skoro ohlađenoj peći. A onaj čovjek koji je bolestan na gore navedeni način treba - ako je iznutra topao tako da se hrana u njemu ugrije - ujutro natašte pojesti jednu od tih tortica.

Ili ako je iznutra hladan, tako da se hrana u njemu od hladnoće smrzava i skuplja, tada treba ujutro natašte pojesti dvije ili tri tortice.

A hrana koju će zatim prvu jesti neka bude lagana juha; tada neka jede druga dobra i lagana jela i neka to čini toliko dugo dok se u svom želucu ne bude osjetio oslobođenim."

Oblici primjene

Broska sa svojim mnogostrukim načinima primjene je poznata već Germanima. Danas se opet koristi pri povećanom izlučivanju želučane kiseline, općih probavnih smetnji i gripe.

U tu se svrhu sušena i smrvljena biljka (nekoliko komadića korijena na čašu vina) ostavi preko noći stajati u vodi. Taj se iscrpak sljedećeg jutra pije u malim gutljajima. Broska djeluje osim toga korisno kao začin uz teška jela.

PEUCEDANUM OSTRUTHIUM

Ta broska koju laici ne mogu u prirodi tako jednostavno prepoznati dostiže visinu od 40 do 100 centimetara i pripada porodici štitarki (Apiaceae).

CELER

Preventiva i primjena:

reuma, ulozi (giht), "čišćenje krvi", suzne oči

Hildegarda

"Celer je topao i više zelene nego suhe prirode. On ima u sebi mnogo soka i čovjek ga ne bi trebao jesti sirova jer mu tako stvara loše sokove. Jede li ga međutim kuhana, neće mu štetiti, već će mu pribaviti zdrave sokove. Bez obzira na koji se način jede dovodi čovjeka u prevrtljivo raspoloženje, jer mu njegovo zelenilo ponekad šteti, a ponekad ga čini tužnim u njegovoj prevrtljivosti...

Onaj koga toliko muče ulozi (giht) da mu se usta izobličujuće stežu, a udovi drhte i isto se grče, taj neka samelje u prah celerovo sjemenje i doda mu jednu trećinu rutvice, te nešto manje muškatnog oraščića i manje klinčića nego muškatnog oraščića i manje kamenike nego klinčića. Od svega toga neka načini prašak i jede ga kako natašte tako i nakon jela pa će mu se ulozi povući, jer je to najbolje sredstvo protiv takve bolesti. Onaj koga muči giht, iako je često jeo taj prašak, taj će na taj način ipak spriječiti da mu on nanese štetu."

Tumačenje

Celer je već u staro doba bio uzgajana biljka. Redovnici su ga donijeli u Srednju Europu. On se spominje u kapitularu i nacrtu samostanskog vrta u St. Gallenu (Walahfried Strabo).

Oblici primjene

U ljekarni se može nabaviti odgovarajući prašak, zvan i "Pulvis Apii compsitus": Jednom dnevno trebala bi ga se uzeti jedna čajna žličica na kruhu ili sa salatom (uzima se i s kašom od dunje). Celer sadrži eterično ulje, seline i flavonglikozid. On se u pučkoj medicini upotrebljava kod bolesti bubrega i mjehura, osim toga potiče apetit, a zaslađeni sok nalazi primjenu kao lijek protiv kašlja.

APIUM GRAVEOLENS

Celer je dvogodišnja biljka i spada u raslinje iz porodice štitarki (Apiaceae). Naraste 30 do 100 centimetara. Svi su dijelovi biljke prepoznatljivi po tipičnu mirisu.

CIMET

Preventiva i primjena:

jake menstruacije, mrzovolja, gihtične uzetosti s poteškoćama pri disanju, bolesti s groznicom

Hildegarda

"Cimet je isto tako topao, posjeduje moćne sile i sadrži u sebi umjerenu vlagu, ali njegova je toplina tolika da potiskuje tu vlagu i tko ga često jede time on suzbija loše sokove i stvara dobre."

Tumačenje

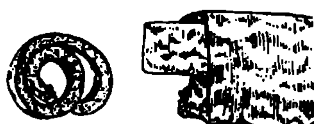
Cimetovi pripravci u trgovini potječu od različitih vrsta cimeta. U cimeta u prahu ne može laik lako razlikovati njegove vrste. Kasija-cimet i padang-cimet potječu od čitave obrađene kore. Cejlonski se cimet dobiva naprotiv samo od grana i ti nakon odstranjivanja vanjske kore. Kasija i padang-cimet uvijaju se jednostrano, a cejlonski na dvije strane. Kasija i padang-cimet oštrijeg su i snažnijeg okusa. Cejlonski, finiji cimet, često se isporučuje i u komadima od 10 centimetara. Druge vrste cimeta upotrebljavaju se samo u zemljama porijekla.

Oblici primjene

Cimet koji je danas više poznat kao začin nego ljekovito sredstvo ipak nalazi svoje opravdanje u okviru Hildegardinih ljekovitih biljaka. Primjenjuje se prije svega kao napitak za što se kuhaju drvo i listovi, te obogate vinom. Uzima se 2-3 puta dnevno po jedna čajna žlica. Kasija-cimet sadrži 1-2% eterična ulja s do 75-90% cimetova aldehida, drugih terpenaldehida i kiselina. Ostali su sastojci cimetove kore sluzi, škrob, šećer i tanin. Cejlonski cimet ima slične sastojke. Osobe koje boluju od bubrežnih bolesti trebale bi biti oprezne zbog visoka sadržaja kalcijumoksalata u njemu. Cimet se u današnjoj medicini upotrebljava još samo za popravljanje mirisa i okusa. U pučkoj se medicini davao kod bolnih i jakih menstrualnih krvarenja.

CINNAMOMUM VERUM

Kasija-cimet

Cejlonski cimet

Cimet pripada porodici lovora (Lauraceae). Domovina kasija-cimeta je južna Kina i Indonezija, a cejlonskog cimeta prije svega Sri Lanka i jugozapadna Indija.

CRNA ROTKVA

Preventiva i primjena:
bolesti žući, kašalj, proljetna kura ("čišćenje krvi")

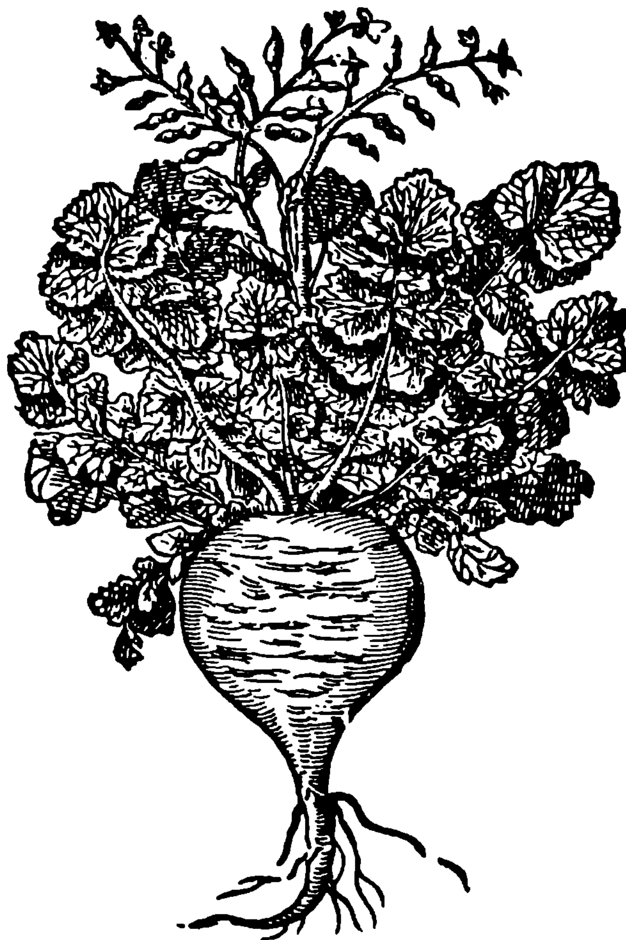
Hildegarda

"Rotkva je više topla nego hladna. Nakon što se ona međutim iskopa treba se iskopana ostaviti dva do tri dana pod zemljom na vlažnom mjestu kako bi se smanjilo njezino zelenilo; tada je bolja za jelo. Kada se ona jede, pročišćuje mozak i suzbija štetne sokove crijeva i općenito utrobe. Jede li crnu rotkvu jak i ugojen čovjek, ona ga liječi i iznutra pročišćava. Bolesnim i mršavim ljudima ona šteti. Želi li je međutim jest bolestan čovjek, neka je prethodno suši na ugrijanom kamenu, usitni u prah i tom prahu doda svijetlu ili prženu sol, kao i sjemenke komorača i neka to tako jede s kruhom, te će očistiti svoju nečistoću i ojačati. Tko ima u sebi mnogo sluzi neka rotkvu usitni u prah, skuha med s vinom, usipa u to rotkvin prah, zatim pije taj napitak malo ohlađen nakon jela i natašte. Taj će ga prah očistiti od sluzi, a med će ga ojačati. Tko jede crnu rotkvu neka potom jede galgant i on će ublažiti zadah daha i tako neće štetiti."

Oblici primjene

Rotkva se može osobito preporučiti za proljetnu kuru. Tako na primjer za lakše pražnjenje vode iz tijela, kao salata s crnim paprom ili kubeba-paprom; za lakšu probavu treba se dodati nešto galganta. Sve bi se to trebalo u načelu jesti sirovo. Sušeni rotkvini listovi smrvljeni u prah prikladni su i kao lijek protiv kašlja (2-3 puna vrha noža na kruhu). Rotkve se uzgajaju brojne vrste. U medicini se upotrebljava crna rotkva, u homeopatiji ponajprije rotkvin korijen. Rotkva sadrži kao sve krstašice glikozid gorušičina ulja i sumporasto eterično ulje.

RAPHANUS SATIVUS

Crna je rotkva krstašica (Brassiaceae), poput gorušice, repice, hrena. Ona dostiže visinu od 30 do 100 centimetara. Cvjetovi su bijeli do blijedo-ljubičasti.

ČESTOSLAVICA POTOČNA

Preventiva i primjena:

hemoroidi, ulozi (giht), "lijena" crijeva

Hildegarda

"Čestoslavica potočna tople je prirode i tko od nje skuha kašu uz dodatak masti ili ulja i tako je jede, olakšat će svoj trbuh pražnjenjem crijeva kao s pomoću nekog napitka. Jede li se ta biljka, ona ublažava giht."

Tumačenje

Siguran znak protiv brkanja sa sličnim biljkama ili onima s istom upotrebnom svrhom (na prmijer dragušac) jesu duboko plavi cvjetovi čija stabljika raste iz puzašca lista, a oni čine grozdove (najčešće deset u jednom grozdu). Srodna joj vodena čestoslavica ima umjesto modrih cvjetića svjetlo ljubičaste do ružičaste cvjetiće.

Oblici primjene

Svježa se biljka priprema najbolje kao špinat, lagano pirjana na maslacu i začinjena po želji. U pravilu je posve dovoljno pojesti jednu šalicu još vrućeg pripravka dnevno. Može se koristiti i kao prilog uz ostala jela. Triput dnevno 20 kapi tinkture mogu se staviti u jelo.

U pučkoj se medicini čestoslavica potočna upotrebljava, kao i dragušac, isključivo svježa. Ona djeluje na pojačano izlučivanje urina i potiče sekreciju probavnih sokova. Isto se tako koristi za proljetne kure, pri upalama desni, te kao izvor C-vitamina.

VERONIKA BECCABUNGA

Čestoslavica potočna je zijevalica (Scrophulariaceae) i u bliskom je srodstvu s pravom čestoslavicom i brojnim drugim vrstama čestoslavica koje rastu svuda na rubovima putova.

ČEŠNJAK

Preventiva i primjena:

bronhitis, želučane, crijevne i očne bolesti

Hildegarda

"Češnjak ima pravu toplinu, on raste iz snage rose. Za zdrave je ljude ljekovitiji za jelo nego poriluk. A mora se jesti sirov, jer tko bi ga kuhao načinio bi od njega takoreći pokvareno vino. Češnjak ne šteti ni očima. Unatoč tome zbog njegove se topline veoma uzburka krv oko očiju, ali se one nakon toga razbistre. On se treba međutim jesti umjereno da se krv u čovjeku ne bi prekomjerno ugrijala. Ako je češnjak star, tada slabi njegov zdravi i pravi sok, ali ako se on doda drugim jelima, postiže opet svoju snagu."

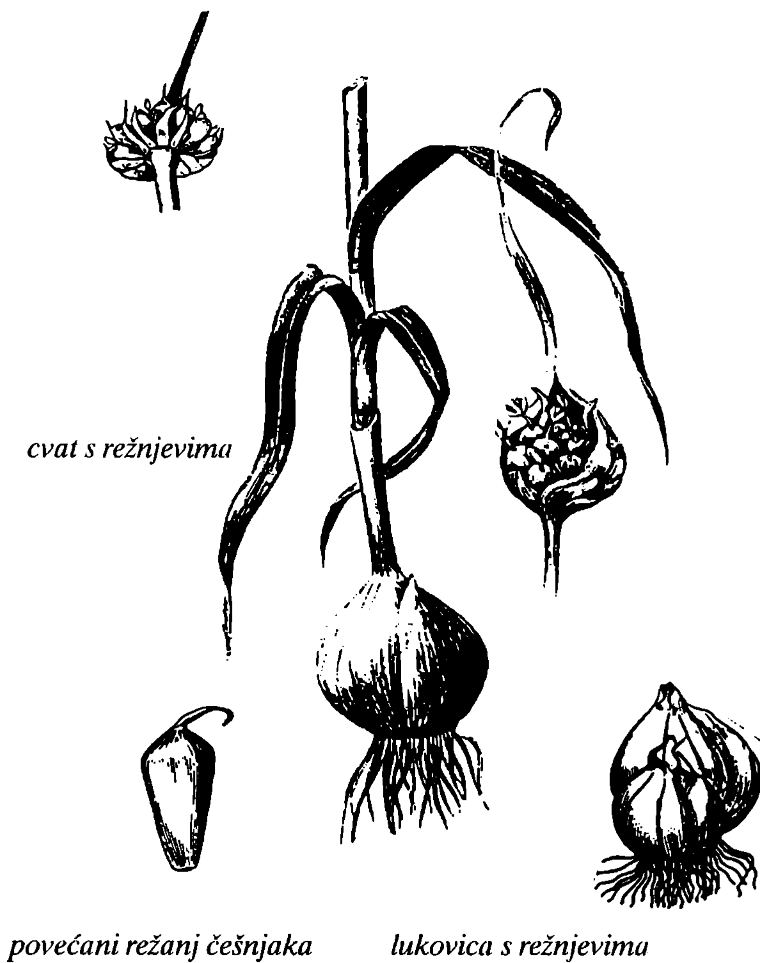
Oblici primjene

Češnjak ne šteti očima. On se treba pretpostaviti drugim vrstama iz porodice lukova (Alliaceae), budući da je ljekovitiji. Treba ga jesti umjereno.

U školskoj medicini vrijedi svježi češnjak kao osobito ljekovit, jer nasuprot pripravcima koji se u trgovinama najviše prodaju ne sadrži samo tvari topljive u ulju, već i u vodi.

Češnjak se ne smije davati djeci (!). U odraslih može prevelika količina izazvati oboljenja probavnih organa i nekrotične promjene sluznica. A moguće su i alergije. On sadrži antibakterijsku tvar alicin koji se djelovanjem encima oslobađa iz aliina. Neugodan miris uzrokuje sumporasti alildisulfid i aliltrisulfid iz eterična ulja. Alicin djeluje protiv bakterijskih i gljivičnih oboljenja. On snižava masnoće u krvi djelujući tako protiv arteroskleroze i poboljšava cirkulaciju krvi.

ALLIUM SATIVUM

Češnjak pripada porodici lukova (Alliaceae).

ČUBAR

Preventiva i primjena:
ulozi (giht)

Hildegarda

"Čubar je više topao nego hladan. Čovjek koga toliko muče ulozi da mora stalno pokretati udove, neka smrvi čubar u prah kome treba dodati manje kima u prahu nego kadulje u prahu, umiješati taj prah u medovinu i to često piti iza jela, pa će mu biti bolje."

Tumačenje

Čubar se u Hildegarde ne može jasno svrstati. Nekada se, da bi se jela učinila ukusnijima, nije moglo posegnuti za mnoštvom danas postojećeg začinskog bilja i skupih začina. Stoga su se upotrebljavale sve domaće biljke koje su davale začinsku snagu, na primjer metvica, krstašice (grbica), određene biljke iz porodice lukova i neke domaće usnatice i mnoge vrste štitarki, poput kima i kopra.

Oblici primjene

Tu se navode samo ulozi (giht); čubar se međutim po svoj prilici - u skladu s njegovom začinskom snagom i vrijednošću okusa - upotrebljavao i kod probavnih smetnji koje nerijetko mogu veoma negativno utjecati na opće raspoloženje.

U čubra se razlikuju jednogodišnji ljetni čubar i trajni zimski. Ovaj je prvi pri tlu neznatno drvenast, dok je zimski drvenast čitav ili najvećim dijelom. Listovi ljetnog čubra sadrže uljane žlijezde. Zimski je čubar prema gore gušći, zbijeniji i posjeduje listove sa znatno više uljanih žlijezda. Glavna je tvar što je sadrži eterično ulje, u obje vrste otprilike ista sastava, prije svega do jedne trećine karvakrola i jedne četvrtine cimola, kao i brojni nezasićeni ugljikovodici, te tanin.

SATUREJA HORTENSIS

Čubri pripadaju porodici usnača (Lamiaceae). Ljetni je čubar jednogodišnji, naraste 10 do 25 centimetara i samo je pri tlu ponešto drvenast. On ima bjelkaste do ljubičaste cvjetiće. Zimski je čubar niski grm ili polugrm. Njegovi su cvjetići ružičasto-ljubičasti do bijeli.

DIVIZMA

Preventiva i primjena:

slabo i tužno srce, promuklost

Hildegarda

Divizma je topla i suha i ponešto hladna i ako netko ima slabo i tužno srce neka kuha divizmu s mesom ili ribama bez drugih biljaka i često to jede. Tako će ojačati svoje srce i razveseliti ga. A kome je promukao glas i ždrijelo i tko osjeća boli u grudima, neka kuha jednaku količinu divizme i komorača u dobru vinu, procijedi to kroz krpu i zatim često pije. Vratit će mu se glas i izliječiti grudi."

Tumačenje

Upadljivo velike divizme žutih cvjetova bile su poznate kao ljekovite biljke već u antičko doba. Stabljike uronjene u vosak služile su kao baklje. U Srednjem vijeku važile su kao biljke za zaštitu od uroka.

Oblici primjene

Sušeni cvjetovi divizme nalaze se danas prije svega u čajnim mješavinama kao sredstvo za rastvaranje sluzi i protiv promuklosti. Hildegardina medicina poznaje međutim jedan posebni napitak. U tu se svrhu listovi i cvjetovi divizme u jednakim dijelovima s komoračem prokuhaju u bijelu vinu. Sve se to obogati velikom žlicom meda. Zatim se s napitka odstrani pjena, on se procijedi i pije vruć. Neke ljekarne drže divizmu i kao "srcu ugodni" prašak.

Znanstvena se fitoterapija orijentira na određene ljekovite biljke, ovdje na dvije velike vrste, divizmu gustih cvjetića na velikom cvatu i divizmu malih cvjetića. Glavni su sastojci flavonoidglikozid, rutin i hesperidin. Oni su odgovorni za lagano djelovanje protiv zastoja mokraće (osobito ako se cvijet divizme prelije ključalim mlijekom). Oko 2% sluzi djeluje protunadražajno, a saponin pripomaže lakšem iskašljavanju. Stoga su cvjetovi divizme često sastavni dio čajeva protiv kašlja.

VERBASCUM DENSIFLORUM

Divizme čiji veliki predstavnici narastu do 2,5 metra pripadaju porodici zijevalica (Scrophulariaceae). Srasle cvjetne krune posjeduju dvije gole i tri mekano dlakave prašnice.

DIVLJI PELIN

Preventiva i primjena:

čirevi potkoljenice, osjećaj težine u želucu, kožna oboljenja (ekcemi)

Hildegarda

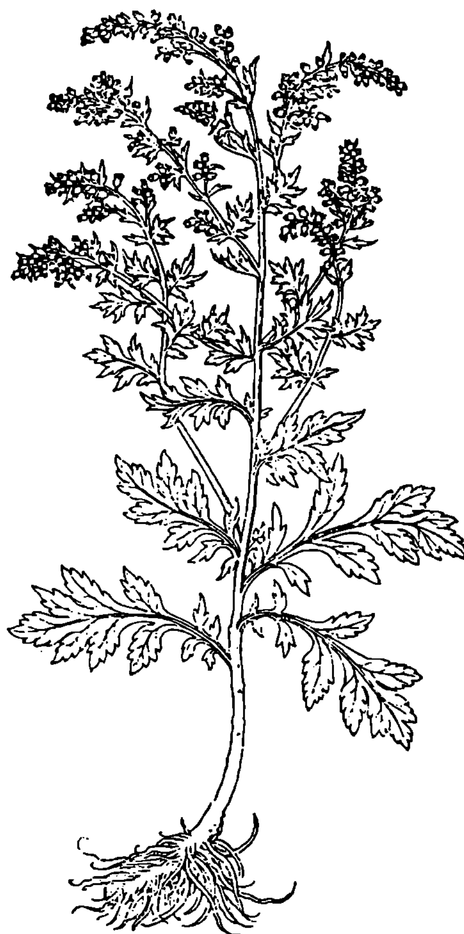
"Divlji je pelin veoma topao i njegov je sok veoma koristan. Ako se on kuha i jede kao kaša, tada liječi bolestan želudac. Osjeća li netko boli u želucu iza jela i pića, neka skuha divlji pelin s mesom ili s masti ili u kaši ili u nekoj drugoj mješavini. Neka to pojede i bit će oslobođen truleži koju je sebi priskrbio ranijim jelima i pićima. Ako loši sokovi pri ispucanoj ili oštećenoj koži, bez otrovna čira, isteku na nekom mjestu ljudskog tijela, tada neka svaki čovjek uzme divlji pelin i iscijedi ga, te doda tom soku med, tako da pelinova soka bude više nego meda. Tim pripravkom neka maže mjesto gdje ga boli, odmah preko toga premaže bjelanjak jajeta i poveže to mjesto krpom. Neka to ponavlja toliko puta dok se ne izliječi.

Oblici primjene

U ekcema i čireva na nogama još se i danas pripisuje divljem pelinu ljekovito djelovanje. U tu se svrhu istiješti sok svježe biljke, pomiješa s medom i bjelanjkom i s lanenom krpom stavi na odgovarajuće mjesto. Ako je divlji pelin u staro doba još važio kao univerzalno sredstvo, danas je često poznat još samo kao začin masnim jelima. Sušena biljka pospješuje probavu i smanjuje osjećaj težine u želucu.

Naziv vrste može se izvesti od imena grčke božice lova Artemis. Divlji pelin (njemački Beifuss, op. prev.), bliski rođak pravoga pelina, izvodi se od staronjemačke riječi "bozzen": To znači isto što i "udarati, boksati, lupati", budući da se biljka nije samo rezala na male komadiće, već se usitnjavala udaranjem. Hildegarda ne preuzima magične predodžbe o djelovanju te biljke. Danas je divlji pelin gotovo isključivo začinsko sredstvo.

ARTEMISIA VULGARIS

Divlji pelin, glavočika (Asteraceae), visoka 50 do 150 centimetara, u bliskom je srodstvu s pravim pelinom čiji su listovi međutim odozgo zeleni, a samo odozdo prekriveni srebrnosivim finim dlačicama. Listovi su jednostruko do dvostruko perjasti.

DOBRIČICA

Preventiva i primjena:

rane, boli u grudima, iscrpljenost

Hildegarda

"Dobričica je više topla nego hladna; ona je suha i ima izvjesnu snagu boja, jer je njezino zelenilo korisno, tako da se čovjek koji je iscrpljen treba kupati u zagrijanoj vodi, te kuhati dobričicu kao kašu ili u juhama. Neka je jede i s mesom i pomoći će mu. A tko osjeća boli u grudima kao da ima unutarnje čireve, neka stavi na grudi prokuhanu i toplu dobričicu i bit će mu bolje."

Tumačenje

U rukopisima je pri opisu dobričice nešto pobrkano. Tu se jasno ne razlikuju dobričica i kopitnjak. Kopitnjak sa svojim jako nadražljivim eteričnim uljem, koje sadrži asaron i na jeziku jako peče, dovodi do teških želučanih nadražaja, a pri prekomjernom doziranju može čak djelovati smrtonosno.

Oblici primjene

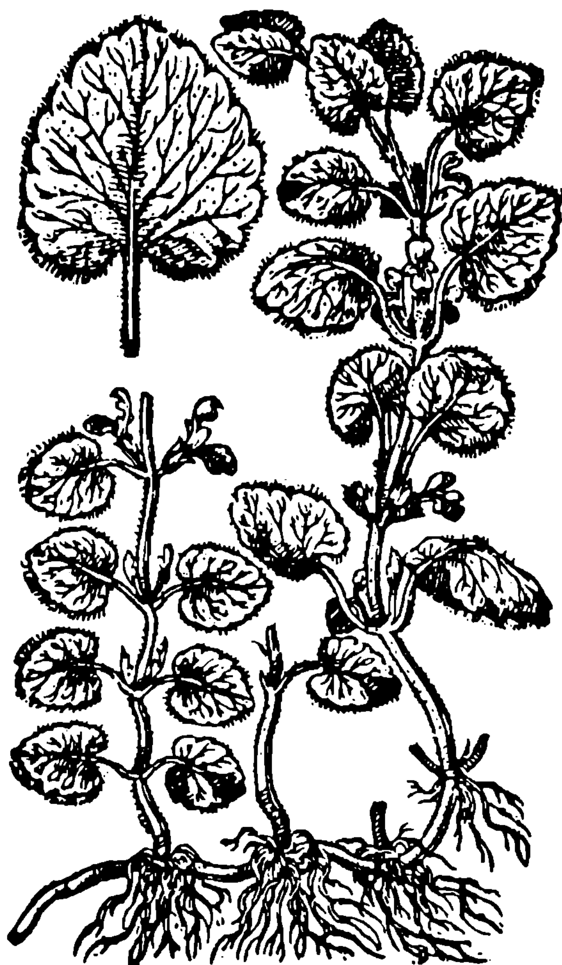
Dobričica se u pučkoj medicini ponajprije koristila u liječenju teško zacjeljivih rana i do danas nije izgubila to značenje.

U tu se svrhu kuha svježa biljka, lagano iscijedi i s lanenom vrećicom stavi na ranu. Pri umoru i iscrpljenosti preporuča se ta biljka u prvom redu u obliku juhe, pri čemu se svježa biljka pirja na maslacu i posipa s nešto brašna. Od te se juhe jedu 2-3 šalice dnevno.

U školskoj se medicini dobričica rijetko upotrebljava, a u pučkoj se koristi pri želučanom i crijevnom kataru, te oboljenjima dišnih organa.

Izvana se upotrebljava pri teško zacjeljivim ranama. U fitoterapiji se upotrebljavaju samo dijelovi dobričice koji su nad zemljom. Ona sadrži nešto eterična ulja, tanin, gorku tvar, glehomin i nešto marubina, smolu i vosak, te saponin.

GLECHOMA HEDERACEA

Dobričica je usnača (Lamiaceae) s često više od jednog metra dugim nadzemnim izdancima koji tvore korijenje. Listovi su bubrežasto nasuprotni srcolike lisne osnove. Biljka naraste 10 do 30 centimetara. Cvjetovi su ljubičasti, duguljasto lijevkasti.

DUNJA

Preventiva i primjena:
ulozi, kožni osipi, ekcemi, čirevi (ulcus cruris, decubitus), aretrioskleroza

Hildegarda

"Dunjino je drvo više hladno i nalik je lukavosti koja je katkada nekorisna, a katkada korisna. Ali njezino drvo i listovi nisu baš korisni za ljudsku upotrebu. Njezin je plod topao i suh i ima u sebi dobru mješavinu. Kada je zreo ne šteti ni bolesnu ni zdravu čovjeku ako ga jede sirova, ali kuhan ili pečen veoma je koristan i bolesniku i zdravu čovjeku. Jer tko boluje od uloga (gihta) neka često jede taj plod kuhan i pečen i on će ublažiti uloge u njemu, tako da mu ta bolest neće više otupljivati ćula niti njegove udove činiti bespomoćnima. A onaj tko izbacuje mnogo sluzi neka često jede taj plod kuhan ili pečen i on će ga iznutra osušiti, tako da će se količina sluzi u njemu smanjiti. Ima li netko negdje u sebi čireve ili neugodne mirise, neka skuha ili ispeče plod i stavi ga s drugim sredstvima na te čireve i izliječit će se."

Tumačenje

Domovina dunje je zapadna Azija i područje Kavkaza. Ona je u staro doba bila simbol ljubavi, sreće. Bila je sveti Afroditin (Venerin) plod. Pretpostavlja se osim toga da su jabuke hesperida što se spominju u grčkom mitu, kao i Parisove "zlatne jabuke" zapravo dunje. Jabuke ljubavi u Pjesmi nad pjesmama 7,9 mogle su isto tako biti dunje.

Oblici primjene

Dunja se unutar prirodne medicine već pokazala veoma uspješnom u reume. Tu se plod s lupinom skuha u kašu i protisne kroz prešu. Dunjin bi se kompot trebao jesti obilno, redovito i sa što manje šećera (za svaki obrok po jednu šalicu): Kod kožnih problema skuhaju se samo koštice u vodi u žele koji se nanese izravno na rane i prekrije gazom ili lanenim platnom (Decubitus!)

CYDONIA OBLONGA

Dunja je grm ili drvo visine 2 do 6 metara. Ona pripada obitelji ružina raslinja (Rosaceae). Ime je dobila po gradu koji se zvao Kydonia, današnja Chania, na sjeverozapadu otoka Krete. Postoje jabukolike i kruškolike dunje. Ima ih malo vrsta. Najveći plod daje keskovačka dunja.

ĐUMBIR

Preventiva i primjena:

kožni lišaj, zatvor (stolice), kolike, gnojne i mutne oči

Hildegarda

"Đumbir je veoma topao. Uživanje te biljke škodi zdravu i debelu čovjeku, jer ga čini neukim, nevještim, slabim i razuzdanim. A tko ima gnojne i mutne oči neka đumbir usitni u prah, umota taj prah u krpu i stavi to u vino da ono potamni. Navečer, prije odlaska na spavanje neka utrlja takvo vino oko očiju i očnih kapaka. Onaj tko trpi zbog zatvora u želucu i trbuhu neka usitni đumbir u prah i pomiješa taj prah s malo soka od volovskog jezika (biljka). A od tog praha i grahova brašna načine se tortice koje se peku u peći čija je jačina vatre nešto oslabila. Te se tortice jedu često nakon jela i natašte. To smanjuje nečistoću želuca i čovjeka jača. Onaj tko trpi od boli u želucu neka isto tako načini prah od đumbira, dvaput toliko galganta i upola manje kurkume korjenaste. Neka nakon jela usipa taj prah u vino i neka to popije, istko tako i navečer kada ide na spavanje. Bude li to često činio, bit će mu bolje.

Čovjek koga muči kolika neka uzme manje kadulje nego đumbira i mnogo cimeta i od toga načini prah. Zatime neka uzme manje kadulje nego dumbira i više komorača nego kadulje i više povratiča nego kadulje. Neka to u mužaru zgnječi u sok i kroz krpu procijedi. Tada neka skuha med u vinu i tome doda malo bijela papra. Potom neka u to usipa prethodno spomenuti prah i sok. Nadalje neka uzme vodenu leću i dvaput toliko steže i gorušice što raste na polju onoliko kao leću steže, ali manje nego vodene leće i neka to u mužaru zgnječi u sok, stavi u vrećicu, prelije prethodno spomenutim zaslađenim vinom s prahom i neka od toga načini bistri napitak.

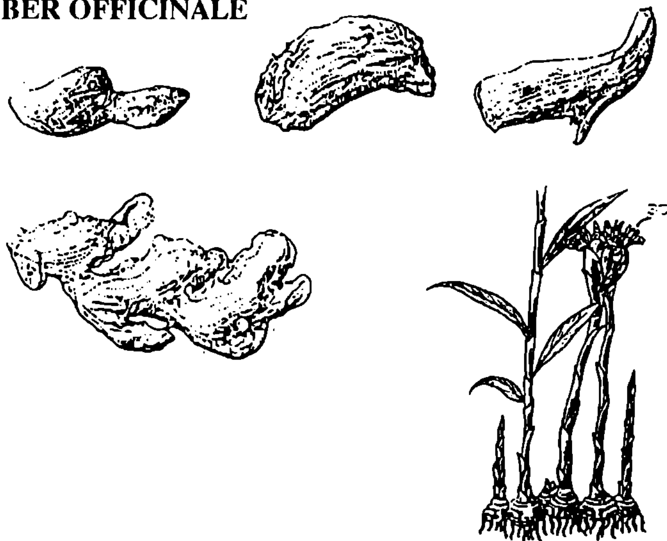
Tko pati od ranije navedenih boli neka natašte pije od toga napitka onoliko koliko može popiti jednim gutljajem, a neka ga pije i navečer kada legne u krevet. Neka to čini dok ne ozdravi."

Oblici primjene

Đumbir se prije svega u Kini još i danas cijeni kao veoma vrijedan začin. Pristaše Hildegardine medicine upotrebljavaju tu biljku osobito kod očnih oboljenja. U tu se svrhu korijen stavi u vino i ostavi da se u njemu moći nekoliko sati. Taj se iscrpak prije spavanja utrlja na očne kapke. Đumbir u prahu (ljekarna) često se upotrebljava za posipanje lišaja i osipa na koži (2-3 puta dnevno). Kolike i zatvor stolice: vidi eliksir od vodene leće.

Za karakterističan je miris ponajprije odgovoran zingiberol. Oštar okus potječe od oleoresina, a on se sastoji od gingerola i zingerona. Đumbir služi za proizvodnju aromatične tinkture, đumbirovih slatkiša, đumbirova piva, za ukuhavanje voća i povrća.

ZINGIBER OFFICINALE

Komadi đumbirova korijena *Visina do 1,20 metra*

Đumbir je dao ime porodici đumbira (Zingiberaceae). Njegova je domovina istočna Azija. On se uzgaja u mnogim tropskim područjima, na primjer u zapadnoj Africi i zapadnoj Indiji.

GALGANT

Preventiva i primjena:

srčane boli, vrenje u gornjem trbuhu, boli u leđima i pod rebrima, plućne boli

Hildegarda

"Galant je posve topao, nema u sebi nikakve hladnoće i ljekovit je. Čovjek koji ima u sebi vrućicu i groznicu, neka usitni galgant u prah i pije taj prah u izvorskoj vodi i ugasit će mu vrućicu. A tko ima u leđima ili sa strane zbog loših sokova, taj neka prokuha galgant u vinu, često ga topla pije i bol će prestati. A tko ima srčane boli i slaba je srca, neka jede dosta galganta i bit će mu bolje. Tko na bilo koji način osjeća boli u plućima, neka izbjegava masno meso i uzdrži se od jela koja sadrže mnogo krvi i nisu kuhana, jer uzrokuju sušicu u plućima. Taj neka izbjegava i grašak, leću, sirovo povrće, sirovo voće, orahe i ulje, jer oni dovode sluz u pluća. Želi li ipak jesti meso, neka jede ono nemrsno."

Oblici i primjene

Korijen galganta sličan đumbiru bio je i je ne samo oslonac kineske medicine, već isto tako igra važnu ulogu u Hildegardinoj medicini. Danas se stječe na primjer dobro iskustvo s galgantovom kašastom pastom (ljekarna) pri srčanoj insuficijenciji, teškom disanju, probavnom zastoju u želucu i boli u slezeni (dvaput dnevno po 1/2 čajne žličice). Pri srčanim bolima i virusnoj groznici pokazale su se korisnima i galgantove tablete (ljekarna) od kojih se 3-5 dnevno otope u ustima. Pri vrenjima u gornjem trbuhu uzimaju se nakon svakog obroka po dvije tablete (djeca jednu tabletu u malinovu sirupu). Posebno za boli u leđima i pod rebrima, kao i za boli u plućima postoji galgantovo vino (ljekarna). 20 g galgantova korijena kuha se u jednoj litri bijela vina i dodaju se 2-3 jušne žlice meda; s vina se odstrani pjena i ono se još vruće puni u male bočice (3-4 puta dnevno piti po jednu čašicu za liker).

U slučaju pokvarena želuca i žućnih kolika, kao i pri veoma velikom umoru preporuča se galgantov med (5/10/20/30 postotni u ljekarni) od koga se dnevno otopi u ustima 2-3 vrha noža. Galgant ima jak aromatičan miris i oštro aromatičan ljutkast okus.

ALPINIA OFFICINARUM

Galgant pripada porodici đumbira. Sušeni je podanak crvenkasto-smed, dug 5-6 centimetara i debeo 1 do 2 centimetra.

IZOP

Preventiva i primjena:

bubrežne i žućne bolesti, oboljenja pluća i jetre, opće "sredstvo za čišćenje krvi", turobno raspoloženje (melankolija)

Hildegarda

"Izop je suhe prirode, umjereno topao i toliko velike snage da mu se ne može oduprijeti ni kamen tamo gdje on raste. Ako se on često jede, čisti bolesnu i smrdljivu pjenu sokova, kao što toplina u loncu čini da se pjena ključanjem uzdigne na površinu. Izop je koristan za sva jela. Kuhan (i u prahu) je međutim korisniji nego sirov. Ako se jede, čisti jetru i pluća. Tko kašlje i osjeća boli u jetri i ima teškoće s plućima i disanjem, neka jede izop s mesom ili s masti i bit će mu bolje. Doda li netko izop samo vinu ili samo vodi, imat će od toga više štete nego koristi."

Tumačenje

Izop je biljka koja se često spominje u Bibliji. Izop iz Biblije je međutim druga vrsta usnatice, rođak divljeg mažurana. Izop ima u Bibliji kultno značenje. Samaritanci još i danas upotrebljavaju sirijski izop. Na medicinskom je području bilo kultno čišćenje preneseno na oslobađanje čovjeka od tjelesnih boli.

Oblici primjene

Istraživači Hildegardine medicine pripisuju izopu zbog njegove pročišćavajuće snage antikancerogeno djelovanje. On se u današnjoj pučkoj medicini rijetko koristi, kao sredstvo protiv upale grla, kašlja i kao lijek za želudac. On bi se po Hildegardi trebao oprezno dozirati, kao što je to i u drugih biljaka jaka djelovanja (timijan, kadulja, pelin). Izop nije prikladan za dugotrajnu terapiju.

HYSSOPUS OFFICINALIS

Izop koji naraste 30 do 50 centimetara pripada porodici usnatice (Lamiaceae). Njegovi su cvjetovi (7 do 12 centimetara) najčešće tamnoplavi, ali nerijetko se pojavljuju ružičasti i bijeli cvjetići. Izop je omiljena biljka pčela i bumbara.

JAGLAC

Preventiva i primjena:

melankolija, bronhijalni katar, duševni nesklad

Hidelgarda

"Jaglac je topao i posjeduje čitavu svoju snagu zelenila od sunčeva zenita. Jer nekim biljkama daje snagu prije svega sunce, drugima mjesec, a ostalima istodobno sunce i mjesec. Ova biljka prima međutim svoje snage uglavnom od sunca. Stoga ona potiskuje melankoliju u čovjeku. Obuzme li naime čovjeka melankolija, ona ga čini tužnim i nemirnim u njegovu držanju i tjera ga da izgovori riječi protiv Boga, što mu ih nameću duhovi u zraku i hitaju k njemu dovodeći ga često svojim došaptavanjima do ludila. Stoga neka taj čovjek stavi biljku na svoje tijelo i na svoje srce da se od nje zagrije i duhovi u zraku što ga muče prestat će ga proganjati zahvaljujući snazi te biljke koju ona prima od sunca. Isto tako i čovjek koga toliko tište sokovi da gubi razum, neka uzme tu biljku i stavi je na glavu nakon što mu se odreže kosa i neka na nju stavi zavoj. Na isti način neka stavi biljku na grudi i ne odstrani je tri dana i vratit će mu se razum. A koga muči kljenut u čitavu tijelu, taj neka stavi biljku u šalicu, često je pije i izliječit će se."

Oblici primjene

Jaglac nalazi danas primjenu ponajprije kao čaj. Uzme se jedna jušna žlica sušenih cvjetova na 1/2 litre vode. Čaj se svakako treba piti topao.

Nekadašnja indikacija "paraliza" upućuje na primjenu te biljke kao lijeka pri moždanoj kapi. Racionalna medicina usredotočuje se danas na sadržine. Korijen sadrži oko 5 do 10% saponina. Cvjetna kruna sadrži flavonoid i fenolglikozid. U čaški se isto tako nalazi saponin.

PRIMULA VERIS

Jaglac je dao ime porodici jaglaca (Primulaceae). Najrpije cvate visoki jaglac, potom ga slijede zlatnožuti proljetni jaglaci.

JASENAK

Preventiva i primjena:

bolesti bubrega i mjehura, žućni kamenci, srčana bol

Hildegarda

"Jasenak je topao i ima u sebi snagu vatre i snage kamena, jer je tvrd u svojoj snazi poput kamena. A zbog toga što posjeduje toplinu vatre koja izlazi iz njega, snažan je protiv bolesti nad kojima ima nadmoć. Kamen raste iz masne prirode u čovjeku. Počne li on tako rasti, usitni jasenak u prah i često jedi taj prah s pšeničnim kruhom i on će kamen spriječiti u njegovu rastu. A čovjek u kome je izrastao kamen neka stavi jasenkov prah u ocat pomiješan s medom i često to pije natašte i kamen u njemu će se razbiti. Tko ima boli u srcu neka jede prah načinjen od jasenka i srčana će bol popustiti..."

Oblici primjene

Kao prah od korijena koji se u slučaju pojave žučnih kamenaca posipava triput dnevno na pšenični kruh i tako jede ili kao "srcu ugodan" prah pri srčanoj boli. Naputak o upotrebi jasenka trebao bi se dobiti isključivo od ljekarne.

U homeopatiji se jasenak upotrebljava pri jakim menstrualnim krvarenjima. Nekada je zbog svoje učinkovitosti na uterus bio u upotrebi kao sredstvo za izazivanje pobačaja (s dijelom smrtonosnim posljedicama). Dodir s tom biljkom može dovesti do ozbiljnih upala kože. Jasenak je otrovna biljka i potpada pod zaštitu prirode. On sadrži saponin, eterično ulje jaka mirisa, furohinolinalkaloid, gorku tvar.

U Starom i u Srednjem vijeku podrazumijevala se pod jasenkom jedna biljka iz porodice usnatica.

DICIAMNUS ALBUS

Jasenak je domaći predstavnik porodice rutvica (Rutaceae) kojoj pripadaju između ostaloga svi citrusi. Biljka naraste 40 do 100 centimetara. Tipični su neparno perasti, slabo nazubljeni listovi. Cvjetovi rastu u grozdovima na gornjem dijelu stabljike.

JELENSKI JEZIK

Preventiva i primjena:

kašalj, jetrene bolesti, slabost slezene, potres mozga, glavobolja

Hildegarda

"Jelenji jezik je topao i pomaže jetri, plućima i bolnoj utrobi. Stoga uzmi jelenski jezik i jako ga skuhaj u vinu, a potom dodaj čisti med i pusti da to opet zakipi.

Tada usitni u prah dugi papar i dvaput toliko cimeta i pusti to s prethodno spomenutim vinom još jednom zakipjeti i zatim mješavinu procijedi kroz krpu i tako načini bistri napitak i pij ga često nakon jela i natašte i on će koristiti jetri, pročistit će pluća, izliječiti bolnu utrobu i ukloniti unutarnju trulež i sluz.

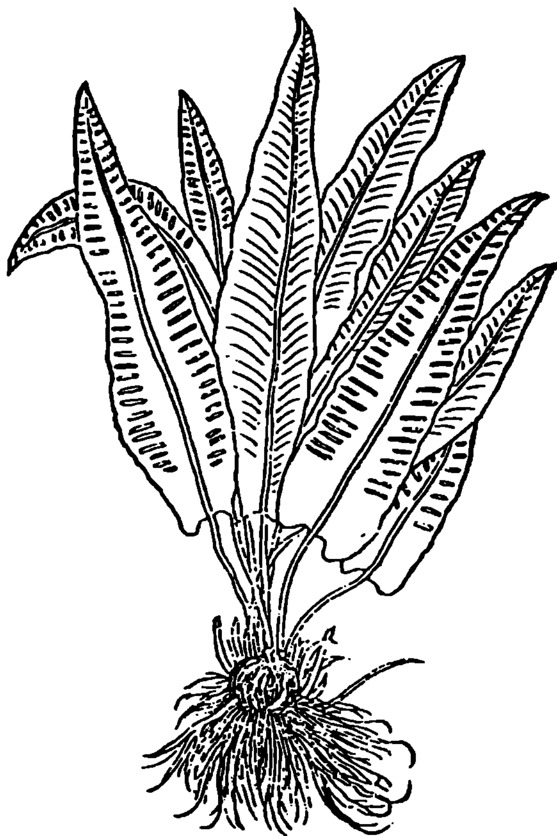
Suši polako jelenski jezik na vrućem suncu ili na toploj opeki, usitni ga u prah i liži taj prah iz svoje ruke i on će oduzeti bol u glavi i u grudima i ublažiti druge boli u tom tijelu. Čovjek koji zbog neke boli iznenada i jako oslabi, neka isto tako pije taj prah u toplu vinu i bit će mu bolje."

Oblici primjene

Dok se jelenski jezik u pučkoj medicini dugo vrijeme cijenio prije svega kao sredstvo protiv plućne tuberkuloze, prirodna medicina vidi danas njegovo značenje više na području ozljeda lubanje, potresa mozga, šoka izazvana nesrećeom, glavobolja i postoperativna liječenja. U tu se svrhu jelenski jezik usitnjen u prah (ljekarna) daje u toplu vinu (1-2 vrha noža). Pri kašlju, bolestima jetre i slezene upotrebljava se često svježa biljka. Ona se kuha u vinu uz dodatak bijela papra, meda, cimeta. S napitka se odstrani pjena, on se procijedi i napuni u boce. Preporuča se 2-3 puta dnevno po jedna čašica za liker iza jela.

Ta strogo zaštićena biljka koja između ostaloga sadrži tanin, sluz i slobodne aminokiseline, upotrebljava se kao "Scolopendrium" još samo u homeopatiji.

PHYLLITIS SCOLOPENDRIUM

Jelenski jezik pripada porodici osladnjača (Polypodiaceae). Listovi su kopljasti sa srcolikom osnovom. Njegova su spremišta spora linearno-prugasta oblika.

KADULJA

Preventiva i primjena:

nečistoće kože, slabost mjehura, bolest žuči i jetre, noćno znojenje (menopauza), pomanjkanje apetita

Hildegarda

"Kadulja je tople i suhe prirode i raste više zahvaljujući sunčanoj toplini nego zahvaljujući vlazi zemlje. Ona koristi protiv bolesnih sokova, jer je suha. Sirovu i kuhanu dobro je jesti onima koje muče loši sokovi, jer ih ona suzbija. Uzmi kadulju, usitni je u prah i jedi taj prah s kruhom i on će smanjiti obilje loših sokova u tebi. A kome smeta smrad neke prljave stvari, taj neka stavi u nos kadulju i ona će mu pomoći. Ima li netko međutim previše sluzi ili mu zaudara dah, neka skuha kadulju u vinu, zatim je kroz krpu procijedi. Neka taj napitak često pije i on će smanjiti količinu loših sokova i sluzi u njemu. Ako onaj koji boluje od tih bolesti pati ponešto od uloga, tada neka skuha kadulju u vodi i to pije, pa će se smanjiti količina loših sokova i sluzi u njemu. Ako neko jelo koje ima mokri sok zadaje čovjeku boli u glavi, neka uzme kadulju i mažuran i komorač iste težine i više očajnice nego što je težina ovih ostalih biljaka. Neka sve to zgnječi u sok i doda mu dosta maslaca. Ili ako ga nema, neka doda mast i načini od toga ljekovitu mast, te njome maže glavu, pa će mu biti bolje. Ako se u čovjekovoj utrobi zbog želuca širi loš plin i zadaje mu boli, tada neka uzme kadulju i pet puta više bljuštaca nego kadulje i deset puta više rutvice nego kadulje. Neka te biljke kuha u novom loncu s vodom dok prvi put prokuhaju. Nakon što tada istisne vodu, neka stavi tako skuhane i tople biljke na mjesto gdje ga boli. I neka to poveže krpom. Ako netko zbog hladnoće želuca ne može držati urin, tada neka skuha kadulju u vodi i procijedi je kroz krpu i često pije taj topli napitak, pa će se izliječiti.

Prevladaju li međutim u čovjeku loši i zgusnuti sokovi i tjeraju ga da pljuje krv i povraća, tada neka taj čovjek neko vrijeme ne uzima nikakve lijekove, kako krv uzburkana lijekom ne bi izazvala čireve u njemu i istjecala više nego obično. Ali nakon što je krvarenje malo

prestalo, neka skuha kadulju u blagu i laganu vinu, pomiješanu s malo vode, uz dodatak nešto maslinova ulja ili maslaca. Kada je taj napitak prokuhao, neka ga procijedi kroz krpu i umjereno pije, ne natašte, već iza jela i on će ga ojačati i iznutra izliječiti."

Oblici primjene

Tinktura kadulje (ljekarna) u prvom je redu namijenjena za sprečavanje noćnog znojenja i to na taj način da njome natrljamo pazuhe ili pripravljamo kupke. Pri žučnim bolestima preporuča se čaj: Uzme se jedna čajna žličica sušenih i stucanih listova na jednu litru vode. Kadulja se treba upotrebljavati s oprezom, budući da su pri dugotrajnoj upotrebi moguća otrovanja. Inače se ona može bez razmišljanja upotrebljavati kao začin jelima i pri pomanjkanju apetita. Pri teškoćama s grlom i angini može se koristiti i kao sredstvo za grgoljenje.

SALVIA OFFICINALIS

Vrtna kadulja, Salvia officinalis i baršunasto dlakava Salvia triloba pripadaju porodici usnača (Lamiaceae). To su polugrmovi s dugoljasto-jajastim lišćem koje je obraslo finim baršunastim dlačicama. Ljubičasto-plavi cvjetovi formiraju pršljenove poredane jedan iznad drugih. Kadulja naraste 30 do 60 centimetara.

KUDRAVA METVICA

Preventiva i primjena:

ulozi, probava

Hildegarda

"Kudrava je metvica umjerene i žestoke topline, ali je još ponešto umjerena. Onaj koga muče ulozi neka je zgnječi i procijedi njezin sok kroz krpu, te doda nešto vina. Taj napitak neka pije ujutro i navečer i noću, pa će se ulozi povući. I kao što sol - ako je umjereno dodana ublažava svako jelo, dok je loše ako se jelu dodaje previše ili premalo, tako kudrava metvica ako se doda mesu, ribama ili drugim jelima ili kaši, daje tim jelima dobar okus i pruža dobar začin i grije želudac, te omogućava dobru probavu."

Tumačenje

Sistematika metvica bila je nekada nejasna, a ni danas ih nije lako sistematizirati. Kudrave metvice, zvane i Spearmint, sadrže jedva nešto malo mentola, ali zato sadrže karvon koji im daje onaj tipični miris i okus spearminta i kima. Paprena je metvica bila u Hildegardino doba nepoznata.

Oblici primjene

Hildegardina medicina preporučuje, kako kod probavnih smetnji, tako i kod uloga, napitak od sirova soka svježe biljke koji se uz dodatak nešto vina pije ujutro i navečer po jedna puna čašica za liker.

Prah sušene biljke popravlja okus hrane i može se dodavati svim jelima.

Lišće kudrave metvice nema - za razliku od paprene metvice - osobitih medicinskih odlika. Okus ulja klasaste metvice, osobito je prikladan da se njime daje aroma pastama za zube, vodi za ispiranje usta i gumi za žvakanje. Ako se lišće kudrave nane upotrebljava u uobičajenim količinama, tada nema štetnih popratnih pojava. Pri visokom doziranju tijekom duljeg vremenskog razdoblja može doći do nadraženosti želučano-crijevna kanala.

MENTHA SPICATA

Sve su metvice usnače (Lamiaceae). Eterično ulje bez mentola ne djeluje rashlađujuće. Najveći sadržaj učinkovitih tvari sadrži lišće prije cvatnje.

KOMORAČ

Preventiva i primjena:

upala spojnice (u oku), melankolija, zadah iz usta, želučane i crijevne kolike

Hildegarda

"Komorač ima ugodnu toplinu, nije ni suhe ni hladne prirode. Jede li se sirov, ne škodi čovjeku. Kako god se jede, čini čovjeka radosnim i daje mu ugodnu toplinu, dobar znoj i uzrokuje dobru probavu. I njegovo je sjeme tople prirode i korisno za čovječje zdravlje ako se dodaje drugim ljekovitim biljkama. Jer tko svakodnevno jede natašte komorač ili njegovo sjeme, on suzbija loše sokove, sluz ili trulež u njemu i potiskuje loš miris njegova daha, razbistruje mu oči, daje mu dobru toplinu i dobre snage.

Ima li netko sive oči i njima na neki način vidi maglovito i to ga boli i ako je ta bol još nova, tada neka zgnječi komorač ili njegovo sjeme i uzme njegov sok i rosu što će je naći na prvoj travi i nešto brašna, te od toga načini torticu koji neka noću stavi oko očiju i preko toga poveže krpu, pa će mu biti bolje. A ima li netko oči što nalikuju tmurnom oblaku, ali koji nije posve tmuran, taj neka smrvi komorač ako je ljeto ili ako je zima, neka stavi njegovo smrvljeno sjeme u bjelanjak s koga je skinuta pjena i prije nego pođe na spavanje neka to stavi na oči i ublažit će maglu u njima."

Oblici primjene

Komorač je kao kulturna biljka oduvijek visoko cijenjen, a odgovarajuće je širok i spektar osobina što mu se pripisuju. On djeluje ljekovito osobito pri upali spojnice u oku ako se njegov svježi sok nanese malim komadićem vate na očne vjeđe.

Isto se tako može tim svježim sokom natrljati područje trbuha; mnogima je svojim oživljavajućim učinkom odagnao melankoliju. Zvaču li se zrna svježega komorača, otjerat će zadah iz usta, a on

istodobno važi i kao preventiva protiv gripe. Pri želučanim i crijevnim teškoćama kuha se čaj od ploda komorača i on se pije vruć 2-3 šalice dnevno.

FOENICULUM VULGARE

Ljekoviti komorač je štitarka (Apiaceae). Biljka naraste 0,5 do 2 metra. Listovi su 2-3 puta perasti. Do 25 malih štitaca s pojedinačnim žutim cvjetovima združeni su na vrhu ogranaka u štitasti cvat.

KOPAR

Preventiva i primjena:

krvarenje iz nosa, bolesti u grudima i na plućima

Hildegarda

"Kopar je suhe, tople i umjerene prirode. I na koji se god način jede, čini čovjeka tužnim. A sirov nije za jelo, jer ima u sebi veću vlažnost zemlje nego komorač, a katkad povuče na sebe nešto masnoće, tako da ljudima ne prija jesti ga sirova. Kuhani kopar ublažava uloge i tako je koristan.

Kome curi mnogo krvi iz nosa, taj neka uzme kopar i dvaput toliko stolisnika i neka te zelene biljke stavi na čelo, sljepočnice i grudi. To bilje mora biti zeleno, jer njegova snaga djeluje ponajprije putem zelenila. Ako je zima, neka se te biljke usitne u prah, a taj prah neka se poškropi s nešto vina i to stavi u vrećicu koja se zatim položi na čelo, sljepočnice i grudi, kao što je bilo prethodno rečeno."

Oblici primjene

Danas je kopar više poznat kao začin nego kao ljekovita biljka, iako se već u antičko doba uzgajao kao svestrano ljekovito sredstvo. Osobito se protiv krvarenja iz nosa preporuča biljna kaša od svježeg kopra sa stolisnikom koja se u lanenoj vrećici pritisne na čelo. Kuhana je biljka dobar začin, osobito u salatama, a služi kao preventiva protiv uloga.

Od kopra se upotrebljavaju kako čitava biljka tako i plodovi koji se raspadaju na dva dijela. Plodovi kopra sadrže eterično ulje s felandrenom, limonenom, karvonom i furokumarin. Učinak je sličan nekim drugim štitarkama: On djeluje protiv nadimanja, poboljšava apetit, potiče pojačano pražnjenje urina i olakšava miran san.

Svježi je kopar s još nezrelim plodovima sastavni dio začina za kiseljenje krastavaca.

ANETHUM GRAVEOLENS

Kopar je jednogodišnja štitarka i naraste od 40 do 120 cm. Mali žuti pojedinačni cvjetići sastavljeni su u štitce od kojih oko 30 do 50 čine štitac bez ovoja i ovojčića.

KOPRIVA

Preventiva i primjena:

poremećaji metabolizma, zaboravnost (gubitak pamćenja)

Hildegarda

"Kopriva je veoma topla. Zbog njezine hrapavosti ne koristi ni na koji način pa se jede sirova. Kada ona međutim svježa nikne iz zemlje, korisno je kuhati je za jelo ljudima, jer čisti želudac i oduzima sluz iz njega. Tako djeluje svaka vrsta koprive. Razvijaju li se u nekoga gliste, zbog štetnih i loših sokova koji su u čovjeku, tada neka taj (bolesnik) uzme istu količinu soka koprive i divizme, lišće oraha ili koru toga drva iste težine kao prethodne dvije biljke i nešto octa, zatim neka doda mnogo meda i pusti sve to uzavreti. A čovjek koji je protiv svoje volje zaboravan neka zgnječi koprivu u sok, doda nešto maslinova ulja i neka prije spavanja namaže time grudi i sljepočnice. Neka to često čini i njegova će se zaboravnost smanjiti..."

Oblici primjene

Pri poremećajima metabolizma najprikladniji je čajni naljev. U tu se svrhu kuha mješavina koprive, soka divizme, orahovih listova i vinskog octa. Zatim se odstrani pjena i čaj se procijedi. Od toga se vrućeg čaja koji bi se trebao svakodnevno svjež pripremati, pije 14 dana dvaput dnevno po jedna šalica (čaj se može nabaviti i u ljekarni).

Pri zaboravnosti se svježa biljka koprive priprema s maslinovim uljem. Time se prije spavanja natrljaju prsna kost i sljepoočnice.

Kopriva sadrži acetilholin, skopoletin, silicijevu kiselinu i vitamin C. Biljni iscrpak djeluje lagano diuretički, zatim protiv proljeva i protureumatski. Homeopatija upotrebljava koprivu pri koprivnjači, herpesu, osipima na koži i ulozima.

URTICA DIOICA

Opće poznata velika i mala kopriva dale su ime porodici kopriva (Urticaceae). Velika je korpiva dvodomna i grmolika biljka koja može narasti daleko iznad jednog metra. Mala jednogodišnja kopriva dosegne visinu od samo 10 do 40 cm.

KOZLAC

Preventiva i primjena:

melankolija, depresivna raspoloženja (menopauza), ulozi

Hildegarda

"Kozlac nije ni mlak ni prejak, već ima ravnomjernu i umjerenu toplinu... Pati li neki čovjek toliko od uloga da ga izdaju svi udovi, a pri govoru ga izdaje jezik, tada mu se treba smjesta dati da jede lišće kozlaca s nešto soli i ulozi će se povući. Ili ako se ta bolest još ne povuče, tada se njegov korijen treba uroniti u kuhani med. To treba bolesnik odmah pojesti i bit će mu bolje. I čovjek koji ima u želucu sluzavu groznicu, koga muči drhtavica, neka skuha korijen kozlaca u čistu vinu, a zatim uroni zagrijani čelik u vino i tako ga opet zagrije i neka to pije tako toplo... A čovjek u kome raste melankolija, ... taj neka često pije vino s kuhanim korijenom kozlaca i on će ublažiti melankoliju u njemu, to znači da će ona nestati, kao i groznica."

Oblici primjene

Pri ulozima i melankoliji, osobito u vezi s menopauzom, upotrebljava se često eliksir koji se pripravlja tako da se korijenje biljke kuha u vinu i obogati medom. Od njega se u pravilu uzima 3-5 puta dnevno po jedna jušna žlica (upotreba samo po propisu ljekarne i liječnika, budući da je kozlac otrovan ako se pogrešno priprema). Svi su dijelovi biljke u svježem obliku veoma otrovni. Simptomi otrovanja nalikuju otrovanju oksalatom, kao opća slabost, katkada kljenut, grčevi, kolaps, ponekad i sa smrtonosnim ishodom. Smrtonosne tvari nisu poznate. Dokazano je postojanje malo nikotina, različitih amina, ali ne i alkaloida što ih sadrži na primjer kukuta. U homeopatiji se upotrebljava srodna vrsta, "Arum triphyllum", protiv upale grkljana, ždrijela i krajnika, kao i polipa u nosu. Školska medicina ne upotrebljava kozlac.

ARUM MACULATUM

Kozlac pripada porodici kozlaca (Araceae). To je grm s gomoljasto zadebljanim korijenom i naraste od 20 do 40 centimetara. Streličasti su listovi najčešće tamno zamrljani s dugim peteljkama. Tipično je obilježje te biljke visoko nasađen list (Spatha) sličan kali koji sadrži klipasti cvat smeđe-ljubičaste boje.

KRASULJICA

Preventiva i primjena:

kile u utrobi, boli slezene (izazvane sirovom hranom), čirevi na koži i svrab

Hildegarda

"Krasuljica je suhe prirode i ne raste ni od jaka zraka ni od zemljine vlage, već raste u slabom zraku, prije nego što nastane plodna ljetna toplina. Ona je ipak više topla nego hladna, a ta je toplina zdrava. Ta biljka ponešto nalikuje nekorisnim biljkama, jer ako se jede sirova, stvara mnogo zbrke u čovječjoj glavi. Čovjeku je ne valja jesti ni kuhanu ni sirovu, ali je veoma upotrebljiva kao lijek i liječi kile u trbušnoj šupljini. Zgnječi dakle krasuljicu i pri istiskivanju njezina soka izlij ga u vino i daj ga piti onom tko ima kilu u utrobi. Neka to često čini i izliječit će se.

Jede li neki čovjek katkada sirovu hranu, tada u njemu rastu loši sokovi, te dospiju do selzene, jer ta hrana nije ublažena začinima, tako da sokovi zadaju bol slezeni.

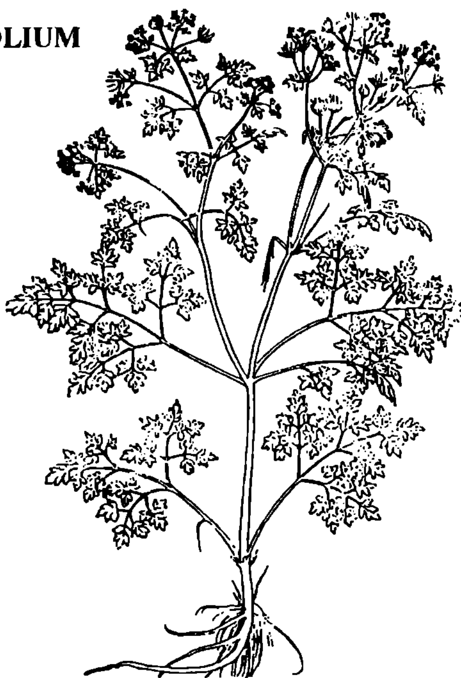
Zato neka taj čovjek uzme krasuljicu i manje kopra i s pšeničnim kruhom u octu - kao jedan zalogaj - načini začin, te ga često jede. Potom neka uzme i laneno sjeme i kuha ga u plitkoj posudi. Neka zatim iscijedi vodu i ulije sjeme u vrećicu, a nju položi na područje slezene. To treba biti toliko toplo koliko čovjek može podnijeti. I onaj tko pati od različitih čireva i svraba, neka uzme krasuljicu i kuha je u vodi. Nakok što je kroz krpu iscijedio vodu, neka je ulije u plitku posudu i doda nešto svježeg tamjana i sumpora, te više svježe svinjske masti nego ovog upravo navedenog. I neka pusti da se sve to iznad vatre zgusne poput masti. Njome neka maže mjesto oko čireva. Neka to čini tijekom pet dana, tako da mast prodre u kožu i meso. Potom neka se bolesnik opere, kako bi odstranio sa sebe tu sluz i smrad."

Oblici primjene

Krasuljica je bila u Srednjem vijeku isto toliko cijenjena kao začin povrću i jelima koliko i kao ljekovito sredstvo. Pri bolima u slezeni i teškoćama izazvanim kilom upotrebljava se danas krasuljica unutar prirodne medicine kao juha. U tu se svrhu svježa biljka pirja, a zatim joj se dodaje voda i sve se zajedno prokuha. Kao mast protiv svraba i čireva može se krasuljica nabaviti u ljekarni.

U pučkoj se medicini upotrebljavala za pojačano izlučivanje urina i znoja. Njezini su listovi sastavni dio mješavine začinskog bilja pod nazivom "Fines Herbes".

ANTHRISCUS CEREFOLIUM

Vrtna krasuljica pripada porodici štitarki (Apiaceae). Ona naraste između 30 i 60 centimetara. Stabljika nosi svjetlozeleno, višestruko perasto lišće. Razlikuju se vrste glatkih i namreškanih listova.

KUBEBA - PAPAR

Preventiva i primjena:

potištenost, duhovni umor

Hildegarda

"Kubeba papar je topao, a ta toplina ima u sebi pravu mješavinu. Ta je biljka i suha. Jede li netko kubeba papar, ublažit će se ona nedolična pohlepa u njemu. On čini radosnim njegovu duh, te pročišćuje njegov um i njegovo znanje, jer korisna i umjerena toplina kubeba papra gasi nedolični žar pohlepe u kome su skrivene smrdljive i muljevite tekućine, a čovječji duh i njegov um čini rasvjetljujući jasnim."

Tumačenje

Plodovi kubeba papra u bliskom su srodstvu s poznatim nam paprom. Kubeba papar je baš kao i on biljka penjačica čija je domovina indonezijsko otočje. U zapadnoj Africi i u Republici Kongo postoje druge kulture. On se često uzgaja uz sjenovito drveće na plantažama kave.

Oblici primjene

Prah iz sušenih plodova te biljke općenito se upotrebljava kao začin jelima.

Plodovi kubeba papra koji se mogu nabaviti u ljekarnama su osušene, ali još ne posve sazrele koštunice dvodomna grma kubebe. Plodovi su, poput općepoznatog papra, združeni u male grozdove. Koštunice se drže na relativno dugim peteljkama. Plodovi bi se mogli opisati kao male trešnje. Oni su međutim uslijed postupka sušenja jako naborani. Okus im je aromatičan i malo gorkast, ali manje oštar od sličnog crnog papra.

Eterično ulje kubeba papra sadrži kubebin i piperin. Kubeba ima antiseptički učinak na mokraćne putove, pospješuje izlučivanje mokraće, djeluje protiv nadimanja, te na lakše iskašljavanje kod bronhitisa.

PIPER CUBEBA

Kubeba papar pripada, poput crna papra i opojna papra, porodici papra (Piperaceae). U Polineziji se iz opojna papra proizvodi kava-napitak. Kavain je i sastavni dio nekih gerijatrika.

KUMIN

Preventiva i primjena:

nadimanje (vjetrovi), želučano-crijevne tegobe, mučnina, sipljivost

Hildegarda

"Kumin je umjerene topline i suh. Za čovjeka koji boluje od sipljivosti dobro je i korisno jesti ga na bilo koji način. Kumin šteti međutim ako ga jede onaj tko osjeća boli u srcu, jer on ne zagrijava posve srce koje mora uvijek biti toplo. Za zdrava je čovjeka dobro da ga jede, jer on pripomaže dobru umu i daje blagu toplinu onom tko je pretopao. Svakom tko je bolestan škodi ta biljka ako je jede, jer ona može razbuktati bolest u njemu, osim u onoga koji osjeća boli u plućima.

Čovjek koji želi jesti kuhani ili pečeni sir, neka pospe po njemu kumin, kako ne bi dobio boli i neka to tako jede. Tko pati od mučnine, neka uzme kumin, a uz to trećinu papra i četvrtinu anisa i to usitni u prah, uzme čisto brašno od žemičaka, te presipa taj prah u brašno i tako sa žumanjkom i nešto vode načini tortice, ili u toploj peći ili na toplom pepelu i neka jede te tortice. Neka prethodno spomenuti prah jede i posut na kruh, pa će on suzbiti tople i hladne sokove u utrobi koji izazivaju mučninu u čovjeku."

Oblici primjene

Kumin i kuminovo ulje nisu do danas izgubili svoje značenje, osim upotrebe kao začina, i kao lijeka protiv želučanih i crijevnih tegoba. Pri nadutosti se jelima dodaje prah svježe mljevenih zrna. Mješavina kumina, papra, anisa i brašna od žemičaka može se dobro upotrijebiti i za pripremu popare, pri čemu je najbolje pomiješati biljnu kašu sa žumanjkom jajeta i načiniti male valjuške (želučane i crijevne tegobe).

Danas upotrebljavani plodovi divljeg kima vjerojatno se po svom djelovanju jedva razlikuju od nekada korištenog kumina (biblijskog kumina).

CUMINUM CYMINUM

Kumin pripada porodici štitarki i naraste 30 do 100 centimetara. Ta se biljka koja najčešće cvate bijelim cvjetićima prepoznaje i po veoma aromatičnu mirisu svježih plodova.

KURKUMA KORJENASTA

Preventiva i primjena:
drhtanje udova, glavobolja, želučane i crijevne tegobe, oboljenja utrobe

Hildegarda

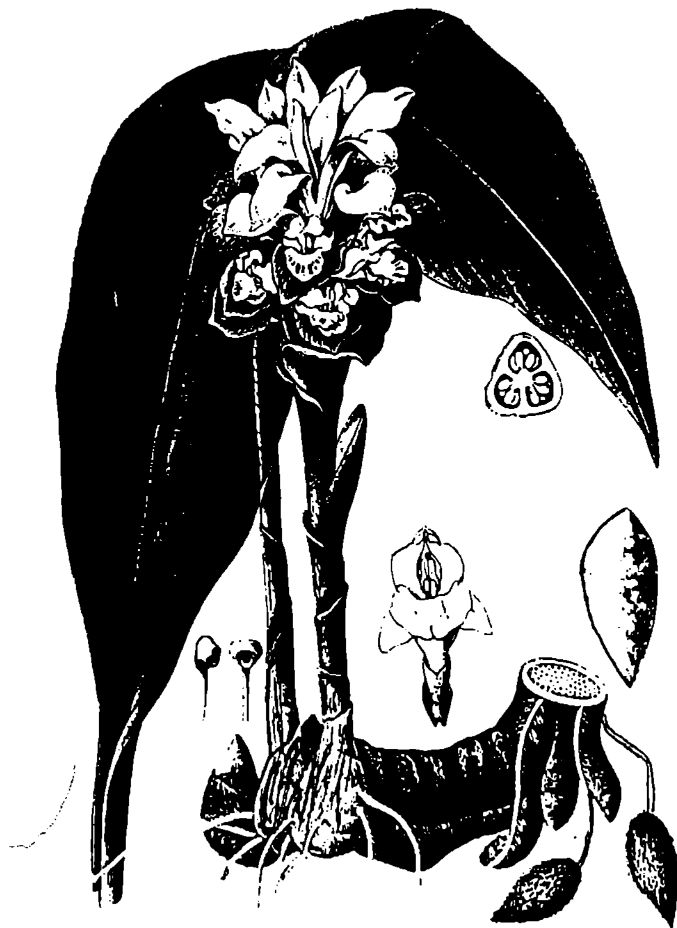
"Kurkuma korjenasta je umjereno topla i ima u sebi golemu snagu. Stoga čovjek kome dršću udovi u kojima manjka snage, neka nareže kurkumu u vino i doda nešto manje galganta i neka to kuha s malo meda u vinu i pije toplo odnosno mlako i drhtanje će uzmaknuti od njega i on će ponovo dobiti snagu.

A tko ima u sebi mnogo sline i pjene, neka usitni kurkumu u prah i taj prah poveže u krpu i tako stavi u malu posudu ulijevajući vodu, kako bi voda poprimila okus praha i neka to ostavi preko noći u vodi, a ujutro pije često tu vodu i to natašte. Slina i pjena će se povući. A tko ima veoma često glavobolju, taj neka tim prahom umotanim u krpu i navlaženim vodom moči čelo i sljepoočice i bit će mu bolje. Kome je želudac napunjen lošim jelima i zbog toga jako opterećen, taj neka kurkumu usitni u prah i načini s tim prahom i nešto brašna od žemičaka i s nešto vode malu torticu i neka je kuha na suncu ili u skoro hladnoj peći. Tada neka torticu usitni u prah i često liže taj prah natašte i navečer prije odlaska na spavanje i to će mu omekšati i olakšati želudac."

Oblici primjene

Korijen te danas dosta nepoznate biljke djeluje prije svega u spoju s galgantom (Biljka otrovna! - Nadraženosti kože.). U tu se svrhu kuha korijen zajedno s galgantom u vinu, doda se jedna jušna žličica meda i taj se napitak uzima mlačan 2-3 puta dnevno po jedna puna čašica za liker. Iscrpci te biljke danas se rijetko upotrebljavaju kao aromatik i lijek za želudac. U ranom Srednjem vijeku igrala je kurkuma veliku ulogu među dragocjenim, veoma zastupljenim začinima.

CURCUMA ZEDOARIA

Kurkuma korjenasta je žuti korijen (Curcuma) iz porodice đumbira (Zingiberaceae). Podzemni se podanak nakon iskapanja reže u kriške debele 1 cm i suši, a može se nabaviti u ljekarnama.

LAN

Preventiva i primjena:

opekline, pojasast osip (herpes zoster), furunkuloza, postranično probadanje (pod rebrima)

Hildegarda

"Lan je topao i ne valja za jelo; ali tko osjeća boli sa strane (pod rebrima), taj neka kuha laneno sjeme u vodi i uroni lanenu krpu u tu toplu vodu i bez sjemenja je često stavlja na bolno mjesto i ona će se bol, makar bila jaka, nešto ublažiti i popustiti...

A koga je negdje po tijelu opekla vatra, taj neka jako skuha laneno sjeme u vodi, uroni lanenu krpu u tu vodu, stavi je toplu na mjesto gdje je bio opečen i to će izvući opeklinu."

Tumačenje

Lan je jedna od najstarijih kulturnih biljaka čovječanstva. On je služio za dobivanje ulja i vlakana. U staro je doba bio upotrebljavan u razne ljekovite svrhe. Kao živežna namirnica bio je odbijan kao beskoristan. I Hildegarda je preuzela te predodžbe. Lan se spominje i u Bibliji.

Oblici primjene

Kao osnovna supstancija upotrebljava se jedna šalica lanena sjemenja koje se prokuha s tri šalice vode. Sluz koja se pritom stvorila ocijedi se još u vrućem stanju, a ekstrakt se vruć puni u boce. Pri opeklinama i pojasastom osipu stavlja se mlačni ekstrakt s lanenom krpom na odgovarajuća mjesta (trebalo bi ga imati svako domaćinstvo u obliku masti protiv opeklina).

Laneno je sjeme važna ljekovita biljka u modernoj fitoterapiji. Ono sadrži oko 40% masna ulja s visokim sadržajem esencijalnih masnih kiselina, na primjer linolne kiseline.

Druga je važna sastavna tvar sluz i dva glikozida što sadrže cijanovodičnu kiselinu. Svakodnevno primanje do 30 g nije izazavalo

otrovanja. Laneno se sjeme čitavo i svježe (!) prekrupljeno upotrebljava kao crijevni regulator pri tromosti crijeva. Doziranje: 2 puta dnevno 1 do 2 jušne žlice s mnogo tekućine (!).

LINUM USITATISSIMUM

Lan je dao ime prorodici lanova (Linaceae) kojih ima u Europi oko deset vrsta. Listovi su lancetasti i stoje na stabljici izmjenično. Cvjetovi su svjetlomodri, na dugim cvjetnim stapkama. Sjemenke su plosnate jajolike, smeđe boje. Biljka naraste 30 do 60 centimetara. Njezin latinski naziv vrste upućuje na njezinu visoku upotrebljivost.

LAVANDA

Preventiva i primjena:

etrene i plućne tegobe, insekti, ušljivost

Hildegarda

"Divlja lavanda je topla i suha i njezina je toplina zdrava. Tko kuha lavandu s vinom ili ako nema vina, s medom i vodom i tako to često pije mlačno, ublažit će bol u jetri i u plućima, te sipljivost u grudima i omogućit će sebi čisto znanje i čisti razbor. Prava lavanda je topla i suha, jer ima u sebi malo soka. Ona ne koristi ljudima za jelo, ali ima jak miris. A ako netko tko ima mnogo uši često miriše lavandu, uginut će uši na njemu. Lavandin miris isto tako razbistruje oči."

Tumačenje

Botanički gledano teško je navedene vrste lavande razlikovati jednu od druge. Križanja tih dviju vrsta nazivaju se lavandini. Stručnjaci za proizvodnju parfema razlikuju veoma mnogo nijansi mirisa. Lavanda nije bila ni u Staro doba ni u Srednjem vijeku uvažavana kao ljekovita biljka. Njezino ime potječe od latinskog "lavare" (prati), budući da se ta mirisna biljka po svoj prilici dodavala pripravcima za kupke.

Oblici primjene

Još se i danas često stavljaju u ormare za rublje biljni jastučići s tom jako aromatičnom biljkom. S jedne strane zbog mirisa, a s druge zbog zaštite od insekata. Za ublažavanje plućnih i jetrenih tegoba često se još i danas kuha napitak od lavande. Svježi se cvjetovi prokuhaju u bijelu vinu koje je obogaćeno medom; s napitka se odstrani pjena i on se vruć napuni u boce. Prije odlaska na spavanje treba ga se popiti po jedna čašica za liker.

Cvjetni pupoljci sadrže 1-3% eteričnog ulja s glavnim komponentama linalilacetatom (30-60%) i linalolom. Cvjetovi su sastavni dio poznate provansalske začinske mješavine. Biljka i ulje služe kao aromatične tvari u kozmetici i rijetko u farmaceutskoj proizvodnji. Lavanda se u pučkoj medicini cijeni kao umirujuće sredstvo i lijek protiv nadutosti.

LAVANDULA ANGUSTIFOLIA

Lavanda pripada porodici usnača (Lamiaceae) i prepoznatljiva je po divnoj modroj boji cvjetova i po jedinstvenom mirisu.

LINCURA (encian, žuta sirištarka)

Preventiva i primjena:

srčane boli, grozničave upale žuči, groznica u želucu, upala želučane sluznice

Hildegarda

"Lincura je prilično topla. Tko pati od takvih srčanih boli kao da mu srce još jedva visi o niti, taj neka usitni lincuru u prah i jede taj prah u juhama i on će mu ojačati srce.

A tko boluje od groznice u želucu, neka često pije taj prah u toplu vinu koje je bilo zagrijano ugrijanim čelikom i želudac će mu biti očišćen od groznice."

Tumačenje

Lincura je bila u Srednjem vijeku veoma cijenjena. Indikacije su odgovarale mnogostrukim uporabnim svrhama u antičkom dobu. Korijen lincure bio je isto tako sastavni dio "lijeka za sve bolesti" teriaka. I druge velike vrste lincure bile su upotrebljavane na isti način. Uzgoj žuta enciana ipak je najizdašniji. Sve su vrste lincura zaštićene zakonom o zaštiti prirode.

Oblici primjene

Korijen lincure je osobito u alpskim područjima odvajkada vrijedio kao sredstvo protiv želučanih i crijevnih oboljenja, a vino ili rakija načinjeni od te biljke kao okrepljujuće sredstvo koje poboljšava prokrvljenost (u malim količinama): Dobra su iskustva stečena međutim i kod srčanih boli, te upala žuči ako se korijen kuha kao začin, na primjer u juhi.

Korijenje iskopano u proljeće, uključujući podzemni podanak s poprečnim kolutovima, ima jasnu uzdužnu izbrazdanost. U početku je korijenje svjetlosmeđe, ali ubrzo potamni. Njegove gorke tvari pripadaju sekoiridoidima. Trisaharid gorka okusa, gencianoza, može fermentirati u alkohol, Daljnje su tvari ksantonski derivati. Lincura je dobar lijek za želudac pri pomanjkanju apetita, osjećaju težine u želucu i nadutosti. Rakija od lincure nije gorka, već posjeduje drvenasto-zemljast okus.

GENTIANA LUTEA

Lincura ili žuti encian pripada porodici lincura (Gentianaceae) u koju se ubraja i kičica. Lincura je trajnica koja naraste preko jednog metra. Ona ima, protivno sličnom, ali otrovnom bijelom kukurijeku, nasuprotne listove kao važan znak raspoznavanja.

LJUBIČICA

Preventiva i primjena:
bronhitis, bronhijalni katar; umorne, prenapregnute oči; opekline, liječenje ožiljaka

Hildegarda

"Ljubičica je između toplog i hladnog. Ipak je međutim hladna i raste od zraka, naime kada zrak nakon zime tek počinje zatopljivati. Ona je dobra protiv zamračenja očiju. Zato uzmi dobro ulje i stavi ga u novom loncu ili na sunce ili na vatru da uzavre, a zatim ubaci u njega ljubičice, tako da se od njih zgusne. Tada to napuni u staklenu posudu i tako pohrani. Navečer namaži tim uljem područje oko očnih vjeđa i očiju, ali tako da ono ne dodirne oko iznutra. To će odagnati zamračenje očiju. A ukoliko je nekom melankolijom i neraspoloženjem teško opterećen duh, tako da to šteti i njegovim plućima, neka taj čovjek skuha ljubičice u čistom vinu, procijedi to kroz krpu i tom vinu doda galganta, kao i sladića koliko želi, te tako načini bistri napitak i pije ga, pa će mu on otjerati melankoliju i izliječiti mu pluća.

A čovjek koji ima zažarene oči i u njima osjeća bol, neka uzme sok ljubičice i dvaput toliko ružina soka i sok komorača u količini koja odgovara trećini ružina soka i tome neka doda nešto vina. Kada ide spavati, neka tom mješavinom namaže područje oko očiju, pazeći pritom da ona ne dospije u nutrinu oka. I čovjek koji osjeća težinu u glavi ili u bubrezima ili ga muči neka klijenut, neka istiješti kroz krpu sok ljubičice i doda mu dosta jarčeva loja i upola manje stare masti. To neka istodobno rastopi u posudi i tako načini mast kojom neka sebi maže glavu i druga bolna mjesta i bit će mu bolje. A muči li nekoga glavobolja ili mu meso izjedaju rakovi ili ako ima u svom tijelu neke gnojne čireve, tada neka uzme sok ljubičice i trećinu od količine toga soka maslinova ulja i jarčeva loja primjereno količini soka ljubičice. Neka sve to stavi istodobno u novi lonac da uzavre i tada načini mast. A tko pati od trodnevne groznice, taj neka uzme ljubičicu i trećinu njihove količine trpuca, te širokolisne grbice dvaput više od trpuca. Neka često jede te biljčice s octom ili pečenom soli."

Oblici primjene

Specijalno ulje ljubičice prvenstveno je namijenjeno za liječenje umornih, prenapregnutih očiju (televizija!). U tu se svrhu svježe ubrani cvjetovi stave u nešto maslinova ulja (100 g cvjetova ljubičice na 30 g maslinova ulja) i to se ostavi 3-4 dana tako stajati. Zatim se ocijedi i ulje se napuni u male boce. Njime se nježno mažu očni kapci i sljepoočice. Unutar Hildegardine medicine postoji posebna mast od ljubičice za opekline i liječenje ožiljaka, postoperativnih rana i opeklina od zračenja. Ona se može nabaviti u ljekarni pod latinskim nazivom Unguentum Violae odorate.

VIOLA ODORATA

Ljubičica pripada porodici ljubica (Violaceae). Ona je u blisku srodstvu s maćuhicom (žutom i trobojnom divljom maćuhicom) i ima sličnu svrhu uporabe.

LJUPČAC

Preventiva i primjena:
otekline štitne žlijezde, kašalj

Hildegarda

"Ljupčac je umjerene topline. Jede li se sirov, tada čini čovjeka lako raznježivim i tako otkriva njegovu prirodu. Jede li ga netko kuhana, bez drugih začina, učinit će ga neveselim u duhu i tijelu. Kuha li se međutim s drugim začinima, neće mnogo naškoditi onom koji ga je jeo. A pati li neki čovjek od boli u žlijezdama na vratu, tako da su mu vratne žile nabrekle, tada neka uzme ljupčac i nešto više dobričice i neka to istodobno kuha u vodi. Nakon što ocijedi vodu neka te kuhane biljke stavi tople oko vrata, jer su mu vratne žile prekomjerno rastegnute i izliječit će se.

A ukoliko netko kašlje u grudima, tako da tamo počinje osjećati bol, tada neka uzme ljupčac i kadulju iste količine i komorača dvaput toliko kao to dvoje i neka sve to istodobno stavi u dobro vino i ostavi tako stajati toliko dugo dok to vino poprimi okus bilja, a zatim, nakon što baci biljke, neka to vino ugrije i pije ga toplo nakon jela, sve dok se ne izliječi. Ako je kašalj umjeren, tada neka čovjek ne pije prethodno navedeno vino zagrijano, jer je bol blaža. Ako je bol jaka, treba vino piti zagrijano, kako bi na ugodan način smanjilo bol..."

Oblici primjene

Pri oteklinama štitne žlijezde stavi se biljna kaša koja se iscijedi iz kuhana svježa bilja, u lanenu krpu koja se zatim položi na odgovarajuće mjesto na vratu. U spoju s dobričicom uzmu se dvije pune šake biljaka, stave u jednu litru vode i puste da se kuhaju 1-2 minute. Zatim se voda baci, a tople biljke privežu oko vrata. (Samo pod liječničkom kontrolom!)

Ljupčac je Srednjem vijeku bio poznat u Njemačkoj. On miriše otprilike na goveđu juhu, otuda i nadimak "Maggi". Začin "Maggi" ne sadrži međutim ljupčac.

LEVISTICUM OFFICINALE

Ljupčac je štitarka (Apiaceae) koja naraste 1 do 1,5 metar. Brojni žućkasto-zeleni cvjetovi združeni su u štitasti cvat koji ima prema dolje povinute listove ovoja i ovojčića. Sušeno je korijenje drvenasto i šupljikavo, svijetle kore i nametljiva mirisa.

MAJČINA DUŠICA

Preventiva i primjena:

alergije na koži, crijevna oboljenja, živčana iscrpljenost uz tegobe s glavom

Hildegarda

"Majčina je dušica topla i umjerena. Čovjek koji ima bolesno meso na tijelu, tako da mu meso izgleda kao zahvaćeno svrabom, neka često jede majčinu dušicu, kuhanu ili s mesom ili s kašom i meso na njegovu tijelu bit će iznutra izliječeno i pročišćeno. Tko ima međutim mali svrab, to znači osip na koži uz stvaranje krasta, taj neka zgnječi majčinu dušicu sa svježom masti i tako načini ljekovitu mast. Neka se njome maže i vratit će sebi zdravlje.

A ukoliko je mozak bolestan i kao prazan, tada neka bolesnik načini prah od majčine dušice i u vodi ga pomiješa s brašnom od žemičaka i tako načini tortice i često ih jede, pa će mu se mozak oporaviti."

Tumačenje

Obična majčina dušica ima, za razliku od vrtne, cvjetove više skupljene u okruglaste cvatove.

Nekada se majčina dušica nazivala Thymus serpyllum. Ta je biljka rijetko zastupljena na jugu i u alpama.

Oblici primjene

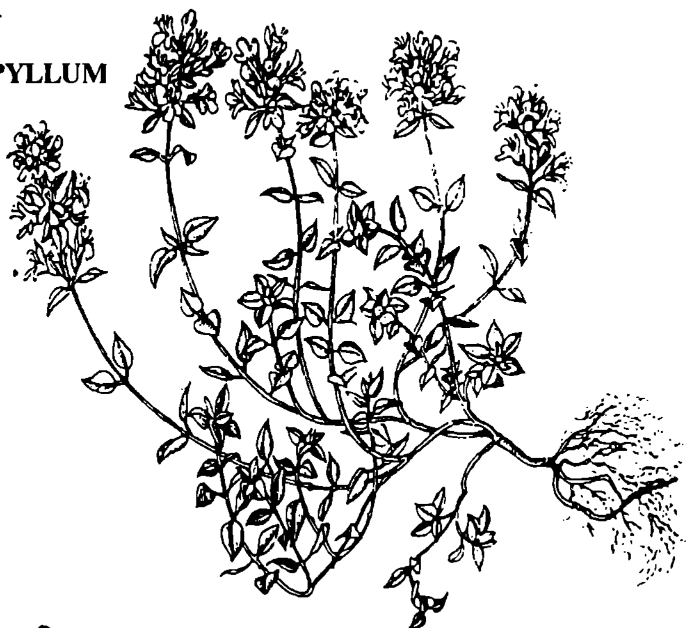
Majčina se dušica danas često nudi u ljekarnama kao mast ili u obliku sitnih kolačića, osobito kada netko boluje od alergije. Pri crijevnim oboljenjima preporučuje se majčina dušica kao svježa biljka, posebno kao začin salatama i mesu.

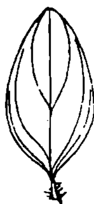
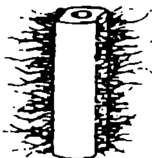
Majčina dušica, za razliku od pravog timijana, sadrži u svom eteričnom ulju tek malo timola i karvakrola, a prije svega sadrži cimol. Ostale su učinkovite tvari tanin, flavonoidi i gorka tvar serpilen.

Majčina se dušica medicinski upotrebljava kao timijan. Kao lijek protiv kašlja nije toliko učinkovita kao timijan koji sadrži timol, ali je zato za djecu bolje podnošljiva. Poljski se timijan upotrebljava kao i vrtni pri želučanim i crijevnim oboljenjima. Tu zajedno djeluju sku-

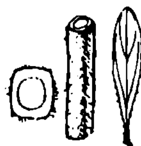
pine ljekovitih tvari što ih sadrže sve usnače (eterično ulje, tanini i gorke tvari). Katkada se naljevi i uvarci od majčine dušice koriste za pripremu kupke.

THYMUS SERPYLLUM

Poljski ili obični timijan

Pješčani timijan (rijedak)

Majčina dušica ili poljski timijan je usnača (Lamiaceae). Ta je aromatična biljka polugrm s polegnutim do ustajućim stabljikama. Na njoj, za razliku od vrtnog timijana, raste korijenje na čvorovima na tlu. Lisne peteljke odnosno donji lisni rubovi posjeduju trepavičaste dlačice. Majčina dušica naraste 5 do 30 centimetara.

MATIČNJAK

Preventiva i primjena:

umor, bijele mrlje na rožnici u oku, potištenost, smetnje sa spavanjem, želučane tegobe

Hildegarda

"Matičnjak je topao i čovjek koji ga jede rado se smije, jer njegova toplina dira slezenu i tako razveseljava srce. Ali onaj kome raste bjelina u oku, taj neka istrgne matičnjak s korijenom iz zemlje i stavi tek istrgnutu biljku preko noći u izvorsku vodu, te je zatim zagrije u posudi, nakon što ju je izvadio iz vode. I tako je toplu stavi na bolesno oko. Neka to čini tijekom tri noći i bijele će mrlje u njegovu oku biti izliječene i nestat će."

Tumačenje

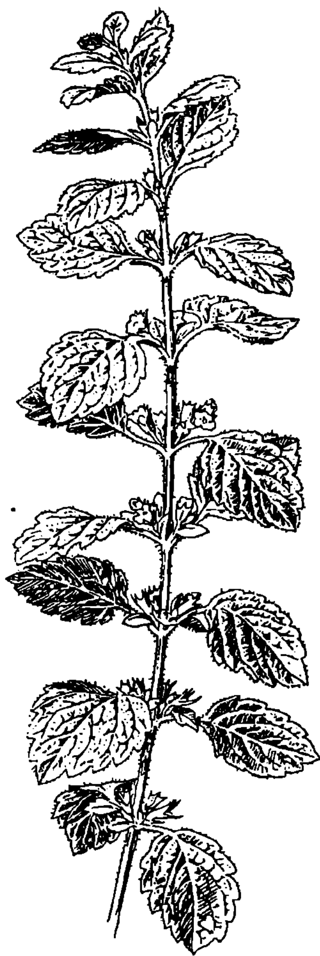
Biljka koju Hildegarda označava kao matičnjak ne može se jasno odrediti. Tu se isto tako može misliti i mrtva kopriva ili druge biljke što mirišu na limun. Matičnjak je u Srednjem vijeku dospio u Srednju Europu putem samostana iz Sredozemlja.

Oblici primjene

Ta je biljka, ako se upotrebljava izvana, dobro sredstvo protiv neuralgija, umora i migrene (kao biljna kaša ili tinktura). Prokuha li se svježa biljka (1 jušna žlica na 1/2 litre vode), tada vrijedi - ako se zimi pije topla, a ljeti hladna s nešto limuna, kao odlično osvježenje. Da bi se pripremio oblog za oči stavi se svježa biljka preko noći u hladnu vodu, zatim se u tu vodu umoči, mala lanena krpica i stavi na očne kapke.

Najvažniji su sastojci matičnjakova ulja citrali A i B (geranial i neral): Veoma skupo matičnjakovo ulje često se nadomješta jeftinijim tvarima. Ulje matičnjaka služi za proizvodnju esencija ili destilata (Karmelićanske ili Matičnjakove esencije). Matičnjak je sastavni dio čajnih mješavina za blago umirenje živaca.

MELISSA OFFICINALIS

Matičnjak je jedna od najpopularnijih ljekovitih biljaka iz porodice usnača (Lamiaceae). To je trajnica koja naraste 30 do 80 centimetara. Cvjetići su bijeli, žućkasti, rijetko blijedoružičasti.

MRAVINAC (Divlji mažuran)

Preventiva i primjena:
psorijaza, nadražensot kože

Hildegarda

"A tko ima crvenu lepru, bez obzira da li odnedavno ili postoji već dulje, neka uzme sok mravinca i nešto manje očajnice i neka tome doda i ulje bunike i to veću količinu od prethodnih dviju biljaka, zatim i nešto vina, te to sve pomiješa i zatim neka se u parnoj kupelji, kada već želi izaći, namaže tom mješavinom. A nakon što je izašao iz kupelji, to će ga natjerati na znojenje. Zbog toga se treba preko toga često mazati jarčevim lojem koji je prethodno u posudi rastopio, a zatim leći u krevet dok se ne osuši. Nakon što se osušio neka opet uzme mravinac, zgnječi ga i doda pšenične posije i to miješa u toploj posudi. Kada se nakon mazanja osušio neka to stavi toplo na čireve lepre i preko toga poveže zavoj i tako pusti jedan sat dok se on od njega zagrijao."

Oblici primjene

Prirodna medicina preporučuje mravinac u prvom redu za vanjsku uporabu, u obliku kupelji, utrljavanja i pakunga protiv kožnih oboljenja.

Mješavina svježeg soka mravinca, očajnice i bunike, pomiješana s vinom, za utrljavanje nakon vruće kupke, može se nabaviti samo u ljekarni, na liječnički recept i smije je primjenjivati samo liječnik.

Mravinac je bliski rođak vrtnog mažurana. Hildegardino upozorenje u vezi s unutarnjom upotrebom čini se po današnjim shvaćanjima neosnovanim. U literaturi se često spominje djelovanje eterična ulja protiv grčeva.

U pučkoj se medicini mravinac, kao i vrtni mažuran, upotrebljava pri osjećaju težine u želucu. Djelovanje protiv grčeva koristi se pri grčevitim napadima kašlja, hripavca, ali isto tako i kod tegoba u području trbuha.

ORIGANUM VULGARE (divlji mažuran)

Mravinac pripada porodici usnača (Lamiaceae). To je grm visine od 20 do 80 centimetara. Pri trljanju dijelova biljke osjeća se snažno aromatičan miris. Cvjetovi su crvenkasti, rjeđe bijeli i formiraju sastavljene cvatove na kraju ogranaka.

MUŠKATNI ORAŠČIĆ

Preventiva i primjena:

razvedrava raspoloženje, daje poticaj, poboljšava duhovnu sposobnost, izoštrava um

Hildegarda

"Muškatni oraščić ima veliku toplinu i dobru mješavinu u svojim snagama. Jede li čovjek muškatni oraščić, otvorit će njegovo srce i pročistit njegov duh i dati mu dobar um. Uzmi muškatni oraščić i cimet iste težine, te nešto klinčića i sve to usitni u prah.

A zatim s tim prahom i brašnom od žemičaka i nešto vode načini tortice i često ih jedi. To će prigušiti gorčinu tvoga srca i tvoga duha i otvorit će tvoje srce i tvoja otupjela čula i razveselit će tvoje srce i pročistiti tvoja čula i umanjiti štetne sokove u tebi i dat će tvojoj krvi dobar sok i osnažiti te."

Tumačenje

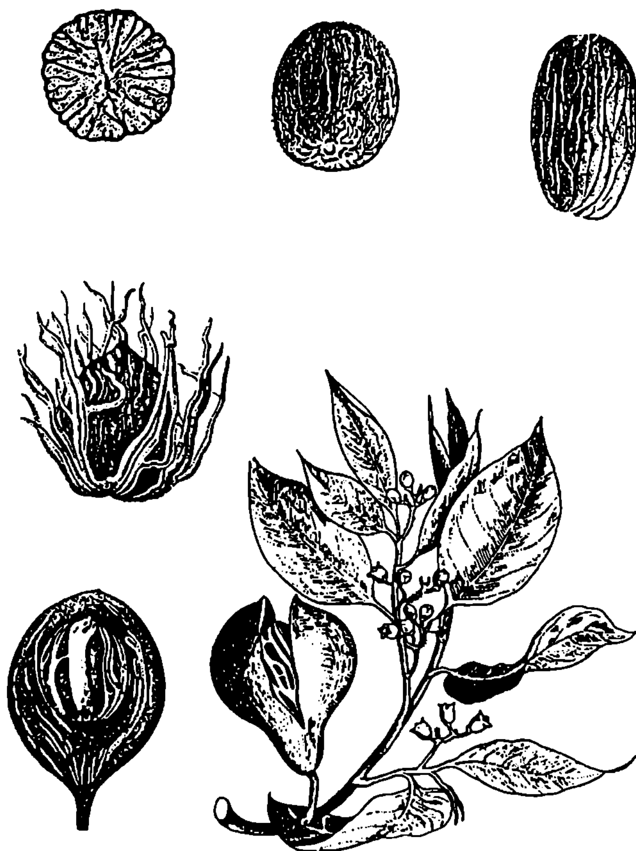
Nekoliko godina prije Hildegardina rođenja pojavili su se u Europi prvi muškatni oraščići, zajedno s drugim začinima koji su dospjeli u Europu zahvaljujući trgovanju Arapa. Muškatni je oraščić ubrzo postao posvuda poznatim kao začin i lijek za srčane, želučane, crijevne i jetrene bolesti, samo je visoka cijena stajala na putu njegovom daljnjem širenju. Oraščić je zapravo sjemenska koštica muškatova ploda.

Oblici primjene

Muškatni oraščić najbolje je upotrebljavati ribani kao začin jelima. On se nikad ne bi trebao međutim pretjerano upotrebljavati, budući da zlouporaba te biljke može dovesti do ovisnosti.

Za halucinogeno djelovanje muškatnog oraščića odgovorne su tvari myristicin i elemicin. Oni su po svom djelovanju slični amfetaminima. Pri uzimanju muškatnog oraščića u velikim količinama dolazi do jakog znojenja, glavobolje, mučnine, potrebe za mokrenjem, histeričnog ponašanja, grčeva i nepokretnosti. Pri umjerenoj se uporabi kao kuhinjskog začina ne treba bojati štetnih nuspojava.

MYRISTICA FRAGRANS

Muškatni oraščić potječe od drva muškatnog oraščića visoka do 15 metara koje pripada porodici muškatnog oraščića (Myristicaceae). Iz bjelkastih cvjetića sličnih đurđici razvija se jednosjemenska boba, otprilike veličine kajsije.

NEVEN

Preventiva i primjena:

otrovanja, rane, upale, želučane boli, meteorizam (jako stvaranje plinova u želučano-crijevnom traktu)

Hildegarda

"Neven je hladan i vlažan, ima u sebi veliku snagu zelenila i dobar je protiv otrova. Tko je pojeo otrov ili kome je on dan, taj neka skuha neven u vodi i nakon što je iscijedio vodu, neka ga tako topla stavi na želudac i on će smekšati otrov koji će biti iz njega izbačen. Neka taj čovjek odmah ugrije dobro vino. Budući da je pojeo otrov neka pije to polutoplo vino, pa će otrov ili ispuhnuti kroz nos ili će ga izbaciti putem pjene. A onaj kome zbog oštećenja uslijed kožnih bolesti nije koža na glavi glatka, neka odreže sa slanine onaj mekani dio, kao i debelu kožu. Neka uzme samo onaj tvrdi dio slanine i u mužaru to zgnječi zajedno s nevenom i neka time često maže glavu, pa će koža na njoj opet postati lijepom. A tko ima lišaj i kraste na glavi, taj neka uzme cvjetove i lišće nevena, iscijedi njihov sok, a zatim s tim sokom, nešto vode i brašna od žemičaka ili ražena brašna načini tijesto i tada neka njime obloži čitavu glavu, te prekrije krpom i kapom, dok se to ugrije i dok se tijesto raspadne, a tada neka ga odstrani. A potom neka opet pripremi tijesto na isti način i njime obloži glavu, te tako čini tijekom devet dana. Toliko puta koliko odstrani tijesto s glave, toliko puta neka ima pripremljen lug od soka nevenova cvijeta i njime isto toliko puta opere glavu i izliječit će se."

Oblici primjene

Kuha li se nevenov cvijet u vodi, prikladan je taj uvarak ponajprije ako se pri oteklinama i želučanim bolima nanese krpicom na odgovarajuća mjesta. Za liječenje rana može se u nekim ljekarnama nabaviti ljekovita mast koja se dobiva od prokuhanih nevenovih cvjetova pomiješanih s masti. Pri laganim otrovanjima pokazao se učinkovitim već iscrpak od nevenovih cvjetova. U tu se svrhu stavljaju cvjetovi u vino, ugriju (ne kuhaju se) i procijede. Ekstrakt se pije topao u malim gutljajima (1-2 puna čašica za liker).

CALENDULA OFFICINALIS

Neven pripada porodici glavočika (Asteraceae). Tu se radi o uzgajanoj biljci visokoj 20 do 50 centimetara (koja katkada raste divlje izvan vrta), a ne o poljskom nevenu.

OČAJNICA

Preventiva i primjena:

oslabljen sluh, običan kašalj, crijevne kile, grlobolja

Hildegarda

"Očajnica je topla, ima dosta soka i pomaže protiv raznih bolesti. Tko ima gluhe uši neka skuha očajnicu u vodi, izvadi je iz vode i pusti da njezina topla para prodire u njegove uši i neka tako toplom biljkom obloži uši i čitavu glavu i sluh će mu se popraviti. A tko je bolestan u grlu, taj neka skuha očajnicu u vodi, procijedi tu kuhanu vodu kroz krpu, te doda dvaput toliko vina i pusti da to još jednom u posudi prokuha uz dodatak dosta masti i neka to često pije, pa će mu grlo ozdraviti... A tko boluje od crijevne kile, neka skuha očajnicu u vinu uz dodatak dosta meda. Neka to izlije u lonac i pije često ohlađeno i crijeva će mu se izliječiti."

Oblici primjene

Pri oslabljenu sluhu skuha se svježa biljka i malo iscijedi, te se s lanenom krpom stavlja dvaput dnevno kao oblog na uši. Prirodna medicina upotrebljava već odavno očajnicu pri kroničnim katarima, bronhitisu i običnom kašlju. Pritom se preporuča eliksir od svježe biljke prokuhane u vinu koji se pije hladan triput dnevno po jedna čašica za liker. Sušena biljka kuhana s vinom i medom pije se hladna triput dnevno kod tegoba s crijevima odnosno kod kile u preponi (slabosti vezivna tkiva).

U pučkoj se medicini koristi očajnica pri katarima dišnih putova (grlobolja), kataru ždrijela, astmatičnim tegobama, nervoznim poremećajima srčanog ritma, smetnjama želučane sekrecije, pri funkcionalnim smetnjama jetre i žuči.

MARRUBIUM VULGARE

Očajnica je usnatica (Lamiaceae). Ta biljka koja je gusto prekrivena dlačicama naraste 30 do 60 centimetara. Listovi su naborani, obli. Cvjetovi formiraju prividne pršljenove. Čaške su zvonaste, prekrivene priljubljenim dlačicama, a na vrhu završavaju zupcima.

OMAN

Preventiva i primjena:

astma, boli u plućima, prvi stupanj migrene, zamućenje očiju

Hildegarda

"Oman je tople i suhe prirode i ima u sebi korisne snage. Tijekom čitave godine treba se kako suh tako i svjež stavljati u čisto vino. Nakon što se u vinu stisnuo, gube se njegove ljekovite snage. Tada se treba baciti i zamijeniti novim. A tko osjeća boli u plućima, taj neka ga svakodnevno pije prije i poslije jela i odstranit će otrov - to je gnoj - iz pluća. Isto će tako odagnati migrenu i pročistiti oči. Kada bi ga netko međutim često tako pio, štetio bi mu zbog svoje jakosti. Nemaš li vina da u njega staviš biljku, tada načini od meda i vode čistu sladovinu i stavi u nju oman i to pij kao što je bilo prethodno rečeno. Isto tako možeš uzeti smokve i dvaput toliko omana i dodati tome još i galgant. Načini od toga bistri napitak i pij ga ako osjećaš boli u plućima..."

Oblici primjene

Ekstrakt omanovog korijena umočenog u vino uzima se triput dnevno po jedna jušna žlica prije i poslije jela (Uporeba samo po propisu ljekarne, budući da je oman otrovan ako se prekomjerno uživa).

Korijen omana sadrži eterično ulje čiji pretežni dio čini helenin-mješavina raznih alantolaktona. Osim poliacetilena glavna je tvar ugljikohidrat inulin. Omanov je korijen sastavni dio mnogih čajnih mješavina za lakše iskašljavanje koje imaju antiseptično djelovanje. Ta biljka djeluje i protiv nadutosti, zatim potiče sekreciju žuči i izlučivanje urina. Veće količine dovode do nadražaja na povraćanje. Rizom i korijenje upotrebljavaju se i u homeopatiji.

INULA HELENIUM

Oman koji naraste 60 do 260 centimetara (!) pripada glavočika (Asteraceae). On ima široke lancetaste listove koji mogu narasti preko pola metra. Listovi su nejednako nazubljena ruba. Donji listovi imaju dugu peteljku, gornji su sjedeći. Cvjetne su glavice promjera 6-7 centimetara. Žuti cvjetovi formiraju metličast cvat štitasta oblika.

PAKUJAC

Preventiva i primjena:

grlobolja, otekline limfnih čvorova na vratu i zatiljku, sluzav ispljuvak, groznica

Hildegarda

"Pakujac je hladan. Čovjek u kome se počnu javljati napadaji što se nazivaju »selega«, neka jede sirovi pakujac i napadaji će nestati. A onaj u kome počnu rasti skrofule, neka često jede sirovi pakujac i one će se povući. Tko izbacuje mnogo sluzi, neka umoči pakujac u med i često ga tako jede, pa će se količina sluzi smanjiti, a sama sluz pročistiti. A tko ima groznicu neka pakujac zgnječi, procijedi kroz krpu njegov sok i tom soku doda vino, te često pije taj napitak i bit će mu bolje."

Tumačenje

Skrofuloza je rijetko oboljenje kože i limfnih žlijezda u dječjoj dobi. Pakujac se najprije u Hildegarde spominje po imenu i uvodi među blago prirodnih lijekova.

U Srednjem je vijeku bio malo upotrebljavan kao ljekovita biljka, ali je bio važna biljka-simbol u umjetnosti.

Oblici primjene

Tinktura od pakujca (ljekarna) preporuča se osobito za grgljanje pri teškoćama s gutanjem i pri grlobolji. Pri oteklinama limfnih čvorova usitni se svježa biljka u kašu koja se tada svaki puta na dan 1-2 sata stavlja s lanenom krpom na limfne čvorove i ostavlja se tako prekriveno. Pri jakom sluzavom ispljuvku jede se pakujac s medom, kaša od svježe biljke pripremljena s medom, 2-3 puta dnevno po tri vrha noža. Pri oboljenjima s groznicom sažvaču se više puta dnevno po 1-2 sirova listića. Pri jačoj groznici uzmu se 3-5 puta dnevno po 10 kapi tinkture (ljekarna) sirova soka u malo bijela vina.

Pakujac je - osobito njegovo sjeme - blago otrovan. On se u homeopatiji upotrebljava pri tegobama tijekom menstruacije i funkcionalnih psihički uvjetovanih govornih smetnji.

AQUILEGIA VULGARIS

Pakujac pripada - kao i otrovni jedić, kokotić i popularne šumarice - porodici žabljaka (Ranunculaceae). On ima lijepe viseće, tamnoplave cvjetove.

PELIN PRAVI

Preventiva i primjena:

proljetna kura, iscrpljenost, artroza, artritis, začepljenje, postranične boli, kašalj, besanica, ulozi, melankolija

Hildegarda

"Pelin je veoma topao i veoma snažan i najvažniji majstor protiv svih oblika iscrpljenosti. Onaj koga boli glava neka ulije dosta njegova soka u toplo vino i navlaži time čitavu glavu do očiju i do ušiju i do zatiljka. To treba činiti navečer kada odlazi na spavanje i neka do jutra pokrije čitavu glavu vunenim šeširom i to će ublažiti bol natečene glave i bol što nastaje od uloga, a odagnat će i unutarnju glavobolju. I neka ulije nešto toga soka u slabije maslinovo ulje, tako da količina ulja za dva dijela nadmaši količinu soka i neka tu mješavinu zagrije na suncu u staklenoj posudi i to pohrani za godinu dana. Osjeća li neki čovjek boli u grudima i oko grudi, tako da od toga kašlje, tada neka namaže grudi tom tekućinom. A tko osjeća boli sa strane (pod rebrima), neka se tamo namaže i izliječit će se iznutra i izvana. Zgnječi pelin u mužaru u sok, te mu dodaj jelenskog loja i jelenske moždine, tako da bude dvaput više pelinova soka nego loja, a loja dvaput više nego jelenske moždine i tako načini mast. Čovjek koga muče veoma jaki ulozi, tako da mu čak prijeti da bi mu se mogli lomiti udovi, neka se blizu vatre maže tom masti tamo gdje ga boli i izliječit će se. Ako je pelin svjež, zgnječi ga i procijedi njegov sok kroz krpu i tada malo skuhaj vino s medom, tako da sok nadmaši po okusu vino i med i pij to natašte od svibnja do listopada svaki treći dan i taj će napitak odagnati tvoju melankoliju i razbistrit će ti oči i ojačati srce i neće dopustiti da obole pluća i zagrijat će želudac i pročistiti crijeva i omogućiti dobru probavu...

A čovjek koga muče trula krv i zubi, taj neka u novom loncu skuha pelin i verbenu jednake težine u dobrom vinu i neka kroz krpu procijedi to vino i pije ga, uz dodatak malo šećera.

Neka to toplo bilje stavi na čeljust kada ide spavati i poveže preko toga krpu. I to neka čini dok se ne izliječi...!"

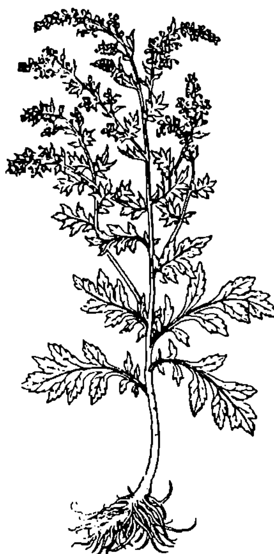
Oblici primjene

Pelin općenito služi unutarnjem čišćenju tijela, osobito se upotrebljava za proljetnu kuru. U tu je svrhu najprikladnije uzeti 20 g svježa pelinova soka koji se doda u pola litre bijela vina prokuhana s medom. Svaki treći dan popije se ujutro natašte po jedna čašica za liker.

Pri artritisu i artrozi pokazala se već učinkovitom posebna mast od jelenske moždine pri kojoj se pelin između ostaloga obogati ružinim uljem (ljekarna).

Pelin, iz porodice glavočika (Asteraceae), jedna je od najvažnijih ljekovitih biljaka kako Hildegardine tako i školske medicine. Školska ga medicina upotrebljava kao gorko aromatično sredstvo koje potiče sekreciju želučana soka i žuči. Njegovo eterično ulje sadrži otrovni tujon i tujilalkohol.

ARTEMISIA ABSINTHIUM

Pelin (pravi) je polugrm visok do jednog metra s 1-2 puta perasto iscijepanim listovima. Žute cvjetne glavice složene su u razgranate metličaste cvatove.

PERŠIN

Preventiva i primjena:

ulozi, srčane boli i boli slezene, tegobe s bubrezima i mjehurom, stvaranje vode u trbuhu, tegobe s kamenom

Hildegarda

"Peršin je snažne prirode i ima u sebi više topline nego hladnoće i raste od vjetra i od vlage. Za ljude je bolje i korisnije jesti ga sirova nego kuhana. Ako se jede, ublažava groznice koje čovjeka ne potresaju, već ga samo dodiruju.

Tko osjeća boli u srcu ili u slezeni ili sa strane, neka skuha peršin u vinu i doda nešto octa i dosta meda, a zatim neka to procijedi kroz krpu i često pije taj napitak i on će ga izliječiti. Tko ima bolestan želudac neka uzme peršin i dvaput toliko komorača i onoliko sapunike koliko je peršina. Neka od toga načini umak kome treba dodati maslac ili goveđu mast i pečenu sol i neka to tako skuhano često jede. A tko pojede poriluk i od njega ima boli, neka odmah pojede nešto peršina i boli će se smanjiti. Tko boluje od kamena neka uzme peršin i doda mu jednu trećinu njegove količine kamenike, te to skuha u vinu i procijedi kroz krpu i taj napitak pije u vrućoj kupelji. Potom neka opet uzme peršin i doda mu trećinu njegove količine kamenike, te to skuha u vodi. Kamenje zagrijano u toj vrućoj kupelji neka prelije s tom vodom. Neka to često čini i bit će mu bolje.

Tko pati od kljenuti neka uzme peršin i komorač iste težine i nešto manje kadulje. Neka te biljke zgnječi u mužaru, te im doda maslinovo ulje pripremljeno s ružom i zatim to stavi na mjesto gdje osjeća tegobe i preko toga poveže krpu. A tko ima mekano meso i zbog pretjerana pića boluje od uloga na bilo kome od udova, taj neka uzme peršin i četiri puta toliko rutvice i to prži u posudi s maslinovim uljem ili ako nema ulja neka to prži s jarčevim lojem. Zatim neka te tople biljke položi na mjesto gdje ga boli i poveže preko toga krpu i bit će mu bolje."

Oblici primjene

Prirodna medicina svete Hildegarde preporuča danas, posebno protiv uloga, mješavinu jednakih dijelova peršina, pelina i maslinova ulja. Ta se mješavina zagrije. Nakon što se procijedi, preporuča se taj ekstrakt za obloge na mjestima koja su zahvaćena ulozima. Inače se peršin kuha s vinom i jednom jušnom žlicom meda, ponovo zagrije, s njega se odstrani pjena i vruć se puni u bocu (Uzima se 1-2 puta dnevno po jedna čaša).

PETROSELINUM CRISPUM

Peršin je štitarka (Apiaceae) i dostiže visinu od 30 do 100 centimetara. Ima tamnozelene, danas najčešće namreškano lišće.

Oman

Bosiljak

Srčenjača

Čubar

Širokolisna grbica

Bijeli sljez

Verbena

Lincura ili žuti encian

Ruža

Divizma

Lan

Ljupčac

Metvica

Poljski ili obični timijan

Dunja

Najveći je dio prikazanih Hildegardinih biljaka naslikan posebno za ovu knjigu. Radi se o akvarelima slikara Gerharda Schramma iz Bürgstadta.

PERUNIKA BOGIŠA

Preventiva i primjena:

psorijaza, oboljenja bubrega i mjehura, svježa kožna oboljenja

Hildegarda

"Perunika je topla i suha i čitava je njezina snaga u korijenu, a njezina se snaga zelenila uzdiže do lišća. U svibnju uzmi sok njezinih listova i u posudi rastopi mast, te joj dodaj taj sok i mast, tako da izgleda zelena. Onaj tko boluje od malog svraba neka se često maže tom masti i izliječit će se. A tko ima na licu tvrdu kožu poput kore ili tko ima kvrgavo lice ili ima lošu boju, taj neka iscijedi sok perunikinih listova i ulije ga u posudu s izvorskom vodom i to malo zagrije. I neka tom vodom i tim umjereno zagrijanim sokom često umiva lice i to će mu učiniti kožu ugodnom i dati licu dobru i lijepu boju... A tko ima teškoća s puštanjem urina, u tome će ta tekućina omekšati kamen i mokraćne putove i ono što je bilo stegnuto, otvorit će se."

Oblici primjene

Pri psorijazi i svježim kožnim oboljenjima preporuča Hildegardina medicina danas ljekovitu mast od soka perunikinih listova i masti koja se u tankom sloju nanosi na bolesnu kožu. Protiv kože s mrljama, na primjer nakon uzimanja antibebi pilula, pokazala se učinkovitom već i Aqua Iridis, ljekovita vodica za kožu. Za oboljenja bubrega i mjehura preporuča se katkada i perunikino vino.

Sve tri vrste pripravaka-mast, vodica i vino - mogu se nabaviti u ljekarni.

Ljekovita biljka od koje se u ljekarni rade razni pripravci gotovo je isključivo Iris palldida **LAMARCK,** blijeda perunika koja se naziva i ljubičin korijen, jer eterično ulje rizoma sadrži irone koji daju ugodan miris na ljubičicu. Nekada se obrađeni rizom davao maloj djeci da ga grizu u vrijeme izbijanja zubića. Danas se perunika koristi kao sastavni dio čajeva protiv kašlja. U Hildegarde bi se pod "Swertulom" (od Schwertlilie, njemački perunika, op. prev.) mogla umjesto perunike shvatiti i domaća barska gladiola.

IRIS GERMANICA

Perunika pripada, kao i gladiola (sabljičica) i šafran, porodici perunika (Iridaceae). Ona naraste do 100 centimetara, a gladiola 30 do 60 centimetara.

PETOPRSTICA
(PUZAVA PETOPRSTA)

Preventiva i primjena:

upala sluznice, proljev

Hildegarda

"Petoprstica je veoma topla. Njezin sok ima umjerenu vlažnost i ona je dobra protiv groznice. Stoga uzmi petoprsticu i jako je zgnječi i dodaj joj brašno od žemičke s vodom ako želiš načiniti torticu. Tada s nešto slabija maslinova ulja ili ako ga nemaš, s nešto makova ulja, načini tijesto, navlaži ga da bude mekano, a zatim njime premaži krpu od kudjelje i nakon što si tu krpu ugrijao, omotaj njome čitav trbuh čovjeka koji ima jaku groznicu. Kada prođe pola dana ili pola noći ukloni krpu i ponovo je zagrij na vatri, te je položi na trbuh bolesnika. Čini to često i groznica će se povući, a to će mu izazvati podrigivanje."

Oblici primjene

Petoprstica se pokazuje najunčikovitijom ako se svježa ili sušena pripremi kao čaj. 1/2 čajne žličice stavi se na četvrt litre vode, dobro se prokuha i piju se po dvije šalice dnevno (pri proljevu bez šećera).

Pod petoprsticom se u pravilu misli na puzavu petoprstu. Ona ima izdanak dug preko jednog metra. Druge joj vrste petoprstih veoma nalikuju. Njihovo brkanje nema međutim veliko značenje budući da sadrže otprilike iste ljekovite tvari. Sve one sadrže tanine, ali ipak znatno manje nego podanak Potentille tormentille. Petoprstica se upotrebljava pri proljevu, krvarenju iz nosa, kao pripravak za kupku kod kožnih oboljenja i teško zacjeljivih rana.

POTENTILLA REPTANS

Petoprstica ili puzava petoprsta pripada porodici ruža (Rosaceae). Ona naraste preko jednog metra, puzava je, na čvorovima razvija bočno korijenje. Listovi su peterodijelni, nazubljena ruba.

PIRIKA

Preventiva i primjena:

smetnje u želučano-crijevnu području, tegobe s kostima

Hildegarda

"Pirika je najbolja žitarica. Ona je topla i masna i snažna i blaža je od drugih vrsta žitarica. Onom koji je jede omogućava pravo meso i pravu krv i donosi mu vedrinu duha i radosno raspoloženje. Kako god je ljudi jeli, da li u kruhu ili u drugim jelima, ona je dobra i blaga. Ako je netko toliko bolestan da od bolesti ne može jesti, tada uzmi čitava zrna pirike i kuhaj ih u vodi, uz dodatak žumanjka jajeta, tako da se zahvaljujući boljem okusu mogu rado jesti. Daj to bolesniku da jede i izliječit će ga iznutra poput dobre i zdrave ljekovite masti."

Oblici primjene

Pirika, bliska rođakinja krušne pšenice, bila je stoljećima raširena pučka živežna namirnica. Iako se ta žitarica uzgaja još samo ograničeno, ona sadrži kao i prije sve sastojke koji su potrebni za postizanje i održanje zdrava organizma. Hildegardina medicina upotrebljava je danas praktično u svim mogućim oblicima, od prekrupe do gotova kruha. Kuhana u juhi predstavlja pržena pirika na primjer dobro sredstvo protiv proljeva (2-3 šalice dnevno).

Pri tegobama s kostima kuhaju se pirikina zrna kao riža i po želji začine (Ujutro i navečer uzima se po jedna šalica). U tom obliku je pirika osim toga prokušano sredstvo protiv zatvora stolice.

Ona je kao i krušna pšenica genetski jednakovrijedna, visokorazvijena, heksaploidna vrsta pšenice i pripada isto kao evolucijski mnogo starije druge vrste žitarica (na primjer ječam) porodici trava (Poaceae). Ona ne predstavlja praoblik neke pšenice. Pristaše prirodne medicine i Hildegardine medicine pridonijele su tome da se vrijedna živežna namirnica pirika ponovo češće uzgaja i zahvaljujući

brojnim knjigama kuharskih recepata postiže viši stupanj poznatosti. Zbog lakše daljnje obrade pšenice i većih prinosa bila je pirika dosta zapostavljena. Ona danas stječe sve više prijatelja, ne samo u zemljama odakle potječe, jugozapadnoj Njemačkoj, Vorarlbergu, Thurgau i Ardenima.

TRITICUM SPELTA

Ne postoje samo nečekinjaste vrste pirike, već i one brkata klasa. Plod je dlakav i prirastao za pljevice.

PITOMI KESTEN

Preventiva i primjena:
tegobe s glavom, oboljenja želuca, jetre i slezene, proširene vene, ulozi, duševne tegobe

Hildegarda

"Kestenovo je drvo veoma toplo, ali ima veliku snagu koja je dodana toplini, a označava mudrost. Ono što je u njemu, kao i njegov plod, korisni su protiv svake slabosti koja je u čovjeku. Onaj koji boluje od uloga, te se zbog toga ponaša naprasito, jer je uz tu bolest uvijek vezana srdžba, neka skuha listove i ljuske ploda u vodi i s tim pripremi parnu kupelj. Neka to često čini, pa će se ulozi u njemu povući, a on će postati mnogo blažim u svom držanju...

A čovjek koji od kestenova drva načini štap i nosi ga u ruci, tako da se ruka od njega ugrije, u njemu će zahvaljujući toj zagrijanosti ojačati žile i sve tjelesne snage. Udiši često miris toga drva i to će donijeti zdravlje tvojoj glavi. I čovjek kome je mozak zbog suhoće prazan i koji je stoga slab u glavi, neka u vodi skuha jezgre plodova toga drveta, ne dodajući ništa drugo. Kada se voda izlije, neka to često uzima poslije jela, pa će mu mozak rasti i ispunit će se, a živci će mu ojačati i tako će nestati bol u njegovoj glavi. A tko osjeća bol u srcu, tako da snaga njegova srca opada, i on postane tužnim, neka često jede sirove jezgre plodova. To će njegovu srcu uliti sok poput masti i ojačati mu snage i vratiti veselo raspoloženje. Tko boluje na jetri neka često zdrobi jezgre plodova i tako ih stavi u med i često ih jede s tim medom, pa će mu jetra ozdraviti. Tko osjeća boli u slezeni neka te jezgre malo peče na vatri i tada ih jede. A tko pati od boli u želucu, neka te jezgre jako skuha u vodi i kuhane ih usitni u vodi u kašu. Zatim u nekoj posudi neka izmiješa nešto brašna od žemičke s vodom, to znači, neka to izlupa i tom brašnu doda sladić usitnjen u prah i tada to opet kuha sa spomenutim jezgrama kestenova ploda i pripremi kašu, a zatim neka to jede i to će pročistiti njegov želudac, zagrijati ga i ojačati."

Oblici primjene

Kesten nije do danas izgubio svoje značenje kao živežna namirnica i ljekovito sredstvo. Za dodatak kupki najprikladniji su korijenje, listovi i male, mlade grane, usitnjeni i prokuhani. Biljna se kaša pusti preko noći stajati. Sljedeće se jutro zagrije i stavi u maloj lanenoj vrećici u vodu za kupku (prikladno i kao naljev za saunu). Ljekovito djelovanje pri jetrenim tegobama pripisuje se kuhanim ili pečenim "maronima" (10-15 komada na dan dobro sažvakati). Pri želučanim se tegobama preporuča juha od kestenova brašna: Maroni smrvljeni u brašno lagano se pirjaju s lukom i peršinom i preliju juhom (dulje vrijeme uzimati navečer po 1-2 šalice). Kestenova se tinktura nanosi na primjer kod proširenih vena. U školskoj se medicini kesten rijetko upotrebljava protiv nadražaja na kašalj. Maroni služe u pučkoj medicini kao sredstvo protiv proljeva.

CASTANEA SATIVA

Pitomi kesten pripada porodici bukovka (Fagaceae). Njegovi su plodovi poznati kao "maroni". Osobito se na jugu Europe još upotrebljava i kestenovo brašno.

PLUĆNJAK

Preventiva i primjena:

bolovi u plućima, upala pluća, poteškoće s disanjem

Hildegarda

"Plućnjak je hladan i ponešto suh i čovjeku mnogo ne služi. Onaj međutim čija su pluća naduta, tako da kašlje i samo s mukom može udahnuti, neka skuha čaj od plućnjaka u vinu i pije ga natašte i izliječit će se..."

Tumačenje

Plućnjak je u staro doba jedva bio poznat. U Srednjem se vijeku upotrebljavao zbog njegovih listova rozeta s bijelim mrljama (iskustvo u životinja bolesnih na plućima) kao ljekovito sredstvo za pluća. Čitava je biljka prekrivena čekinjastim dlačicama. Crveni cvjetovi nalik jaglacu postanu nakon oprašivanja plavi zbog promjene pH-vrijednosti u cvjetnu soku.

Oblici primjene

U Hildegarde je težište pri upotrebi plućnjaka na plućnim bolestima i poteškoćama s disanjem. Pučka medicina i danas upotrebljava tu biljku u obliku napitka: Svježa se biljka prokuha u bijelu vinu, začini medom, odstrani se pjena i napitak se vruć puni u male boce. Preporuča se piti češće na prazan želudac po jednu punu čašicu za liker. Plućnjak sadrži saponine, sluzi, tanine, flavonoide i mnogo topljive silicijeve kiseline. On sadrži, kao i druge biljke iz porodice oštrolistih, nepoželjne pirolizidine. Od silicijeve se kiseline očekuje da djeluje na jačanje plućnog tkiva. Iskustvo pokazuje da životinje rado jedu biljke iz porodice oštrolistih i zdravstveno dobro napreduju. Sadržaj tanina povoljno djeluje pri oboljenjima s proljevom.

PULMONARIA OFFICINALIS

Plućnjak, visok 15 do 30 centimetara, trajna je biljka iz porodice oštrolistih (Boraginaceae) koji je dao ime toj porodici.

RANILIST

Preventiva i primjena:
besanica, noćne more, prejako mjesečno pranje

Hildegarda

"A koga često muče loši i teški snovi, taj neka ima kod sebe ranilist kad ide navečer na spavanje i kada spava, pa će vidjeti i osjetiti manje ružnih snova. Žena koja pati od prejakog mjesečnog pranja i to u krivo vrijeme, dakle neredovito, neka stavi ranilist u vino kako bi ono poprimilo okus biljke i neka to vino često pije i izliječit će se..."

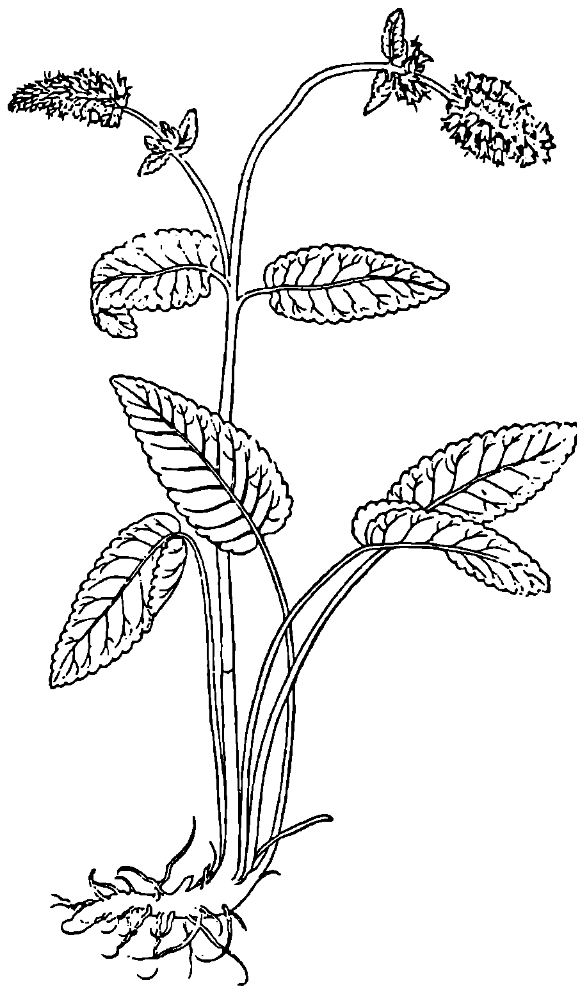
Oblici primjene

Ranilist je bio u Srednjem vijeku jedno od najpoznatijih i najomiljenijih "lijekova za sve bolesti". Danas on nalazi primjenu ponajprije kao jastučić za spavanje pri besanici i noćnim morama: Biljka se osuši, nareže i stavi u malu lanenu vrećicu (Noću staviti na grudi!).

Ranilist se danas u školskoj medicini nepravedno gotovo više uopće ne upotrebljava. Pirolidinalkalodid i stahidrin, betonicin i turicin odgovorni su za umirujuće djelovanje i zaustavljanje krvarenja. Ranilist se u pučkoj medicini i homeopatiji upotrebljava protiv proljeva, katara gornjih dišnih putova i kod astme.

I Hildegarda se poziva na magične osobine što su se pripisivale ranilistu.

STACHYS OFFINCINALIS

Ranilist pripada porodici usnatica (Lamiaceae): Ima rozetu listova s dugom peteljkom. Cvjetovi smješteni na vrhu stabljike formiraju prividni klas od ružičaste do purpurnocrvene boje.

ROSOPAS

Preventiva i primjena:
bradavice, gnojni čirevi

Hildegarda

"Rosopas je veoma topao i sadrži otrovan i sluzav sok. On ima u sebi toliko crni i trpki otrov da ne može čovjeku dati zdravlje, jer kada bi nekom na neki način dao zdravlje, na drugi bi mu način dao teže unutarnje bolesti. Jede li ga naime netko i pije, on ga iznutra ranjava, ozljeđuje i stoga katkada olakšava čovjeku stolicu i probavu s boli, a ne sa zdravljem. Onaj tko je pojeo, popio ili dodirnuo nešto nečisto od čega je dobio gnojne čireve po tijelu, neka uzme staru mast, doda joj dosta rosopasova soka i to zajedno zgnječi i izmiješa, te u nekoj posudi rastopi. Tada neka se maže tom ljekovitom masti i izliječit će se."

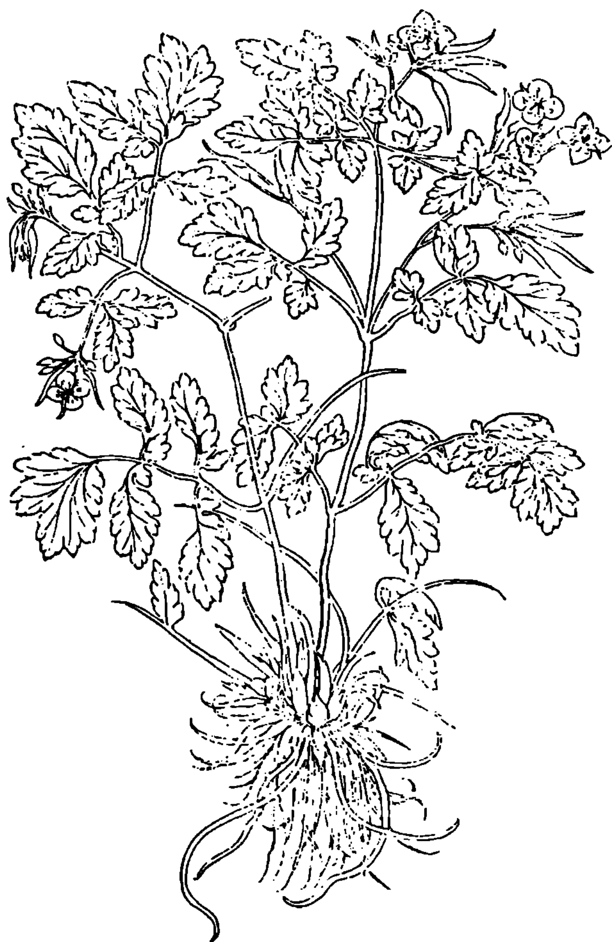
Tumačenje

Rosopas se spominje već u opisima nekadašnjih autora (Plinija, Dioskurida). Jako otrovno djelovanje (proljev, povraćanje) pobudilo je pozornost. Latinsko ime rosopasa, chelidonium majus, izvedeno je od grčke riječi "chelidon" za lastavicu, budući da te ptice selice dolaze s cvjetanjem te biljke, a nakon što ona ocvate polaze opet na svoj put prema jugu.

Oblici primjene

Od usitnjena korijena i lišća rosopasa koji se preko noći stave u ocat, može se načiniti biljna kaša koja se poveže na bradavice i žuljeve. Budući da je rosopas otrovan, ne bi se nikada trebao upotrijebiti bez prethodna savjetovanja s liječnikom. Rosopas koji je u bliskom srodstvu s makom djeluje slično opijumskim tvarima, naime ublažava boli, opušta grčeve i ima centralno-umirujuće djelovanje. U homeopatiji se rosopas još i danas upotrebljava kod oboljenja jetre i žuči. On spada u jako otrovne biljke. U ekstremnom slučaju može doći do poremećaja srčana ritma, šoka i naposljetku do smrti uslijed kolapsa.

CHELIDONIUM MAJUS

Rosopas pripada porodici makova (Papaveraceae). To je razgranata biljka koja cijela sadrži dosta narančastožutog mliječnog soka. Žuti su cvjetovi združeni u štitaste cvatove.

RUTVICA

Preventiva i primjena:

bubrežne smetnje, boli u križima, pritisak u želucu, ogorčenost, istjecanje suza, slabost vida, menstrualne tegobe

Hildegarda

"Rutvica raste više od snažnog i punog zelenila zemlje nego od topline. Ona ima u sebi miješanu toplinu, ali ipak više topline. To je biljka velikih snaga u svojoj vlažnosti i dobra je protiv suhih gorčina što rastu u čovjeku u kome manjkaju pravi sokovi. Rutvica je bolja i korisnija neprerađena nego usitnjena u prah. Kada se jede, suzbija pogrešnu vrućinu krvi u čovjeku. Jer toplina rutvice smanjuje nezdravu toplinu melankolije i ublažava nezdravu hladnoću melankolije. I tako će čovjeku koji je melankoličan biti bolje ako je jede poslije drugih jela. Ako je netko pojeo neko drugo jelo od čega osjeća boli, neka poslije jede rutvicu i boli će se smanjiti.

I čovjek kome suze oči neka uzme rutvicu i dvaput toliko kadulje i dvaput više krasuljice nego kadulje i jako zgnječi te biljke u mužaru kako bi dale nešto soka. A zatim neka zgnječene biljke zamoči u bjelanjak i navečer kada ide spavati neka ih položi na čelo do obiju sljepoočica i one će izvući loše sokove kao kad netko usiše sok iz nekog ploda. Tko ima crne ili zamračene oči, tako da su ponekad poput tamna oblaka, i vidi li on u očima kao maglovito, tada neka uzme sok rutvice i dvaput toliko čiste tekućine meda i u to umiješa nešto dobra i bistra vina i stavi u to komadić pšenična kruha. Neka to stavi preko noći na oči i poveže krpom. A osjeća li netko katkada boli u burezima i u križima, to se često događa zbog neke bolesti želuca.

Tada neka taj čovjek uzme rutvicu i pelin iste težine i doda više od toga medvjeđe masti, zatim sve to zajedno zgnječi i pomiješa. Tom masti neka kraj vatre jako maže područje bubrega i križa, gdje osjeća boli..."

Oblici primjene

Za sve gore navedene primjene mogu se u ljekarnama nabaviti posebne masti (protiv bubrežnih smetnji i boli u križima) i granulati (protiv pritiska u želucu).

RUTA GRAVEOLENS

Rutvica pripada porodici ruta. Listovi su dva do triput rasperjani sivkasto-zeleni. Cvjetovi su žućkasto-zeleni, a plod je čahura sa crnim sjemenjem.

RUŽA

Preventiva i primjena:

gnojni čirevi, grčevi, oči, plućni katar, želučane i crijevne tegobe

Hildegarda

"Ruža je hladna i ta je hladnoća korisna mješavina. U ranu zoru ili kada je već svanuo dan uzmi ružin list i stavi ga na oči. On će usisati sok, to znači suzenje i razbistrit će oči. A tko ima na tijelu gnojne čireve , neka isto tako stavi na njih ružino lišće i ono će izvući sluz.

A tko je naprasit neka uzme ružu i manje kadulje i usitni to u prah. U onom času kada u njemu raste srdžba neka to drži na nosu. Jer kadulja tješi, a ruža donosi radost. Uzme se ruža i upola manje kadulje uz dodatak svježe masti koja je rastopljena.

I to se treba istodobno kuhati u vodi kako bi nastala ljekovita mast. Tamo gdje čovjeka muče grčevi ili uzetost, tamo se treba mazati tom masti i bit će mu bolje. Ruža je dobra međutim i za napitke i za masti i za sva ljekovita sredstva ako im se doda; a ona su to bolja ako im se doda makar malo ruže, to znači njezinih dobrih snaga."

Tumačenje

Rosa gallica i damašćanska ruža najstarije su uz pasju ružu. Rosa centofolia poznata je tek oko 400 godina. U Starom i u Srednjem vijeku jedva da su se ruže razlikovale po njihovim vrstama, kao što se danas plodovi nekih ukrasnih ruža koriste u iste svrhe kao plod divlje ruže (šipak).

Oblici primjene

Kao kupka za oči prikladna je "Aqua Rosae" koja se lanenom krpicom nanosi na očne vjeđe. Ona se koristi i kao tinktura protiv grčeva (1-2 čajne žličice 2-3 puta dnevno). "Aqua Rosae" može se nabaviti u ljekarnama i kao mast. Ružini su listovi inače prikladni i za salate. Protiv kašlja se može u ljekarnama nabaviti Decotum Rosae.

ROSA GALLICA

Latinsko ime za ružu, "rosa", dalo je ime porodici ruža (Rosaceae). Mnoge vrste voća, poput jabuka, krušaka, ali isto tako i bijeli glog, pripadaju porodici ruža.

SIKAVICA (BIJELI STRIČAK)

Preventiva i primjena:

postranično probadanje (pod rebrima), upala vena, oboljenja jetre

Hildegarda

"Ali sikavica ima u sebi hladnoću, a veoma je korisna. Pati li netko od probadajućih boli u srcu ili na nekom drugom mjestu ili osjeća boli u udovima neka uzme sikavicu i nešto manje kadulje i u nešto vode načini od njih sok koji neka pije kada ga muči probadanje i bit će mu bolje."

Tumačenje

Ta se sikavica u staro doba rijetko upotrebljavala. U europskim je samostanima bila međutim poznata. Zahvaljujući Hildegardi bila je prvi put spomenuta u Njemačkoj kao "vehdistel" (Distel njem. sikavica). U Engleskoj se označava koa "Milkthistle" budući da su joj najuočljivije obilježje mliječno bijele mrlje. U Hildegardinoj se knjizi "Physica" nw isključuje druga sikavica. U homeopatiji se još koristi staro ime: Carduus marianus.

Oblici primjene

Pri postraničnom probadanju ili probadanju kod srca poznaje Hildegardina medicina napitak koji se sastoji od svježa soka sikavice dopunjena vodom. On se uzima sirov i hladan u malim gutljajima 2-3 puta dnevno. Protiv upala vena postoji u ljekarnama tinktura sikavice kojom se trljaju upaljena mjesta i prekrivaju kudjeljom. Tek je malo starih ljekovitih biljaka tako zadržalo i povećalo svoje značenje kao sikavica. Ona je dugačka otprilike 6-8 milimetara i ima izbočeni blijedožuti rub. Učinkovite tvari sikavice djeluju preventivno i ljekovito pri oboljenjima jetre, na primjer pri oštećenju jetre alkoholom, otapalima, ali i otrovnim gljivama. Pri upalama jetre postižu se dobri uspjesi.

SILYBUM MARIANUM

Sikavica naraste do 1,5 metra. Listovi su joj prošarani bijelim prugama uzduž nerava i bodljikava su ruba. Ona pripada porodici glavočika (Asteraceae).

SLADIĆ

Preventiva i primjena:

promuklost, želučano-crijevna oboljenja, mutne oči, srčane boli

Hildegarda

"Sladić je umjerene topline i daje čovjeku bistar glas, ublažava njegovu ćud i razbistruje mu oči i omekšava mu želudac za bolju probavu. On isto tako koristi i duševnom bolesniku, jer gasi srdžbu u njegovoj glavi."

Tumačenje

Zgusne li se sok dobiven kuhanjem korijena sladića, dobiva se poznati "lakric" (njem. "Lakrizze", tvrdi crni prutići poput lizaljke). Latinsko ime sladića, glycyrrhiza, ne znači ništa drugo nego "slatki korijen". Korijen sladića koristio se već u staro doba pri tegobama s dišnim organima, postraničnu probadanju, upali porebrice i bolestima mjehura. Neoguljeni žuti korijen označavao se nekada kao ruski odnosno španjolski sladić. Karakteristična ljekovita tvar što je on sadrži je glicirizin. On je pedeset puta slađi nego šećer od šećerne trske.

Oblici primjene

Pri promuklosti je najbolje sisati male slatkiše od sladića (ljekarna) koji su poznati i kao "lakrici" (njem. Lakritze). Za želučana i crijevna oboljenja postoji sirup za srce, zvan i Concentratum cardinale koji se kuha u vodi u koju se stavi mješavina sladića, komorača, šećera i meda (uzima se po 1 jušna žlica poslije jela).

Mnogo ljekovitih čajnih mješavina sadrži korijen sladića. U čajevima za čišćenje crijeva poboljšava glycyrrhizin učinak ljekovitih biljaka za čišćenje crijeva. Pri čirevima na želucu često se bolesnik uspije već nakon nekoliko dana osloboditi boli, ali to nikako ne znači da je završen i proces liječenja. Pri dugotrajnoj uporabi preparata od "lakrica" dolazi do nepoželjna zadržavanja vode u tijelu. Korijen sladića i njegovi pripravci ne bi se trebali uzimati dulje vrijeme bez liječničke kontrole.

GLYCYRRHIZA GLABRA

Sladić pripada porodici leptirnjača (Fabaceae). Biljka dosegne visinu od 0,5 do 1,2 metra. Domovina joj je Sredozemlje i jugozapadna Azija.

SRČENJAČA
(USPRAVNA PETOPRSTA)

Preventiva i primjena:
upala u želučano-crijevnu kanalu, proljevi, krvarenja iz crijeva

Hildegarda

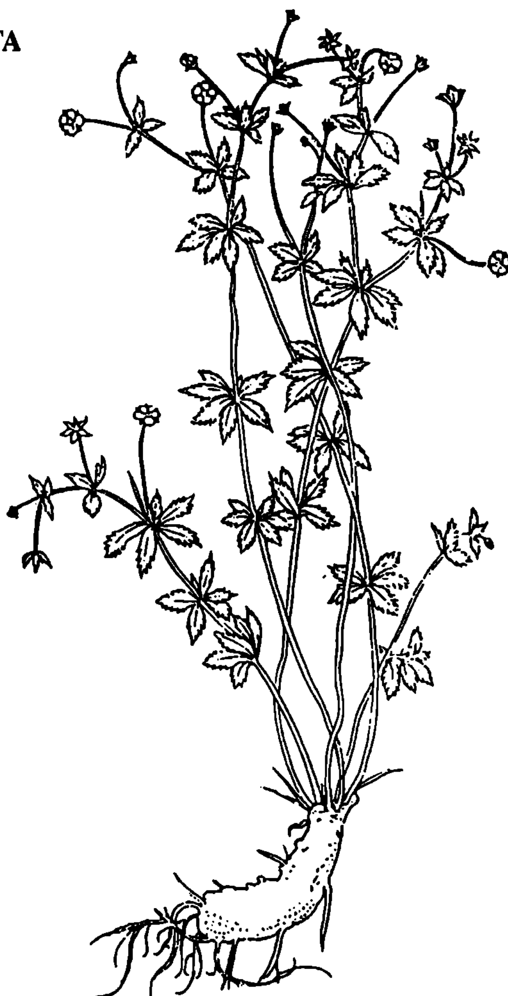
"Srčenjača je više hladna nego topla i čovjek koji ima u sebi nepoželjne otrovne, to znači gnojne sokove, neka uzme srčenjaču, zgnječi je u sok i izlije taj sok u glinenu posudu, a preko njega prelije dobro i bistro vino. Taj napitak neka pije tijekom petnaest dana poslije jela i kada ide spavati i koristit će mu za godinu dana, tako što će smanjiti količinu otrovnih sokova u njemu."

Oblici primjene

Pri crijevnim krvarenjima može srčenjača djelovati na njihovo zaustavljanje ako se prelije bijelim vinom, ostavi 1-2 sata tako stajati, a tada se triput dnevno uzimaju 1-2 jušne žlice toga vina (Uvijek se posavjetovati s liječnikom!).

Tinktura od srčenjače (ili Ratanhia tinktura) jača tkivo pri upali sluznice u ustima (Stomatitis), pri upali desni (Gingvitis) ili upali zubna ležišta (Paradontitis), a upotrebljava se kao sredstvo za mazanje ili za grgljanje (pri kataru ždrijela). Tanini djeluju samo lokalno, a ne sustavno, kao na primjer kod mjesečnih pranja.

POTENTILLA ERECTA

Srčenjača ili uspravna petoprsta pripada porodici ruža (Rosaceae). To je nizak grm s jakim podankom koji je na presjeku crven. Cvjetovi su žuti, četveročlani, rijetko peteročlani. Prizemni listovi tri do četiri ili peterodijelni na dugim tankim peteljkama. Listovi stabljike sjedeći ili s kratkim peteljkama, trodijelni. Palistići stabljike veliki, dlanoliko rascijepani, zeljasti.

STOLISNIK

Preventiva i primjena:

krvni izljevi, povrede nakon nesreća, teško zacjeljive unutarnje rane, ožiljci od operacija

Hildegarda

"Stolisnik je ponešto topao i suh i on posjeduje posebne i fine snage za liječenje rana. Ako je neki čovjek ozlijeđen udarcem, treba se rana oprati vinom, a potom se stolisnik koji je skuhan u vodi treba nakon što se voda iscijedi-staviti tako topao na krpu koja je prethodno položena na ranu i lagano povezati. I tako stolisnik oduzima rani trulež, te liječi gnojne čireve i rane. Tako se postupa dokle god je potrebno. Nakon što se rana počela malo stezati i zacjeljivati, treba se ukloniti krpa, a stolisnik stavljati izravno na ranu, pa će ona zacijeliti na zdrav i potpuniji način. A tko dobije ranu u nutrini tijela, bilo da je ranjen sulicom ili na neki drugi način, neka usitni stolisnik u prah i pije taj prah u toplu vinu dok se ne izliječi."

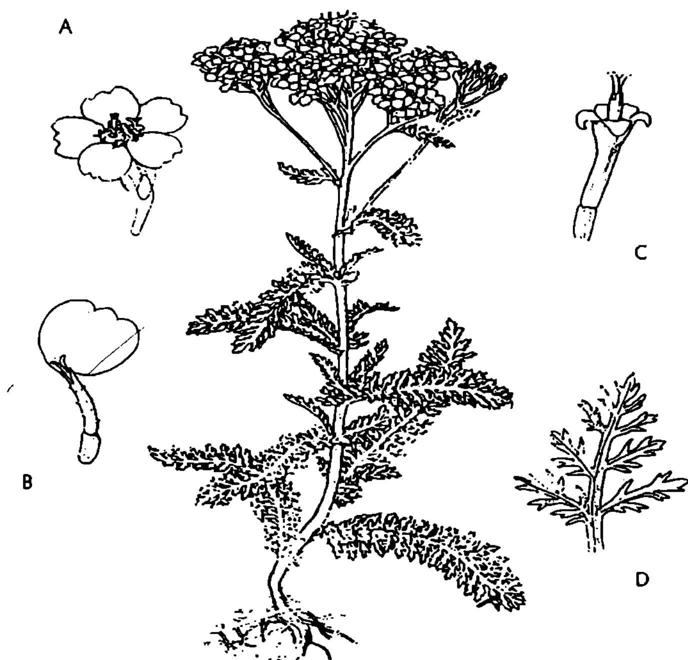
Oblici primjene

Teško zacjeljive rane i ožiljci često se unutar prirodne medicine liječe naljevom od cvjetova stolisnika. Tim se čajem rane najprije isperu. Za otvorene rane i ogrebotine može se u ljekarnama nabaviti prah stolisnik koji se posipava po rani i prekriva gazom.

Stolisnik je jedna od najdulje korištenih ljekovitih biljaka na svijetu. Ahil, učenik kentaur Hirona koji se razumio u prirodno liječenje, liječio je svoje i Patroklove rane "stolisnom vojničkom travom" koju su Rimljani doslovno preveli s "millefolium". Indikacije odgovaraju indikacijama kamilice. Postoji međutim veoma mnogo vrsta stolisnika koje imaju veoma različit sadržaj ljekovitih tvari.

To su kamazulen kao u kamilice, proazuleni kao što su ahilicin i srodne tvari. Djelovanje protiv grčeva pripisuje se flavonoglikozidima apigeninu i luteolinu.

ACHILLEA MILLEFOLIUM

A cvat glavočike
B jezičasti cvijet
C cjevasti cvijet
D vršak perasta lista

Stolisnik je jedna od najraširenijih glavočika (Asteraceae). On može narasti do različitih visina, od 20 centimetara do preko jedna metra. Listovi su dvostruko do trostruko perasto razdijeljeni. Cvjetne glavice široke su oko 5 milimetara i imaju prljavo bijele cjevaste cvjetiće i bijele do purpurnocrvene jezičaste cvjetove.

ŠIROKOLISNA GRBICA

Preventiva i primjena:

slabo srce, bolestan želudac, tuga, slabost očiju

Hildegarda

"Širokolisna je grbica topla i vlažna, a ta vlažnost ima u sebi pravu mješavinu. Dobro je i korisno da je jedu i zdravi i bolesni ljudi. Ono što je u njoj kiselo odnosno gorko ne škodi čovjeku, već ga liječi. Čovjek koji ima slabo srce i bolestan želudac neka jede tu grbicu sirovu i ona će ga ojačati. A onoga koji je tužan ona će razveseliti bude li je jeo. Ako se ona jede, liječi i oči i razbistruje um."

Tumačenje

Širokolisnu je grbicu teško svrstati. Široka rasprostranjenost i začinska snaga upućuju na ranu uporabu te biljke. Ona se ponekad izjednačavala s čubrom koji je isto tako oštro-paprenasta okusa. Čubru je ovdje posvećeno posebno poglavlje.

Oblici primjene

Širokolisna se grbica u načelu koristi svježa kao začin teško probavljivu povrću. Za naše je pretke upotreba začina predstavljala pravi problem. Jela često nisu imala okus koji bi poticao otjecanje sline. Strani su začini najčešće bili nedostupni. Porodica glavočika kojoj pripada širokolisna grbica sadrži mnoge biljke koje su tu mogle pomoći svojim sadržajem oštrih aromatičnih sumporastih eteričnih ulja. Korijen širokolisne grbice sličan je po okusu hrenu, a cijela biljka potiče sekreciju. Ona sadrži sumporasto eterično ulje, vjerojatno saponine, flavonglikozide (kamforovo ulje) i rutin. Korijen i biljka važili su u pučkoj medicini kao sredstvo protiv skorbuta, vodene bolesti, protiv oboljenja trbušnih organa i osipa na koži.

LEPIDIUM LATIFOLIUM

Širokolisna grbica pripada, poput gorušice, vrtne grbice i potočarke porodici krstašica (Brassicaceae). To je grmolika biljka visine od 25 do 100 centimetara. Listovi su najčešće nepodijeljeni, široko lancetasti, na dugim peteljkama. Bijele latice imaju bijelo obrubljenu čašku.

TIMIJAN

Preventiva i primjena:

kašalj, bolesti metabolizma, čišćenje krvi, gamad na tijelu (uši), kožne bolesti, kljenuti i probadanja

Hildegarda

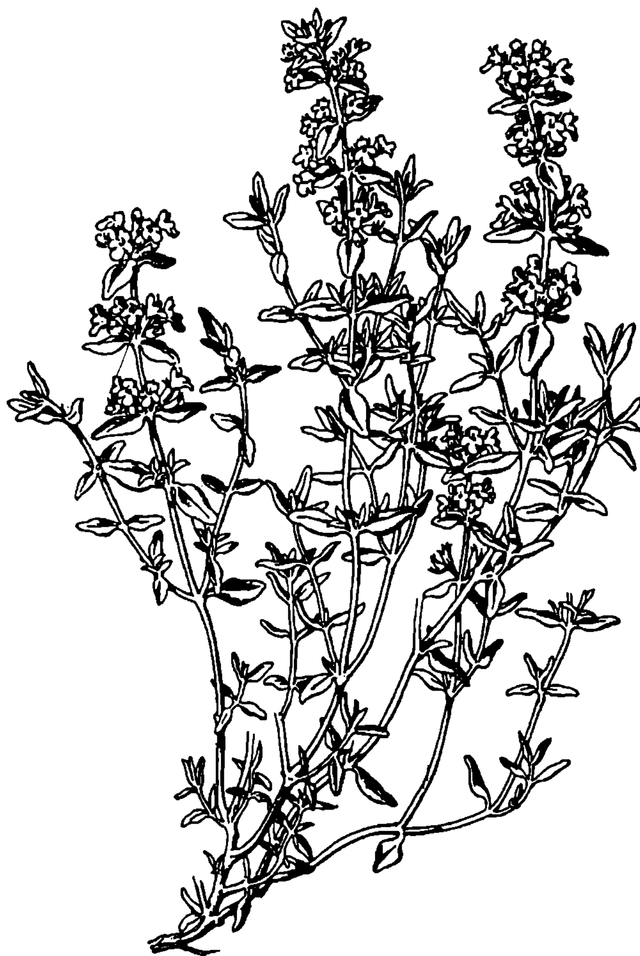
"Timijan je topao i suh. A doda li mu netko dobro bilje i začine, tada on svojom toplinom i snagom oduzima trulež boli. Jer kada se ne bi začinio drugim biljem i začinima, probušio bi svojom snagom gnojne čireve - umjesto izliječio - kada bi se na njih položio. Tko ima u sebi lepru, neka tu biljku začini dobrim biljem i biljnim umacima i tako neka liječi gubu i to će svojom toplinom i snagom smanjiti trulež lepre koje god vrste ona bila. Neka bolesnik uzme timijan sa zemljom na njegovu korijenju i pusti da se korijenje zagrije na vatri, te tako priredi sebi parnu kupelj; neka osim toga kuha timijan sa zemljom na korijenju u loncu s vodom i neka i na taj način priredi sebi kupku. Neka to često upotrebljava, pa će toplina i suhoća biljke sa suhom zagrijanom zemljom, kao što je prethodno spomenuto, ublažiti loše sokove, osim ako se to ne bude svidjelo Bogu.

Boluje li netko od kljenuti i muči li nekoga probadanje i ako je nagrižen, tako reći izjeden bolešću koja je tako mučna za njegove udove, neka uzme kadulju i dvaput toliko abdovine; neka to skuha u vodi, doda jelenskog loja i dvaput toliko stare masti, te tako načini ljekovitu mast i njome se maže uz vatru tamo gdje ga boli. Toplina kadulje i toplina abdovine i timijana i toplina jelenskog loja i toplina stare masti ublažit će neispravno tople i neispravno hladne sokove."

Oblici primjene

Protiv kašlja je prikladan ponajprije timijan (ljekarna) koji se treba uzimati triput po 1 velika žlica. Pri poremećajima metabolizma upotrebljava se timijan kao začin jelima.

THYMUS VULGARIS

Pravi ili vrtni timijan poznati je začin i ljekovita biljka iz porodice usnatica (Lamiaceae). Listovi su rombični, povijesnih rubova. Sušeni su gotovo igličasta izgleda.

TRPUTAC

Preventiva i primjena:

ulozi, nabrekle žlijezde, postranično probadanje, ubodi insekata, prijelomi kostiju

Hildegarda

"Trputac je topao i suh. Uzmi stoga tu biljku i iscijedi njezin sok, a nakon što je on procijeđen kroz krpu, pomiješaj ga s vinom ili medom i daj ga piti onom koga muče ulozi i ta će bolest uzmaknuti. A onaj koji ima u sebi nabrekle žlijezde, neka peče na vatri korijenje trpuca i neka ga tako topla stavi na žlijezde, te preko toga poveže krpu i osjećat će se bolje. Neka ga ne stavlja međutim na skrofule, jer bi mu to naškodilo. Ako ga muči probadanje, neka skuha listove trpuca u vodi i nakon što je iscijedio vodu, neka ih tople stavi na mjesto gdje osjeća boli i probadanje će se povući. A ukoliko nekoga dodirne ili ubode pauk ili neki drugi kukac, neka taj odmah namaže to mjesto sokom trpuca i bit će mu bolje...

Ako se nekom čovjeku na bilo kome mjestu slomi kost uslijed neke nesreće, neka taj nareže korijenje trpuca i stavi ga u med, te neka to svaki dan jede natašte. A isto tako neka prokuha zeleno lišće sljeza i pet puta toliko lišća ili korijenja trpuca s vodom u novom loncu i često ih tople stavlja na mjesto gdje ga boli, pa će se slomljena kost izliječiti."

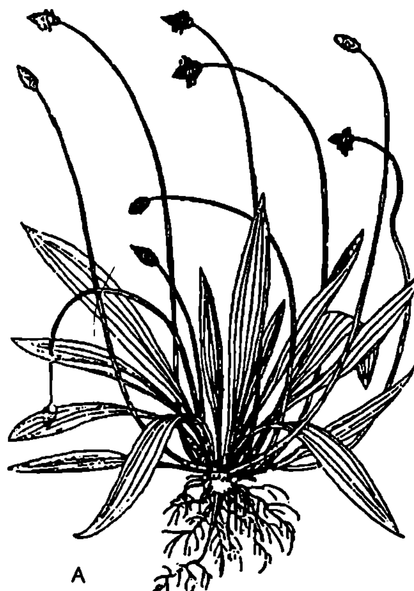
Oblici primjene

Pri prijelomima kostiju pripremi se biljna kaša s medom i od toga se dulje vrijeme uzima tri do pet puta dnevno po jedan vrh žlice. Svježi sok trpuca daje dobre rezultate ako se nanosi na kožu pri ubodima insekata. Kome je teško rastrljati listove, taj će naći u ljekarni tinkturu od trpuca.

Pri ulozima i postraničnom probadanju obogati se taj sok vinom i medom i uzima triput dnevno po jedna puna čašica za liker.

U pučkoj i školskoj medicini nalazi trputac primjenu u obliku čajeva, sirupa, pastila pri upalama u ustima i ždrijelu. Svježe rastrljani listovi djeluju kao dezinficirajuće ljekovito sredstvo za rane.

PLANTAGO LANECEOLATA

A Kopljasti trputac
B Srednji trputac
C Široki trputac
D Bwhastosjemeni trputac

VERBENA

Preventiva i primjena:
teško zacjeljive rane, zubobolja, nabreklo grlo

Hildegarda

"Verbena je više hladna nego topla i ako je u čovjeku trulo meso ili zbog čireva ili zbog crva, tada neka bolesnik skuha verbenu u vodi, a zatim stavi na trulu ranu ili na trulo mjesto s crvima lanenu krpu i na nju - nakon što se iscijedi voda - položi verbenu. Kada se ona osuši neka stavi drugu kuhanu verbenu. To neka čini toliko dugo dok ne bude uklonjena trulež. Otekne li nekom grlo, neka ugrije verbenu u vodi i stavi je toplu na grlo, a preko nje poveže krpu. Neka to čini sve dok se oteklina ne bude povukla."

Oblici primjene

U svrhu dodatna liječenja teško zacjeljivih rana skuha se svježa verbena u vodi, dobro iscijedi i u lanenoj vrećici poveže na rane. Isto se tako postupa pri oteklinama na vratu (Samo ako propiše liječnik!) Za liječenje zubobolje skuha se svježa verbena u vinu, iscijedi i isto tako stavi u lanenoj vrećici izvana na bolno mjesto. To vino protiv zubobolje (može se nabaviti i u ljekarni) veoma je prikladno i za grgljanje pri zubobolji, kao i za ispiranje pri krvarenju desni.

Verbena je bila u Srednjem vijeku jedna od najvažnijih ljekovitih biljaka. Danas se ta biljka koja je postala rijetkom ne cijeni osobito ni u pučkoj ni u školskoj medicini. Nekada je ona važila kao sredstvo za poticanje izlučivanja mokraće, a često se upotrebljavala i pri stanjima iscrpljenosti, katarima dišnih i probavnih organa, te pri ekcemima i ranama.

VERBENA OFFICINALIS

Verbena je dala ime porodici verbena ili željezarka (Verbenaceae). Ona naraste 30 do 70 centimetara. Listovi te razgranate biljke su nasuprotni, nejednako narovašeni. Blijedoljubičasti cvjetovi smješteni su u dugim, tankim klasovima.

VINOVA LOZA

Preventiva i primjena:

uhobolja i glavobolja, parodontitis, gingivitis, stomatitis, upaljene oči, gnjevno uzbuđenje, nesposobnost zadržavanja mokraće

Hildegarda

"Vinova loza ima vatrenu toplinu i vlažnost, ali ta je vatra toliko snažna da njezinu soku daje drugačiji okus nego što ga ima drugo drveće i drugo bilje. Onaj kome truli meso oko zuba i čiji su zubi slabi, neka stavi topli pepeo vinove loze u vino kao da bi želio načiniti lug i tada neka tim vinom pere zube i meso oko njih. I neka to čini često, pa će meso ozdraviti, a zubi će se učvrstiti. Ako su njegovi zubi zdravi, koristit će im to pranje i postat će lijepima. A ima li netko gnojne čireve na svom tijelu ili je povrijeđen, neka pomiješa čisto i dobro vino s trećinom slabija maslinova ulja. Ako gnojni čir ili rana već drugi ili treći dan pokazuje trulež ili crnilo, ako su čir ili rana veliki, tada bolesnik treba ugrijati prethodno spomenuto uljno vino i u njega uroniti lanenu krpu. S tako namočenom lanenom krpom neka liječi gnojni čir ili ranu sve dok nestane truleži... Vinova loza ima vatrenu toplinu. Ima li netko mutne oči, neka maže vjeđe kapima koje kaplju iz rezova na lozi kada se ona u proljeće podreže i neka pusti da one malo prodru u oko. Neka taj postupak često ponavlja i to će mu bez sumnje razbistriti oči. One kapi što kaplju iz reza na lozi odmah nakon njezina podrezivanja dobre su i korisne za bistrinu oka, a sakupljaju se od jutra do podneva. Stoga ih čovjek treba sakupljati u lončić i dodati im maslinovo ulje. Kada ga uhvati zubobolja ili glavobolja neka se time maže i bit će mu bolje..."

Oblici primjene

Vinova se loza u okviru prirodne medicine visoko cijeni. Pri uhobolji se upotrebljava na primjer ekstrakt odnosno "uljne kapi od vinove loze". Mjesta iza i ispred uha natrljaju se s nekoliko kapi. Isto vrijedi za sljepoočice i čelo koji se mažu tim kapima pri glavobolji.

Protiv krvarenja desni raspolažu neke ljekarne posebnom pastom za zube koja se dobiva između ostaloga i od lozina pepela. Čisti se lozin sok (ljekarna) često upotrebljava pri mutnim očima (navlažiti samo očne vjeđe!).

VITIS VINIFERA

Vinova loza pripada porodici vinove loze (Vitaceae).

VODENA LEĆA (Sočivica)

Preventiva i primjena:

sredstvo protiv "vihta" (njem. vicht, pojam bolesti koji se upotrebljava u Hildegardinoj literaturi)

Hildegarda

"Vodena je leća hladna i sama po sebi nema upotrebljivih snaga ako se ne doda drugim snažnim ljekovitim sredstvima. A ako im se doda, ublažava nekorisne sokove u čovjeku."

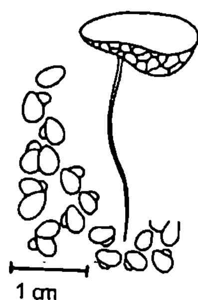
Tumačenje

Vodene su leće raširene gotovo na čitavoj zemlji, veoma često na vodenim površinama koje su bogate hranjivim tvarima, barama, ribnjacima, jezercima. Vodene leće su trajne biljke koje slobodno plivaju na vodi ili su uronjene. Cvjetovi se razvijaju vrlo rijetko. Kao ljekovite tvari navode se: flavonoidi, vitamin B_1, B_2, C, zatim vosak, smole, mnogo klorofila, različiti šećeri, tanini i sluzi, kao i visoki udio bjelančevina. Vodene leće mogu u velikoj mjeri primati radioaktivne tvari.

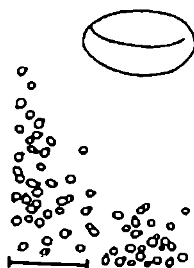
Oblici primjene

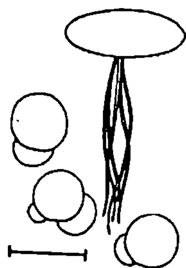
Istraživači Hildegardine medicine pripisuju vodenoj leći u specijalnu spoju s drugim biljkama antikancerogeno djelovanje. U pučkoj su se medicini vodene leće nekada upotrebljavale protiv uloga, reume, vodene bolesti i pri skorbutu.

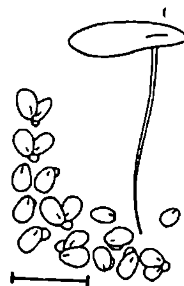
LEMNACEAE

A Grbava vodena leća
B Uronjena vodena leća
C Patuljasta vodena leća
D Barska vodena leća
E Mala vodena leća

VODENA METVICA

Preventiva i primjena:

teškoće s disanjem, plućne afekcije, osjećaj težine u želucu

Hildegarda

"Vodena je metvica topla, ali ipak ponešto hladna i može se umjereno jesti. Ako se ona jede, tada čovjeku ni ne koristi, a niti mu mnogo ne škodi. Ako je njegov želudac otežan mnogim jelima i pićima, te je čovjek zbog toga kratkog daha, neka često jede vodenu metvicu sirovu ili kuhanu s mesom ili u juhama ili u kaši, pa će sipljivost nestati, jer metvica malo ohladi masnu i toplu utrobu i tako ublaži sipljivost. Tko je međutim sipljiv zbog bolesnih pluća, taj izbacuje sluz i kašlje pri najmanjem pokretu. Tko je sipljiv od mnogo jela i pića, taj samo teško diše i ne izbacuje sluz. U tome je razlika, a u svih se navedenih tegoba koristi vodena metvica kao što je prethodno rečeno."

Tumačenje

Sistematiku metvica je teško predvidjeti. U Srednjem se vijeku nisu mogle metvice tako jednostavno rasporediti po današnjim vrstama. Postoje bitne razlike spram metvica koje se navode u Hildegarde. Tako u Srednjem vijeku nije bilo poznate nam paprene metvice.

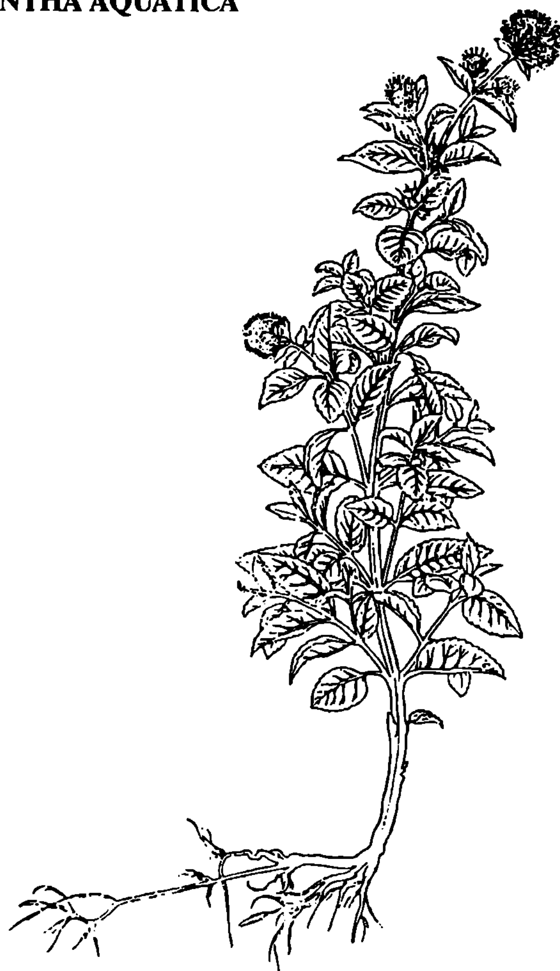
Oblici primjene

Svježa biljka služi općenito kao začin, osobito jelima od mesa i ribe (osjećaj težine u želucu, teškoće s disanjem).

U slučaju gnojnih čireva na oku stavlja se oblog koji se dobiva tako da se svježa biljka zgnječi i poveže u lanenu vrećicu. Vodena se metvica upotrebljava u pučkoj medicini, slično kao paprena metvica, protiv želučanih tegoba i kao sredstvo koje potiče izlučivanje žuči. Ona je po ukusu dobra zamjena za paprenu metvicu.

Vodena metvica i zelena metvica važe kao roditelji paprene metvice.

MENTHA AQUATICA

Vodena je metvica tipična usnatica (Lamiaceae) i veoma se često nalazi uz rubove potoka. Naraste 20 do 80 centimetara, trajnica je i posjeduje jajasto-eliptične listove s peteljkama nazubljeno urezana ruba. Četverobridna stabljika je tamnoljubičaste boje. I listovi su često crvenkasto-ljubičasti.

VRATIČ

Preventiva i primjena:

prehlada, suhi kašalj, gripa, tegobe s prostatom, otežano izlučivanje mokraće, menstrualne smetnje

Hildegarda

"Vratič je topao i ponešto vlažan i dobar je protiv svih preobilja i preobilnih istjecanja sokova. Jer tko ima prehladu odnosno kihavicu i zbog toga kašlje, taj neka jede vratič, ili u juhama ili u kolačima ili s mesom ili na neki drugi način. On obuzdava sokove koji su se nagomilali u čovjeku. A tko ima suhi kašalj, neka s finim brašnom i vratičem priprema juhe i često ih jede i one će ublažiti suhoću njegova kašlja. Onaj tko osjeća u želucu težinu i pritisak zbog raznih loših jela, neka uzme juhu koja je kuhana bez povrća i bez drugih začina i stavi u nju vratič, te to ponovo kuha, a kada je skuhano neka to često jede, pa će mu ta juha omekšati želudac i omogućiti ugodnu probavu...

A onaj tko ne može uvijek ispustiti mokraću, neka zgnječi vratič, procijedi njegov sok kroz krpu, doda mu nešto vina i često pije taj napitak, pa će njegov problem biti riješen i moći će mokriti.

Isto tako žena koja pati od začepljenja mjesečna pranja i zbog toga ima boli, neka uzme vratič i raženu glavnicu iste težine, te nešto više divizme nego prvih dviju biljaka i neka to kuha s vodom iz otvorena i tekuća vodotijeka koji je pod utjecajem sunca i zraka. Potom neka uzme opeke i stavi ih u vatru i priredi parnu kupelj s prethodno navedenom vodom i biljem. A kada pristupi toj kupki, neka tople biljke položi na malu stoličicu i sjedne na to. Kada se one ohlade neka ih ponovo zagrije u prije spomenutoj vodi. To neka ponavlja dok sjedi u toj kupelji, kako bi zahvaljujući sokovima tih biljaka omekšali njezina koža i njezino meso izvana, a maternica iznutra, a time se otvorile i žile koje su bile zatvorene."

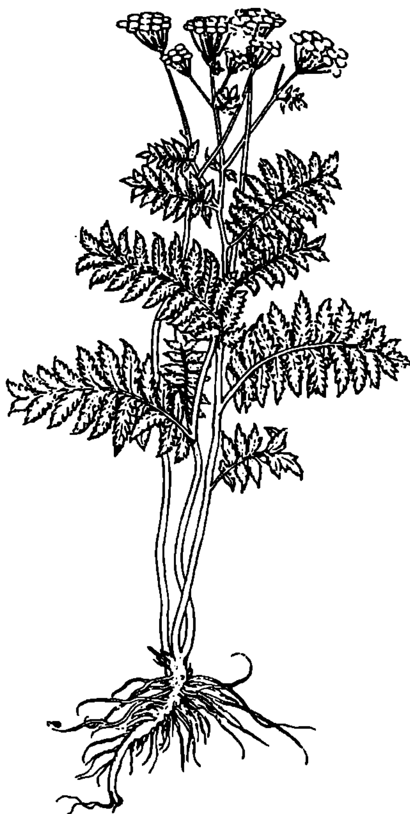
Oblici primjene

Pri danas uvriježenoj upotrebi prokuha se svježa biljka vratiča (bez cvjetova!) u vinu. Napitak se zasladi medom, s njega se odstrani

pjena i on se pije hladan 3-4 puta dnevno u malim količinama. Za sprečavanje gripe preporuča se prah od sušena lišća.

Hildegarda upućuje samo na dvostruko (perasto) izrezano lišće. Ona vjerojatno nije spoznala otrovnost biljke čije je eterično ulje bogato otrovnim tujonom i gorkom tvari tanacetinom. Danas bi se trebalo odustati od nekada raširene primjene vratiča kao sredstva protiv glista.

TANACETUM VULGARE

Vratič je glavočika (Asteraceae). Njegovi cvjetići na vrhu stabljike čine neku vrstu štitasto-metličasta cvata. Ta je gorko aromatična biljka u nas (u Njemačkoj, op. prev.) veoma česta, a cvate do kasno u jesen uz rubove putova i uz željezničke nasipe.

ZUBOVAC

Preventiva i primjena:

upala porebrice, stanja iscrpljenosti, nedostatno izlučivanje probavnih sokova

Hildegarda

"Zubovac je umjerene i nešto suše topline, a ta je prava mješavina čista i održava dobru svježinu.

Za zdrava je čovjeka dobro jesti tu biljku, jer ona ublažava trulež u njemu i umnožava dobru krv u njemu, te mu olakšava bistar um. A bolesnima ponovo vraća snage i u čovjeku ne šalje van ništa neprobavljeno, već mu omogućava dobru probavu.

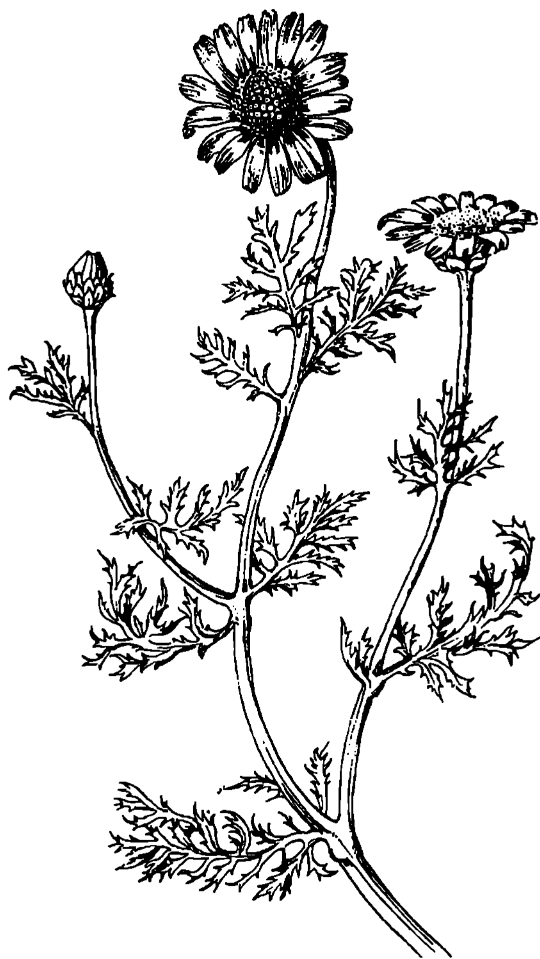
Ako se vratič često uživa, tada rastjeruje upalu porebrice u čovjeku i stvara u njemu čiste sokove i razbistruje mu oči. Na koji se god način jede, sušen ili u nekom jelu, koristan je i dobar kako za bolesna tako i za zdrava čovjeka."

Oblici primjene

Kao sredstvo za jačanje služi ponajprije korijenje zubovca koje se kuha u bijelu vinu i medu, a zatim se taj napitak pije hladan ujutro i navečer kao eliksir. Pri upali porebrice treba se zubovac uzimati samo nakon konzultacije s liječnikom.

U puku se različite biljke označavaju kao zubovac. Jednogodišnji je Njemački zubovac izumro. On je bio potomak Rimskog zubovca (bertrama) odgovara izgledom, mirisom i okusom samo upola toliko velikom korijenu Njemačkog zubovca. To je tvrdo, hrapavo, lomljivo korijenje dugačko od 6 do 12 centimetara i debelo 1 centimetar. Sivkastosmeđe korijenje uočljivo je uzdužno naborano. Ono sadrži tvari oštra okusa (anaciklin, piretrin), eterično ulje, do 50% inulina i nešto tanina. Pri žvakanju se pojačava izlučivanje sline, a isto tako i ublažava zubobolja.

ANACYCLUS PYRETHRUM

Pravi su zubovci (bertrami) glavočike (Asteraceae). Oni narastu 10 do 30 centimetara. Cvjetovi su im dvostruko perasto izrezani. Cvjetne su glavice nalik na ivančice, ali imaju gore bijele, a odozdo purpurno prugaste jezičaste cvjetove.

Vratič

Neven

Kadulja

Stolisnik

Jaglac

Rosopas

Ljubičica

Najveći je dio prikazanih Hildergardinih biljaka naslikan posebno za ovu knjigu. Radi se o akvarelima slikara Gerharda Schramma iz Bürgstadta.

ČETVRTI DIO

ZDRAVSTVENE TEGOBE I LJEKOVITA SREDSTVA ZA NJIHOVO LIJEČENJE U HILDEGARDE IZ BINGENA

ZDRAVSTVENE TEGOBE I LJEKOVITE BILJKE ZA NJIHOVO LIJEČENJE

Artritis: pelin
Artroza: pelin

Besanica: ranilist
Bol u grudima: dobričica
Boli slezene: krasuljica, peršin, neven
Bradavice: rosopas
Bronhijalni katar: jaglac
Bronhitis: češnjak, ljubičica
Bubrežne smetnje: rutvica

Crijevna oboljenja: majčina dušica, sladić
Crijevne kolike: komorač
Crijevne tegobe: ruža, pirika

Čir na oku: vodena metvica
Čirevi (sa sekretom): ruža, rosopas

Depresija (menopauza): kozlac
Dišne teškoće: plućnjak, vodena metvica

Furunkule: laneno sjeme

Glavobolja: barska nana, vinova loza
Glavobolja (jaka): kurkuma korjenasta
Gljivice na noktima: abdovina
Grčevi: ruža
Gripa: broska, vratič
Grlobolja: pakujac
Groznica: broska, barska nana, bosiljak, bijeli sljez
Guba: divlji mažuran

Hemoroidi: čestoslavica potočna
Insekti: lavanda, trputac
Iscrpljenost: dobričica, zubovac, pelin
Ispljuvak: pakujac

Jetrene tegobe: jelenski jezik, pitomi kesten, kadulja

Kašalj: jelenski jezik, ljupčac, crna rotkva, timijan, očajnica
Kašalj (suhi), vratič
Katar čeone šupljine: vinova loza
Kile (trbuh): krasuljica, očajnica
Kljenut jezika: bosiljak
Kolike: đumbir
Koža (otvorena): dunja
Kožne alergije: majčina dušica
Kožne tegobe: perunika bogisa
Kožni čirevi: krasuljica
Kožni lišaj: đumbir
Kožni osip: ljiljan
Križobolja: rutvica
Krvarenja (menopauza): srčenjača
Krvarenje desni: vinova loza
Krvarenje iz nosa: kopar
Krvni izljevi (hematomi): stolisnik

Liječenje rana: dobričica, stolisnik

Melankolija: muškatni oraščić, jaglac
Menstrualne smetnje: vratič, cimet
Mjehur: perunika bogiša
Mjesečno pranje (jako): ranilist
Mrzovolja: cimet

Nadraženost kože (hormonalna): divlji mažuran
Nadutost: kim
Nakupljanje vode u trbuhu: peršin
Nečista koža: kadulja
Noćne more: ranilist
Noćno znojenje: kadulja
Noge (otvorene): divlji pelin
Očna slabost: širokolisna grbica
Očne tegobe (mutne oči): đumbir, češnjak, vinova loza, oman
Ogorčenost: rutvica

Oko: matičnjak, ruža, ljubičica
Opekline: laneno sjeme, ljubičica
Osjećaj težine u želucu: vodena metvica, divlji pelin
Otekline: ljiljan
Otrovanja: neven
Ovapnjenje arterija: dunja
Ozljede: stolisnik
Ožiljci iza operacije: stolisnik

Podrigivanje (želudac): čubar
Pomanjkanje apetita: kadulja
Plućne afekcije: vodena metvica
Plućne tegobe: lavanda
Plućni katar: ruža
Pojasast osip: laneno sjeme
Poremećaji metabolizma: timijan, kopriva
Postranično probadanje: sikavica, trputac
Potres mozga: jelenski jezik
Prehlada (kihavica): vratič
Prijelomi kosti: trputac
Pritisak u želucu: rutvica, pirika
Probadanje kod srca: sikavica
Probavne smetnje: kudrava metvica, broska
Proljetna kura: crna rotkva, pelin
Proljev: petoprstica
Promuklost: divizma, sladić
Proširene vene: pitomi kesten
Psorijaza: perunika bogiša, divlji mažuran

Reuma: dunja, celer
Slabost slezene: jelenski jezik
Slabost srca: širokolisna grbica
Sluh (oslabljen): očajnica
Srdžba: vinova loza
Srčane boli: divizma, peršin, jasenak, lincura, galgant
Sredstvo protiv "vihta": vodena leća
Svrab: krasuljica

Tegobe s glavom: pitomi kesten
Tegobe s kostima: pirika
Tegobe s prostatom: vratič
Tegobe izazvane kamenom: peršin
Trodnevna groznica: bosiljak
Tuga: kubeba-papar, matičnjak, širokolisna grbica

Uhobolja: vinova loza
Ulozi: čestoslavica potočna, peršin, dunja, trputac, kudrava metvica, celer
Umor: dobričica
Umor (duhovni): kubeba-papar
Upala krajnika: ljupčac
Upala očne spojnice: komorač
Upala porebrice: zubovac
Upale: neven
Upale sluznice: petoprstica
Upale vena: sikavica

Višak želučane kiseline: broska

Zaboravnost: kopriva
Zadah iz usta: komorač
Zamorenost: dobričica, matičnjak
Zamorenost duhá: muškatni oraščić
Zastoj mokraće: vratič
Zatvor stolice: pelin, čestoslavica potočna
Zgrčenost (duševna): jaglac
Zubobolja: verbena
Želučane boli: barska nana, ruža
Želučane tegobe: pitomi kesten, kim, širokolisna grbica
Želučano oboljenje: sladić, čubar
Žlijezde (otekle): trputac
Žučne tegobe: crna rotkva, kadulja
Žučni kamenci: izop, jasenak

PETI DIO

PRAKTIČNI SAVJETI ZA OPHOĐENJE S LJEKOVITIM BILJEM

SAVJETI ZA SAKUPLJAČE LJEKOVITA BILJA

Prije svega treba reći: Ljekarne i trgovine ljekovitim biljem drže ljekovite biljke prvoklasne kvalitete. Preduvjet za sakupljanje ljekovitih biljaka nije samo njihovo dobro poznavanje, već i mnogo iskustva. Kako lako može neupućen čovjek donijeti kući bilje koje manje koristi nego šteti! Ne mora biti da on odmah umjesto neke ljekovite biljke ubere otrovnu koja joj je veoma slična: Neke se biljke mogu naime lako zamijeniti. Dovoljno je već da se u ubranim biljkama nalaze ostaci umjetnih gnojiva, herbicida ili pesticida da bi uništili njihovo ljekovito djelovanje. Ni besprijekorne biljke nisu još sve: Sakupljeno se bilje isto tako mora pravilno dalje preraditi.

Za sve one koji se ne daju zastrašiti tim teškoćama navodimo tu najvažnija pravila koja se trebaju poštovati. Jer priznajmo: Golemu radost pričinjava ako se pri šetnji otkrije ova ili ona od Hildegardinih ljekovitih biljaka; a tko ne bi rado obogatio svoju kućnu ljekarnu tim blagom što ga je sam pronašao?

Ovako možete pravilno sakupljati

Najvažnije načelo: Nikada ne brati po kiši, magli ili vlažnu vremenu! Jer samo su suhe biljke prikladne za pohranjivanje. Najbolje je da biljke sakupljate u rana, sunčeva prijepodneva, čim se isparila jutarnja rosa; tijekom dana slabi njihova ljekovita snaga.

Biljke moraju biti oslobođene prašine i prljavštine budući da se prije sušenja ne smiju prati: Još je gore nevidljivo onečišćenje: Nikada ne sakupljajte bilje blizu autocesta, prometnih ulica, tvorničkih postrojenja, kemijski obrađivanih livada i polja; isto tako mislite na to

koliko daleko vjetar raznosi ispušne plinove i štetne tvari... Nije lako naći zaista čisto ljekovito bilje! Bez vrijednosti su i biljke koje su napadnute štetočinama, zatim one koje imaju na sebi mrlje ili su ih nagrizali puževi.

Biljke se sakupljaju onda kada njihove ljekovite tvari imaju najjače djelovanje. To je vrijeme različito ovisno o pojedinoj biljci; poslužite se malim kalendarom za sakupljače gdje se navode najvažnije biljke. Tu ćete dobiti osim toga informaciju o tome koji se dijelovi biljke sakupljaju. U načelu vrijedi: Ostavite slabunjave biljke i držite se onih zdravih i snažnih. Listovi bi trebali biti mladi, ali potpuno razvijeni, a cvjetovi upravo procvali. Čitava biljka, dakle njezini nadzemni dijelovi, bere se na početku cvatnje, a korijen za vrijeme mirovanja, u jesen ili proljeće.

Molim Vas, ne trgajte u svojoj sakupljačkoj revnosti, nemilosrdno čitave biljke i korijenje ako to nije potrebno. Poštedite biljke da bi mogle dalje rasti! Ne berite sve lišće odjednom; ostavite i nekoliko cvjetova kako bi se moglo razviti sjemenje. Čitava se biljka reže oštrim vrtnim nožem ili škarama, tako da se uništi što manje tkiva. Od visoko rastućih biljaka odrežu se samo vršci mladica u dužini od 20-30 centimetara. Korijen se iskopa i komadić odreže; ostatak ostaje u zemlji i može se regenerirati. Uvijek postavite sebi pitanje:

Koliko ću uopće u jednoj godini potrošiti? Po isteku tog roka slabe naime ljekovite tvari. Kakva je šteta ako se prevelike pričuve moraju baciti u smeće!

Nadalje je važno da se sakupljeno bilje donese kući neozlijeđeno i da se što prije obradi. Za transport nisu ni u kom slučaju prikladne plastične vrećice ili posude koje ne propuštaju zrak. Bilje lagano položite u košaricu (ne pregusto) i pokrijte ga krpom da ne bi moglo na njega sjati sunce; tako će biljke dulje ostati svježe. Ne slažite biljke u previše slojeva jedne preko drugih, inače će se početi "znojiti", zapljesnivit će. To osobito vrijedi za nježno lišće i cvjetiće.

Ne berite toliko dugo da one prvo ubrane biljke već uvenu. Najbolje je da se ograničite na jednu ili dvije vrste, tako ćete se s biljem brzo vratiti kući, a nećete ni tako lako zamjeniti neke biljke.

Mali kalendar za sakupljače ljekovita bilja

Što se sakuplja	Najsigurnija nalazišta	Kako se sakuplja
Broska: *korijen	Suha mjesta, planinske livade, hladni klanci, šikare	Od ožujka do travnja, od rujna do lipnja
Čestoslavica potočna: cvjetajuća biljka	Močvarna mjesta, izvori, vlažni, jarci, plitki potoci	Od svibnja do kolovoza
Divlji mažuran: cvjetajuća biljka	Južni obronci, rubovi šuma, šikara, poljske međe	Od lipnja do kolovoza
Dobričica: cvjetajuća biljka	Šume u vlažnim riječnim dolinama, živice, šikara, plotovi, livade	Od travnja do kolovoza
Dragušac:biljka (nadzemni dio)	Polagane tekućice, izvori, potoci	Proljeće
Jaglac: cvjetni štitac, korijen	Livde, svjetle bjelogorične šume, šume u riječnim dolinama	Cvijet: od travnja do svibnja, Korjen: rujan
Kopriva: biljka (nadzemni dio)	Vrtovi, razvaline, livade	Od svibnja do lipnja
Kurkuma korjenasta: korijen	Uz vode stajačice ili polagane tekućice	Od ožujka do travnja, od rujna do listopada
Ljubičica: korijen cvjetajuća biljka	Živice, rubovi šuma, šikara, vrtovi	Od ožujka do travnja, Korijen: jesen
Majčina dušica: cvjetajuća biljka	Obronci, rubovi putova, ledine, sunčani rubovi šuma	Od srpnja do kolovoza
Očajnica: biljka (nadzemni dio)	Razvaline, oskudne livade	Od lipnja do listopada
Oman: korijen	Šikara uz obalu, živice, plotovi	Od rujna do listopada
Pelin: cvjetajuća biljka	Razvaline, nekultivirana zemlja, rubovi putova, plotovi	Od lipnja do rujna
Petoprstica: cvjetajuća biljka	Livade, rubovi putova, kamenolomi, pustopoljine, vinogradi	Od svibnja do lipnja

Što se sakuplja	**Najsigurnija nalazišta**	**Kako se sakuplja**
Plućnjak: cvjetajuća biljka	Svijetle bjelogorične šume, živice, šikara, rubovi šuma	Od ožujka do svibnja
Rosopas:biljka (nadzemni dio), korijen	Rubovi putova, razvaline, zidovi	Od svibnja do srpnja
Sikavica: sjeme	Nekultivirana zemlja, željeznički nasipi, suha mjesta	Od kolovoza do rujna
Srčenjaca: korijen	Šume, livade, baruštine, pustopoljane	Od ožujka do travnja, od rujna do listopada
Stolisnik: biljka (nadzemni dio)	Suhe livade, rubovi putova	Od lipnja do rujna
Trputac: listovi	Rubovi Šuma, livade, pašnjaci	Od svibnja do srpnja

U ovaj su izbor uzete samo one biljke koje se mogu u nas (u Njemačkoj, op. prev.) lako naći. Izostavljene su zaštićene biljke poput lincure ili jelenskog jezika, kao i biljke koje se nikako ne bi trebale upotrebljavati bez liječničke preporuke, kao na primjer vratič i kozlac.

Sve ovisi o sušenju

Sve ljekovite biljke možete naravno upotrebljavati svježe, tada je čak najjača njihova učinkovitost. Želite li dulje uživati u blagu svojih biljaka, ne preostaje Vam drugo nego da ih osušite - to je jedan od najstarijih, najjednostavnijih i najuspješnijih načina konzerviranja. Čini li se to međutim nestručno, mogu se posve uništiti ljekovite tvari u bilju.

Ljekovite biljke koje su predviđene za sušenje ne smiju se prati, ali Vi ste i tako izabrali samo čiste biljke... Iznimka je korijenje: Kratko ga isperite hladnom vodom kako biste ga oslobodili ostataka zemlje. Četkanje nije preporučljivo, jer se mogu povrijediti stanice, tako da izađu ljekovite tvari.

Sada je na redu sušenje. S tim ne gubite vrijeme nakon sakupljanja. Što brže budete postupili, to će se manje ljekovitih tvari izgubiti. Lišće i cvjetovi raširе se u tankom sloju na dno sanduka za voće ili posebnu napravu za sušenje. Kao podlogu možete podmetnuti čisti, bijeli papir. Važno je da zrak može i odozdo doprijeti do biljke. Listovi bi se trebali što manje dodirivati, a nikako se ne smiju stiskati, inače će na mjestima pritiska dobiti crne mrlje. U slučaju da ste sakupili više vrsta biljaka, nemojte ih nikako pomiješati jedne s drugima; u suhom se stanju jedva još mogu uočiti razlike među njima! Čitave mladice ili biljke svežu se u snopove, a debelo se korijenje rasječe po dužini prije nego što se pohrani.

Sada stavite svoje bilje na zračno, sjenovito mjesto. Malo biljaka podnosi pri sušenju izravnu sunčevu svjetlost. Prije svega se jako mirišljave biljke ne smiju izlagati suncu, jer inače brzo ishlape važna eterična ulja. Idealno je mjesto za sušenje bilja natkrit predprostor ili zračni tavan. Biljke su spremne za pohranjivanje ako se pri savijanju lome poput stakla. Oprez: Biljke se mogu i "pretjerano osušiti". Tada se pri najmanjem dodiru raspadnu u prašinu i nemaju djelovanja. Premalo osušene biljke mogu kasnije početi pljesniviti. I tu morate isto tako razviti malo tankoćutnosti. Radi grube orijentacije: Ljeti je cvjetovima i lišću potrebno tri do osam dana, u proljeće i u jesen može se proces znatno usporiti. Ako su biljke bile gusto poredane jedna uz drugu, tada pomaže da se s vremena na vrijeme oprezno okrenu.

Sušenje biljaka pri umjetnoj toplini trebali biste prepustiti stručnjaku. Samo se pri korijenju ne može mnogo dogoditi; tu je dopušteno da se već malo osušene polovice korijenja dodatno suše u krušnoj peći pri slaboj vatri. Temperatura ne smije pritom prijeći 45°C. Ne uzdajte se samo u termostat, već se sami uvjerite ponovnim mjerenjem termometrom za peći. Ako ste sve pravilno učinili, tada su Vaše ljekovite biljke ostale zelene; ni cvjetovi nisu smjeli posve izgubiti boju. Biljke koje su posmeđile trebali biste radije baciti... Ali ne gubite hrabrost; idući će Vam put sigurno već bolje uspjeti!

Pohranjivanje ljekovita bilja

Kako bi osušeno ljekovito bilje što dulje zadržalo svoju ljekovitu snagu, mora se brižljivo pohraniti. To u većini slučajeva znači: na

suhom i hladnom mjestu, zaštićeno od svjetla i zraka. Ljekarnik koristi u tu svrhu porculanske posude ili staklenke od zatamnjena stakla s brušenim čepovima koji veoma dobro prijanjaju. Takve posude nisu baš jeftine; plastične posude nisu međutim neka alternativa! I limene su kutije tek ograničeno uporabljive budući da neke biljne tvari osjetljivo reagiraju na metal. Za kraće vrijeme možete Vaše bilje napuniti u kartonske kutije ili papirnate vrećice. Prethodno se biljke grubo smrve, a korijenje izlomi na male komade. Biljke jaka mirisa sa sadržajem eterična ulja najbolje se čuvaju u komadu, tada ne gube tako lako svoja eterična ulja. Ne usitnjuju se ni osjetljivi cvjetovi.

Mislite na to da na pohranjeno bilje stavite natpise - kasnije se teško može po zelenim mrvicama ustanoviti o kojoj se biljci radi. To se često zaboravlja: Napišite na etiketu svakako i datum pakiranja! Biljke gube malo pomalo svoju učinkovitost i najkasnije nakon godinu dana moraju se nadomjestiti novima. Tada se pokaže je li Vaša sakupljačka revnost ipak bila veća od Vaše stvarne potrebe!

Pohranjivanjem biljaka nije još završena briga o njihovim zalihama. Otprilike jednom mjesečno trebali biste se uvjeriti ne počinje li Vaše biljno blago pljesnjiviti i nisu li ga napali insekti - to se na žalost ne može izbjeći čak ni unatoč najvećoj brižljivosti. Prije svega pripazite na cvjetove. Postaju li smeđima ili mijenjanju miris, ne preostaje drugo nego baciti ih! To vrijedi na primjer za cvjetove divizme, koji su učinkoviti toliko dugo dok zadrže svoju blistavo žutu boju.

Možda sada poneki čitatelj pita sebe nije li za njega sakupljanje i sušenje ljekovita bilja ipak preteško - to više što ljekarne nude biljke velike vrijednosti. I tu postoji još jedna mogućnost za zaklete samoopskrbljivače: Sadite sami svoje ljekovite biljke! Čak "sobni vrtlari" mogu ponešto sami uzgojiti.

A Vi znate: Svaka biljka najbolje djeluje svježa.

LJEKOVITE BILJKE IZ VLASTITA UZGOJA

Većina Hildegardinih ljekovitih biljaka potjecala je iz njezina vlastita samostanskog vrta - ugledajmo se na nju! Ima ljudi koji svoj kutak s ljekovitim biljem drže najljepšim mjestom čitava vrta, prije svega ljeti kada pčele zuje oko aromatičnih biljaka, a njihov miris poziva da se sjedne i malo sanjari...

Mogućnosti za sobne vrtlare

Ne morate biti ponosni vlasnik vrta da biste uživali u svježim biljkama iz vlastita uzgoja. Tu prije svega dolaze u obzir mnogi kuhinjski začini čije je ljekovite snage Hildegarda poznavala i koristila: bosiljak, divlji pelin, zubovac (estragon), čubar, kopar, krasuljica, ljupčac, matičnjak, peršin, kadulja, timijan i izop. Svaka se od tih vrsta biljaka može uzgajati na balkonu; gotovo sve uspijevaju i u sobi - osim ljupčaca i divljeg pelina koji dostižu veliku visinu.

Na južnim se prozorima moraju biljke zaštititi od žarkog podnevnog sunca; na sjevernim prozorima dobivaju premalo svjetla. Inače je pogodno svako svjetlo mjesto, samo ne iznad mjesta gdje se grije. Začinskom bilju općenito ne odgovara ni pretoplo ni presuho. Biljčice uzgojene iz sjemena ostanu ponekad slabašnima; imat ćete više uspjeha ako možete kupiti sadnice.

Sijanje

Već početkom travnja možete posijati sjemenje u lonac za cvijeće ili u plitke posude u kojih ste se glinenim krhotinama ili šljunkom pobrinuli za dobar odvod vode. Nakon jedan do dva tjedna pojavljuju se zametni listići. Preporučljivo je sjeme prekriti folijom ili staklenom pločom kako bi se stvorila ravnomjerna, vlažno-topla klima. Kada se razvije drugi par listića, biljčice se razdvoje. Biljke koje se želi uzgojiti

na prozorskoj polici sade se odmah u cvjetni lonac gdje će i ostati. Balkonsko i vrtno bilje treba još nešto ojačati prije nego što dospije na svoje buduće mjesto držanja: u duboke sanduke, vjedra ili u vrtnu lijehu. Onamo se presađuje tek iza svibanjskih mrazova.

Biljna lijeha

Bez obzira jeste li za Vaše bilje predvidjeli usku lijehu, rondel ili samo kut u lijehi s povrćem - važno je dobro razrahliti tlo, pribaviti kompost i pripremiti odgovarajuću zemlju za različite vrste bilja. Za divlji pelin, ljupčac, kadulju, timijan i izop doda se nešto vapna; matičnjak voli pjeskovita tla, sve druge biljke najbolje uspijevaju u zemlji bogatoj humusom. Kao mjesta za biljke lijepa su i praktična velika korita.

Pazite na to da zubovcu, kopru, krasuljci, ljupčacu, peršinu i kadulji dodijelite polusjenovita mjesta; ostale se biljke dobro osjećaju na suncu. Divlji pelin, kopar i ljupčac narastu veoma visoko i ne smiju posve zasjeniti obožavatelje sunca kao što je niski timijan. I ne mislite pri grupiranju biljaka na to da biljna lijeha mora pod svaku cijenu ponuditi nešto i za oko!

Ljekovito bilje kao ukras vrta

Biljnoj je lijehi potrebna zaštita od vjetra - najbolje isto od ljekovita bilja, na primjer divizma! Tko ima mjesta neka posadi bazgino grmlje u čijoj sjeni dobro uspijevaju jelenski jezik i ljubičica. Nisu teški za držati ni neveni i ruže, lavanda i pakujac, jaglac i perunika bogiša; oni ukrašavaju vrt, a ujedno daruju zdravlje. Odlučite li se još da Vam u vrtu raste nekoliko grmova koprive, nećete dobiti samo još jednu ljekovitu biljku, već i prirodno sredstvo za obranu od uši. Stavite kilogram kopriva da nekoliko sati stoji u vodi, a tada tom vodom poprskajte napadnute biljke. Jer jedno je jasno: U vrtovima s ljekovitim biljem zabranjena je kemijska borba protiv štetočina.

KAKO DA UČINKOVITO UPOTRIJEBITE LJEKOVITO BILJE

Liječenje ljekovitim biljem nije baš tako udobno kao "gutanje pilula": Biljke se najprije moraju preraditi i pripremiti kako bi tijelo moglo primiti ljekovite tvari. Pritom postoje razne mogućnosti, već prema tome da li se biljke trebaju upotrijebiti iznutra ili izvana. Ovo poglavlje objašnjava kako da znalački priredite čajeve, iscrpke, kupke itd. Koji oblik primjene dolazi u obzir za pojedine biljke i bolesti, to se navodi u velikom dijelu o ljekovitom bilju što ga sadrži ova knjiga. Uvijek vrijedi osnovno pravilo: Nikada ne pripremajte ljekovite biljke u neemajliranim metalnim posudama, već upotrijebite porculansko posuđe ili bezolovnu pocakljenu keramiku.

Biljni čaj

Biljna se ljekovita sredstva najčešće uzimaju kao čaj. Čaj zvan još i naljev, priprema se brzo i jednostavno: biljke se usitne i stave u neku šalicu ili čajnik. Ukoliko u receptu ne piše ništa drugo, računa se po jednoj šalici oko jedna čajna žličica sušena ili jedača žlica svježa bilja. Nemojte prekoračiti preporučenu količinu - zabluda je vjerovati da dvostruka količina i djeluje dvostruko toliko dobro!

Prelijte bilje kipućom vodom i ostavite stajati - cvjetove i gorke biljke tri do pet minuta, žilave biljke deset do petnaest minuta. Gotov se čaj procijedi kroz nemetalnu cjediljku, gazu ili kroz filtar-papir.

Ne mučite svoj želudac vrelim čajem; ohlađen na tjelesnu temperaturu prijat će Vam mnogo bolje. Je li on gorak? U tom slučaju, ako ne ide drugačije, zasladite ga, ali ne šećerom, već medom. Ljekoviti se čajevi u pravilu piju oko pola sata prije obroka, bez žurbe, u malim gutljajima.

Najbolje je da uvijek priredite svjež čaj; isto tako možete međutim količinu potrebnu za cijeli dan održavati toplom u termos boci. Hladan čaj nije preporučljivo ponovno zagrijavati.

Kuhanje

Žilaviji se dijelovi biljke, dakle grančice, kore, korijenje, sjemenke, kuhaju katkada tri do petnaest minuta - što su biljke tvrđe to se dulje kuhaju. Stavite biljke u kipuću vodu, pustite ih da se kuhaju na blagoj vatri, a potom procijedite taj uvarak kao čaj. Druga mogućnost: Biljke se mogu staviti i u hladnu vodu, te polako zagrijavati dok voda ne počne kipjeti. Tu se skraćuje vrijeme kuhanja, ali se zato pusti još pet minuta stajati prije nego što se procijedi. Čajevi se ohlade na tjelesnu temperaturu prije nego što se piju.

Hladna iscrpina

Svježe ili sušene biljke preliju se hladnom tekućinom i to se ostavi stajati pri sobnoj temperaturi između šest sati i četrnaest dana. Iscrpine s vodom ne bi trebale stajati dulje od dvanaest sati, inače se pretvore u pravo plodno tlo za mikrobe i mogu početi fermentirati. Tko prije odlaska na spavanje ostavi stajati šalicu bilja prelivena vodom, sljedećeg će jutra imati iscrpak spreman za uporabu. Lagano ga ugrijte prije nego što ga budete pili.

Dulje vrijeme mogu stajati biljke koje se stavljaju u lagana, suha vina. Neopasno doziranje: jedan dio biljaka na dvadeset dijelova tekućine.

Gotova se iscrpina filtrira i napuni u tamne boce. Ne bi se trebalo piti više od jedne čašice za liker takva biljna vina najedanput.

Prešani sok

Veoma je učinkovit prešani sok od svježa bilja ili korijenja. On se može najjednostavnije načiniti s pomoću preše za voće ili sokovnika; tko ne posjeduje ništa od toga, može biljke stucati u mužaru ili pod bocom, te iscijediti s pomoću gusto tkane krpe. Sočni se korijeni, poput celera, mogu prešati bez dodatka tekućine; grublje se korijenje lišće i cvjetovi što više usitne i preliju s malo hladne vode, te pola sata puste močiti prije nego što se prešaju. Svježi bi se sokovi trebali uvijek

uzeti odmah nakon pripremanja. Najčešće je dovoljna jedna puna čajna žličica soka, ili čista ili po želji pomiješana s vodom, surutkom ili mlijekom.

Prah

Biljni prah sadrži ljekovite tvari u veoma koncentriranu obliku, stoga se on oprezno dozira: Uzme se biljna praha na vrhu noža i on se izmiješa s nešto mlijeka ili vode. To može često nadomjestiti šalicu čaja. Dobro osušene ljekovite biljke mogu se samljeti u mlinčiću za začine; prah će biti međutim finiji ako se biljke stucaju u mužaru.

Ekstrakti i tinkture

Svježe biljke najčešće služe kao osnova za te visokoučinkovite iscrpine koje općenito ostaju ograničene na vanjske primjene. Samo tamo gdje to recept izričito dopušta, smijete pri teškim bolestima uzeti to sredstvo kap po kap, razblaženo s vodom. Najbolje je da ekstrakte i tinkture kupujete u ljekarnama ili trgovinama prirodnih namirnica, jer pri njihovim su proizvodima zajamčeno ispravni odnosi mješavina. Želite li ih ipak načiniti sami, ne biste ih trebali - zbog osobne sigurnosti - primjenjivati za unutarnju uporabu. A postupa se ovako: Napunite staklenku svježim biljem, koje zatim prelijte 70-postotnim alkoholom.

Zatvorenu staklenku držite dva tjedna na toplu mjestu, ali je ne smijete izlagati suncu. Staklenka se mora svaki dan najmanje jedanput promućkati. Gotovi se iscrpak procijedi i puni u boce koje se dobro zatvore.

Oblozi i zavoji

Biljke koje ne nadražuju kožu mogu se stavljati izravno na mjesto koje se treba liječiti. Svježe se bilje u tu svrhu usitni i zagrije, a suho prelije s nešto vruće vode. Preko sloja bilja položite krpu i pustite da taj oblog kratko djeluje, najdulje pola sata. Tada se treba staviti novi.

Da bi se poštedjela koža, stavljaju se biljke jača djelovanja u vrećicu od lana ili gaze koju možete sami sašiti u potrebnoj veličini. Stavite vrećicu s biljem kratko u kipuću vodu, a zatim pustite da se to ohladi na oko 50°C prije nego što je položite na kožu.

Za vlažne se obloge namoče krpica od gaze ili komadići vate u jedan od gore opisanih biljnih pripravaka: u čaj, iscrpak ili u tinkturu, već prema tome koliko jako treba biti djelovanje. Za čajeve koji se koriste izvana upotrijebite polovinu više bilja nego za čajeve koji se piju. Navlaženi sloj biljaka učvrsti se labavim zavojem od gaze. Oblozi se ostave da djeluju u vremenu od nekoliko minuta do dva sata; najkasnije se tada trebaju promijeniti.

Vlažni zavoji koji se stavljaju kao oblozi uklanjaju se tek kada se osuše - to ne traje dulje od dvanaest sati. Tu se treba razjasniti još jedna stara zabluda koja na žalost još nije posve iskorijenjena: Nikada ne pokrivajte sloj bilja plastičnom folijom! Zrak mora kroz obloge i zavoje prodrijeti do kože.

Kupke

Bez obzira želite li pripremiti djelomičnu kupku ili kupku za cijelo tijelo, držite se načela: Ne prevruće i ne predugo! Voda ne bi trebala biti toplija od 35 do 40°C, a nakon petnaest minuta izađite iz kade, makar Vam to i bilo teško. Primjese za kupku možete nabaviti u ljekarni, ali ih možete i sami načiniti: na primjer kao hladni iscrpak. Ako se ne navodi ništa drugo, računajte da Vam je za cjelokupnu kupku potrebno dvjesto grama ljekovitih biljaka. Korijenje se treba u tu svrhu močiti dvanaest do dvadesetčetiri sata, biljka (nadzemni dio) deset do dvanaest sati, a potom se procijeđeni iscrpak zagrije na temperaturu za kupanje. Kao primjese za kupku prikladni su i čajevi i uvarci.

Ciljano na određene dijelove tijela djeluju sjedeće kupke, kupke ruku i nogu itd. za koje Vam treba manje bilja nego za cjelokupnu kupku. Pri djelomičnoj kupki pazite na to da držite toplima i one dijelove tijela koji se ne nalaze u vodi. Nakon kupke biste trebali jedan sat leći u krevet i odmoriti se. Pritom se dobro utoplite!

Inhaliranje

Parna kupka za lice čini dobro prije svega pri hunjavici i prehladi. Bacite punu šaku prikladnih biljaka u jednu litru vode i stavite tu mješavinu da zakipi. Potom stavite lonac pred sebe na stol - poklopac treba zasada ostati poklopljen kako ne bi para prebrzo ishlapila. Pokrijte glavu i ramena velikim ručnikom i najbolje još preko toga vunenom krpom. Tada skinite poklopac s lonca i nagnite se nad paru toliko duboko koliko možete podnijeti. Nakon pet do deset minuta dosta ste se "pirjali" i smijete oprati znoj sa sebe. Takve su parne kupke najzad i kozmetički učinkovite, budući da mogu poboljšati prokrvljenost kože.

I ne zaboravite: Začinjajte svoja jela što češće svježim biljem! To nije napokon samo zdravo, već je i ukusno.

HILDEGARDINA LJEKOVITA SREDSTVA U TRGOVINI

Ovdje dajem pregled uobičajenih Hildegardinih ljekovitih sredstava kako se u pravilu vode u ljekarnama koje se bave Hildegardinom medicinom. Ovaj popis ne može naravno biti potpun. On Vas isto tako ne želi navesti na uporabu njezinih lijekova, a da se prethodno ne savjetujete s liječnikom ili ljekarnikom. Taj popis treba zapravo zainteresiranu čitatelju pružiti uvid u to kako mnogostrane mogućnosti liječenja pruža prirodno ljekovito bilje (po E. Breindl).

Ambrosius-čaj	Čaj za želudac	Želučane tegobe
Cannabis sativa	Konopljana pređa	Za masažu s tinkturom sikavice
Cardiogran	Galgantov granulat	Srčana slabost, srčane boli
Concentratum cardiale	Dopuna pilulama za srce	Sok za srce
Decoctum Absinthii	Pelinov eliksir	Proljetna kura
Decoctum Artemisiae	Eliksir od divljeg pelina	Čirevi na želucu, želučane tegobe
Decoctum Ari	Eliksir od kozlaca	Melankolija
Decoctum Filicis	Kupka od paprati	Reuma
Decoctum Lemnae	Eliksir od vodene leće	"viht", grčevi
Decoctum Marrubii	Eliksir od očajnice	Obični kašalj
Decoctum Menthae	Eliksir od kudrave metvice	Reuma
Decoctum Persicae	Eliksir od breskvinih listova	Zadah iz usta
Decoctum Rosae canine	Eliksir od divlje ruže	Plućne tegobe
Decoctum Scolopendrii	Eliksir od jelenskog jezika	Kronični bronhitis

Decoctum Verbasci	Eliksir od divizme	Promuklost, laringitis
Decoctum Vitis Idaeae	Eliksir od brusnica	Dismenoreja
Decoctum Zedoariae	Eliksir od kurkume korjenaste	Drhtanje mišića, Parkinsonova bolest
Detritus Ebuli	Kaša od abdovine	Oboljenje nokata
Electuarium bronchiale	Bronhijalna pasta	Bronhitis
Farina aureata	Zlatno brašno	Za zlatnu kuru pri reumi i ulozima
Farina castaneae	Brrašno od pitoma kestena	Oštećenja jetre, želučane tegobe
Filibal	Kupka od paprati i kestena	Reuma
Foenugran	Granulat komorača	Gastristis, žgaravica
Guttae Vitis oleosae	Uljne kapi od vinove loze	Sredstvo za oči, glavobolja
Galgant-tablete		Srčana slabost, srčane boli, vrtoglavica
Goldtopas (zlatni topaz)		Slabovidnost, sredstvo za poticanje simpatije
Herba Betonicae	Biljni jastuk za spavanje	Nesanica
Insoleatum Absinthii	Pelinovo ulje	Kašalj, bronhitis
Insoleatum CPM	Ulje od cvjetnih pupoljaka jabuke	Migrena, glavobolja
Lapis Jaspis indicae	Indijski jaspis	Boli, reuma, išijas
Lixivum crinale	Šljivin lug	Njega kose
Lixivum dentale	Zubna pasta od pripravka vinove loze	Zubna njega
Mel Kastaneae 30%	Med pitoma kestena	Sredstvo za jetru
Mel Galangae 5%	Galgantov med	Srčana slabost, srčane boli, vrtoglavica
Mel Galangae 10%	Galgantov med 10%	Srčana slabost, slabost koncentracije

Mel Galangae 20%	Galgantov med 20%	Srčana slabost, slabost koncentracije
Mel piratum	Med od kruške	Migrena, glavobolja
Meluvin	Medno vino s peršinom	Srčane boli, srčana slabost
Nucleoli Pruni	Sjemenke šljiva	Nadražajni kašalj
Oleum Violae	Ulje ljubičice	Sredstvo za oči
Pilulae cardiales	Pilule za srce	Srčana slabost (sa Conc. cardiale)
Pulvis Apii comp.	Mješavina celera u prahu	Reuma
Pulvis auditivius	Prah za bolji sluh	Nagluhost
Pulvis Cinnamoni comp.	Mješavina cimeta u prahu	Menstrualna krvarenja
Pulvis Cumini comp.	Mješavina kumina	Povraćanje, vrtoglavica
Pulvis Lactucae comp.	Mješavina loćikina praha	Hipertonija, sredstvo za jačanje
Pulvis Muscatae comp.	Mješavina muškatna oraščića u prahu	Živci, slabost koncentracije
Pulvis Pelargonii comp.	Prah za gripu	Kihavica, kašalj, gripa
Pulvis Piperis comp.	Prah protiv proljeva	Proljev, kolitis
Pulvis Sivesan	Sivesan-prah	Constituens
Pulvis Zedoariae digestivus	Mješavina kurkume korjenaste	Osjećaj težine u želucu, prepun, želudac
Pulpa Corni	Drijen	Želučana slabost
Rutafoen	Granulat rutvice i komorač	Valunzi, žgaravica
Rutuagran	Granulat rutvice	Pojačano lučenje želučane kiseline
Schwedenkräuter	Velika biljna mješavina	Constituens
Schwedenkräut-erbitter	Tekuća biljna mješavina	Constituens
Species consolidantes	Bilje protiv kile	Tegobe uzrokovane kilom

Species Balsamitae comp.	Bilje za živce	Psihoze
Species dentelas	Bilje protiv zubobolje	Zubobolja
Species grippale	Bilje protiv gripe	Gripa, prehlada
Species Levistici	Bilje protiv strume	Poremećaji rada štitne žlijezde
Species Marrubii	Bilje protiv kašlja	Obični kašalj
Species Millefolii	Bilje za nos	Krvarenje iz nosa
Species vocales	Bilje za bolji glas	Promuklost
Succus Aquilegiae	Sok od pakujca	Groznica, vrućica
Succus Castaneae	Sok od pitoma kestena	Njega ruku
Succus Menthae crispae	Sok od kudrave nane	Reuma
Succus Plantaginis	Sok od kopljasta trpuca	Ubodi insekata
Succus Tanaceti	Sok od vratiča	Tegobe s prostatom, zastoj mokraće
Succus Foeniculi	Sok od komorača	Melankolija
Succus Urticae	Sok od koprive	Upala vena
Succus Liquiritiae c. 01. Rosae	Ružin lakric	Raščišćavanje glasa
Testae Struthionis pulv.	Afričko vapno	Vodena bolest
Tinctura Cardui Mariae	Tinktura od sikavice	Njega vena
Trochisci auri	Zlatni kolačići	Reuma (uz zlatnu kuru)
Trochisci Muscatae	Kolačići za energiju	Slabost živaca, tuga
Unguentum Abietis	Jelova mast	Želučane tegobe, glavobolja
Unguentum Absinthii comp.	Mast protiv artritisa	Reuma, artritis
Unguentum Nicolai	Nikolajeva mast	Slabost mišića, kljenuti

Unguentum Rutae comp.	Mast od rutvice	Bubrežne tegobe
Unguentum Violae	Mast od ljubičice	Gnojni čirevi. ožiljci
Urticol	Ulje za bolje pamćenje	Gubitak pamćenja
Vescubal	Kupka od plemenita kestena	Reuma
Vinum Galangae	Galgantovo vino	Srčana slabost
Vinum Lavandulae	Lavandino vino	Jetrene tegobe
Vinum Tanaceti	Vratičevo vino	Tegobe s prostatom, zastoj mokraće
Vinum Zinci	Cinkovo vino (izvana)	Sredstvo od cinkove rude

POPIS LITERATURE

Barth, Pudentiana, Ritscha, M. Immaculata, Schmidt-Görg, Joseph (Sv.): Hildegarda iz Bingena. Pjesme. Salzburg 1969.

Borst, Arno, Ganshof, Francois Louis, Myers, A. R.: Islam. Postanak Europe (= Svezak 5.2 Propilejske povijesti svijeta. Frankfurt na Majni/Berlin 1963.

Brück, Anton: Hildegarda iz Bingena 1179. do 1979. Jubilarni spis povodom 800-godišnjice smrti svete Hildegarde. Mainz 1979.

Eltz, Monika: Hildegarda. Freiburg/Basel/Beč 1963

Führkötter, Adelgundis (Sv.): Hildegarda iz Bingena. Dopisivanje.Salzburg 1965.

Führkötter, Adelgundis: Hildegarda iz Bingena. Salzburg 1972.

Führkötter, Adelgundis: (Sv.): Život svete Hildegarde iz Bingena. Izvješće iz 12. stoljeća, sastavljeno od redovnika Gottfrieda i Theodericha. Salzburg 1980.

Heer, Friedrich: Uzlaz Europe. Beč/Zürich 1949.

Hildegardini "Causeae et Curae", Lipsiae 1903. (biblioteka Teubner) - ponovni tisak 1980., Hildegardina udruga, Basel (latinski).

Liebeschütz, Hans: Alegorična slika svijeta u svete Hildegarde iz Bingena. Studije biblioteke Würzburg, 16, Leipzig 1930.

May, Johannes: Sveta Hildegarda iz Bingena. Kempten/München 1911.

Meyer, Hans: Zapadnjački svjetonazor, svezak 3. Paderborn/Würzburg 1953.

Pawlik, Manfred: Sveta Hildegarda. Znanost o liječenju. Augsburg 1989.

Portmann, Marie-Louise: Hildegarda iz Bingena. Ljekovita snaga prirode - "Physica". Augsburg 1991.

Riethe, P. (prevedeno i protumačeno prema izvorima): Hildegarda iz Bingena - Prirodno liječenje "Physica".

Schipperges, Heinrich: Slika čovjeka u Hildegarde iz Bingena. Basel/Stuttgart 1955.

Schipperges, Heinrich (prevedeno i protumačeno prema izvorima): Hildegarda iz Bingena. Svijet i čovjek (De operatione dei). Salzburg 1965.

Schipperges, Heinrich: Hildegarda iz Bingena. Medicina (Causae et Curae). Salzburg 1957.

Storch, Walburga: Hildegarda iz Bingena. Scivias - Spoznaj putove. Augsburg 1990.

Termolen, Rosel: Hildegarda iz Bingena. Biografija. Augsburg 1989.

Widmer, Bertha: Božanski put spasenja i vremenska zbivanja u mistici Hildegarde iz Bingena. Basel i Stuttgart 1955.

POPIS IMENA BILJAKA

Abdovina, Sambucus ebulus

Barska nana, Mentha pulegium
Bijeli ljiljan, Lilium candidum
Bijeli sljez, Althaea officinalis
Bosiljak, Ocimum basilicum
Broska, Peucedanum ostruthium

Celer, Apium graveolens
Cimet, Cinnamomum verum
Crna rotkva, Raphanus sativus

Čestoslavica potočna, Veronica beccabunga
Češnjak,Allium sativum
Čubar, Satureja hortensis

Divizma, Verbascum densiflorum
Divlji pelin, Artemisia vulgaris
Dobričica, Glechoma hederacea
Dunja, Cydonia oblonga

Đumbir, Zingeber officinale

Galgant, Alpinia officinarum

Izop, Hyssopus officinalis

Jaglac, Primula veris
Jasenak, Dictamnus albus
Jelenski jezik, Phyllitis scolopendrium

Kadulja, Salvia officinalis
Kudrava metvica, Mentha spicata
Komorač, Foeniculum vulgare

Kopar, Anethum graveolens
Kopriva, Urtica dioica
Kozlac, Arum maculatum
Krasuljica, Anthriscus cerefolium
Kubeba-papar, Piper cubeba
Kumin, Cuminum cyminum
Kurkuma korjenasta, Curcuma zedoaria

Lan, Linum usitatissimum
Lavanda, Lavandula angustifolia
Lincura, Gentiana lutea

Ljubičica, Viola odorata
Ljupčac, Levisticum officinale

Majčina dušica, Thymus serpyllum
Matičnjak, Melissa officinalis
Mravinac, Origanum vulgare
Muškatni oraščić, Myristica fragrans

Neven, Calendula officinalis

Očajnica, Marrubium vulgare
Oman, Inula helenium

Pakujac, Aquilegia vulgaris
Pelin pravi, Artemisia absinhium
Peršin, Petroselinum crispum
Perunika bogiša, Iris germanica
Petoprstica, Potentilla reptans
Pirika, Triticum spelta
Pitomi kesten, Castanea sativa
Plućnjak, Pulmonaria officinalis

Ranilist, Stachys officinalis
Rosopas, Chelidonium majus

Rutvica, Ruta graveolens
Ruža, Rosa gallica

Sikavica, Sylibum marianum
Sladić, Glycyrrhiza glabra
Srečnjača, Potentilla erecta
Stolisnik, Achillea millefolium

Širokolisna grbica, Lepidium latifolium

Timijan, Thymus vulgaris
Trputac, Plantago lanceolata

Verbena, Verbena officinalis
Vinova loza, Vitis vinifera
Vodena leća, Lemnaceae
Vodena metvica, Mentha aquatica
Vratič, Tanacetum vulgare

Zubovac, Anacyclus pyrethrum

S A D R Ž A J

PSIHOTERAPIJSKA I KRISTOTERAPIJSKA LITERATURA

1. Dr. CHRISTA MEVES

KAMO IDEMO — Raspravlja o suvremenoj problematici na zapadu: O školi, obitelji, o muškarcu i ženi u braku, o Bogu i dr.

MANIPULIRANA NEUMJERENOST — Psihičke opasnosti u tehniziranom svijetu. Zahvaća veoma suvremene teme: O teškoći da se u blagostanju bude sretan; probleme mladih; težnja za posjedovanjem; uzdrmana ženstvenost; oslobođeni za seksualnost — zavedeni u nastranost; ukinuta krivnja...

BIBLIJA NAM ODGOVARA U SLIKAMA — Duboka psihološka značenja tekstova u odnosu na današnja životna pitanja. Doživjela brojna izdanja na izvorniku.

IZMEĐU ŽELJA I STVARNOSTI — O životnim stramputicama I iluzijama. Glavne teme: Zapuštena djeca nekad i sad; duboki su korijeni ovisnosti o drogi; brak kao institucija — ostatak prošlosti?...

PRIPOVIJEDATI I ODGAJATI — Priče i dječja psiha. Zanimljivo raspravljanje o tome kako priče utječu na odgoj djece.

ABECEDA ZA BAKE I DJEDOVE — Što moramo znati da bismo bili sretni sa svojom djecom i unučadi. Podrška; zahvalnost; slavlje obiteljskih blagdana; pričati pripovijetke; pružiti utočište; voljeti; tješiti; biti mudar; nježan...

ODGOVORITE ODMAH — U knjizi spisateljica odgovara na mnoga pristigla pisma. Pisma i odgovore svrstava u tri odsjeka: Brige mladih ljudi; brige oko braka, ljubavi, seksualnosti; brige roditelja i odgajatelja.

LJUBITI — ŠTO JE TO? — Dvoje poznatih autora pokušava znalački odgovoriti današnjem naraštaju na vrlo važno pitanje: Što je to iskonska ljubav. Ukazuju na ljubav kao žrtvu, dobitak i stav. Kritički se osvrću na današnje prosvjećivanje.

PROPOVJEDNIČKA LITERATURA

EVANĐELJE NA PROPUHU (F. Cerar). Razmatranja uz čitanja svih nedjelja (ABC) u godini. Sažeta su i primjerena suvremenom čovjeku.

ZBIRKA PROPOVIJEDI O SVECIMA I BLAŽENICIMA (S. Bošnjak). Kratke propovijedi na spomendane i blagdane svetaca i blaženika.

DRUGA ZBIRKA PROPOVIJEDI O SVECIMA I BLAŽENICIMA (S. Bošnjak). Opširnija zbirka. Obuhvaća velik broj svetaca i blaženika koji se u nas časte na poseban način svake godine. Svaka propovijed sadrži i kratak životopis slavljenika, što će biti od praktične pomoći propovjednicima.

TREĆA ZBIRKA PROPOVIJEDI O SVECIMA I BLAŽENICIMA (S. Bošnjak). Knjiga će bar prigodice pomoći propovjednicima širom domovine.

NEDJELJNE I BLAGDANSKE PROPOVIJEDI - ABC (G. Varga). Autor je dugogodišnji župnik i duhovnik sjemeništa. Iz svoje propovjedničke zalihe pruža dušobrižnicima kratke i sažete homilije za nedjelje i blagdane u godini A.

MARIJANSKE PROPOVIJEDI (M. Sakač). Propovijedi za glavne Marijine blagdane preko godine.

PROPOVIJEDI ZA MARIJINE DANE I BLAGDANE (J. Laurenceau). Knjiga će oduševiti propovjednike.

BLAGDANSKE PROPOVIJEDI (M. Sakač). Dugogodišnji propovjednik donosi svoje sabrane propovijedi za sve blagdane u godini i predaje ih svojoj subraći dušobrižnicima da se okoriste njima.

ČISTILIŠTE (F. X. Schouppe, D. I.). Niz primjera iz života svetaca u odnosu na trpeću Crkvu, duše u čistilištu s kojima sačinjavamo veliko crkveno zajedništvo.

NEDJELJNE PROPOVIJEDI - ABC (M. Sakač). Ono što je tijekom svoga dušobrižništva pabirčio, razmatrao i propovijedao pruža u ruke svojoj subraći, da se okoriste koliko mogu.

KRŠĆANSKA MEDITATIVNA LITERATURA
(Herbert Madinger)

GOSPODINE, ŠTO ŽELIŠ DA UČINIM? – Pisac brojnih meditativnih knjiga želi ovom knjigom čitatelja približiti Gospodinu, da u njegovoj blizini i odsjaju uvidi što mu je činiti za ostvarivanje Božjeg kraljevstva u sebi i oko sebe.

BOG SE OBRAĆA SVAKOME – Bog ljubi svakog čovjeka, bez obzira kakav on bio, ali ne ljubi zlo koje je i čovjekova velika nesreća. Stoga se Bog neprestano obraća čovjeku i poziva ga na suradnju u izgradnji boljega i sretnijeg stanja u sebi i u svijetu.

VRATI SE! – Kao što milosrdni otac očekuje svog rasipnog sina da ga privine na svoje grudi i sve mu oprosti u ljubavi, tako Bog naš nebeski Otac čeka svakog grešnika da mu se raskajan vrati u radosnu kuću očinsku. Knjiga može posebno dobro poslužiti kao priprava za ispovijed.

STVORITE MOLITVENE ZAJEDNICE! – Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tamo sam ja među njima, jamči nam Krist. Stoga je dobro i spasonosno sastajati se zajedno na molitvu i mimo one najuzvišenije molitve što je vršimo u euharistijskom slavlju.

TEMELJI VJERE – Kratka razmišljanja o temeljima kršćanske vjere, koje mladi moraju imati u svijesti.

SVAKODNEVNO MOLI KRUNICU – Poticaji na moljenje krunice. Kratka razmatranja o svakom otajstvu krunice.

SEDAM BOŽJIH IZVORA – Meditativno poniranje u svete tajne koje nam Krist po svojoj Crkvi dijeli: sakramente.

ODLUČI SE ZA KRISTA! – Ljudi našeg vremena po prvi put su doživjeli što znači: život bez Boga, svijet bez vjere, potpuna praznina u vlastitom srcu. Valja nam se odlučno opredijeliti za Krista i njegove vrednote.

OSTANITE U MENI! – Po Kristu je u čovječanstvu započelo nešto novo. On žrtvuje svoj život za istinu, za ljubav, za ljude.

Hildegarda iz Bingena - velika vidovnjakinja i "prva liječnica prirodne medicine". Ono što je ta redovnica napisala prije otprilike 800 godina aktualno je i (ili upravo) danas. Hildegardin cjeloviti način liječenja upućuje na povratak ljekovitim snagama prirode, na veze tijela i duše. U ovoj su knjizi prikazani život, djelovanje i način liječenja svete redovnice, te njezini veoma korisni recepti i savjeti.

Širom Europe nalazimo po knjižarama knjigu o Hildegardinom karizmatičnom djelovanju na području liječenja i drugih aktivnosti. Mnogi liječnici - poput Gottfrieda Hertzka u Konstanzu - služe se obilno njezinim preporukama. Na hrvatskom osim ove imamo još tri knjige o Hildegardi: "Tako liječi Bog"," Zagrljena živim svjetlom" i "Ozdravljenje tijela i duše". U pripremi je: "Mala Hildegardina ljekarna".